

KARL MARX

FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ 1848-1850

Almancadan Çeviren:
Erkin Özalp

Yordam Kitap

KARL MARX • FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ

Yordam Kitap'ta Marx-Engels Yapıtları

★

Karl Marx

Kapital I, II, III
Almancadan Çevirenler:
Mehmet Selik, Nail Satlıgan, Erkin Özalp

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransa'da İç Savaş
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

Fransız Üçlemesi
Almancadan Çeviren: Erkin Özalp

★

Karl Marx-Friedrich Engels

Komünist Manifesto
Almancadan Çeviren: Nail Satlıgan

Komünist Manifesto ve Hakkında Yazılanlar
Çeviri: Nail Satlıgan, Şükrü Alpagut

Felsefe İncelemeleri
Fransızcadan Çeviren: Cem Eroğul

Karl Marx

★

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

Almancadan Çeviren
Erkin Özalp

★

Yordam Kitap

Yordam Kitap: 281 • **Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850** • Karl Marx
ISBN 978-605-172-169-9 • Çeviri: Erkin Özalp
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Uygulama: Gönül Göner
Birinci Basım: Ekim 2016
℗ Erkin Özalp, 2016 © Yordam Kitap, 2016

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 Cağaloğlu 34110 İstanbul
T: 0212 528 19 10 • **F:** 0212 528 19 09 • **W:** www. yordamkitap. com
E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 565 01 22

★

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

★

Çevirmenin Notu

Kitaptaki tüm çengelli parantez ({ }) işaretleri çevirmene aittir. Köşeli parantez ([ ]) işaretleri (parantez içindeki parantez işaretlerini ayırt etmek için kullanılanlar hariç) Almanca baskı editörlerine (bundan sonra *Almanca ed.*) aittir. Açılı parantez (< >) işaretleri, Engels'in, Alman sosyal demokrat partisinin yöneticilerinin talepleri doğrultusunda 1895 tarihli *Giriş* yazısından istemeden çıkardığı bölümleri göstermek için kullanılmıştır.

Karl Marx, Fransızca sözcüklerin harfleri üzerindeki ayırıcı işaretleri (é, è, ô gibi sesli harflerin üzerindeki işaretleri) sık geçen bazı isimlerde (Napoléon, Orléans gibi) çoğu zaman kullanmıyor. Metinde ve dipnotlarda Marx'ın tercihleri dikkate alındı. "Dizin ve Sözlükçe" bölümünde ise tüm Fransızca isimlerde ayırıcı işaretler bulunuyor.

Eserde ele alınan konuların tarihsel arka planı hakkında kısaca da olsa bilgi edinmek isteyen okurlar kitabın sonundaki ilgili yazıya başvurabilir.

Elinizdeki kitapta *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* çevirisinin gözden geçirilmiş 3. baskısı bulunmaktadır. Önceki baskılar: Yazılama Yayınevi, İstanbul, Ocak 2009 ve Temmuz 2012.

Düzelti aşamasında, Marx ile Engels çevirilerinin yanı sıra *Fransız Üçlemesi*'nin ilk iki kitabıyla ilgili ayrıntılı bir değerlendirmesi bulunan (bkz. "Karl Marx / *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013) **Cem Eroğul**'un katkılarından da yararlanılmıştır.

Çeviri için temel alınan ve karşılaştırma için başvurulan metinlerin listesi aşağıdadır (*MEW: Marx Engels Werke*, Dietz Verlag, Berlin; *MEGA: Karl Marx/Friedrich Engels Gesamtausgabe*; *MECW: Marx & Engels Collected Works*, Lawrence & Wishart):

> MEW, Band 7, 1960, s. 9-107

> MEW, Band 22, 1977, s. 509-527 (Engels'in *Giriş* yazısı)

> MEGA, Abt. 1, Band 10, Akademie-Verlag, 1977

> "Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850", Karl Marx-Friedrich Engels, *Vorwärts*, Berlin, 1895

> Marx-Engels, *Selected Works*, Volume 1, Progress Publishers, Moscow 1969 (https://www.marxists.org/archive/marx/works/1850/class-struggles-france/)

> MECW, Volume 27, Progress Publishers, Moscow, (Engels'in *Giriş* yazısı) (http://marxists.catbull.com/archive/marx/works/1895/03/06.htm)

> Karl Marx, *Les luttes de classes en France* (https://www.marxists.org/francais/marx/works/1850/03/km18500301.htm)

> "*Introduction* par Friedrich Engels" (https://www.marxists.org/francais/engels/works/1895/03/fe18950306.htm)

> Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, çev: Tektaş Ağaoğlu, May Yayınları, İstanbul, Ocak 1976

> Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850*, çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, Ekim 2006, 5. Baskı

İÇİNDEKİLER

Giriş (1895) *Friedrich Engels* 11

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850 43

I. Haziran 1848 Yenilgisi 47

II. 13 Haziran 1849 81

III. 13 Haziran 1849'un Sonuçları 125

IV. 1850'de Genel Oy Hakkının Kaldırılması 171

Tarihsel Arka Plan *Erkin Özalp* 191

Dizin ve Sözlükçe 197

Fransa'daki 1848 Şubat Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelerin çözümlendiği *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, Karl Marx'ın 1850 yılında *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* için yazdığı üç makaleden, Marx ile Friedrich Engels'in yine bu dergi için birlikte yazdıkları bir makalenin ilgili bölümlerinden ve Engels'in 1895 yılında kitabın Almanca baskısı için kaleme aldığı *Giriş* yazısından oluşuyor.

Neue Rheinische Zeitung (Yeni Ren Gazetesi), Karl Marx'ın 1848-1849'da, Friedrich Engels'in de önemli katkılarıyla çıkardığı, merkezi Prusya'nın (Almanya) Köln kentinde bulunan günlük gazeteydi. Marx hakkında ülke dışına sürülme kararının çıkması üzerine gazetenin yayını 19 Mayıs 1849'da çıkan 311. sayıyla son buldu. Önce Paris'e giden, Fransa'dan da sürülünce Londra'ya geçen Marx, burada *Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue* (Siyasi-İktisadi Dergi) adlı, Prusya'nın Hamburg kentinde basılan dergiyi çıkardı. *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nde yer alan dört makale, sırasıyla, bu derginin Ocak ayında çıkan birinci, Şubat ayında çıkan ikinci, Mart ayında çıkan üçüncü ve Kasım ayının sonlarında bir çift sayı olarak (Mayıs-Ekim, beşinci ve altıncı sayılar) çıkan son sayısında yayımlandı. *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nin özgün planına göre, Marx, dört makale yazmayı öngörmüştü. Ancak dönemin gelişmeleri, dördüncü makaleyi yazamasına olanak tanımadı. Engels, 1895 baskısına, derginin son sayısında çıkan ortak makalelerinin Fransa ile ilgili kısımlarını dördüncü bölüm olarak eklemiştir. (Engels'in *Giriş* yazısında ve bu yazının ilk dipnotundaki açıklamada daha ayrıntılı bilgiler bulabilirsiniz.)

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri'nde yer alan makalelerin birinci başlıkları Marx'a, ikinci başlıkları Engels'e ait.

Elinizdeki çeviri için temel alınan metinler, Engels'in 1895 yılında yayına hazırladığı baskıya dayanıyor.

[*Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 tarihli Almanca baskısına]

GİRİŞ[1]

Friedrich Engels

Elinizde yeni baskısı bulunan bu çalışma, Marx'ın, güncel tarihin bir kesitini, kendi materyalist anlayışıyla, verili iktisadi durumdan hareketle açıklamaya yönelik ilk girişimiydi. *Komünist Manifesto*'da tüm yakın tarihe geniş hat-

1 *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 yılında Berlin'de yayımlanan ayrı basımının *Giriş*'i 14 Şubat-6 Mart 1895'te Engels tarafından kaleme alındı. Richard Fischer'in Engels'e yazdığı 6 Mart 1895 tarihli bir mektubun açıkça ortaya koyduğu üzere, Almanya Sosyal Demokrat Partisi Yönetim Kurulu, Engels'ten, giriş yazısının (yönetim kuruluna göre) aşırı devrimci olan üslubunu yumuşatmasını ve daha dikkatli ifadeler kullanmasını ısrarcı bir şekilde istedi. Bu yapılırken, Almanya'da sosyalistlere karşı yeni bir yasanın çıkarılması tehlikesine işaret edildi (hükümet Aralık 1894'te bu doğrultudaki bir tasarıyı meclise sunmuştu; 1895 yılının Ocak ile Nisan ayları arasında görüşülen tasarı Mayıs 1895'te reddedilmişti).

Engels, Fischer'e yazdığı ve bugüne kadar bulunamamış olan bir mektubunda, Fischer'in Engels'e yazdığı 14 Mart 1895 tarihli mektuptan anlaşıldığına göre, parti yönetiminin kararsız tutumunu ve tümüyle yasal sınırlar içinde kalma çabalarını eleştirmişti. Ne var ki yönetim kurulunun görüşünü hesaba katmak zorunda kaldı ve bazı ifadeleri değiştirmenin yanı sıra, siyasal açıdan en fazla keskinlik taşıyan ve izleyen dönemde proletaryanın burjuvaziye karşı yürüteceği silahlı mücadeleden söz edilen bazı yerlerin üzerini çizdi. Engels'e göre bu değişiklikler özgün metne epeyce zarar vermişti.

Aynı dönemde Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin bazı yöneticileri, bu giriş yazısına dayanarak, Engels'i, iktidarın işçi sınıfına geçişinin ne pahasına olursa olsun barışçıl yollarla gerçekleşmesini savunan biri olarak gösterme girişiminde bulundu. 30 Mart 1895'te, partinin merkezî yayın organı olan *Vorwärts*'te "*Wie man heute Revolutionen macht*" ("Günümüzde Devrim Yapmak") başlıklı bir başyazı yayımlandı. Bu yazıda, Engels'in bilgisi dışında giriş yazısından

larıyla uygulanan teori, Marx'ın ve benim *Neue Rheinische Zeitung*'daki makalelerimizde, o dönemdeki siyasal olayları yorumlamak için hep kullanılmıştı. Buna karşılık, buradaki çalışmanın amacı, yıllar süren ve tüm Avrupa için hem kritik önem taşıyan hem de tipik olan bir gelişmenin akışı içinde, bu gelişmenin nedensel iç bağlantılarını göstermek, yani, yazara göre, siyasal olayları, son çözümlemede iktisadi olan nedenlerin sonuçları olarak açıklamaktı.

Güncel tarihe ait olayları ve olay dizilerini değerlendirirken *en son* iktisadi nedenlere kadar geri gitmek hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. İlgili uzmanlık alanı yayınlarının fazlasıyla zengin malzemeler sunduğu bugün bile, İngiltere'de dahi, sanayinin hareketini ve dünya pazarındaki ticaretin gelişimini ve üretim yöntemlerinde yaşanan değişimleri, bu (fazlasıyla birbirlerine dolanmış olan ve sürekli değişen, üstüne üstlük, en önemlileri, kendilerini birdenbire şiddetli bir şekilde su yüzüne çıkarana kadar genellikle uzun süreler boyunca gizli olarak iş gören) etkenlerden her

---

keyfî olarak seçilen çok sayıda pasajla, Engels'in 1 Nisan 1895'te Kautsky'ye yazdığı bir mektuba göre, onun "yasallığın gerçek bir uysal tapınıcısı" olduğu izlenimini yaratma çabası gösterildi. Engels, Kautsky'ye yazdığı 1 Nisan 1895 tarihli mektupta, giriş yazısının hazır metninin, "bu utanç verici izlenimin silinmesi için" *Die Neue Zeit*'ta yayımlanmasının zorunlu olduğunu belirtti.

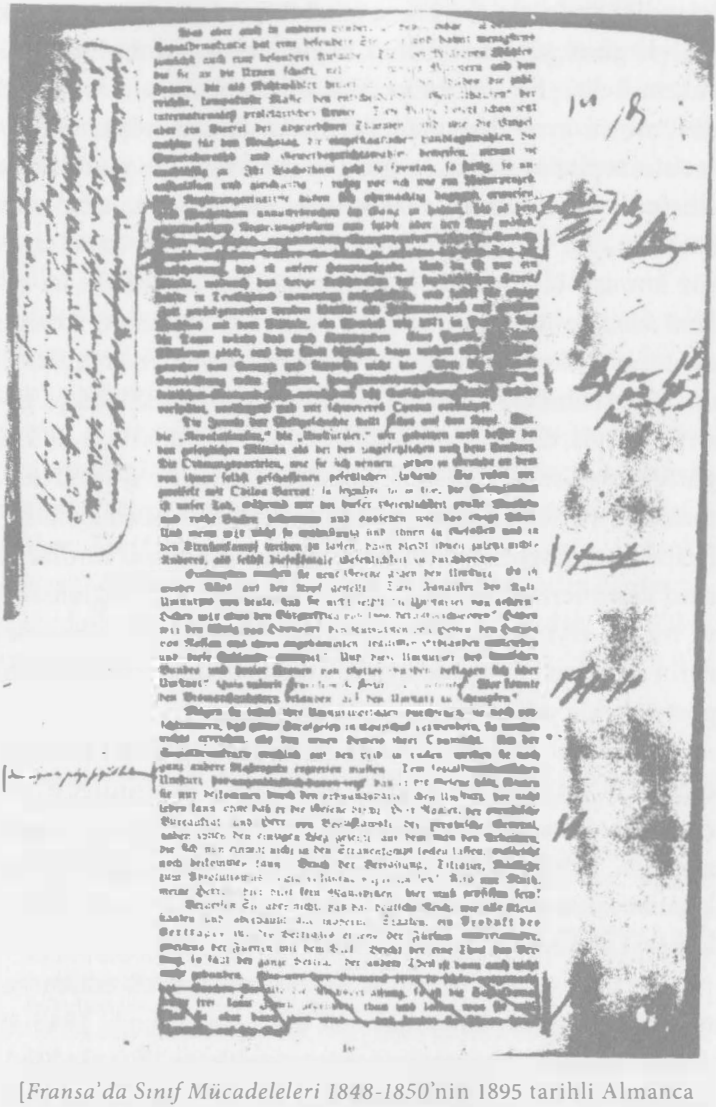
Marx'ın eserinin ayrı basımının yapılmasından kısa bir süre önce, Engels'in giriş yazısı, onun ısrarlı talepleri üzerine *Die Neue Zeit*'ta yayımlandı (XIII. Jahrg. 2. Band, Nr. 27-28, 1894-1895); ama yine, Engels'in parti yönetiminin tutumu nedeniyle yapmak zorunda kaldığı eksiltmelerle ve diğer değişikliklerle. Almanya'da sosyalistlere karşı yeni bir yasanın çıkarılması tehlikesi ortadan kalktıktan sonra da *Giriş*'in eksiksiz bir basımı yapılmadı.

Giriş'in eksiksiz metni ilk olarak 1930 yılında Sovyetler Birliği'nde yayımlandı. Bu baskı, 1895 baskısının, elyazmasıyla karşılaştırılan basım öncesi taslaklarına dayanıyor. Basım öncesi taslaklarda üzeri çizilen yerler açılı parantez işaretleri içinde gösteriliyor. Bu taslaklarda yapılan ve içeriği etkileyen değişiklikler, "2. versiyon" açıklamasıyla (yani 1895'teki ayrı basımda ve *Die Neue Zeit*'ta yer verilen son versiyon) dipnotlarda gösteriliyor. –*Almanca ed.*

istendiği anda genel sonucu çıkarabilecek duruma gelecek şekilde günü gününe izlemek hiçbir zaman mümkün olmayacak. Belirli bir dönemin iktisadi tarihinin net bir genel görüntüsü, aynı dönemde değil, ancak sonradan, malzemenin toplanmasının ve gözden geçirilmesinin ardından elde edilebilir. Burada vazgeçilmez bir yardımcı araç olan istatistik, her zaman geriden gelir. Dolayısıyla, güncel tarih söz konusu olduğunda, çoğu zaman, bu en belirleyici etkeni sabit kabul etmek ve ilgili dönemin başındaki iktisadi durumu, dönemin tümü için verili ve değişmez saymak, ya da, bu durumdaki değişimler arasında, yalnızca, açıkça görülen olaylardan kaynaklandıkları için kendileri de açıkça görülen değişimleri dikkate almak zorunludur. Bu nedenle, materyalist yöntem burada çoğu zaman, siyasal çatışmaları, iktisadi gelişmenin ürünü olan mevcut toplumsal sınıflar ve sınıf kesimleri arasındaki çıkar mücadelelerine bağlamakla ve tek tek siyasi partilerin, aynı sınıfların ve sınıf kesimlerinin şu ya da bu ölçüde uygun siyasal ifadeleri olduklarını göstermekle yetinmek zorunda kalacaktır.

Kuşkusuz, incelenen tüm süreçlerin gerçek temelini oluşturan iktisadi durumdaki eş zamanlı değişimlerin kaçınılmaz olarak ihmal edilmesi, bir yanılgı kaynağı olmak zorunda. Ama güncel tarihin kapsamlı bir sunumunun tüm koşulları, kaçınılmaz olarak yanılgı kaynakları içerir; bu da kimseyi güncel tarih yazımından alıkoymaz.

Marx bu çalışmayı önüne koyduğunda, sözü edilen yanılgı kaynağından kaçınmak çok daha olanaksızdı. 1848-49 devrim dönemi boyunca, o sırada gerçekleşen iktisadi dönüşümlere hâkim olmak bir yana, bunları izlemek bile tümüyle olanaksızdı. Londra'daki ilk sürgün aylarında, 1849-50 son-

[*Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*'nin 1895 tarihli Almanca baskısına] Giriş yazısının basım öncesi taslağından, Engels'in düzeltmelerini de içeren bir sayfa

bahar ve kışında da aynısı geçerliydi.[2] Ama Marx, çalışmasına tam da o zaman başlamıştı. Ve koşulların bu elverişsizliğine karşın, Fransa'nın hem Şubat Devriminden önceki iktisadi durumu hem de bu devrimden sonraki siyasal tarihi hakkındaki derin bilgisi sayesinde, olayların iç bağlantılarını bugüne kadar da ulaşılamamış bir yetkinlikle açığa çıkaran ve sonrasında bizzat Marx tarafından yapılan iki sınavda da parlak başarı gösteren bir sunum yapabildi.

İlk sınav, Marx'ın 1850 ilkbaharından itibaren iktisat çalışmalarına yeniden zaman ayırabilmesinin ve öncelikle son on yılın iktisat tarihini ele almasının ürünü oldu. Bu sayede, o zamana kadar boşluklu malzemeden yarı önsel biçimde çıkardığı sonuçlar, onun için olgulara dayalı tam bir açıklık kazandı: 1847 dünya ticaret bunalımı, Şubat ve Mart devrimlerinin gerçek anasıydı ve 1848'in ortalarından itibaren yavaş yavaş geri dönen, 1849 ve 1850'de tam olarak olgunlaşan sınai gönenç, yeniden güçlenen Avrupa gericiliğini canlandıran kuvvetti. Bu, belirleyici önem taşıyordu. İlk üç makalede (*N[eue] Rh[einische] Z[eitung]. Politisch-ökonomische Revue*, Ocak, Şubat ve Mart sayıları, Hamburg, 1850)[3] devrimci enerjinin yakın gelecekte yeni bir yükseliş sergileyeceği beklentisi henüz korunurken, en son çıkan ve 1850 sonbaharında yayımlanan çift sayı için (Mayıs-Ekim) Marx ile birlikte kaleme aldığımız tarihsel özet,[4] bu yanılsamalar-

2 1848 Devrimleri döneminde Almanya'daki Mart Devriminin ardından Almanya'ya dönerek Engels ile birlikte buradaki siyasal mücadelelere katılan ve 1 Haziran 1848 ile 19 Mayıs 1849 tarihleri arasında başyazarlığını yaptığı *Neue Rheinische Zeitung*'u çıkaran Marx, karşı-devrimin zaferinden sonra Almanya'dan sürgün edildi (16 Mayıs 1849). Önce Paris'e gitti ama 13 Haziran 1849 gösterisinin ardından oradan da sürgün edildi ve Londra'ya yerleşti. *-çev.*

3 Elinizdeki kitabın ilk üç bölümü. *-çev.*

4 Elinizdeki kitabın dördüncü bölümü. *-çev.*

la bağları kesin olarak koparıyor: "Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın sonucu olarak gerçekleşebilir. Ama aynı zamanda, ikincisi kadar kaçınılmazdır."[5] Ancak bu, aynı zamanda, yapılması gereken tek önemli değişiklikti. Öykünün aynı özette sunulan ve 10 Mart ile 1850 sonbaharı arasındaki dönemi kapsayan devamının kanıtladığı üzere, olayların önceki bölümlerde sunulan yorumunda ve kurulan nedensel bağlantılarda değiştirilmesi gereken tek bir nokta bile yoktu. Bu nedenle söz konusu devam yazısını kitabın bu yeni baskısına dördüncü makale olarak ekledim.

İkinci sınav daha zorluydu. Marx, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 tarihli darbesinin hemen ardından, Fransa'nın Şubat 1848'de başlayıp devrim dönemini geçici olarak kapatan bu olayla sona eren tarih kesiti üzerinde yeniden çalıştı (*Der 18. Brumaire des Louis Bonaparte* {*Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*}, üçüncü baskı, Hamburg, Meißner 1885). Kitabımızda anlatılan dönem, bu broşürde, daha kısa bir şekilde olsa da yeniden ele alınıyor. Bir yıl sonra yaşanan belirleyici olay ışığında yazılan bu ikinci sunum bizimkisiyle karşılaştırılırsa, yazarın değiştirme gereğini duyduğu çok az şeyin bulunduğu görülecektir.

Çalışmamıza çok özel bir anlam kazandıran bir başka nokta da, dünyanın tüm ülkelerinin işçi partilerinin üzerinde ortaklaştıkları iktisadi dönüşüm talebini özetleyen formülü ilk kez dile getirmiş olmasıdır: Üretim araçlarına toplum tarafından el koyulması. İkinci bölümde, "proletaryanın devrimci taleplerini özetleyen ilk acemice formül" diye anılan "çalışma hakkı" ile ilgili olarak şu söyleniyor: "... ama çalışma hakkının arkasında, sermaye üzerindeki iktidar, ser-

5 Bkz. elinizdeki kitap, s. 175. *-çev.*

maye üzerindeki iktidarın arkasında da *üretim araçlarına el koyulması*, bu araçların birleşmiş olan işçi sınıfının denetimi altına sokulması, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortadan kaldırılması vardır."[6] Yani, çağdaş işçi sosyalizmini hem her renkten feodal, burjuva, küçük burjuva vb. sosyalizmlerinden hem de ütopyacı ve kendiliğinden işçi komünizmlerinin ne olduğu belirsiz mal ortaklığından keskin şekilde ayıran önerme (ilk kez) burada formüle edilmiştir. Dolayısıyla, Marx daha sonra bu formülü değişim araçlarına el koyulmasını da kapsayacak şekilde genişlettiğinde, *Komünist Manifesto*'dan da rahatlıkla çıkarılabilecek olan bu ek, temel önermenin doğal bir sonucundan başka bir şey değildi. İngiltere'deki bazı bilge kişiler, yakın geçmişte, "bölüşüm araçlarının" da topluma devredilmesi gerektiğini ekledi. Bu beyler, üretim ve değişim araçlarından farklı iktisadi bölüşüm araçlarının hangileri olduğunu söylemekte zorlanacaktır; tabii eğer vergilerin, yoksullara yardımın yanı sıra Saksonya Ormanı bağışını[7] ve diğer bağışları da içeren *siyasal* bölüşüm araçları kastedilmiyorsa. Ama birincisi, bunlar zaten şimdiden herkesin, yani devletin ya da yerel yönetimlerin mülkiyetindedir; ve ikincisi, biz de tam bunları ortadan kaldırmak istiyoruz.

Şubat Devrimi patlak verdiğinde, hepimiz, devrimci hareketlerin koşulları ve izledikleri yolla ilgili düşüncelerimiz söz konusu olduğunda, önceki tarihsel deneyimin, yani Fransa'nın deneyiminin büyüsü altındaydık. Genel köklü

6 Bkz. elinizdeki kitap, s. 91-92. *-çev.*

7 Prusya Kralı I. Wilhelm tarafından 1871'de Başbakan Otto von Bismarck'a armağan edilmişti. *-çev.*

dönüşüm işareti de, bir kez daha, 1789'dan bu yana tüm Avrupa tarihine hükmeden bu ülkeden çıkmıştı. Dolayısıyla, Şubat 1848'de Paris'te ilan edilen "toplumsal" devrimin, yani proletarya devriminin doğası ve gidişi hakkındaki düşüncelerimizde 1789 ve 1830 örneklerinin anılarının ciddi bir etkisinin bulunması doğal ve kaçınılmazdı. Üstüne üstlük, Paris ayaklanması, zafer kazanan Viyana, Milano ve Berlin ayaklanmalarıyla yankılandığında, Rusya sınırına kadar tüm Avrupa hareketin içine sürüklendiğinde; ardından Haziran'da Paris'te proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük iktidar muharebesi yapıldığında; bu muharebede kendi sınıfının kazandığı zafer bile, her bir ülkenin burjuvazisini, daha yeni devrilmiş olan kralcı-feodal gericiliğin kollarına kaçacak kadar sarstığında; o günkü koşullar altında, büyük nihai savaşın başladığından, bu savaşın tek bir uzun ve dalgalı devrim dönemi boyunca yürütülmek zorunda olduğundan, ama yalnızca proletaryanın nihai zaferiyle son bulabileceğinden kuşkulanmamız mümkün değildi.

1849 yenilgilerinden sonra inançsızların ülkelerindeki {*in partibus [infidelium]*}[8] geleceğin geçici hükümetlerinin çevresinde toplanan bayağı demokrasinin yanılsamalarını hiçbir şekilde paylaşmıyorduk. Bayağı demokrasi, "halkın", "zorlayıcılara" karşı çok kısa bir süre içinde kesin bir zafer kazanmasını bekliyordu; bizse, "zorlayıcıların" ortadan kaldırılmasının ardından, tam da bu "halkın" içinde saklı olan karşıt unsurlar arasında uzun süreli bir mücadelenin yaşa-

8 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. Marx'ın ve Engels'in yazılarında, mültecilerin yurt dışında (ve kendi ülkelerindeki gerçek durumu dikkate almadan) kurmuş oldukları çeşitli hükümetlerden söz edilirken bu deyime sıklıkla başvuruluyor. –*Almanca ed.*

nacağını öngörüyorduk. Bayağı demokrasi, bugünden yarına yeni bir kopuş bekliyordu; bizse, daha 1850 yılının sonbaharında, devrimci dönemin en azından *birinci* kesitinin sona ermiş olduğunu ve dünya ölçeğinde yeni bir iktisadi bunalım patlak vermeden hiçbir şey beklememek gerektiğini açıklamıştık. Daha sonra neredeyse istisnasız olarak tümü (Bismarck tenezzül ettiyse) Bismarck'la barış yapan aynı kişilerin bizi devrimin hainleri olarak aforoz etmesinin nedeni de buydu.

Ama tarih bizi de haksız çıkardı ve o zamanki görüşümüzün bir yanılsama olduğunu açığa vurdu. Hatta daha fazlasını yaptı: O dönemdeki yanılgımızı yerle bir etmekle kalmayıp, proletaryanın mücadele koşullarını da baştan aşağı dönüştürdü. 1848'in mücadele tarzı bugün her açıdan eskimiş durumda ve bu, bu vesileyle daha yakından incelenmeyi hak eden bir nokta.

Bugüne kadarki tüm devrimler, belirli bir sınıf egemenliğinin yerini bir başkasının almasıyla sonuçlandı; ancak, bugüne kadarki tüm egemen sınıflar, hükmedilen halk yığını karşısında yalnızca küçük birer azınlıktı. Hükmeden bir egemen azınlık bu şekilde devriliyor, bir başka azınlık onun yerine devlet iktidarını ele geçiriyor ve devlet kurumlarını kendi çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendiriyordu. Bu sonuncu azınlık, her seferinde, iktisadi gelişme düzeyinin iktidara gelme yeteneğini kazandırdığı ve iktidara çağırdığı azınlık grubu oluyordu; tam da bu nedenle ve yalnızca bu nedenle, hükmedilen çoğunluk ya bu kesimin çıkarları doğrultusunda dönüşüme katılıyor ya da dönüşümü sessizce kabulleniyordu. Ama tek tek devrimlerin somut içeriklerini bir yana bırakırsak, tüm bu devrimlerin ortak özelliği azınlık devrimleri olmalarıydı. Çoğunluk, devrime katıldığında bile,

bunu (bilerek ya da bilmeden) bir azınlığın çıkarlarına hizmet edecek şekilde yapıyordu; ama azınlık da, ya bu sayede ya da sadece çoğunluğun pasif kalıp direnç gösterimemesi sayesinde, tüm halkın temsilcisi olma görüntüsünü kazanıyordu.

Zafer kazanan azınlık, genellikle, ilk büyük başarının ardından bölünüyordu; azınlığın bir yarısı elde edilenleri yeterli bulurken, diğer yarısı daha da ileri gitmek istiyor, en azından kısmen büyük halk yığınının gerçek ya da görünürdeki çıkarlarını da yansıtan yeni talepler ileri sürüyordu. Hatta, bazı örneklerde, bu daha radikal talepler hayata geçiriliyordu (ama çoğu zaman, sadece çok kısa bir süreliğine); daha ılımlı partinin üstünlüğü yeniden elde etmesiyle, en son kazanılanlar tümüyle ya da kısmen yitiriliyordu; bu sonuncusu gerçekleştiğinde, yenilenler, ya ihanete uğradıkları hakkında bağırıp çağırıyor ya da yenilgiyi tesadüflere bağlıyordu. Ama gerçekte yaşananlar, çoğu kez şöyle oluyordu: Birinci zaferin kazanımları, ancak daha radikal partinin ikinci zaferiyle güvence altına alınıyordu; bu zaferle birlikte o an gerekli olan sonuca ulaşıldığında, radikaller ve onların başarıları bir kez daha sahneden kayboluyordu.

On yedinci yüzyıldaki Büyük İngiliz Devriminden itibaren modern dönemin tüm devrimleri, her devrimci mücadelenin ayrılmaz unsurları gibi görünen bu özellikleri taşıdı. Bunlar, proletaryanın kendi kurtuluşu için yürüttüğü mücadelelerde de kullanılabilir görünüyordu; özellikle de, söz konusu kurtuluşun hangi yönde aranması gerektiğini bir dereceye kadar da olsa anlayan insanların sayılı olduğu 1848'de. Paris'te ve zafer sonrasında bile, proleter yığınların kendileri, izlenecek yol konusunda her tür netlikten yoksundu. Ama yine de ortada içgüdüsel, kendiliğinden, bastırılamaz bir hareket vardı. Gerçi bir azınlık tarafından yönetilen, ama bu

kez azınlığın çıkarı yerine çoğunluğun en gerçek çıkarını gözeten bir devrimin başarıya ulaşmasını gerektiren durumun ta kendisi değil miydi bu? Büyük halk yığınları, görece uzun süren tüm devrimci dönemlerde, ileriye doğru zorlayan azınlıklar tarafından, yalnızca inandırıcı kandırmacalar yardımıyla o denli kolayca kazanılmışken; aynı halk yığınlarının iktisadi durumlarının en öz yansıması olan, kendileri tarafından henüz anlaşılmamış olan ve sadece belli belirsiz hissettikleri gereksinimlerin açık ve akla uygun ifadelerinden başka bir şey olmayan düşüncelerin onları etkilemesi neden daha zor olsundu? Gerçi, yığınların bu devrimci ruh hâli, neredeyse her seferinde ve genellikle çok kısa bir süre içinde, yanılsamalar buharlaşıp hayal kırıklığı yaşanır yaşanmaz, yerini ya bıkkınlığa ya da tam tersi bir ruh hâline bırakmıştı. Ama bu kez, kandırmacalar yerine, büyük çoğunluk açısından henüz hiçbir şekilde net olmasalar bile, pratiğe döküldükçe gözle görülür hâle gelmelerinin sağlayacağı inandırıcılık aracılığıyla kısa sürede yeterli netliği kazanmak zorunda olan çıkarların, yani büyük çoğunluğun kendi en gerçek çıkarlarının hayata geçirilmesi söz konusuydu. Ve üstelik, Marx'ın üçüncü makalede göstermiş olduğu üzere, 1848'in "toplumsal" devriminin ürünü olan burjuva cumhuriyetinin gelişimi, 1850 ilkbaharında, gerçek iktidarı (tam da monarşi isteyen) büyük burjuvazinin elinde toplamışken; buna karşılık, tüm diğer toplumsal sınıflar, yani hem köylüler hem de küçük burjuvalar, ortak zafer sırasında ve sonrasında kendilerinin değil deneyimlerin olgunlaştırdığı proletaryanın belirleyici etmen olmasını zorunlu kılacak şekilde proletaryanın çevresinde toplanmışken, azınlık devriminin çoğunluk devrimine dönüşmesini beklemek için gerekli olan her şey mevcut değil miydi?

Tarih, bizi ve benzer düşünen herkesi haksız çıkardı. Kıta Avrupası'ndaki iktisadi gelişmişlik durumunun, kapitalist üretimin ortadan kaldırılması için gereken olgunluğun henüz çok uzağında olduğuna açıklık kazandırdı; bunu da, 1848'den beri tüm Kıta Avrupası'nı etkisi altına alan ve Fransa, Avusturya, Macaristan, Polonya ve son dönemde Rusya'da büyük sanayiye ilk kez yerleşiklik kazandıran, Almanya'yı ise tam anlamıyla birinci sınıf bir sanayi ülkesi yapan iktisadi devrimle kanıtladı; tüm bunlar, kapitalist temel üzerinde, yani, 1848 yılında henüz büyük bir genişleme potansiyeli bulunan temel üzerinde gerçekleşti. Ne var ki, tam da bu sanayi devrimi, sınıf ilişkilerine ilk kez her yerde açıklık kazandırdı, manifaktür döneminden ve hatta Doğu Avrupa'da loncalara dayalı zanaatçılıktan kalan bir yığın ara biçimi ortadan kaldırdı ve gerçek bir burjuvazi ile gerçek bir büyük sanayi proletaryası yaratarak bunları toplumsal gelişimin ön planına itti. Ama bu sayede, bu iki büyük sınıfın, 1848'de İngiltere dışında yalnızca Paris'te ve en fazla birkaç büyük sanayi merkezinde kendini gösteren mücadelesi tüm Avrupa'ya yayıldı ve 1848'de henüz düşünülmesi bile mümkün olmayan bir yoğunluk kazandı. O zamanlar, her derde deva ilaçları bulunan tarikatların çok sayıda bulanık müjdesi vardı, bugünse, Marx'ın genel kabul görmüş, apaçık, mücadelenin nihai amaçlarını keskin bir şekilde formüle eden *tek* teorisi var; o zamanlar, yerelliklerine ve milliyetlerine göre ayrılan ve farklılaşan, birbirlerine yalnızca aynı acıları yaşama duygusu sayesinde bağlanan, gelişmemiş, coşku ile umutsuzluk arasında çaresizce savrulan yığınlar vardı, bugünse, ilerlemesini kimsenin durduramayacağı, niceliği, örgütlenmesi, disiplini, kavrayışı ve zafer inancı her geçen gün güçlenen *bir* büyük uluslararası sosyalistler ordusu var. Proletaryanın bu çok

güçlü ordusunun bile hedefe hâlâ ulaşamamış olması, zaferi *tek bir* büyük darbeyle kazanmanın çok uzağında bulunması, bir konumdan diğerine zorlu ve sert mücadeleler yürüterek, yavaş yavaş ilerlemek zorunda olması, 1848'de toplumsal değişimi basit bir baskınla sağlamanın ne kadar imkânsız olduğunu kesin bir şekilde kanıtlıyor.

Kendi hanedanları için monarşi isteyen iki ayrı kesime bölünmüş, ama her şeyden önce parasal işleri için huzur ve güvenlik isteyen bir burjuvazi ve onun karşısında, gerçi yenilgiye uğratılmış olan, ama hâlâ bir tehdit oluşturan ve küçük burjuvalarla köylülerin giderek daha büyük bir bölümünün çevresinde toplandığı proletarya; yani, hiçbir nihai çözüm umudu sunmayan bir şiddetli patlama tehdidinin sürekliliği... Üçüncünün, yani taht iddiacısı sahte demokrat Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi için özel olarak yaratılmış gibi görünen durum buydu. Bonaparte, 2 Aralık 1851'de ordu aracılığıyla gergin duruma son verdi ve karşılığında onu yeni bir savaşlar çağıyla mutlu etmek üzere Avrupa'nın iç huzurunu güvence altına aldı. Aşağıdan devrimler dönemi bir süreliğine kapanmıştı; bu dönemi bir yukarıdan devrimler dönemi izledi.

1851'de imparatorluğa geri dönülmesi, dönemin proleter özlemlerinin olgunlaşmamışlığının yeni bir kanıtını sundu. Ama bu dönüşün kendisi, söz konusu özlemlerin olgunlaşmasını zorunlu kılacak koşulları yaratacaktı. İç huzur, yeni sınai yükselişin hiçbir engelle karşılaşmamasını sağladı; orduyu meşgul etme ve devrimci akımların ilgisini dışarıya yöneltme zorunluluğu, Bonaparte'ın, "ulusallık ilkesi"ni geçerli kılma bahanesiyle açtığı ve Fransa'ya toprak kazandırmak için kullanmaya çalıştığı savaşlara yol açtı. Taklitçisi Bismarck da aynı politikayı Prusya'ya uyarladı; Alman Konfe-

derasyonu[9] ile Avusturya'ya karşı, ve en az onlar kadar Prusya *Konfliktskammer*'ine[10] karşı, kendi hükümet darbesini, kendi 1866 yukarıdan devrimini yaptı. Ne var ki Avrupa iki Bonaparte için fazla küçüktü ve tarihin ironisi, Bismarck'ın Bonaparte'ı devirmesini ve Prusya Kralı Wilhelm'in yalnızca küçük Alman İmparatorluğu'nu değil ama aynı zamanda Fransız Cumhuriyeti'ni kurmasını istedi.[11] Ama genel sonuç, Avrupa'da, Polonyalılar dışındaki büyük ulusların bağımsızlıklarını ve iç birliklerini fiilen kazanmalarıydı. Kuşkusuz, bu dönüşüm, görece dar sınırlar içinde kalmıştı; ama yine de, ulusal karmaşıklıkları işçi sınıfının gelişme sürecinin önündeki ciddi bir engel olmaktan çıkarmaya yetecek kadar kapsamlıydı. 1848 Devriminin mezar kazıcıları, onun vasiyetini yerine getiren kişilere dönüşmüştü. Ve yanı başlarında, 1848'in mirasçısı olan proletarya, *Enternasyonal*'de,[12] tehditkâr bir şekilde ayağa kalkıyordu.

1870-71 savaşından sonra Bonaparte sahneden kaybolur ve görevini tamamlayan Bismarck, yeniden sıradan bir *Junker* {feodal toprak sahibi} düzeyine düşebilecek duruma gelir. Ama bu dönemi kapatan, Paris Komünü'ydü.[13] Thiers'in Paris Ulusal Muhafızının ağır silahlarını çalmaya yönelik sinsice bir girişimi, zafer kazanan bir ayaklanmaya yol açtı.

---

9 *Deutscher Bund*: 1815 yılında 39 Alman devletinin katılımıyla kurulan gevşek konfederasyon. *-çev.*

10 "Anlaşmazlık Meclisi": 1860'ların başında Prusya hükümeti ile Prusya Meclisi (Landtag) arasında ordunun yeniden yapılandırılması konusunda çıkan ve "anayasal anlaşmazlık" diye anılan kavga nedeniyle bu meclise takılan isim. *-çev.*

11 Louis Bonaparte'ın Temmuz 1870'te başlattığı Fransa-Prusya Savaşı Fransa'nın yenilgisiyle sonuçlandı, Louis Bonaparte esir düşerek tahtını kaybetti ve Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet dönemine girildi. *-çev.*

12 1864 yılında kurulan Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal). *-çev.*

13 18 Mart ile 28 Mayıs 1871 arasında Paris'in yönetimini elinde tutan tarihin ilk işçi sınıfı iktidarı. *-çev.*

Paris'te artık bir proletarya devriminden başka hiçbir devrimin yapılamayacağı yeniden görüldü. Zaferin ardından, iktidar, tümüyle kendiliğinden ve hiç tartışmasız bir şekilde işçi sınıfının kucağına düştü. Ve işçi sınıfının bu iktidarının, bizim çalışmamızda tarif edilen dönemden yirmi yıl sonra bile ne kadar olanaksız olduğu bir kez daha görüldü. Bir yandan Fransa, Paris'i yüzüstü bırakır, Mac-Mahon'un kurşunlarıyla kan kaybından ölmesine seyirci kalırken; diğer yandan, Komün, onu bölen ve her ikisi de ne yapılması gerektiğini bilmeyen partiler, yani Blankistler (çoğunluk) ile Proudhon'cular (azınlık) arasındaki kısır çekişmelerle kendisini tüketiyordu. Armağan edilmiş 1871 zaferi, 1848 baskını kadar kısır kaldı.

Paris Komünü'yle birlikte militan proletaryanın sonunda toprağa gömüldüğü düşünülmüştü. Ama tam tersine, onun en güçlü yükselişi, Komün'le ve Fransa-Prusya Savaşı'yla başlar. Hem eli silah tutabilir tüm nüfusun artık milyonlarla sayılan orduların saflarına dâhil edilmesi hem de bugüne kadar duyulmamış etki güçlerine sahip ateşli silahlar, top mermileri ve patlayıcı maddeler nedeniyle savaş yöntemlerinin baştan aşağı köklü bir dönüşüme uğraması, bir taraftan, benzeri görülmemiş derecede dehşetli ve sonu kesinlikle hesap edilemeyecek bir dünya savaşı dışındaki her tür savaşı olanaksız kılarak, Bonapartist savaş dönemini birdenbire sona erdirdi ve sanayinin barış içinde gelişmesini sağladı. Diğer taraftan, geometrik hızla artan askerî harcamalar nedeniyle vergileri aşırı ölçülerde yükselterek, yoksul halk sınıflarını sosyalizmin kollarına itti. Çılgınca silahlanma yarışının bir sonraki nedeni olan Alsace-Lorraine ilhakı, Fransız ve Alman burjuvazilerinin birbirlerine yönelik şoven duygularını kabartmış olabilir; aynı ilhak, iki ülkenin işçileri için yeni bir

birleştirici bağ oldu. Ve Paris Komünü'nün yıldönümü, tüm proletaryanın ilk evrensel bayram günü oldu.

1870-71 Savaşı ve Komün'ün yenilgisi, Marx'ın öngörmüş olduğu üzere, Avrupa işçi hareketinin ağırlık merkezini bir süreliğine Fransa'dan Almanya'ya taşımıştı. Fransa'da, Mayıs 1871'de dökülen kanın ardından yeniden toparlanmanın yıllar süreceği açıktı. Buna karşılık, gökten yağan Fransız milyarlarının[14] yarattığı sera etkisinden de yararlanan sanayinin giderek daha hızlı geliştiği Almanya'da, sosyal demokrasi çok daha hızlı ve kalıcı şekilde büyüyordu. Alman işçilerinin 1866 yılında yürürlüğe giren genel oy hakkını akıllıca kullanması sayesinde, partinin şaşırtıcı büyümesi, tartışmasız sayılarla tüm dünyanın gözü önünde duruyor. 1871'de 102 000, 1874'te 352 000, 1877'de 493 000 sosyal demokrat oy. Ardından, yüksek makamlar, Sosyalistler Yasası[15] aracılığıyla bu ilerlemeleri tanıdı; parti geçici olarak dağıldı, oy sayısı 1881'de 312 000'e düştü. Ama bu durum hızla aşıldı ve ardından, olağanüstü yasanın baskısı altında, basın organlarının, dış örgütlenmenin, dernek kurma ve toplanma haklarının yokluğunda, asıl hızlı gelişme dönemi başladı: 1884'de 550 000, 1887'de 763 000, 1890'da 1 427 000 oy. Bu noktada devletin eli zayıf düştü. Sosyalistler Yasası ortadan kayboldu, sosyalist oyların sayısı 1 787 000'e, yani kullanılan tüm oyların dörtte birinin üzerine çıktı. Hükümet ve egemen sınıflar, ellerindeki tüm araçları yararsız, anlamsız ve başarısız bir şekilde tüketmişti. Güçsüzlüklerinin, gece bekçisinden

14 Fransa-Prusya Savaşı'nın sonunda, 10 Mayıs 1871'de imzalanan Frankfurt Antlaşması uyarınca Fransa 5 milyar franklık bir savaş tazminatı ödedi. -*çev.*

15 *Sozialistengesetz:* 21 Ekim 1878 tarihli, resmi adı *"Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie"* (Sosyal Demokrasinin Kamu Güvenliğini Tehdit Eden Çabalarına Karşı Yasa) olan ve 1890 yılında geçerlilik süresi uzatılmayarak yürürlükten kaldırılan yasa. -*çev.*

imparatorluğun başbakanına kadar tüm devlet yetkililerinin kabullenmek zorunda kaldığı elle tutulur (ve hor görülen işçiler tarafından sunulan!) kanıtlarının sayısı milyonlar düzeyine yükselmişti. Devlet dağarcığındakileri tüketmiş, işçilerse dağarcıklarını doldurmaya daha yeni başlamıştı.

Ama Alman işçileri, davalarına, en güçlü, en disiplinli ve en hızlı büyüyen sosyalist parti olarak yalnızca kendi varlıklarıyla sundukları hizmetin yanı sıra, ikinci bir büyük hizmette daha bulunmuştu. Genel oy hakkının nasıl kullanılacağını göstererek, bütün ülkelerdeki yoldaşlarına yeni bir silahı, en keskin silahlardan birini sağlamışlardı.

Genel oy hakkı Fransa'da uzun süredir vardı, ama Bonapartist iktidarın onu istismar etmiş olması nedeniyle kötü bir ün kazanmıştı. Komün'den sonra, bunu kullanacak bir işçi partisi bulunmuyordu. İspanya'da da cumhuriyetten beri genel oy hakkı vardı ama İspanya'da seçimleri boykot etmek tüm ciddi muhalefet partilerinin uzun zamandır bağlı kaldığı bir kuraldı. İsviçre'nin genel oy hakkına ilişkin deneyimleri de bir işçi partisine cesaret vermenin çok uzağındaydı. Latin ülkelerinin[16] devrimci işçileri, genel oy hakkını bir tuzak, hükümetlerin bir hile aracı olarak görmeye alışmıştı. Almanya'da durum farklıydı. *Komünist Manifesto* bile genel oy hakkının, demokrasinin mücadeleyle kazanılmasını militan proletaryanın ilk ve en önemli görevlerinden biri ilan etmişti ve Lassalle bu noktayı yeniden öne çıkarmıştı. Sonunda, Bismarck, seçme ve seçilme hakkını, halk yığınlarının onun planlarıyla ilgilenmesini sağlayabilecek tek araç olarak yürürlüğe sokmak zorunda kaldığında, işçilerimiz bunu hemen ciddiye almış ve August

16 Dilleri Latinceden türemiş olan ülkeler, yani İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz vb. *-çev.*

Bebel'i ilk Kurucu İmparatorluk Meclisine göndermişti. Ve o günden itibaren, seçme ve seçilme hakkını kullanma tarzları, Alman işçilerine bin kat yarar sağladı ve tüm ülkelerin işçilerine örnek oluşturdu. Seçme ve seçilme hakkı, Fransız Marksist programının sözleriyle, *transformé, de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici, en instrument d'émancipation* – bugüne kadar bir aldatma aracıydı ama şimdi kurtuluşun bir aracına dönüşüyor.[17] Ve genel oy hakkının, kendimizi üç yılda bir saymamızı mümkün kılmaktan; oy sayısının düzenli olarak saptanan beklenmedik hızdaki yükselişiyle orantılı olarak işçilerin zafere olan inancını ve düşmanın korkusunu artırmaktan ve böylece en iyi propaganda aracımız olmaktan; hem kendi gücümüz hem de tüm düşman partilerin güçleri hakkında bizi eksiksiz şekilde bilgilendirerek ve böylece eylemlerimiz için benzersiz bir ölçüt sunarak bizi zamansız çılgınlıklar kadar zamansız çekingenliklerden de korumaktan başka hiçbir yararı olmasaydı, oy hakkının bize yararı bundan ibaret kalsaydı bile, bu hak yeterli olmanın fazlasıyla ötesine geçmiş olurdu. Ama çok daha fazlasını yaptı. Seçim propagandası yaparken, henüz uzağımızda duran halk yığınlarıyla temas kurmamız ve tüm partileri saldırılarımız karşısında kendi görüşlerini ve eylemlerini tüm halkın önünde savunmaya zorlamamız için benzersiz bir araç sundu; ayrıca, imparatorluk meclisindeki temsilcilerimize, hem parlamentodaki düşmanlarına hem de dışarıdaki yığınlara, basında ve toplantılarda sahip olabileceklerinden çok farklı bir otorite ve özgürlükle seslenebilecekleri bir kürsü sağladı. Seçim propagandaları ve sosyalistlerin imparatorluk meclisindeki konuşmaları bu

17 Fransız İşçi Partisi'nin 1880 Havre Kongresi'nde benimsenen programının Marx tarafından yazılmış olan giriş bölümünden yapılan bir alıntı. *-çev.*

yasayı sürekli olarak delerken, Sosyalistler Yasası hükümetin ve burjuvazinin ne işine yarıyordu?

Ancak, genel oy hakkının bu başarılı kullanımıyla birlikte, proletaryanın yepyeni bir mücadele tarzı yürürlüğe sokuldu ve bu tarz hızla daha da gelişti. Burjuva egemenliğinin örgütlenmesini sağlayan devlet kurumlarının, işçi sınıfının aynı devlet kurumlarına karşı mücadele etmek için kullanabileceği araçları da sunduğu anlaşıldı. Eyalet meclisleri, belediye meclisleri, iş mahkemeleri için düzenlenen seçimlere katılım sağlandı, kimin oturacağı konusunda proletaryanın yeterli bir bölümünün söz sahibi olduğu bütün koltuklar için burjuvaziyle çekişme içine girildi. Öyle ki, burjuvazi ve hükümet, işçi sınıfı partisinin yasa dışı eylemleriyle karşılaştırıldığında yasal eylemlerinden, ayaklanma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında seçim sonuçlarından çok daha fazla korkma noktasına geldi.

Çünkü, burada da, mücadelenin koşulları köklü bir şekilde değişmişti. 1848'e kadar her yerde sonucu belirleyen eski tarz ayaklanma, yani barikatlarla yürütülen sokak savaşı, ciddi ölçüde eskimişti.

Şu konuda hayale kapılmayalım: Ayaklanmanın, sokak savaşıyla, askerlere karşı, bir ordunun diğerine karşı kazandığı türden gerçek bir zafer kazanması, en istisnai durumlardan biridir. Ama zaten, isyancılar da bu tür bir beklentiye nadiren sahip olmuştur. Onların tek amacı, savaşan iki ülkenin orduları arasında ya hiç gündeme gelmeyen ya da çok daha sınırlı ölçüde gündeme gelen manevi etkiler aracılığıyla askerlerin direncini kırmaktı. Başarılı olunursa, askerler savaşmayı reddeder ya da komutanlar paniğe kapılır ve ayaklanma zafere ulaşır. Başarılı olunamazsa, askerlerin sayıca az olması durumunda bile, daha iyi silahların ve eği-

timin, tek merkezden yönetimin, savaş kuvvetlerinin planlı kullanımının ve disiplinin sağladığı üstünlük kendisini gösterir. Ayaklanmanın gerçek taktik eylemle ulaşabileceği en ileri nokta, tek bir barikatın ustaca kurularak savunulmasıdır. Karşılıklı destek, yedek güçlerin oluşturulması ya da kullanılması, kısacası, büyük bir kentin bütünü bir yana, bir semtin savunulması için bile zorunlu olduğu üzere, tek tek birimlerin işbirliği yaparak birlikte mücadele etmeleri, ya çok sınırlı ölçüde sağlanır ya da çoğu zaman hiç sağlanamaz; bu koşullar altında, savaş kuvvetlerinin belirleyici bir noktaya yoğunlaştırılması, doğal olarak, olanaksızdır. Bu nedenle, temel mücadele biçimi pasif savunmadır; saldırı, bazı yerlerde ama istisnai olarak ara sıra taarruzlar ve kanat saldırıları düzeyine yükselecek; ancak bunlar da genellikle geri çekilen askerlerin terk ettiği mevzilerin ele geçirilmesiyle sınırlı kalacaktır. Ayrıca, askerlerin tarafında, ağır silahlar ve eksiksiz olarak donatılmış ve eğitilmiş istihkâm birlikleri, yani isyancıların neredeyse her zaman tümüyle yoksun oldukları savaş araçları bulunur. Dolayısıyla, en büyük kahramanlıklarla yürütülen barikat savaşlarının bile (Haziran 1848'de Paris'te, Ekim 1848'de Viyana'da, Mayıs 1849'da Dresden'de), karşı tarafın liderleri siyasal kaygıların engellemesi olmadan sadece askerî ölçütlerle hareket etmeye başladığında ve askerleri onlara bağlı kaldığında, ayaklanmanın yenilgisiyle sonuçlanmış olması şaşırtıcı değildir.

İsyancıların 1848'e kadar elde ettiği çok sayıdaki başarının sayısız nedeni var. Haziran 1830'da ve Şubat 1848'de Paris'te, İspanyol sokak savaşlarının çoğunda olduğu gibi, isyancılar ile askerler arasında, ya doğrudan doğruya ayaklanmanın yanında yer alan ya da gevşek ve kararsız tutumuyla askerlerin de bocalamasına yol açan ve üstüne üstlük ayak-

lanmaya silah sağlayan bir milis gücü bulunuyordu. Haziran 1848'de Paris'te olduğu gibi, milis gücünün başından itibaren ayaklanmanın karşısına çıktığı durumlarda, ayaklanma da yenilgiye uğratılıyordu. 1848'de Berlin'de, halk, kısmen 19 [Mart'ın] gece ve sabahında yeni savaş kuvvetlerinde ciddi bir artışın gerçekleşmesi sayesinde, kısmen askerlerin bitkin düşmesi ve yeterince kumanya sağlanmaması nedeniyle ve son olarak kısmen de komuta zayıflığı sonucu zafer kazandı. Ama tüm örneklerde, zafer, askerlerin savaşmayı reddetmesi, komutanların karar alma yeteneklerini yitirmesi ya da ellerinin kollarının bağlanması nedeniyle kazanılmıştı.

Dolayısıyla, sokak savaşlarının klasik döneminde bile barikatın etkisi maddi olmaktan çok maneviydi. Barikat, askerlerin direncini sarsmanın bir aracıydı. Bu başarılana kadar ayakta kaldığında, zafere ulaşılıyordu; kalamadığında, sonuç yenilgi oluyordu. <Geleceğin olası sokak savaşlarının başarı şansları değerlendirilirken de, göz önünde tutulması gereken temel nokta budur.>[18]

Bu başarı şansları[19] 1849'da bile hayli düşüktü. Burjuvazi her yerde hükümetlerin yanına geçmişti; "kültür ve mülkiyet", ayaklanmaların üzerine yürüyen askerleri selamlıyor ve onlara ziyafet veriyordu. Barikat, büyüsünü yitirmişti; asker, onun arkasında artık "halk"ı değil, isyancıları, kışkırtıcıları, yağmacıları, paylaşımcıları {*Teiler*}, toplumun döküntülerini görüyordu; subay, zaman içinde, sokak savaşının taktik biçimleri konusunda deneyim kazanmıştı; artık derme çatma göğüs siperlerinin üzerine dosdoğru ve savunmasız şekilde

18 Engels'in, Almanya Sosyal Demokrat Partisi yöneticilerinin talepleri doğrultusunda istemeden çıkarmak zorunda kaldığı ifadeler burada açılı parantez işaretleri arasında gösteriliyor. Bkz. 1. dipnottaki açıklamalar. *–çev.*

19 (*2. versiyon:*) "Ayrıca, başarı şansı". *–Almanca ed.*

yürümüyor, bahçelerden, avlulardan ve evlerden geçerek bunların çevresinden dolanıyordu. Ve bu taktik, biraz hünerle, on örneğin dokuzunda başarılı oluyordu.

Ancak, o dönemden bugüne çok daha fazla değişim yaşandı ve bunların tümü askerlere yaradı. Büyük kentler ciddi ölçüde büyüdüyse, ordular daha da fazla büyüdü. 1848'den bu yana Paris ile Berlin'in büyüklükleri üçer kat artmadı, ama kışlalarının büyüklükleri üçer kattan fazla arttı. Bu kışlalar demiryolları aracılığıyla 24 saat içinde ikişer katlarının üzerine çıkabiliyor, 48 saat içinde devasa ordulara dönüşebiliyor. Sayıları muazzam derecede artırılan bu askerlerin ellerindeki silahlar, geçmiştekilerle karşılaştırılamayacak kadar etkili. 1848'de yivsiz, ağızdan dolma çakmaklı tüfek vardı, bugünse bundan dört kat uzun menzilli, on kat daha isabetli ve on kat daha hızlı ateş etmeyi sağlayan küçük kalibreli arkadan dolma fişek yataklı tüfek var. O zamanlar topçuların elinde görece zayıf etkili gülleler ve misketler vardı, bugünse bir tanesi en iyi barikatı paramparça etmeye yeten top mermileri var. O zamanlar ateşli silahlara dayanıklı duvarları yıkmak için istihkâmcıların sivri uçlu kazması vardı, bugünse dinamit lokumu var.

Buna karşılık, isyancıların tarafında tüm koşullar kötüleşti. Tüm halk katmanlarının sıcak bakacağı bir ayaklanmanın bir kez daha yaşanması kolay değil; muhtemelen, sınıf mücadelelerinde, tüm orta katmanların sadece proletaryanın çevresinde toplanması yoluyla burjuvazinin yanında duran gerici partilerin tümüyle önemsizleşmesi durumuyla bir daha hiçbir zaman karşılaşılmayacak. Dolayısıyla "halk" her zaman bölünmüş görünecek ve bu nedenle 1848'de çok etkili olmuş olan son derece güçlü bir kaldıraçtan ar-

tık yoksunuz. Ayaklanmacıların tarafına askerlik yapmış daha fazla kişi gelirse,[20] bunların silahlandırılması da bir o kadar zorlaşacaktır. Silah dükkânlarındaki av tüfekleri ile lüks tüfekler (öncesinde polisin müdahalesiyle ateşleme mekanizmalarının birer parçası sökülerek kullanılmaz hâle getirilmiş olmasalar bile), etkililik açısından, yakın çarpışmalarda dahi askerlerin şarjörlü tüfeklerinin yanına yaklaşamaz. 1848'e kadar herkes gerekli cephaneyi barut ve kurşunla kendi başına yapabiliyordu; bugün, her bir tüfeğin fişekleri farklı ve bunların tek ortak noktası, büyük sanayinin özel birer ürünü olmaları; dolayısıyla, *ex tempore* {anında} hazırlanamıyorlar ve onlara uyan özel cephaneye sahip olunmadığında silahların çoğu işe yaramıyor. Ve son olarak, büyük kentlerin 1848'den bu yana yeni inşa edilen semtleri, sanki yeni topların ve tüfeklerin etkili olması için yapılmış gibi, uzun, düz ve geniş caddelerin arasında yer alıyor. Bir barikat savaşı için Berlin'in kuzeyindeki ve doğusundaki yeni işçi mahallelerini kendisi seçen bir devrimci, ancak bir deli olabilirdi.

<Bu söylenenler, sokak savaşının gelecekte herhangi bir rol oynamayacağı anlamına mı geliyor? Kesinlikle hayır. Sadece, 1848'den bu yana, koşulların sivil savaşçılar için çok daha elverişsiz, askerler için çok daha elverişli hâle geldiği anlamına geliyor. Dolayısıyla, gelecekteki bir sokak savaşı, ancak, durumun bu elverişsizliğinin başka unsurlar tarafından dengelenmesi hâlinde zafere ulaşabilir. Bu nedenle, büyük bir devrimin başlangıcında, bu devrimin ileri aşamalarıyla karşılaştırıldığında daha az görülecek ve daha büyük güçlerle yürütülmesi gerekecek. Ama bu güçler, büyük ola-

20 (*2. versiyon:*) "gelse bile". –*Almanca ed.*

sılıkla, tüm Büyük Fransız Devrimi boyunca ve 4 Eylül ile 31 Ekim'de Paris'te olduğu gibi,[21] açık saldırıyı pasif barikat taktiğine tercih edecek.>

Okur, egemen güçlerin[22] bizi neden ille de tüfeğin ateşlendiği ve kılıcın kestiği yere götürmek istediğini artık anlıyor mu? Böyle yapmamız durumunda yenileceğimizi önceden bilirken, hemen sokağa dökülmediğimiz için bugün neden korkaklıkla suçlandığımızı? Bir kere de topların önüne atılarak harcanan asker rolünü oynamamız için neden durmadan yalvarıp yakardıklarını?

Beylerin meydan okumaları gibi yalvarmaları da boşuna. O kadar aptal değiliz. Madem öyle, bir sonraki savaşta, düşmanlarından, Yaşlı Fritz'in {Prusya Kralı II. Friedrich'in} sıra düzenini almasını ya da tümenlerini birer bütün olarak *à la* Wagram ve Waterloo {Wagram ve Waterloo tarzı} kol düzenine sokmasını ve bu arada askerlerinin ellerine çakmaklı tüfekler vermesini istesinler. Ülkeler arasındaki savaşların koşulları değiştiyse, sınıf mücadelesinin koşulları daha az değişmedi. Baskınların, bilinçsiz yığınların başındaki bilinçli azınlıkların gerçekleştirdiği devrimlerin dönemi kapandı. Toplumsal örgütlenmenin eksiksiz bir dönüşümü söz konusu olduğunda, yığınların da buna doğrudan doğruya katılması; neyin hedeflendiğini, neyi canla başla savunacaklarını[23] öncesinde kavramış olmaları zorunludur. Bunu bize son elli yılın tarihi öğretti. Ama yığınların yapılması gerekeni anlaması için uzun, ısrarlı bir

21 Louis Bonaparte'ın imparatorluk dönemi 4 Eylül 1870'teki ayaklanmayla sona ermiş ve cumhuriyet ilan edilmişti. Blankistlerin 31 Ekim 1870'te hükümeti devirmek için düzenlediği ayaklanma ise başarısız olmuştu. *–çev.*

22 (*2. versiyon:*) "sınıfların". *–Almanca ed.*

23 (*2. versiyon:*) "neyi savunmaları gerektiğini". *–Almanca ed.*

çalışma gerekir ve şu anda, düşmanı umutsuzluğa sürükleyen bir başarıyla, tam da bu çalışmayı yürütüyoruz.

Eski taktiğin gözden geçirilmek zorunda olduğu, Latin {Avrupa} ülkelerinde de giderek daha fazla anlaşılıyor. Seçme ve seçilme hakkının kullanılması ve bize açık olan tüm pozisyonların ele geçirilmesi konusundaki Alman deneyimi her yerde örnek alındı <, hazırlıksız saldırı her yerde arka plana itildi>. Yüz yılı aşkın süredir zeminin art arda gelen devrimlerle altüst olduğu; komplolarda, ayaklanmalarda ve her türden diğer devrimci eylemde kendi paylarına düşeni yapmamış tek bir partinin bile bulunmadığı; bu nedenle hükümetin orduya hiçbir şekilde güvenemediği ve genel olarak koşulların ayaklanmayla gerçekleştirilecek bir baskın için Almanya'dakinden çok daha elverişli olduğu Fransa'da bile, sosyalistler, öncesinde halkın büyük kitlesini, yani bu örnekte köylüleri kazanmadan, kalıcı bir zafer kazanmalarının mümkün olmayacağını giderek daha iyi anlıyor. Yavaş ilerleyen propaganda çalışması ve parlamenter etkinlikler burada da partinin önündeki ilk görev olarak kabul görüyor. Başarılar gecikmedi. Bir dizi belediye meclisini ele geçirmekle kalınmadı; meclislerde 50 sosyalist var ve bunlar daha şimdiden üç bakanı ve bir cumhurbaşkanını devirmiş durumda. Geçen yıl Belçika'da işçiler oy hakkını zorla kabul ettirdi ve seçim bölgelerinin dörtte birinde kazandı. Sosyalistler İsviçre'de, İtalya'da, Danimarka'da ve hatta Bulgaristan'da ve Romanya'da meclislerde temsil ediliyor. Avusturya'da, tüm partiler, imparatorluk meclisine girişimizin daha fazla engellenemeyeceği konusunda hemfikir. Meclise gireceğimiz kesin; artık yalnızca şu konuda tartışılıyor: hangi kapıdan? Ve Rusya'da bile, genç Nikolay'ın {Rus Çarı II. Nikolay} boş yere büyük bir direnç gösterdiği ulusal meclis, yani ünlü *Zems-*

ki Sobor toplandığında,[24] orada da temsil edileceğimizden emin olabiliriz.

Kuşkusuz, yabancı ülkelerdeki yoldaşlarımız devrim yapma haklarından vazgeçmiyor. Zaten, devrim yapma hakkı, tek *gerçek* "tarihsel hak"tır; (1755 yılında, geçerliliğini bugün bile sürdüren görkemli feodal senetle, yani "miras anlaşması"yla soylular devriminin sona erdirildiği Mecklenburg dâhil olmak üzere) istisnasız tüm modern devletlerin dayandığı tek hak, devrim yapma hakkıdır. Devrim yapma hakkı evrensel bilinçte o denli tartışmasız bir yer edinmiştir ki, General von Boguslawski bile, imparatoru için savunduğu hükümet darbesi yapma hakkını, tek başına halkın bu hakkından türetiyor.

Ama başka ülkelerde olup bitenler bir yana, Alman sosyal demokrasisinin özel bir konumu ve bu nedenle de en azından yakın gelecek için özel bir görevi var. Seçim sandıklarına gönderdiği iki milyon seçmen ile onların arkasında duran seçme hakkından yoksun genç erkekler ve kadınlar, uluslararası proletarya ordusunun en kalabalık, en sıkı kitlesini, belirleyici "kuvvet yığınını"[25] oluşturuyor. Bu kitle, daha şimdiden, kullanılan oyların dörtte birinden fazlasını sağlıyor; ve imparatorluk meclisi seçimlerinin, eyalet meclisi seçimlerinin, belediye meclisi ve iş mahkemesi seçimlerinin kanıtladığı üzere, hiç durmadan büyüyor. Bu büyüme, tıpkı bir doğal süreç gibi kendiliğinden, istikrarlı, durdurulamaz ve aynı zamanda sakin bir şekilde gerçekleşiyor. Buna

---

24 *Zemski Sobor*, 16. ve 17. yüzyıllarda toplanan, Rusya'nın ilk merkezî feodal meclisiydi. İzleyen yüzyıllarda bu meclisin yeniden oluşturulması tartışmaları zaman zaman yeniden gündeme gelmişti. *–çev.*

25 *Gewalthaufen*: Ateşli silahların etkinliğinin artması öncesinde kullanılan ve piyadelerle kalabalık yığınların oluşturulmasına dayanan Orta Çağ savaş düzeni. *–çev.*

karşı hükümetin yaptığı tüm müdahalelerin etkisiz kaldığı görüldü. Seçmen sayımız şimdiden 2 milyon 250 bine ulaşmış olmalı. Bu şekilde devam etmesi durumunda, yüzyılın sonuna kadar toplumun orta katmanlarının çoğunluğunu, küçük köylüler gibi küçük burjuvaları kazanırız ve ülkedeki belirleyici güce, tüm diğer güçlerin isteseler de istemeseler de karşısında eğilmek zorunda kalacakları güce dönüşürüz. Bu büyümenin, bugünkü[26] yönetim sisteminin kendiliğinden aşılmasına kadar kesintisiz bir şekilde sürmesini sağlamak, <günden güne güçlenen kuvvet yığınını, öncü savaşlarıyla yıpratmak yerine, karar gününe kadar zarar görmeyeceği şekilde korumak>; işte temel görevimiz budur. Ve Almanya'daki sosyalist savaş kuvvetlerinin geçici olarak durdurulmasını ve hatta belirli bir süreliğine geriletilmesini sağlayabilecek olan tek bir yol var: askerlerle büyük ölçekli bir çarpışma, 1871 yılında Paris'te yaşanana benzer bir kan kaybı. Uzun vadede bunun da üstesinden gelinirdi. Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm şarjörlü tüfekleri bir araya gelse, milyonlarla sayılan bir partiyi ortadan kaldıramaz. Ama normal gelişim sekteye uğrar, <kuvvet yığını belki kritik anda kullanılamaz,> nihai savaş[27] gecikir, daha fazla zaman alır ve daha büyük özverileri beraberinde getirirdi.

Dünya tarihinin ironisi her şeyi baş aşağı ediyor. Biz "devrimciler", biz "yıkıcılar", yasal yolları kullanarak, yasa dışı yollarla ve yıkıcılıkla gelişebileceğimizden çok daha hızlı gelişiyoruz. Kendilerine verdikleri adla düzen partileri, kendi yarattıkları yasal koşulların altında eziliyor. Onlar Odilon Barrot ile birlikte umutsuzluk içinde, *la légalité*

26 (*2. versiyon:*) "egemen". -*Almanca ed.*

27 (*2. versiyon:*) "sonuç". -*Almanca ed.*

nous tue, yasallık bizim ölümümüz, diye haykırırken, bu yasallık sayesinde bizim kaslarımız güçleniyor, yanaklarımız pembeleşiyor ve ölümden sonraki ebedî yaşam gibi görünüyoruz. Ve eğer *biz*, onları hoşnut etmek için sokak savaşına sürüklenmeyi kabullenecek kadar çılgınca davranmazsak, sonunda, onlar için bu denli öldürücü olan yasallığı kendi elleriyle ortadan kaldırmaktan başka çareleri kalmayacaktır.

Bu arada, yıkıcılık karşıtı yeni yasalar hazırlıyorlar. Yine her şey baş aşağı ediliyor. Bugünün bu yıkıcılık karşıtlığı fanatikleri, tam da dünün yıkıcıları değil mi? Yoksa 1866 iç savaşını *biz* mi çıkardık? Hannover kralını, Hessen Seçmen Prensi'ni,[28] Nassau Dükü'nü atalarından kalan, meşru mirasları olan topraklardan sürüp bu toprakları ilhak eden[29] *biz* miydik? Alman Konfederasyonu'nu ve Tanrı'nın lütfu olan üç tacı devirenler, yıkıcılıktan şikâyetçi, öyle mi? *Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?* {Gracchus'ların bir ayaklanmadan şikâyet etmesine kim izin verir? (Juvenal, *Hicivler*, II, 24.)}[30] Bismarck'a tapanların yıkıcılığa küfretmelerine kim izin verebilirdi?

Varsınlar, yine de yıkıcılık karşıtı yasa tasarılarını kabul etsinler, bunları daha da ağırlaştırsınlar, tüm ceza yasasını lastiğe çevirsinler; güçsüzlüklerinin yeni bir kanıtından başka hiçbir şey elde edemezler. Sosyal demokrasiyi gerçekten

28 *Kurfürst*: Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nda imparator seçimini yapan prensler kurulunun üyesi. *-çev.*

29 Prusya 1866 yılında Avusturya ile girdiği savaşı kazanarak Hannover, Hessen ve Nassau'yu kendi topraklarına dâhil etmişti. *-çev.*

30 Juvenal olarak da bilinen Decimus Junius Juvenalis, MS 1-2. yüzyıllarda yaşamış, *Hicivler*'in yazarı Romalı bir şair. Gracchus kardeşler, MÖ 2. yüzyılda Roma'da toprakların yoksullara dağıtılmasını savundukları için soylular tarafından öldürülen iki kardeş. *-çev.*

sıkıştırabilmek için çok daha farklı önlemlere başvurmak zorunda kalacaklar. Şu anda yasalara bağlı kalması sayesinde yaşayan[31] sosyal demokrat yıkıcılıkla baş etmek için tek yapabilecekleri, düzen partilerinin yasaları çiğnemeden yaşayamayacak olan yıkıcılığına başvurmak. Prusyalı bürokrat Bay Rössler ve Prusyalı general Bay von Boguslawski, onlara, sokak savaşı tuzağına düşmeyen işçilerle baş edilmesini belki hâlâ sağlayabilecek olan tek yolu gösterdi: Anayasanın çiğnenmesi, diktatörlük, mutlakçılığa dönüş, *regis voluntas suprema lex!* {kralın iradesi en yüce yasadır!} Dolayısıyla beyler, cesur olun; burada yarım yamalak önlemler işe yaramaz, sonuna kadar gitmek gerekir!

Ama Alman İmparatorluğu'nun, tüm küçük devletler ve genel olarak tüm çağdaş devletler gibi, bir *sözleşme ürünü* olduğunu unutmayın; bu imparatorluk, birincisi prenslerin kendi aralarında, ikincisi prensler ile halk arasında yapılmış olan sözleşmenin ürünüdür. Taraflardan biri sözleşmeyi bozarsa, sözleşme bir bütün olarak geçersizleşir ve diğer taraf da sözleşmeye bağlı olmaktan çıkar. <Bismarck'ın 1866'da bize çok güzel bir şekilde göstermiş olduğu gibi. Dolayısıyla, imparatorluk anayasasını ihlal etmeniz durumunda, sosyal demokrasi, size karşı her istediğini yapma özgürlüğüne sahip olacaktır. Neler yapacağını size bugünden söylemesini ise boşuna beklemeyin.>

Bundan neredeyse 1600 yıl önce, Roma İmparatorluğu'nda da tehlikeli bir yıkıcı parti faaliyet gösteriyordu. Dinin ve devletin tüm temellerinin altını oyuyordu; imparatorun iradesinin en yüce yasa olduğunu açıkça reddediyordu, vatansızdı, enternasyonaldi, Galya'dan

31 (*2. versiyon:*) yasalara bağlı kalması sayesinde durumu çok iyi olan. -*Almanca ed.*

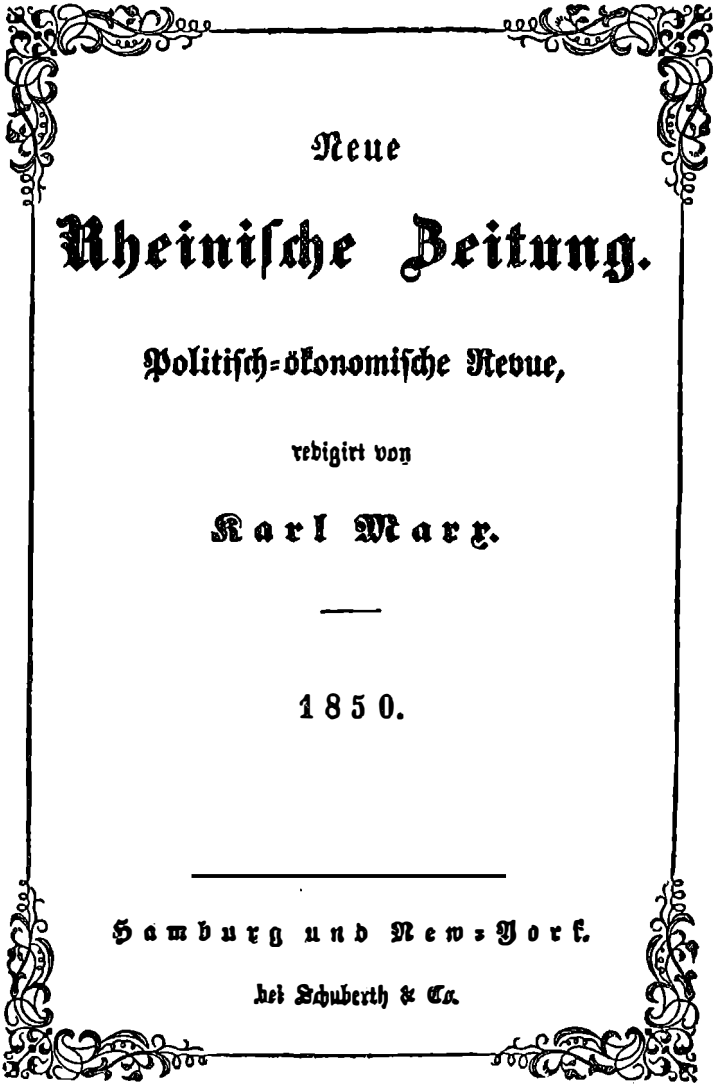
Asya'ya kadar imparatorluğun tüm topraklarına ve imparatorluk sınırlarının ötesine yayılıyordu. Yıkıcı faaliyetlerini uzun bir süre boyunca yeraltında, gizlilik içinde yürütmüştü; ama epey bir zamandır, açığa çıkacak kadar güçlü hissediyordu kendisini. Hıristiyanlar adıyla bilinen bu yıkıcı parti, orduda da güçlü bir şekilde temsil ediliyordu; tümüyle Hıristiyanlardan oluşan lejyonlar vardı. Resmî pagan tapınağındaki kurban törenlerine katılıp gelenleri karşılamaları emredildiğinde, yıkıcı askerler, protesto amacıyla miğferlerine özel işaretler (haçlar) takacak kadar küstahça davranıyordu. Yüksek rütbelilerin alışılmış kışla eziyetleri bile bir işe yaramıyordu. İmparator Diocletianus, ordusundaki düzenin, itaatin ve disiplinin altının oyulmasına daha fazla seyirci kalamadı. Henüz zaman da varken, kararlı bir şekilde işe koyuldu. Sosyalistlere karşı, Hıristiyanlara karşı demek istemiştim, bir yasa çıkardı. Yıkıcıların toplantıları yasaklandı, toplantı mekânları kapatıldı ve hatta yıkıldı, Hıristiyanlara özgü işaretler, haçlar vb., Saksonya'daki kırmızı mendiller gibi yasaklandı. Hıristiyanların devlet görevi yapamayacakları ilan edildi; onbaşı olmalarına bile izin verilmeyecekti. O zamanlar "kişiye göre" davranma konusunda yeterli eğitimi almış yargıçlara henüz sahip olunmadığından (Bay von Köller'in yıkıcılık karşıtı yasa tasarısında[32] bugün sahip olunduğu varsayılıyor), kestirmeden gidilerek, Hıristiyanların haklarını almak için mahkemelere başvurması yasaklandı. Bu olağanüstü yasa da bir işe yaramadı. Hıristiyanlar onu hiçe sayarak duvarlardan söküp attı; hatta, imparatorun Nikomedya'daki {İzmit} sa-

32 1894 yılında Prusya'nın içişleri bakanı olan ve sosyalistlere karşı ikinci bir yasa tasarısı hazırlayan Ernst Matthias von Köller'in söz konusu tasarı kabul edilmemişti. -*çev.*

rayını o içindeyken yaktıkları söyleniyor. İmparator, öcünü, MS 303 yılındaki Hıristiyanlara yönelik büyük zulümle aldı. Bu, türünün son örneğiydi. Ve öylesine etkiliydi ki, on yedi yıl sonra ordunun çoğunluğu Hıristiyanlardan oluşuyordu ve tüm Roma İmparatorluğu'nun bir sonraki mutlak hükümdarı, din adamlarının "Büyük" dediği Konstantin, Hıristiyanlığı devlet dini ilan etti.

Londra, 6 Mart 1895

F. Engels

Neue

Rheinische Zeitung.

Politisch-ökonomische Revue,

redigirt von

Karl Marx.

1850.

Hamburg und New-York.

bei Schuberth & Co.

Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue dergisinin kapağı

★

Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850

★

1848-1849 döneminin devrim yıllıklarının tüm önemli kısımları, yalnızca birkaç bölüm dışında, şu başlığı taşır: *Devrimin yenilgisi!*

Ama bu yenilgilerde yenik düşen, devrim değildi. Yenik düşenler, devrim öncesi döneme ait geleneksel eklentiler, toplumsal ilişkilerin henüz keskin sınıf karşıtlıkları düzeyine yükselmemiş olan sonuçları, yani, devrimci partinin Şubat Devrimi öncesinde henüz kurtulmamış olduğu ve *Şubat zaferiyle* değil, ancak bir dizi *yenilgiyle* kurtulabildiği kişiler, yanılsamalar, hayaller ve projelerdi.

Kısacası: Devrimci ilerleme, kendi yolunu, dolaysız trajikomik başarılarıyla değil, tam tersine birleşik, güçlü bir karşı-devrim yaratarak, bir düşman yaratarak açtı; yıkıcı parti, ancak bu düşmanla mücadele içinde olgunlaşarak gerçek bir devrimci partiye dönüşebildi.

İzleyen sayfaların görevi, bunu kanıtlamak.

I

Haziran 1848 Yenilgisi

Şubat 1848'den Haziran 1848'e

{1830} Temmuz Devriminden sonra, liberal bankacı Laffitte, *compère*'i {suç ortağı} Orleans Dükü'nü zafer havası içinde *Hôtel de Ville*'e {Paris belediye binasına} götürürken şu sözleri ağzından kaçırdı: "*Şu andan itibaren bankacılar hüküm sürecek.*" Laffitte, devrimin sırrını açığa vurmuştu.

Louis-Philippe döneminde egemen olan sınıf, Fransız burjuvazisi değil, onun *bir kesimiydi*: Bankacılar, borsa kralları, demiryolu kralları, kömür ve demir madenleri ile ormanların sahipleri, toprak sahiplerinin bunlarla birlikte hareket eden bir bölümü; yani, *mali aristokrasi* diye adlandırılan kesim. Bu kesim tahtta oturuyor, meclislerde yasaları zorla kabul ettiriyor, bakanlıklardan tütün bürosuna kadar her yerdeki devlet memurluklarını dağıtıyordu.

Gerçek *sanayi burjuvazisi* resmî muhalefetin bir bölümünü oluşturuyor, yani meclislerde yalnızca birer azınlık tarafından temsil ediliyordu. Mali aristokrasinin tek başına egemenliğinin mutlaklaşması ve bu kesimin, kana boğulan 1832, 1834 ve 1839 ayaklanmaları[33] sonrasında, işçi sınıfı üzerindeki egemenliğini güvence altına aldığını düşünme-

33 5-6 Haziran 1832'de Paris'te gerçekleştirilen ayaklanma, Lyon'lu işçilerin Nisan 1834'teki ayaklanması ve Fransız devrimcileri Blanqui ile Barbès önderliğinde 12 Mayıs 1839'da Paris'te gerçekleştirilen ayaklanma. *-çev.*

si ölçüsünde, sanayi burjuvazisinin muhalefeti de daha kararlı hâle geldi. Hem Kurucu Ulusal Mecliste hem de Ulusal Yasama Meclisinde burjuva gericiliğinin en bağnaz üyesi olan Rouen'lı fabrikatör *Grandin*, Temsilciler Meclisinde Guizot'nun en şiddetli muhalifiydi. Sonradan kendisini Fransız karşı-devriminin Guizot'su düzeyine yükseltmeye dönük etkisiz girişimleriyle tanınan *Léon Faucher*, Louis-Philippe'in son dönemlerinde, sanayi için, spekülasyona ve onun eteğini taşıyan iktidara karşı bir kalem kavgası yürütüyordu. *Bastiat*, Bordeux ve şarap üreticisi tüm Fransa adına egemen sisteme karşı kışkırtıcılık yapıyordu.

Tüm kademeleriyle *küçük burjuvazi* gibi *köylü sınıfı* da siyasal iktidardan bütünüyle dışlanmış durumdaydı. Son olarak, resmî muhalefetin içinde ya da *pays légal*'in {seçme hakkına sahip olanların} tümüyle dışında, sözünü ettiğimiz sınıfların *ideolojik* temsilcileri ve sözcüleri, yani bilginleri, avukatları, hekimleri vb.; kısacası, anıldıkları adla, *yetenekli insanları*[34] vardı.

Temmuz Monarşisi mali sıkıntıları nedeniyle başından itibaren yüksek burjuvaziye bağımlıydı ve yüksek burjuvaziye bağımlılık, giderek artan mali sıkıntıların bitmez tükenmez kaynağı olmuştu. Bütçe dengesini, yani devletin giderleri ile gelirleri arasındaki dengeyi sağlamadan, devlet yönetimini ulusal üretimin çıkarlarına bağımlı kılmak olanaksızdır. Ve devlet harcamalarını sınırlandırmadan, yani, her biri egemen sistemin dayanaklarını oluşturan çıkarlara zarar vermeden ve vergi dağılımını yeniden düzenlemeden, vergi yükünün önemli bir bölümünü doğrudan doğruya yüksek burjuvazinin omuzlarına yüklemeden, bu denge nasıl kurulabilir?

---

34 Fransızca baskıda "*capacités*", Almanca baskıda "*Kapazitäten*", İngilizce baskıda "*men of talent*". –*çev.*

Ama, burjuvazinin meclisler aracılığıyla hüküm süren ve yasa çıkaran kesiminin, *devlet borçlanmasında doğrudan çıkarı vardı. Devletin bütçe açığı*, tam da spekülasyonlarının asıl konusu ve zenginleşmelerinin temel kaynağıydı. Her yılın sonunda yeni bir açık. Her dört beş yılda bir yeni bir borçlanma. Ve her yeni borçlanma, mali aristokrasiye, yapay olarak iflasın eşiğinde tutulan devleti dolandırmak konusunda yeni fırsatlar sunuyordu: Devlet, bankacılarla en elverişsiz koşullarda anlaşmak zorundaydı. Her yeni borçlanma, sırlarından hükümetin ve meclis çoğunluğunun da haberdar olduğu borsa operasyonlarıyla, paralarını devlet kâğıtlarına yatırmış olan halkı soymak için ikinci bir fırsat sunuyordu. Genel olarak, bankacılar ile meclislerdeki ve taht çevresindeki ortakları, devletin borçlanma kâğıtlarının istikrarsızlığı ve devlet sırlarına sahip olmaları sayesinde, devlet kâğıtlarının değerlerinde sıra dışı ve ani dalgalanmalar yaratabiliyor ve bu da her zaman bir yığın küçük kapitalistin yıkımına ve büyük oyuncuların şaşırtıcı bir hızla zenginleşmesine yol açıyordu. Burjuvazinin egemen kesiminin devlet açıklarında dolaysız çıkarı bulunduğundan, Fransa'nın yıllık toplam ihracatının nadiren 750 milyon frank düzeyine ulaşmasına karşın, Louis-Philippe iktidarının son yıllarında, *olağanüstü* devlet harcamalarının Napoleon dönemindeki olağanüstü devlet harcamalarının iki katının çok üzerine çıkarak yılda 400 milyon franga yaklaşmış olmasının nedeni açık. Devlet eliyle akıtılan muazzam miktardaki para, ayrıca, hileli teslimat sözleşmelerine, rüşvete, hırsızlığa ve her türden dolandırıcılığa kapı açıyordu. Devlet, borçlanma aracılığıyla toptan dolandırılırken, devlet işleri aracılığıyla da perakende dolandırıcılığa maruz kalıyordu. Meclis ile hükümet arasındaki ilişkinin benzerleri, tek tek devlet daireleri ile tek tek girişimciler arasında da kurulmuştu.

Egemen sınıf, genel olarak devlet harcamalarını ve devlet borçlanmasını nasıl sömürüyorsa, *demiryolları yapımını* da öyle sömürüyordu. Meclisler, büyük harcamaları devletin sırtına yüklüyor ve spekülasyon yapan mali aristokrasiye altın meyveleri sunuyordu. Bakanların bir bölümü de dâhil olmak üzere çoğunluğun tüm üyelerinin, sonradan yasa koyucular olarak masraflarını devlete yükledikleri demiryolu yapım işlerinin hissedarları arasında yer aldıklarının tesadüfen ortaya çıkmasıyla patlak veren Temsilciler Meclisi skandalı hatırlarda.

Buna karşılık, en küçük mali reform girişimleri bile, bankacıların etkisiyle başarısızlığa uğruyordu. *Posta reformu* örnek gösterilebilir. Rothschild, bunu protesto etmişti. Devletin, giderek artan borçlarının faizlerini ödemek için kullanacağı gelir kaynaklarını daraltmaya hakkı var mıydı?

Temmuz Monarşisi, Fransa'nın ulusal servetini sömürmek için kurulmuş bir anonim şirketten başka bir şey değildi ve bu şirketin kârları, bakanlar, meclisler, 240 000 seçmen ve yakınları arasında paylaştırılıyordu. Louis-Philippe, bu şirketin müdürü, tahttaki bir Robert Macaire'di.[35] Bu sistemde ticaret, sanayi, tarım, denizcilik ve sanayi burjuvazisinin çıkarları, sürekli olarak tehlikeye düşmeye ve zarar görmeye mahkûmdu. Aynı sistem, Temmuz günlerinde, bayrağına ucuz hükümet, *gouvernement à bon marché*, diye yazmıştı.

Mali aristokrasi yasaları çıkardığından, devlet idaresinin başında bulunduğundan, tüm örgütlü kamu güçlerini yönettiğinden, gerçekler ve basın aracılığıyla kamuoyuna

35 Benjamin Antier tarafından yazılan ve ilk olarak 1823 yılında sahnelenen bir oyunda Frédérick Lemaître tarafından canlandırılan haydut karakteri. 1830'lu yıllarda, karikatürist Honoré Daumier'nin mali aristokrasinin egemenliğini hedef alan mizahi çizimlerinde bu karaktere yer vermesi sayesinde popülerlik kazanmıştı. *-çev.*

hükmettiğinden, saraydan *Café Borgne*'ye[36] kadar her yerde, üretimle değil, başkalarının zaten var olan zenginliklerini düzenbazlıkla ele geçirme yoluyla zenginleşmeye yönelik aynı fahişelik, aynı utanmazca dolandırıcılık, aynı düşkünlük tekrarlanıyor; özellikle de burjuva toplumunun doruklarında, sınır tanımaz, burjuvazinin yasalarıyla bile sürekli çatışma hâlinde olan sağlıksız ve ahlaksızca hırslar hüküm sürüyor; kumardan kazanılan zenginlik de, kendi tatminini, doğal olarak, hazzın *crapuleux*'ye {rezilliğe} dönüştüğü, paranın, pisliğin ve kanın birbirine karıştığı yerde arıyordu. Mali aristokrasi, zevkleriyle olduğu gibi kazanç sağlama tarzıyla da, *lumpen proletaryanın burjuva toplumunun doruklarındaki yeniden doğumundan başka bir şey değildir.*

Ve Fransız burjuvazisinin iktidarda olmayan kesimleri bağırıyordu: *Yiyicilik!* 1847 yılında, burjuva toplumunun en seçkin tiyatrolarında hep aynı sahneler oynanıyordu ve bu sahnelerde lumpen proletarya düzenli olarak genelevlere, düşkün evlerine ve tımarhanelere, yargıç karşısına, çalışma kamplarına ve darağaçlarına gönderilirken, halk bağırıyordu: *À bas les grands voleurs! À bas les assassins!* {Kahrolsun büyük hırsızlar! Kahrolsun katiller!} Sanayi burjuvazisi çıkarlarını tehlikede görüyordu, küçük burjuvazi ahlaki bir öfke içindeydi, halkın hayal gücü harekete geçmişti ve Paris, "*La dynastie Rothschild*" {"Rothschild Hanedanı"}, "*Les juifs rois de l'époque*" {"Yahudiler, çağın kralları"} vb. başlıklı, mali aristokrasinin egemenliğini teşhir eden ve damgalayan, az ya da çok nükteli broşürlerle dolup taşıyordu.

Rien pour la gloire! {Şan için hiçbir şey yapılmasın!} Şan, hiçbir şey kazandırmaz! *La paix partout et toujours!* {Her

36 Paris'teki kötü ün sahibi kafelere ve barlara verilen isim. *-Almanca ed.*

zaman ve her yerde barış!} "Savaş, yüzde üçlüklerin ve yüzde dörtlüklerin[37] değerini düşürüyor!", diye yazmıştı bayrağına, borsa Yahudilerinin Fransa'sı. Bu nedenle, Fransız dış politikası, Fransız ulusal duygusunun arka arkaya incinmesine yol açtı; bu duygu, Polonya yağması Krakov'un Avusturya tarafından ilhak edilmesiyle tamamlandığında ve İsviçre'deki Sonderbund Savaşı sırasında Guizot aktif bir şekilde Kutsal İttifak'ın[38] yanında yer aldığında şaha kalktı. İsviçreli liberallerin sözde savaştan zaferle çıkması Fransa'daki burjuva muhalefetinin özgüvenini artırırken, Palermo halkının kanlı ayaklanması, felç geçiren halk yığını üzerinde bir elektrik çarpması etkisi yarattı ve büyük devrimci anılarını ve tutkularını canlandırdı.[39]

Sonunda, *dünya çapındaki iki iktisadi olay*, genel hoşnutsuzluğun açığa çıkışını hızlandırdı ve isyan duygusunu olgunlaştırdı.

1845 ve 1846 yıllarındaki *patates hastalığı* ile *kötü hasatlar* halktaki genel huzursuzluğu artırdı. 1847 yılındaki fiyat artışları kıtanın geri kalanında olduğu gibi Fransa'da da kanlı çatışmalara yol açtı. Mali aristokrasinin utanmazca cümbüşlerine karşı, halkın en temel gıda maddeleri için mücadelesi! Buzançais'de açlığa karşı ayaklananların idam edilmesi, Paris'te karınları tıka basa dolu *escroc*'ların {dolandırıcıların} kraliyet ailesi tarafından mahkemelerden kaçırılması!

---

37 Yüzde 3-4 faiz ödemeli devlet borçlanma kâğıtları ve/veya özel sektör borç senetleri ya da tahvilleri olabilir. *-çev.*

38 1815 yılında Rusya, Avusturya ve Prusya'nın kurduğu ittifak. *-çev.*

39 Krakov'un Rusya ve Prusya'nın onayıyla 11 Kasım 1846'da Avusturya tarafından ilhak edilmesi. - 4-28 Kasım 1847 İsviçre Sonderbund Savaşı. - 12 Ocak 1848'deki Palermo ayaklanması, Ocak sonunda kentin Napolililer tarafından dokuz gün boyunca bombalanması. *-Friedrich Engels'in 1895 baskısına notu.*

Devrimin ortaya çıkışını hızlandıran ikinci büyük iktisadi olay, İngiltere'deki *genel ticaret ve sanayi bunalımı*ydı; 1845 yılının sonbaharında demiryolu hisse senedi spekülatörlerinin topluca yıkıma uğramasıyla kendisini duyuran, 1846 yılı boyunca tahıldan alınan gümrük vergilerinin kaldırılacak olması gibi bir dizi rastlantı sayesinde geciken bunalım, sonunda, 1847 sonbaharında, Londra'daki büyük sömürge malları tüccarlarının iflasları ile açığa çıktı; emlak bankalarının iflasları ve İngiliz sanayi bölgelerinde fabrikaların kapanması bunların hemen ardından geldi. Şubat Devrimi patlak verdiğinde, bu bunalımın kıta üzerindeki etkileri henüz son bulmamıştı.

Ticaretin ve sanayinin iktisadi salgın nedeniyle yıkıma uğraması, mali aristokrasinin mutlak egemenliğini daha da katlanılmaz kılmıştı. Muhalefetteki burjuvazi, kendisine meclislerde çoğunluk kazandıracak ve borsa hükümetini devirecek bir *seçim reformu* için Fransa'nın her yanında *şölen ajitasyonları* düzenledi.[40] Sanayi bunalımı Paris'te özel bir sonuca daha yol açmış, mevcut koşullar altında yurt dışındaki pazarlarda iş yapamayan çok sayıda fabrikatörü ve büyük tüccarı iç ticarete itmişti. Bunların kurduğu büyük mağazaların yarattığı rekabet, *épiciers* ile *boutiquiers*'yi {bakkallarla dükkâncıları} kitlesel yıkıma sürüklemişti. Paris burjuvazisinin bu kesiminde sayısız iflasın yaşanmasının ve bu kesimin Şubat'ta devrimci bir tavır almasının nedeni buydu. Guizot'nun ve meclislerin reform önerilerine apaçık bir meydan okumayla nasıl karşılık verdikleri, Louis-Philippe'in, iş işten geçtikten sonra Barrot başkanlığındaki

40 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti. *-çev.*

bir hükümetin kurulmasına nasıl karar verdiği, halk ile ordu arasındaki göğüs göğüse çarpışmaların nasıl başladığı, Ulusal Muhafızın[41] pasif tutumu sayesinde ordunun nasıl silahsızlandırıldığı, Temmuz Monarşisinin yerini zorunlu olarak bir geçici hükümete nasıl bıraktığı biliniyor.

Şubat barikatlarının üzerinde yükselen *Geçici Hükümet*, bileşimiyle, zorunlu olarak, zaferi paylaşan farklı partileri yansıtıyordu. Geçici Hükümet, Temmuz tahtını birlikte deviren, ama çıkarları arasında karşıtlıklar bulunan *farklı sınıfların uzlaşmasından* başka bir şey olamazdı. Üyelerinin *büyük çoğunluğu* burjuvazinin temsilcilerinden oluşuyordu. Cumhuriyetçi küçük burjuvaziyi Ledru-Rollin ile Flocon, cumhuriyetçi burjuvaziyi *National*'in[42] adamları, hanedancı muhalefeti[43] Crémieux, Dupont de l'Eure vb. temsil ediyordu. İşçi sınıfının yalnızca iki temsilcisi bulunuyordu: Louis Blanc ile Albert. Lamartine'in Geçici Hükümetteki varlığına gelince; her şeyden önce, bu, gerçek bir çıkara, belirli bir sınıfa karşılık gelmiyordu; Şubat Devriminin kendisiydi; yanılsamalarıyla, şiiriyle, hayalî içeriğiyle ve tumturaklı sözleriyle, ortak ayaklanmaydı. Bunların dışında, Şubat Devriminin sözcüsü, görüşleri gibi konumuyla da *burjuvaziye* bağlıydı.

Eğer Paris siyasi merkezîleşme nedeniyle Fransa'ya hükmediyorsa, işçiler de devrimci deprem anlarında Paris'e hükmeder. Geçici Hükümetin yaşamındaki ilk eylem, sarhoş

41 *La Garde nationale*: 1789 Fransız Devriminin ardından kentlerde oluşturulan, düzenli ordudan ayrı milis güçlerine bu isim verilmişti. Temmuz Devriminin (1830) ardından, 1831 yılında yeniden kurulmuştu. *-çev.*

42 O dönemde Paris'te yayımlanan cumhuriyetçi günlük gazete (*Le National*). *-çev.*

43 Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Şubat Devrimi (1848) öncesinde Orleans hanedanının iktidarda kalmasını ama bazı reformların yapılmasını savunan grup. *-çev.*

Paris'ten ayık Fransa'ya seslenerek, kendisini bu ezici baskıdan kurtarma girişimiydi. Lamartine, barikat savaşçılarının cumhuriyeti ilan etme hakkına karşı çıktı; bu hakka yalnızca Fransızların çoğunluğu sahipmiş; onların oyları beklenmeliymiş ve Paris proletaryası zaferini bir gaspla lekelememeliymiş. Burjuvazi, proletaryanın *tek bir* gaspına izin verir; o da, mücadele ederek gerçekleştirdiği gasptır.

25 Şubat'ın öğle saatlerinde cumhuriyet henüz ilan edilmemiş, ama tüm bakanlıklar, Geçici Hükümetin burjuva unsurları ile *National*'in generalleri, bankacıları ve avukatları arasında paylaşılmıştı. Ama işçiler bu kez Temmuz 1830'dakine benzer bir düzenbazlığı kabullenmemek konusunda kararlıydı. Mücadeleyi yeniden başlatmaya ve cumhuriyeti silah zoruyla kabul ettirmeye hazırdılar. *Raspail*, Hôtel de Ville'e bu mesajla gitti: Paris proletaryası adına, Geçici Hükümete, cumhuriyeti ilan etmesini *emretti*; halkın bu emri iki saat içinde yerine getirilmezse, arkasında 200 000 adamla geri dönecekti. Düşenlerin cesetleri daha yeni soğumuş, barikatlar kaldırılmamış, işçiler silahları bırakmamıştı ve karşılarına çıkarılabilecek tek güç Ulusal Muhafızdı. Bu koşullar altında Geçici Hükümetin devletle ilgili zekice kaygıları ve hukukla ilgili vicdani tereddütleri birdenbire ortadan kalktı. İki saatlik süre dolmadan, şu büyük tarihsel sözler Paris'in tüm duvarlarını kaplamıştı:

République française! Liberté, Egalité, Fraternité! {Fransız Cumhuriyeti! Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik!}

Genel oy hakkına dayalı cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, burjuvaziyi Şubat Devrimine sürükleyen sınırlı amaç ve güdülerin anıları bile silinip gitti. Burjuvazinin daha az sayıdaki kesimi yerine, Fransız toplumunun tüm sınıfları bir anda kendilerini siyasi iktidar çevresinin içinde buldu;

locaları, salonu ve balkonu terk ederek, devrimci sahnedeki oyuna katılmak zorunda bırakılmışlardı! Anayasal krallıkla birlikte, bir devlet iktidarının keyfî bir şekilde burjuva toplumunun karşısında durduğu görüntüsü ve bu hayalî iktidarı hedef alan tüm ikincil mücadeleler de ortadan kalkmıştı!

Proletarya, Geçici Hükümete ve Geçici Hükümet aracılığıyla tüm Fransa'ya cumhuriyeti zorla kabul ettirerek birdenbire bağımsız bir parti olarak ön plana çıkmış, ama aynı zamanda tüm burjuva Fransa'sına meydan okumuştu. Ele geçirdiği şey, kendi devrimci kurtuluşu için mücadele edeceği alandı; hiçbir şekilde, bu kurtuluşun kendisi değil.

Şubat cumhuriyeti ise, her şeyden önce, mali aristokrasinin yanı sıra *tüm mülk sahibi sınıfların* siyasi iktidar çevresine girmesini sağlayarak *burjuvazinin egemenliğini eksiksiz kılmak* zorundaydı. Büyük toprak sahiplerinin çoğunluğu, yani Meşruiyetçiler {*Lejitimistler*}, Temmuz Monarşisi tarafından mahkûm edilmiş oldukları siyasi hiçlikten kurtarıldı. *Gazette de France*'ın muhalif yayınlarla birlikte ajitasyon yapması, La Rochejaquelein'ın Temsilciler Meclisinin 24 Şubat'taki toplantısında devrimin yanında saf tutması boşuna değildi. Fransızların büyük çoğunluğunu oluşturan sözde mülk sahipleri, yani *köylüler*, genel oy hakkı aracılığıyla, Fransa'nın kaderinin hakemleri durumuna getirildi. Son olarak, Şubat cumhuriyeti, sermayenin arkasında saklandığı tahtı devirerek, burjuva egemenliğinin açıkça ortaya çıkmasını sağladı.

Temmuz günlerinde *burjuva monarşisini* mücadeleleriyle kazanmış olan işçiler, Şubat günlerinde de, *burjuva cumhuriyetini* yine mücadeleleriyle kazandı. Temmuz Monarşisi kendisini *cumhuriyetçi kurumlarla çevrili bir monarşi* olarak ilan etmek zorunda kalmıştı; Şubat cumhuriyeti de aynı şekilde kendisini *sosyal kurumlarla çevrili bir cumhuriyet* olarak ilan

etmek zorunda kaldı. Paris proletaryası bu ödünü de *zorla kopardı.*

Henüz yeni kurulmuş olan Geçici Hükümete işçilerin çalışarak geçinebilmelerini güvence altına alma, tüm yurttaşlara çalışma olanağı sağlama vb. sorumluluklar yükleyen kararname, bir işçi olan Marche tarafından dikte edilmişti. Ve Geçici Hükümet birkaç gün sonrasında sözlerini unutmuş ve proletaryayı aklından çıkarmış göründüğünde, 20 000 kişilik bir işçi kitlesi Hôtel de Ville'e şu sloganla yürüdü: *Emeğin örgütlenmesi! Ayrı bir çalışma bakanlığının kurulması!* Geçici Hükümet, uzun tartışmaların ardından ve isteksizce, emekçi sınıfların durumunu iyileştirmenin araçlarını *bulma* görevini verdiği daimi bir özel komisyon atadı! Paris'teki zanaat loncalarının delegelerinden oluşan bu komisyonun başkanlığını Louis Blanc ile Albert yapıyordu. Toplantı yeri olarak Luxembourg {Sarayı} verildi. Böylece, işçi sınıfının temsilcileri Geçici Hükümetin merkezinden uzaklaştırılır, aynı hükümetin burjuva kesimi gerçek devlet iktidarını ve idarenin dizginlerini tümüyle kendi ellerine alırken, maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıklarının *yanında,* banka ile borsanın *yanında,* bir *sosyalist sinagog* kuruldu; bu sinagogun başrahipleri olan Louis Blanc ile Albert'in görevi, vaat edilmiş toprakları keşfetmek, yeni İncil'i ilan etmek ve Paris proletaryasını meşgul etmekti. Her tür dünyevi devlet gücünden farklı olarak, bu kişilerin elinde ne bir bütçe vardı ne de yürütme yetkisi. Burjuva toplumunun temel direklerini kafalarıyla vurarak kırmaları bekleniyordu. Luxembourg felsefe taşını[44] ararken, Hôtel de Ville'de resmî geçerliliği olan para basılıyordu.

44 Ucuz metalleri altına dönüştürdüğüne inanılan hayali taş. *-çev.*

Ne var ki, Paris proletaryasının talepleri, burjuva cumhuriyetinin sınırlarını aştıkları kadarıyla, Luxembourg'un belli belirsiz varlığından başka bir varlık kazanamadı.

İşçiler Şubat Devrimini burjuvaziyle birlikte yapmış, Geçici Hükümette burjuva çoğunluğun yanına bir işçi yerleştirdikleri gibi, burjuvazinin *yanında* kendi çıkarlarını kabul ettirmeye çalışmışlardı. *Emeğin örgütlenmesi!* Ama emeğin mevcut burjuva örgütlenme biçimi, ücretli emektir. Bu olmadan ne sermaye olur, ne burjuvazi ne de burjuva toplumu. *Ayrı bir çalışma bakanlığı*! Ama maliye, ticaret, bayındırlık bakanlıkları, *burjuva* çalışma bakanlıkları değil midir? Ve bunların *yanına eklenecek* bir *proleter* çalışma bakanlığı, ancak bir iktidarsızlık bakanlığı, bir yerine getirilemez istekler bakanlığı, bir Luxembourg Komisyonu olabilirdi. İşçiler, burjuvazinin yanında kendilerini kurtarabileceklerine inandıkları gibi, diğer burjuva uluslarının yanında, Fransa'nın ulusal sınırları içinde bir proletarya devrimini gerçekleştirebileceklerini sanıyordu. Ama Fransız üretim ilişkileri, Fransa'nın dış ticareti tarafından, bu ülkenin dünya pazarındaki konumu ve bu pazarın yasaları tarafından belirleniyor; Fransa, Avrupa ölçeğinde, dünya pazarının zorbası İngiltere'yi de vuracak bir devrim savaşı olmadan, bunları nasıl parçalayabilirdi?

Toplumun devrimci çıkarlarını kendisinde toplayan bir sınıf, ayağa kalkar kalkmaz, kendi devrimci etkinliğinin içeriğini ve malzemesini doğrudan doğruya kendi durumunda bulur: Yere serilecek düşmanlar, mücadelenin gerekleri doğrultusunda alınması gereken önlemler; ve kendi eylemlerinin sonuçları, onu daha da ileriye taşır. Kendi görevi hakkında teorik araştırmalara girişmez. Ama Fransız işçi sınıfı bu

noktada değildi; kendi devrimini gerçekleştirme yeteneğinden henüz yoksundu.

Sanayi proletaryasının gelişimi, genel olarak, sanayi burjuvazisinin gelişimine bağlıdır. Sanayi proletaryası, ancak sanayi burjuvazisinin egemenliği altında, devrimini ulusal bir devrim düzeyine yükseltebilecek olan geniş bir ulusal varlık kazanır ve her biri kendi devrimci kurtuluşunun araçları hâline gelen modern üretim araçlarını yaratır. Yalnızca sanayi burjuvazisinin egemenliği, feodal toplumun maddi köklerini koparark, üzerinde bir proletarya devriminin gerçekleştirilebileceği tek zemini düzler. Kıtanın geri kalanındakilerle karşılaştırıldığında, Fransız sanayisi daha gelişkin ve Fransız burjuvazisi daha devrimcidir. Ama Şubat Devrimi doğrudan doğruya mali aristokrasiyi hedef almamış mıydı? Bu olgu, sanayi burjuvazisinin Fransa'ya hükmetmediğini kanıtlamıştı. Sanayi burjuvazisi, ancak modern sanayinin tüm mülkiyet ilişkilerini kendisine göre biçimlendirdiği yerde egemen olabilir ve sanayi de bu gücü ancak dünya pazarını fethettiğinde kazanabilir, çünkü ulusal sınırlar onun gelişmesi için yeterli değildir. Buna karşılık, Fransa'nın sanayisi, ulusal pazar üzerindeki egemenliğini bile, büyük oranda, az çok değiştirilmiş bir koruyucu gümrük vergileri sistemine borçludur. Bu nedenle, Fransız proletaryası, bir devrim anında, Paris üzerinde, altından kalkamayacağı hamleleri teşvik eden gerçek bir güce ve etkiye sahip olsa bile, Fransa'nın geri kalanında birbirlerinden kopuk ve dağınık sanayi merkezlerinde sıkışmış durumda ve köylülerle küçük burjuvaların sayısal üstünlüğü karşısında neredeyse yoklara karışıyor. Fransa'da, gelişkin ve modern biçimiyle sermayeye, sıçrama noktasındaki sermayeye karşı yürütülen mücadele, ücretli sanayi işçisinin sanayici burjuvaya karşı mücadelesi, kısmi bir olgudur; bu

mücadele, Şubat günlerinin ardından devrimin ulusal içeriğine çok fazla katkıda bulunamadı, çünkü, sermayenin ikincil sömürü biçimlerine karşı mücadelenin, yani köylünün tefeciye ve ipoteğe karşı, küçük burjuvanın büyük tüccara, bankacıya ve fabrikatöre (tek sözcükle iflasa) karşı mücadelesinin üzeri, henüz, mali aristokrasiye yönelik genel isyanla örtülü durumdaydı. Dolayısıyla, Paris proletaryasının, kendi çıkarlarını toplumun devrimci çıkarları olarak dayatmak yerine, burjuva çıkarlarının *yanı sıra* onların da gözetilmesini sağlamaya çalışmış, *üç renkli* bayrağın önünde *kızıl* bayrağı indirmiş olmasından daha anlaşılır bir şey olamaz.[45] Devrimin akışı, ulusun proletarya ile burjuvazi arasında kalan ve burjuva düzenine, sermayenin egemenliğine isyan etmeyen kitlesini, yani köylüleri ve küçük burjuvaları, proletaryanın öncülüğü altında birleşmek zorunda bırakmadan önce, Fransız işçileri tek bir ileri adım atamadı, burjuva düzeninin kılına bile dokunamadı. İşçiler bu zaferi ancak Haziran'daki büyük yenilgi karşılığında elde edebildi.

Parisli işçilerin yarattığı Luxembourg Komisyonunun hakkının teslim edilmesini gerektiren konu, on dokuzuncu yüzyılın devriminin sırrını bir Avrupa kürsüsünden ifşa etmiş olması: *proletaryanın kurtuluşu.* O güne kadar sosyalistlerin gizli {*apokryphisch*} yazılarında gömülü kalan ve burjuvazinin kulağına yalnızca zaman zaman, uzaktan, yarı korkutucu ve yarı gülünç söylenceler olarak çarpan "çılgınca fanteziler"i

45 Devrimin ilk günlerinde, Parisli işçiler, Fransız Cumhuriyetinin bayrağının, 1832 Haziran ayaklanması sırasında Paris'in işçi mahallelerinde taşınmış olan kırmızı renkli bayrak olmasını istedi. Burjuvazinin temsilcileri, Fransız Devrimi sırasında ve I. Napoleon döneminde ulusal bayrak olan üç renkli (mavi, beyaz ve kırmızı) bayrak konusunda ısrarcı oldu. Bu bayrak, daha 1848'den önce *National* gazetesi çevresinde toplanmış olan burjuva cumhuriyetçilerinin amblemiydi. Sonunda, kırmızı bir rozet eklenen üç renkli bayrak ulusal bayrak olarak kabul edildi; rozet sonradan kaldırıldı. *İngilizce ed.*

resmen yaymak zorunda kaldığında, *Moniteur*'ün[46] yüzü kızardı. Avrupa, burjuva uyuklama hâlinden şaşkınlık içinde sıyrıldı. Demek ki, cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte, mali aristokrasiyi genel olarak burjuvaziyle karıştıran proleterlerin zihninde; sınıfların varlığını bile yadsıyan ya da bunu olsa olsa anayasal monarşinin bir sonucu olarak kabul eden cumhuriyetçi beyefendilerin hayallerinde; burjuvazinin bugüne kadar iktidarın dışında tutulmuş olan kesimlerinin ikiyüzlüce sözlerinde, *burjuvazinin egemenliği* kaldırılmıştı. O dönemde tüm kralcılar cumhuriyetçi, Paris'in tüm milyonerleri de işçi olmuştu. Sınıf ilişkilerinin bu hayalî feshine karşılık gelen ifade, *fraternité*, yani evrensel kardeşleşme ve kardeşlikti. Sınıf karşıtlıklarından bu huzurlu uzaklaşma, çelişen sınıf çıkarlarının duygusal bir şekilde uzlaştırılması, heyecan içinde sınıf mücadelesinin üzerine çıkılması, yani *fraternité*, Şubat Devriminin gerçek parolasıydı. Sınıflar yalnızca bir *yanlış anlama* yüzünden birbirlerinden ayrılmıştı ve Lamartine 24 Şubat'ta Geçici Hükümeti şöyle vaftiz etmişti: "un gouvernement qui suspende *ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes*" {"*farklı sınıflar arasındaki bu korkunç yanlış anlamayı* ortadan kaldıran bir hükümet"}. Paris proletaryası bu yüce kardeşlik sarhoşluğu içinde kendinden geçmişti.

Geçici Hükümet ise, cumhuriyeti bir kez ilan etmek zorunda kaldıktan sonra, onu burjuvazi ve taşra için kabul edilebilir kılmak için her şeyi yaptı. Siyasal suçlar için ölüm cezası kaldırılarak birinci Fransız cumhuriyetinin[47] kanlı

46 O dönemde Fransa'nın resmî gazetesi olan *Le Moniteur universel*. Gazete, Luxembourg Komisyonunun toplantı tutanaklarını da yayımlamıştı. *-çev.*

47 1789 Fransız Devriminin ardından 1792 yılında ilan edilen cumhuriyet, bu ülkenin tarihine Birinci Cumhuriyet olarak, Şubat Devriminin (1848) ürünü olan cumhuriyet ise İkinci Cumhuriyet olarak geçti. *-çev.*

terörü reddedildi, basında tüm düşünceler serbest bırakıldı, ordu, mahkemeler ve idare, birkaç istisna dışında, eski makam sahiplerinin elinde kaldı, Temmuz Monarşisinin büyük suçlularının hiçbirinden hesap sorulmadı. *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, monarşi döneminin isimlerini ve kostümlerini eski cumhuriyet döneminin kilerle değiştirerek eğleniyordu. Cumhuriyet, onlar açısından, eski burjuva toplumu için yeni bir balo elbisesinden başka bir şey değildi. Genç cumhuriyet, korkutmamayı, tam tersine sürekli korkmayı ve yumuşak bir uysallık ve dirençsizlik sayesinde kendi varlığını kazanmayı ve direnişi silahsızlandırmayı en önemli hizmeti olarak görüyordu. İçerideki ayrıcalıklı sınıflara ve dışarıdaki zorba güçlere cumhuriyetin barışçıl bir nitelik taşıdığı gürültülü bir şekilde duyuruldu. Şiarının yaşamak ve yaşatmak olduğu söylendi. Üstelik, Şubat Devriminden kısa bir süre sonra, Almanlar, Polonyalılar, Avusturyalılar, Macarlar, İtalyanlar ayaklanmıştı; her bir halk kendi özel koşulları uyarınca ayaklanıyordu. Korkuya kapılan Rusya ile kendisi de çalkantılar yaşayan İngiltere hazırlıklı değildi. Dolayısıyla, cumhuriyetin karşısına *ulusal* bir düşman çıkmadı. Yani, enerji kazandıracak, devrimci süreci hızlandıracak, Geçici Hükümeti ileriye itecek ya da onu kenara atacak olağanüstü dış karışıklıklar yoktu. Cumhuriyette kendi eserini gören Paris proletaryası, doğal olarak, Geçici Hükümetin, burjuva toplumunda tutunmasını kolaylaştıran her hareketini alkışlıyordu. Proletarya, işçiler ile patronlar arasındaki ücret anlaşmazlıklarında Louis Blanc'ın arabuluculuk yapmasını kabul ettiği gibi, Caussidière'in Paris'teki mülkleri korumak için kendisine polislik yaptırmasını da uysallıkla kabul etti. Cumhuriyetin burjuva namusunu Avrupa'nın gözünde lekesiz tutmak onun *point d'honneur*'üydü {onur sorunuydu}.

Cumhuriyet, dışarıda da içeride de dirençle karşılaşmadı. Bu da onu silahsızlandırdı. Görevi artık dünyayı devrimci bir şekilde dönüştürmek değil, yalnızca, kendisini burjuva toplumunun ilişkileriyle uyumlu hâle getirmekti. Geçici Hükümetin bu görevi ne tür bir bağnazlıkla üstlendiğini gösteren kanıtlardan hiçbiri, *mali önlemler*inden daha açıklayıcı değildir.

Devletin mali itibarı ve *özel sektör kredileri* doğal olarak sarsıntıya uğramıştı. Devletin mali itibarı, devletin kendisini finans sektörünün Yahudilerine sömürteceği inancına yaslanır. Ama eski devlet yok olmuştu ve devrim her şeyden önce mali aristokrasiyi hedef almıştı. Avrupa'daki son ticaret bunalımının dalgalanmaları son bulmamıştı: Hâlâ, iflaslar iflasları kovalıyordu.

Dolayısıyla, Şubat Devrimi patlak vermeden önce, *özel sektör kredileri* felce uğramış, dolaşım sınırlanmış, üretim duraklamıştı. Devrimci bunalım ticari bunalımı ağırlaştırdı. Ve eğer özel sektör kredileri, bütün ilişkileriyle birlikte burjuva üretiminin, burjuva düzeninin el sürülmemiş ve dokunulmaz olduğu inancına yaslanıyorsa, burjuva üretiminin temelini, yani proletaryanın iktisadi köleliğini tehdit eden, borsanın karşısına Luxembourg sfenksini diken bir devrimin başka ne gibi bir etkisi olabilirdi ki? Proletaryanın ayaklanması, burjuva üretiminin ve düzeninin ortadan kaldırılması demek olduğundan, burjuva kredi sisteminin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Devletin mali itibarı ile özel sektör kredileri, bir devrimin yoğunluğunu ölçmeye yarayan iktisadi termometredir. *Ne kadar azalırlarsa, devrimin ateşi ve doğurganlığı o kadar yükselir.*

Geçici Hükümet, cumhuriyeti, burjuva karşıtı olma görüntüsünden kurtarmak istiyordu. Bu nedenle, her şeyden önce, bu yeni devlet biçiminin *değişim değerini*, borsadaki

fiyatını korumaya çalışmak zorundaydı. Cumhuriyetin borsa fiyatıyla birlikte özel sektör kredileri de zorunlu olarak yeniden arttı.

Geçici Hükümet, monarşiden devralınan yükümlülükleri yerine getirmek istemediği ya da yerine getiremeyeceği *kuşkusunu* bile ortadan kaldırmak için, cumhuriyetin burjuva ahlakına ve ödeme gücüne inanılmasını sağlamak için, çocukça olduğu kadar onursuzca bir böbürlenmeye başvurdu. Devletin alacaklılarına, yüzde 5'lik, 4,5'lik ve 4'lük faizleri, yasal ödeme vadelerinden *önce* ödedi. Güvenlerini satın almak için gösterilen telaşı gördüklerinde, burjuva özgüveni, kapitalistlerin kendilerine olan güveni birdenbire geri geldi.

Doğal olarak, onu eldeki nakit paradan yoksun bırakan bir tiyatro darbesi,[48] Geçici Hükümetin parasal sıkıntılarını hafifletmedi. Mali sıkışıklığı saklamak artık mümkün değildi ve *küçük burjuvalar*, *memurlar* ve *işçiler*, devletin alacaklıları için hazırlanan bu hoş sürprizin bedelini ödemek zorundaydı.

Tasarruf sandığı cüzdanlarındaki birikimlerin 100 frangı aşan kısımlarının paraya çevrilemeyeceği açıklandı. Tasarruf sandıklarına yatırılmış olan tutarlara el koyuldu ve bunlar bir kararnameyle paraya çevrilemez bir devlet borcuna dönüştürüldü. Böylece, zaten zor durumda olan *küçük burjuva*, cumhuriyete öfkelendi. Tasarruf sandığı cüzdanlarının yerine devletin borçlanma kâğıtları verildiğinden, bunları satmak için borsaya gitmek ve dolayısıyla kendisini doğrudan doğruya, kendilerine karşı Şubat Devrimini yapmış olduğu borsa Yahudilerinin ellerine teslim etmek zorunda bırakılmıştı.

---

48 *Theaterstreich*: Bir tiyatro oyunundaki gelişmelerin birdenbire ve çarpıcı bir şekilde yön değiştirmesi (*coup de théâtre*). -çev.

Temmuz Monarşisi döneminde egemen olan mali aristokrasinin en yüksek kilisesi *banka*ydı {*Banque de France*}. Devlet borçlanması nasıl borsa tarafından yönetiliyorsa, *ticari krediler* de banka tarafından yönetilir.

Şubat Devriminin yalnızca egemenliğini değil ama aynı zamanda doğrudan doğruya varlığını tehdit ettiği banka, kredi kıtlığını genelleştirerek cumhuriyeti başından itibaren itibarsızlaştırmaya çalıştı. Bankacılara, fabrikatörlere ve tüccarlara kredi vermeyi birdenbire kesti. Bu manevra, hemen bir karşı-devrime yol açmadığından, kaçınılmaz olarak bankanın kendisini vurdu. Kapitalistler, bankanın mahzenlerine yatırmış oldukları {altın ve gümüş} paraları geri çekti. Ellerinde {bankanın çıkardığı} banknot bulunanlar, bunları altın ve gümüşle değiştirmek için bankanın veznelerine hücum etti.

Geçici Hükümet, zora başvurmadan, yasal yollarla bankayı *iflasa* zorlayabilirdi; pasif kalması ve bankayı kendi kaderine terk etmesi yeterdi. *Bankanın iflası*, cumhuriyetin en güçlü ve tehlikeli düşmanı, Temmuz Monarşisinin altından yapılmış kaidesi olan mali aristokrasiyi bir anda Fransız topraklarından silip atacak olan tufandı. Ve banka bir kez iflas ettiğinde, burjuvazinin kendisi de, hükümetin bir ulusal banka kurmasını ve ulusal kredi sistemini ulusun denetimi altına almasını son bir umutsuz kurtarma girişimi olarak görmek zorunda kalacaktı.

Buna karşılık, Geçici Hükümet, bankanın çıkardığı banknotların *{altın cinsinden} değişim değerlerini sabitledi.* Daha fazlasını yaptı. Tüm taşra bankalarını *Banque de France*'ın şubelerine dönüştürdü ve bankanın ağını tüm Fransa'ya yaymasına izin verdi. Daha sonra, bankadan aldığı bir borcun güvencesi olarak, *devlet ormanlarını* rehin verdi. Böylece,

Şubat Devrimi, yıkması gereken bankokrasiyi dolaysız bir şekilde sağlamlaştırdı ve büyüttü.

Bu sırada, Geçici Hükümet, giderek büyüyen bir bütçe açığının kâbusu içinde kıvranıyordu. Yurtseverce özverilerin yapılması için sonuçsuz bir şekilde dileniyordu. Yalnızca işçiler sadakalarını attı. Kahramanca bir çareye başvurmak, *yeni bir vergi* koymak gerekiyordu. Ama kim vergilendirilecekti? Borsa kurtları mı, banka kralları mı, devletin alacaklıları mı, rantiyeler mi, sanayiciler mi? Bu, cumhuriyeti burjuvaziye sevdirmenin yolu değildi. Elde edilmeleri için çok büyük özverilerin gösterildiği ve uğurlarında aşağılanmalara katlanılan devlet borçlanması ile ticari kredilerinin tehlikeye atılması anlamına gelirdi. Ama biri paraları sökülmek zorundaydı. Burjuva kredi sistemine kim kurban edildi? *Jacques le bonhomme*,[49] yani *köylü*.

Geçici Hükümet, dört dolaysız verginin üzerine frank başına 45 santimlik bir ek vergi koydu. Hükümet yanlısı basın, bu verginin özellikle büyük toprak sahiplerini, Restorasyon tarafından bağışlanan milyarın sahiplerini[50] hedef aldığını söyleyerek Paris proletaryasını aldattı. Gerçekte ise bu vergi her şeyden önce *köylü sınıfını*, yani Fransız halkının büyük çoğunluğunu hedef alıyordu. *Şubat Devriminin masraflarını ödemek zorunda kaldılar* ve karşı-devrim en önemli malzemesini onlarda buldu. 45 santimlik vergi Fransız köylüsü için bir ölüm kalım sorunuydu ve o da bunu cumhuriyetin ölüm kalım sorunu hâline getirdi. Bu andan itibaren *cumhuriyet* Fransız köylüsü için *45 santimlik vergi* demekti ve Paris

49 Fransız büyük toprak sahiplerinin köylülere taktığı aşağılayıcı lakap. *-çev.*

50 Restorasyon döneminde (1815-1830), 1825 yılında, Fransa kralı tarafından, 1789 Fransız Devriminin ardından mülkleri kamulaştırılan aristokratlara tazminat olarak ödenen para. *-çev.*

proletaryasına baktığında, kendi sırtından keyif çatan bir savurgan görüyordu.

1789 Devrimi köylüleri feodal yüklerden kurtararak işe başlamışken, 1848 Devrimi, sermayeyi tehlikeye düşürmemek ve onun devlet mekanizmasının işlerliğini korumak için, kendisini kırsal nüfusa yönelik yeni bir vergiyle ilan etti.

Geçici Hükümetin tüm bu zorlukları aşmasının ve devleti eski güzergâhının dışına çıkarmasının yalnızca *bir* yolu vardı: *Devletin iflasını ilan etmek*. Ledru-Rollin'ın, Fransa'nın şimdiki maliye bakanı olan borsa Yahudisi Fould'un bu uygunsuz isteğini reddederken sergilediği erdemli kızgınlığı sonradan Ulusal Mecliste nasıl anlattığı hatırlarda. Fould, ona bilgi ağacının elmasını uzatmıştı.

Geçici Hükümet, eski burjuva toplumunun devlete çekmiş olduğu poliçeleri kabul ederek, onun esiri oldu. Uzun yılların devrimci alacaklarını tahsil etmek için baskı yapan bir alacaklı olarak burjuva toplumunun karşısına dikileceğine, onun baskı altındaki borçlusu durumuna düştü. Yalnızca burjuva ilişkileri içinde yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri yerine getirmek için, sallantıdaki bu ilişkileri sağlamlaştırmak zorunda kaldı. Kredi sistemi onun varlık koşuluna; proletaryaya verilmiş ödün ve sözlerin tümü, parçalanmaları *zorunlu* olan *prangalara* dönüştü. İşçilerin kurtuluşu, yalnızca bir *deyim* olarak bile, yeni cumhuriyet için katlanılmaz bir tehlike hâline geldi, çünkü mevcut iktisadi sınıf ilişkilerinin kayıtsız şartsız tanınmasına yaslanan kredi üretimine yönelik kalıcı bir protesto anlamına geliyordu. Dolayısıyla *işçilerin icabına bakmak* gerekiyordu.

Şubat Devrimi orduyu Paris'in dışına atmıştı. Ulusal Muhafız, yani farklı kademeleriyle burjuvazi, tek güç durumundaydı. Ancak, proletaryayla kendi başına boy ölçüşebileceği-

ni düşünmüyordu. Üstelik, en katı direnci sergiledikten ve bir yığın engel çıkardıktan sonra bile olsa, saflarını adım adım ve kısım kısım açmak ve silahlı proleterlerin girmesine izin vermek zorundaydı. Dolayısıyla, geriye tek bir çıkış yolu kalmıştı: *proleterlerin bir bölümünü diğerlerinin karşısına çıkarmak.*

Geçici Hükümet bu amaçla 15-20 yaşlarındaki gençlerden oluşan biner kişilik 24 *Gezici Muhafız* taburu kurdu. Bu gençlerin çoğunluğu, büyük kentlerin tümünde sanayi proletaryasından kesin olarak farklı bir kitle oluşturan; içinden her tür hırsızın ve caninin devşirildiği; toplumun atıklarıyla yaşayan; belirli bir mesleği bulunmayan kişilerden, serserilerden, *gens sans feu et sans aveu* {yersiz yurtsuz ve güvenilmez insanlardan}, ait oldukları ulusun eğitim düzeyine göre farklılaşsalar bile Lazzaroni[51] karakterlerini hiçbir zaman inkâr etmeyenlerden oluşan *lumpen proletarya*nın üyeleriydi; Geçici Hükümet tarafından askere alındıkları genç yaşlarında biçimlendirilmeye tümüyle açık olan bu insanlar, en büyük kahramanlıkları ve en yüce fedakârlıkları da yapabilirdi, en bayağı haydutlukları ve en kirli yolsuzlukları da. Geçici Hükümet onlara günde 1 frank 50 santim ödedi, yani onları satın aldı. Onlara kendilerine ait bir üniforma verdi, yani ceketleri sayesinde farklı görünmelerini sağladı. Komutanlarından bazıları sürekli ordudan atanan subaylar, bazıları da, vatan uğruna ölüm ve cumhuriyete bağlılık hakkındaki gösterişli sözlerinin etkisi altında kalarak kendilerinin seçtiği genç burjuva çocuklarıydı.

Paris proletaryası böylece kendi içinden çekilmiş, gençliğin gücüne sahip, ölümü hiçe sayan 24 000 adamdan oluşan bir ordu ile karşı karşıya kaldı. Gezici Muhafızın Paris'teki

51 İtalya'da işçi sınıfının dışına düşmüş kişiler için kullanılan aşağılayıcı lakap. *-çev.*

yürüyüşleri sırasında ona *Vivats!* [Yaşayın!] diye seslendi. Onu barikatlardaki kendi öncü savaşçıları olarak gördü. Burjuva Ulusal Muhafızdan farklı olarak, *proleter* muhafız olduğunu düşündü. Yanılgısı bağışlanabilir türdendi.

Hükümet, kendi çevresinde, Gezici Muhafızın yanı sıra bir de sanayi işçileri ordusu toplamaya karar verdi. Bakan Marie, bunalımın ve devrimin sokağa attığı yüz bin işçiyi, ulusal atölyeler adı verilen kurumlara kaydetti. Bu görkemli ismin arkasında, işçilerin 23 *sou*'luk[52] bir ücret karşılığında sıkıcı, tekdüze, verimsiz *kazı işlerinde* kullanılmasından başka bir şey yoktu. Söz konusu ulusal atölyeler, *açık havadaki İngiliz workhouse'ları*ndan[53] başka bir şey değildi. Geçici Hükümet, bu atölyelerle, *işçilerin kendilerine karşı ikinci bir proletarya ordusu* kurmuş olduğuna inanıyordu. İşçiler Gezici Muhafız hakkında nasıl yanıldıysa, bu kez de burjuvazi ulusal atölyeler hakkında yanılmıştı. Bir *isyan ordusu* yaratmıştı.

Ama *bir* amaca ulaşılmıştı.

Ulusal atölyeler, Louis Blanc'ın Luxembourg'da öğütlemiş olduğu halk atölyelerinin adıydı. Doğrudan doğruya Luxembourg'a *karşıtlık* temelinde tasarlanmış olan Marie'nin atölyeleri, aynı adı taşımaları nedeniyle, İspanyol uşak komedilerine yakışacak bir yanlışlıklar dizisine yol açtı. Geçici Hükümetin kendisi, el altından, ulusal atölyelerin Louis Blanc'ın buluşu olduğu söylentisini yaydı ve ulusal atölyelerin peygamberi Louis Blanc Geçici Hükümetin bir üyesi olduğundan, bu söylenti daha bir inandırıcı göründü. Ve Pa-

52 *Sou*: O dönemde Fransa'daki en düşük değerli (5 santimlik) madenî para. *-çev.*

53 İngiltere'de 1834 yılında kabul edilen Yoksullar Yasası, çalışabilir durumdaki yoksullara yalnızca bir seçenek sunmuştu: İşçilerin verimsiz, tekdüze ve yıpratıcı işlerde çalıştırıldığı, hapishanelere benzer şekilde yönetilen çalışma yurtları (*workhouses*). Halk bu atölyelere "yoksulların Bastille'leri" adını takmıştı. *-İngilizce ed.*

ris burjuvazisinin yarı safça yarı bilinçli yanlış anlamasına ve Fransa ile Avrupa'nın yapay olarak beslenen düşüncesine göre, ulusal atölyeler, kendileriyle rezil edilen sosyalizmin ilk uygulamalarıydı.

Ulusal atölyeler, içerikleriyle değil ama isimleriyle, proletaryanın burjuva sanayisine, burjuva kredi sistemine ve burjuva cumhuriyetine yönelik somutlaşmış protestosuydu. Bu nedenle burjuvazinin bütün nefreti onlara yöneldi. Burjuvazi, aynı zamanda, Şubat Devriminden açıkça kopmak için yeterli güce ulaşır ulaşmaz saldırabileceği hedefi onlarda bulmuştu. *Küçük burjuvaların* bütün o hoşnutsuzluğu, bütün o öfkesi de, ortak hedef tahtası olan bu ulusal atölyelere yönelmişti. Kendi durumları günden güne daha katlanılmaz hâle gelirken proleter aylakların ceplerine indirdiği paraları gerçek bir öfkeyle hesaplıyorlardı. "Göstermelik bir iş için devletten maaş, işte sosyalizm!", diye homurdanıyorlardı içten içe. Kendi perişanlıklarının nedenini ulusal atölyelerde, Luxembourg'un söylevlerinde ve işçilerin Paris'teki yürüyüşlerinde arıyorlardı. Ve hiç kimse, komünistlerin sözde komplolarına karşı, çaresizlik içinde iflasın eşiğinde gezinen küçük burjuvadan daha fazla bağnazlaşmamıştı.

Böylece, tam da Şubat Devriminin dalgalarının tüm kıta üzerinde yükseldiği, her yeni postanın bazen İtalya'dan, bazen Almanya'dan, bazen Avrupa'nın güneydoğusundaki en uzak noktadan yeni bir devrim bildirisini ulaştırdığı ve halka çoktan kaybetmiş olduğu bir zaferin arkası kesilmeyen kanıtlarını getirerek onun genel sarhoşluğunu beslediği bir sırada, yakın gelecekte burjuvazi ile proletarya arasında gerçekleşecek olan göğüs göğüse çarpışma açısından önem taşıyan tüm avantajlar, tüm kritik mevkiler ve toplumun tüm orta katmanları burjuvazinin eline geçmişti.

17 Mart ve *16 Nisan*, burjuva cumhuriyetinin kanatlarının altında gizlediği büyük sınıf mücadelesinin ilk küçük ölçekli çatışmalarıydı.

17 Mart, proletaryanın belirsiz, hiçbir kararlı eyleme izin vermeyen durumunu açığa çıkardı. Başlangıçta, gösterinin amaçları, Geçici Hükümeti yeniden devrim yoluna sokmak, koşullara bağlı olarak burjuva üyelerinin çıkarılmasını sağlamak ve Ulusal Meclis ile Ulusal Muhafız seçimlerinin ertelenmesini zorla kabul ettirmekti.[54] Ama Ulusal Muhafızda temsil edilen burjuvazi, 16 Mart'ta, Geçici Hükümete karşı düşmanca bir gösteri yaptı. "*À bas Ledru-Rollin!*" {"Kahrolsun Ledru-Rollin!"} sloganlarıyla Hôtel de Ville'e yürüdü. Halk da 17 Mart'ta şu sloganı atmak zorunda bırakıldı: Yaşasın Ledru-Rollin! Yaşasın Geçici Hükümet! Halk, burjuvaziye *karşı*, tehlikede gördüğü burjuva cumhuriyetinin tarafını tutmak zorunda bırakıldı. Geçici Hükümete boyun eğdirmek yerine onu güçlendirdi. 17 Mart bir melodrama dönüşerek etkisizleşti ve Paris proletaryası o gün dev gövdesini bir kez daha gösterdiyse, Geçici Hükümetin içindeki ve dışındaki burjuvazinin onu parçalamak konusundaki kararlılığı da bir o kadar arttı.

16 Nisan, Geçici Hükümet tarafından burjuvaziyle birlikte düzenlenen bir *yanlış anlama*ydı. Çok sayıda işçi, Ulusal Muhafız genelkurmayı seçimlerine hazırlanmak için Champs de Mars'ta ve hipodromda toplanmıştı. Birdenbire, işçilerin Champs de Mars'ta silahlı olarak, Louis Blanc, Blanqui, Cabet ve Raspail yönetiminde, buradan Hôtel de Ville'e yürümek, Geçici Hükümeti devirmek ve komünist bir hükümeti

54 18 Mart'ta yapılması planlanan Ulusal Muhafız genelkurmayı ve 9 Nisan'da yapılması planlanan Ulusal Meclis seçimlerinden söz ediliyor. Blanqui, Dézamy ve başkalarının çevresinde toplanan Parisli işçiler, halk arasında gerekli bilgilendirme çalışmalarının yapılmasının zorunlu olduğunu savunarak, seçimlerin ertelenmesi konusunda ısrarcı olmuştu. *–Almanca ed.*

ilan etmek için toplandığı söylentisi Paris'in bir ucundan diğerine yıldırım hızıyla yayıldı. Genel alarm verilir (Ledru-Rollin, Marrast ve Lamartine, sonradan, bu konuda ilk girişimde bulunan kişi olmanın onurunu paylaşamadı), bir saat içinde 100 000 erkek silah altına alınır, Hôtel de Ville'in her köşesi Ulusal Muhafızlar tarafından işgal edilir, "Kahrolsun komünistler! Kahrolsun Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet!" sloganı Paris'in her yanını titretir ve her biri vatanı ve toplumu kurtarmaya hazır sayısız heyet Geçici Hükümete bağlılıklarını sunar. İşçiler, Champs de Mars'ta yurtseverlik adına toplamış oldukları yardım paralarını Geçici Hükümete teslim etmek üzere sonunda Hôtel de Ville'in önüne geldiklerinde, burjuva Paris'inin, büyük bir özenle hazırlanmış bir sözde mücadeleyle, gölgelerini yenilgiye uğratmış olduğunu şaşkınlık içinde öğrenir. Korkunç 16 Nisan kalkışması, *ordunun Paris'e geri çağrılmasının* (kaba bir şekilde sahneye konan komedinin asıl amacı buydu) ve taşradaki gerici federalist gösterilerin bahanesi oldu.

4 Mayıs'ta, *tek dereceli genel seçimlerin* ürünü olan *Ulusal Meclis*[55] toplandı. Genel oy hakkı, eski moda cumhuriyetçilerin ondan beklediği büyülü güce sahip değildi. Tüm Fransa'da, en azından Fransızların büyük çoğunluğunda, aynı çıkarlara, aynı anlayışa vb. sahip *citoyen*'ler {yurttaşlar} görüyorlardı. Bu onların *halka tapınma* biçimiydi. Seçimler, onların *hayalî* halkı yerine *gerçek* halkı, yani halkın ayrışmış olduğu farklı sınıfların temsilcilerini gün ışığına çıkardı. Köylülerin ve küçük burjuvaların neden kavgacı burjuvazinin ve restorasyon düşkünü büyük toprak sahiplerinin gü-

55 Marx, bu kitapta, 4 Mayıs 1848'de toplanan "Kurucu Ulusal Meclis"i (*L'Assemblée nationale constituante*), "Ulusal Meclis" ve "Kurucu Meclis" olarak da anıyor. *-çev.*

dümünde oy vermek zorunda olduğunu gördük. Ama genel oy hakkı, cumhuriyetçi beyefendilerin düşündüğü gibi mucizeler yaratan bir maden arama çubuğu olmasa bile, sınıf mücadelesinin zincirlerini çözmek; burjuva toplumunun farklı orta katmanlarının, yanılsamalarını ve hayal kırıklıklarını hızla yaşayıp geride bırakmalarını sağlamak; (monarşi kendi sayım yöntemiyle burjuvazinin yalnızca belirli kesimlerinin kendilerini rezil etmesini ve diğerlerinin sahnenin arkasında gizlenmesini sağlar ve sahne gerisindekileri bir ortak muhalefetin halesiyle çevrelerken) egemen sınıfın tüm kesimlerini tek bir hamleyle devlet sahnesinin üzerine fırlatmak ve böylece aldatıcı maskelerini indirmek gibi çok daha büyük meziyetlere sahipti.

4 Mayıs'ta toplanan Kurucu Ulusal Mecliste *burjuva cumhuriyetçileri*, yani *National*'in cumhuriyetçileri üstün durumdaydı. Meşruiyetçiler ve Orleans'cılar bile, başlangıçta, kendilerini gösterme cesaretini ancak burjuva cumhuriyetçiliği maskesinin altında bulabiliyordu. Proletaryaya karşı mücadeleye yalnızca cumhuriyet adına girişilebilirdi.

Cumhuriyetin, yani Fransız halkı tarafından kabul edilen cumhuriyetin *kuruluş tarihi 25 Şubat değil 4 Mayıs'tır*; bu, Paris proletaryasının Geçici Hükümete dayattığı cumhuriyet, sosyal kurumlara sahip cumhuriyet, barikat savaşçılarının gözlerinde canlanan hayal değildi. Ulusal Meclis tarafından ilan edilen biricik meşru cumhuriyet, burjuva düzenine doğrultulmuş devrimci bir silah değil, aksine, burjuva toplumunun siyasal düzeyde yeniden kuruluşu, siyasal açıdan yeniden sağlamlaştırılması demek olan cumhuriyettir; kısacası, *burjuva cumhuriyeti*dir. Bu iddia Ulusal Meclisin kürsüsünde seslendirildi, cumhuriyetçi ve cumhuriyet karşıtı burjuva basın organlarının tümünde yankı buldu.

Böylece, Şubat cumhuriyetinin gerçekten de bir *burjuva* cumhuriyetinden başka bir şey olmadığını ve olamayacağını; buna karşın Geçici Hükümetin proletaryanın dolaysız baskısı altında onu *sosyal kurumlara sahip bir cumhuriyet* olarak duyurmak zorunda kaldığını; proletaryanın, *düşünce* ya da *hayal* dünyasının dışında, burjuva cumhuriyetinin ötesine geçme yeteneğine henüz sahip olmadığını; sıranın gerçekten eyleme geldiği her yerde burjuva cumhuriyetinin hizmetinde hareket ettiğini; proletaryaya verilmiş sözlerin yeni cumhuriyet için katlanılmaz bir tehlikeye dönüştüğünü; Geçici Hükümetin tüm yaşam sürecinin proletaryanın taleplerine karşı sürekli bir mücadeleden ibaret kaldığını görmüş olduk.

Ulusal Mecliste, tüm Fransa, Paris proletaryasını yargıladı. Şubat Devriminin sosyal yanılsamalarıyla ilişkisini hemen kesen Ulusal Meclis, burjuva cumhuriyetinden başka bir şey olmayan *burjuva cumhuriyetini* açıkça ilan etti. Hemen, proletaryanın temsilcileri Louis Blanc ile Albert'i, kendi atadığı Yürütme Kurulunun dışında bıraktı; ayrı bir çalışma bakanlığının kurulmasıyla ilgili önergeyi reddetti ve Bakan Trélat'nın "Artık bütün sorun *eski çalışma koşullarını geri getirmektir*" şeklindeki açıklamasını alkış tufanıyla karşıladı.

Ama tüm bunlar yeterli değildi. Şubat Devrimi, mücadele eden işçiler tarafından, burjuvazinin pasif desteğiyle kazanılmıştı. Proleterler kendilerini haklı olarak Şubat'ın galipleri sayıyor ve galiplere özgü bir gururla hak iddialarında bulunuyordu. Sokakta alt edilmeleri gerekiyordu; burjuvaziyle *birlikte* mücadele etmek yerine burjuvaziye *karşı* mücadele etmeye başladıkları anda yenilgiye uğradıklarının onlara gösterilmesi gerekiyordu. Sosyalist ödünler veren Şubat

Devrimi, krallığa karşı burjuvaziyle birleşen proletaryanın bir savaşına nasıl gereksinim duyduysa, cumhuriyeti sosyalist ödünlerden kurtarmak, *burjuva cumhuriyeti*nin resmî egemenliğini sağlamak için de, ikinci bir savaşa gereksinim duyuluyordu. Burjuvazi, proletaryanın hak iddialarını silahla çürütmek zorundaydı. Ve burjuva cumhuriyetinin gerçek doğum yeri, *Şubat zaferi* değildir, *Haziran yenilgisi*dir.

Proletaryanın 15 Mayıs'ta devrimci etkisini yeniden kazanmak için başarısız bir girişimde bulunarak Ulusal Meclisin kapısına dayanması ve kararlı önderlerini burjuvazinin zindancılarına teslim etmekten başka bir sonuç elde edememesi, karar sürecini hızlandırdı. *Il faut en finir!* Bu durum sona ermeli! Ulusal Meclis, proletaryayı nihai mücadeleye zorlama kararını bu çığlıkla açığa vurdu. Yürütme Kurulu, halk toplantılarını yasaklayanı da dâhil olmak üzere bir dizi kışkırtıcı kararname çıkardı. İşçiler Kurucu Ulusal Meclisin kürsüsünden açıkça tahrik edildi, sövgülere maruz kaldı, alaya alındı. Ama asıl saldırı hedefi, görmüş olduğumuz gibi, *ulusal atölyeler*di. Kurucu Meclis, Yürütme Kuruluna buyurgan bir şekilde bu atölyeleri hedef gösterdi; Yürütme Kurulunun da tek beklediği, kendi planının bir Ulusal Meclis emri olarak ilan edilmesiydi.

Yürütme Kurulu, ulusal atölyelere girişi zorlaştırarak, günlük ücreti parça başı ücrete dönüştürerek ve Paris doğumlu olmayan işçileri sözde kazı işleri yaptırmak üzere Sologne'a sürerek işe başladı. Hayal kırıklığına uğrayarak geri dönen işçilerin yoldaşlarına aktardıkları üzere, bu kazı işleri, yalnızca kovulmalarını perdelemek için kullanılan bir boş sözdü. Sonunda, 21 Haziran'da, *Moniteur*'de, evli olmayan tüm işçilerin ulusal atölyelerden zorla çıkarılmalarını ya da askere alınmalarını emreden bir kararname yayımlandı.

İşçilerin başka çaresi kalmamıştı; ya açlıktan ölmek ya da saldırıya geçmek zorundaydılar. 22 Haziran'daki çok büyük ayaklanmayla karşılık verdiler ve böylece, modern toplumu bölen iki sınıf arasındaki ilk büyük muharebe gerçekleştirildi. Bu, *burjuva* düzeninin korunması ya da yok edilmesi mücadelesiydi. Cumhuriyeti gizleyen örtü yırtıldı.

Önderleri, ortak planları, araçları bulunmayan, çoğu silahsız olan işçilerin, beş gün boyunca, orduya, Gezici Muhafıza, Paris Ulusal Muhafızına ve taşradan akın eden Ulusal Muhafıza benzersiz bir yiğitlik ve yaratıcılıkla nasıl geçit vermediği biliniyor. Burjuvazinin, yaşadığı ölüm korkusunun bedelini eşi görülmemiş bir vahşetle ödettiği ve 3000'den fazla tutukluyu katlettiği biliniyor.

Fransız demokrasisinin resmî temsilcileri cumhuriyetçi ideolojinin o kadar etkisi altındaydı ki, Haziran mücadelesinin anlamını sezmeye ancak haftalar sonra başlayabildiler. Hayalî cumhuriyetlerinin içinde yok olup gittiği barut dumanı yüzünden bilinçlerini yitirmiş gibiydiler.

Haziran yenilgisi haberinin bizde yarattığı ilk izlenimi, okurun izniyle, *Neue Rheinische Zeitung*'un sözleriyle aktaralım:

"Şubat Devriminin son resmî kalıntısı olan Yürütme Kurulu, olayların ciddiyeti karşısında bir sis katmanı gibi dağılıp gitti. Lamartine'in havai fişekleri Cavaignac'ın yangın füzelerine dönüştü. *Fraternité*'nin, yani biri diğerini sömüren karşıt sınıfların kardeşliğinin, Şubat'ta ilan edilmiş ve büyük harflerle Paris'in alnına, her bir hapishanenin, her bir kışlanın üzerine yazılmış olan *fraternité*'nin gerçek, saf ve sıradan ifadesi *iç savaş*tır; en korkunç biçimiyle iç savaş, yani emekle sermayenin savaşıdır. Proletaryanın Paris'i yanar, kan kaybeder ve inlerken burjuvazinin Paris'inin aydınlandığı 25

Haziran akşamı, Paris'in bütün pencerelerinin önünde bu kardeşliğin alevleri yükseliyordu. Burjuvazinin çıkarı ile proletaryanın çıkarı kardeş gibi olmaktan çıktığı anda, kardeşlik de sona ermişti. – Halkın kendi Şubat'ını birlikte yaptığı müttefikleri şunlardı: 1793'e ait eski devrimci geleneğin kılı kırk yaran sürdürücüleri; halk için burjuvaziden sadaka isteyen, uzun vaazlar vermelerine ve proletarya aslanını uykuda tutmanın zorunlu olduğu süre boyunca kendilerini rezil etmelerine izin verilen sosyalist taksonomistler;[56] taçlı baş dışında tümüyle eski burjuva düzenini isteyen cumhuriyetçiler; rastlantı eseri olarak bir kabine değişikliği yerine bir hanedanın devrilmesiyle karşı karşıya kalan hanedancı muhalifler ve uşak üniformasından kurtulmayı değil kesimini değiştirmeyi istemiş olan Meşruiyetçiler... Şubat Devrimi, *güzel* olan, herkesin sempatisini kazanan devrimdi, çünkü krallığa karşı onun içinden fışkıran karşıtlıklar *gelişmemişti* ve uyumlu bir şekilde yan yana uyukluyorlardı, çünkü bunların arka planını oluşturan toplumsal mücadele yalnızca uçucu, deyim ya da sözcük düzeyinde kalan bir varlık kazanmıştı. *Haziran Devrimi, çirkin* olan, hoşa gitmeyen devrimdi, çünkü deyimin yerine gerçek bir şey gelmişti, çünkü cumhuriyet, onu koruyan ve gizleyen tacı koparıp atarak, canavarın başını açığa çıkarmıştı. – Guizot'nun savaş çığlığı, *Düzen!*'di. Varşova Rusların eline geçtiğinde, Guizot'cu Sébastiani, *Düzen!* diye bağırmıştı. Fransız Ulusal Meclisinin ve cumhuriyetçi burjuvazinin vahşi yankısı Cavaignac, *Düzen!* diye bağırıyor. Onun toplarından çıkan misketler, proletaryanın

56 Almanca metinde "*sozialistische Systematiker*"; İngilizceye "*socialist doctrinaires*" (sosyalist doktrinciler), Fransızcaya ise "*méthodiste socialistes*" (sosyalist metodistler) biçiminde çevrilmiş. *Taksonomi*: Canlıların sınıflandırılması bilimi. *–çev.*

gövdesini parçalarken, *Düzen!* diye gümbürdüyordu. Fransız burjuvazisinin 1789'dan beri gerçekleştirdiği çok sayıdaki devrimin hiçbiri *düzene* yönelik bir kalkışma değildi, çünkü egemenliğin ve köleliğin siyasi biçimi ne kadar sık değişmiş olursa olsun, bu devrimler, sınıf egemenliğinin, işçilerin köleliğinin, *burjuva* düzeninin sürmesini sağladı. Haziran, bu düzeni hedef aldı. Haziran'ın vay hâline!" ("N. Rh. Z.", 29 Haziran 1848)

Haziran'ın vay hâline! diye çınlıyor Avrupa'dan gelen yankı.

Paris proletaryası Haziran ayaklanmasına burjuvazi tarafından *zorlanmıştı*. Hakkındaki hüküm daha o anda verilmişti. Ne açıkça ilan edilmiş acil gereksinimleri proletaryanın burjuvaziyi zorla devirmek için mücadele etmek istemesine yol açıyordu ne de proletarya bu görevin üstesinden gelebilirdi. *Moniteur*, cumhuriyetin, proletaryaya ait yanılsamalar karşısında eğilip bükülmek zorunda olduğunu düşündüğü dönemin sona erdiğini proletaryaya resmen açıklamak zorunda kaldı ve proletarya, burjuva cumhuriyetinin *içinde*, kendi durumundaki en küçük bir iyileşmenin bile bir *ütopya* olarak kalacağı ve bu ütopyanın, onu gerçekleştirmek istediği anda bir suça dönüşeceği gerçeğine, ancak yenilgisi sayesinde inanabildi. Şubat cumhuriyetine pazarlıkla kabul ettirmeye çalıştığı, biçimleri açısından abartılı ama içerikleri açısından sınırlı ve hatta henüz burjuva nitelikli olan taleplerinin yerini, devrimci mücadelenin cesur sloganı aldı: *Burjuvazinin devrilmesi! İşçi sınıfı diktatörlüğü!*

Proletarya, kendi mezarlarını *burjuva cumhuriyetinin* doğum yerleri hâline getirdiği anda, burjuva cumhuriyetini, amacının sermayenin egemenliğini ve emeğin köleliğini ölümsüzleştirmek olduğunu açıkça ilan eden bir devlet olarak, saf biçimiyle ortaya çıkmak zorunda bıraktı. Tüm

zincirlerinden kurtulan burjuva egemenliği, yaralı, uzlaşmaz ve yenilmez düşmanını (yenilmez, çünkü onun varlığı, burjuvazinin yaşam koşuludur) sürekli karşısında gördüğünden, hemen *burjuva terörizmine* dönüşmek zorundaydı. Proletarya bir süreliğine sahneden uzaklaştırılarak burjuva diktatörlüğü resmen kabul edildiğinde, burjuva toplumunun orta katmanları, yani küçük burjuvazi ve köylü sınıfı, durumlarının daha da katlanılmaz hâle gelmesi ve burjuvaziyle çelişkilerinin derinleşmesi ölçüsünde, proletaryaya giderek daha fazla bağlanmak zorundaydı. Nasıl geçmişte sıkıntılarının nedeni olarak proletaryanın yükselişlerini gördüyseler, şimdi de sıkıntılarını onun yenilgisine bağlamak zorundaydılar.

Haziran ayaklanması kıtanın her yerinde burjuvazinin özgüvenini artırdığında ve halka karşı feodal krallıkla açıkça ittifak kurmasını sağladığında, bu ittifakın ilk kurbanı kim oldu? Kıta burjuvazisinin kendisi. Haziran yenilgisi, burjuvazinin, egemenliğini sağlamlaştırmasına ve halkı burjuva devriminin en alt basamağında, yarı mutlu, yarı hoşnutsuz ve hareketsiz bir şekilde tutmasına engel oldu.

Son olarak, Haziran yenilgisi, Avrupa'nın despot güçlerine, Fransa'nın, içeride iç savaşı yürütebilmek için dışarıdaki barışı her ne olursa olsun korumak zorunda olduğu sırrını verdi. Böylece, ulusal bağımsızlıkları için mücadeleye başlamış olan halklar, Rusya, Avusturya ve Prusya'nın egemenliğine bırakıldı; ama aynı zamanda, bu ulusal devrimlerin kaderi proletarya devriminin kaderine bağımlı kılınırken, bunların görünüşteki özerkliklerine, büyük toplumsal dönüşümden bağımsızlıklarına son verildi. İşçinin köleliği sürdükçe, Macar da özgür olmasın, Polonyalı da, İtalyan da!

Son olarak, Kutsal İttifak'ın zaferleri nedeniyle Avrupa öyle bir biçim aldı ki, Fransa'daki her yeni proleter ayaklanması, doğrudan doğruya bir *dünya savaşı* ile çakışacak. Yeni Fransız devrimi, ulusal zemini hemen terk etmek ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin gerçekleşebileceği tek alan olan *Avrupa alanını fethetmek* zorunda.

Dolayısıyla, Fransa'nın Avrupa devriminde *inisiyatifi* ele almasını mümkün kılan tüm koşullar, ancak Haziran yenilgisiyle yaratılabildi. Üç renkli bayrak, ancak Haziran isyancılarının kanına batırılıp çıkarıldıktan sonra, Avrupa devriminin bayrağı, yani *kızıl bayrak* oldu!

Ve biz şöyle haykırıyoruz: *Devrim öldü! – Yaşasın devrim!*

II

13 Haziran 1849

Haziran 1848'den 13 Haziran 1849'a

25 Şubat 1848, Fransa'ya *cumhuriyeti* zorla kabul ettirmişti; 25 Haziran ise ona *devrimi* dayattı. Ve Şubat'tan önce *devlet şeklinin yıkılması* anlamına gelen devrim, Haziran'dan sonra, *burjuva toplumunun yıkılması* anlamına geliyordu.

Haziran mücadelesini burjuvazinin cumhuriyetçi hizbi yönetmişti ve zaferle birlikte devlet iktidarı kaçınılmaz olarak bu hizbin eline düştü. Sıkıyönetim, ağzı kapatılmış olan Paris'i dirençsiz bir şekilde ayaklarının önüne sererken, taşrada da manevi bir sıkıyönetim, burjuvazinin tehditkâr ve vahşi zafer küstahlığı ile köylülerin zincirlerinden kurtulmuş mülkiyet düşkünlüğü hüküm sürüyordu. Dolayısıyla, *aşağıdan* gelen bir tehlike yoktu!

İşçilerin devrimci gücüyle eş zamanlı olarak, *demokratik cumhuriyetçilerin*, yani, Yürütme Kurulunda Ledru-Rollin tarafından, Kurucu Ulusal Mecliste *Montagne* partisi[57] tara-

57 1789 Fransız Devrimi sonrasında, 1792 yılında kurulan Fransız yasama meclisi Konvansiyonun daha yüksek arka sıralarında oturan Jakoben milletvekillerinin oluşturduğu grup *Montagne* (Dağ) diye, bu grubun üyeleri de *Montagnard* (Dağlı) diye anılıyordu. 1848 Devriminden sonra "demokratik cumhuriyetçiler" kendilerine *Montagne* adını vermişti. *-çev.*

fından, basında *Réforme* tarafından temsil edilen küçük burjuvazinin cumhuriyetçilerinin siyasal etkisi de son buldu. 16 Nisan'da burjuva cumhuriyetçileriyle birlikte proletaryaya karşı komplo kurmuş, Haziran günlerinde onlarla birlikte proletaryaya karşı savaşmışlardı. Bunları yaparak, kendi partilerini bir güç hâline getiren zemini ortadan kaldırdılar, çünkü küçük burjuvazi, ancak arkasında proletarya durduğu sürece, burjuvazi karşısında devrimci bir tutum alabilir. İktidardan uzaklaştırıldılar. Geçici Hükümet ve Yürütme Kurulu döneminde onlarla gönülsüzce ve sinsice kurulan sahte ittifak, burjuva cumhuriyetçileri tarafından açıkça bozuldu. Müttefikler olarak aşağılanıp kenara itildiler; herhangi bir taviz koparamadıkları üç renkli bayrakçıların önemsiz uyduları düzeyine düştüler; ama burjuvazinin cumhuriyet karşıtı kesimleri ne zaman üç renkli bayrakçıların egemenliğini ve onunla birlikte cumhuriyeti sorgular gözükse, aynı adamların egemenliğini desteklemek zorunda kaldılar. Son olarak, Orleans'cı ve Meşruiyetçi hizipler, Kurucu Ulusal Mecliste başından beri azınlıktaydı. Haziran günlerinden önce, yalnızca burjuva cumhuriyetçiliği maskesinin altında tepki verme cesaretini gösterebiliyorlardı; Haziran zaferi, bir an için, tüm burjuva Fransa'sının Cavaignac'ta kurtarıcısını selamlamasını sağladı ve cumhuriyet karşıtı parti, Haziran günlerinden kısa bir süre sonra kendisini yeniden bağımsızlaştırdığında, askerî diktatörlük ve Paris'teki sıkıyönetim, çok çekingen ve dikkatli davranması koşuluyla, duyargalarını çıkarmasına izin verdi.

Burjuva cumhuriyetçileri hizbi, 1830'dan beri, yazarlarıyla, sözcüleriyle, yetenekli insanlarıyla, tutkulu insanlarıyla, vekilleriyle, generalleri, bankacıları ve avukatlarıyla,

Paris'te çıkan bir yayının, *National*'in çevresinde toplanmıştı. Diğer illerde de *National*'e bağlı gazeteler vardı. *National* kliği, *üç renkli cumhuriyet hanedanıydı.* Tüm devlet görevlerini, bakanlıkları, polis müdürlüğünü, posta yönetimini, valilikleri, ordudaki boşalan komutanlıkları hemen ele geçirdiler. Yürütme gücünün tepesinde generalleri *Cavaignac* duruyordu; genel yayın yönetmenleri Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin daimi başkanı olmuştu. Marrast aynı zamanda, meclisin salonlarında, protokol şefi olarak, saygın cumhuriyet adına gelenleri karşılıyordu.

Devrimci Fransız yazarları bile, cumhuriyetçi gelenek karşısındaki bir tür utangaçlıkları nedeniyle, kralcıların Kurucu Ulusal Mecliste egemen konumda oldukları yanılgısını güçlendirdi. Oysa Kurucu Meclis, Haziran günlerinden beri *burjuva cumhuriyetçiliğinin tek temsilcisi* olarak kalmıştı ve üç renkli cumhuriyetçilerin meclis dışındaki etkisi kırıldıkça bu yanını çok daha kararlı bir şekilde ortaya koymuştu. Burjuva cumhuriyetinin *biçimini* savunmak söz konusu olduğunda, demokratik cumhuriyetçilerin oyları elinin altındaydı; *içerik* söz konusu olduğunda ise, konuşma biçimiyle bile burjuvazinin kralcı hiziplerinden farkı kalmıyordu, çünkü ne de olsa, burjuva cumhuriyetinin içeriğini, burjuvazinin çıkarları, bu sınıfın egemenliğinin ve sömürüsünün maddi koşulları oluşturur.

Dolayısıyla, en sonunda ölmek ya da öldürülmek yerine çürüyen Kurucu Meclisin yaşamında ve eylemlerinde kendisini gerçekleştiren şey, kralcılık değil, burjuva cumhuriyetçiliğiydi.

Kurucu Meclisin tüm iktidar dönemi boyunca, bu meclis sahnenin ön kısmında oyunun temel ve devletle ilgili kısım-

larını oynarken,[58] arka planda kesintisiz bir kurban bayramı kutlaması yapılıyor, tutuklanmış Haziran isyancıları askerî mahkeme kararlarıyla mahkûm ediliyor ya da yargı kararı olmadan sürülüyordu. Kurucu Meclis, Haziran isyancıları söz konusu olduğunda suçluları yargılamadığını, düşmanların kökünü kazıdığını itiraf edecek kadar zarifti.

Kurucu Ulusal Meclisin ilk işi, Haziran ve 15 Mayıs olayları ile sosyalist ve demokrat parti liderlerinin bu olaylardaki rolü hakkında bir *soruşturma komisyonu* kurmak oldu. Soruşturma doğrudan doğruya Louis Blanc, Ledru-Rollin ve Caussidière'i hedef alıyordu. Burjuva cumhuriyetçileri, bu rakiplerinden kurtulmak konusunda sabırsızlıkla yanıp tutuşuyordu. Hınçlarının çıkarılması işini, hanedancı muhalefetin eski lideri, liberalizmin canlı örneği olan, *nullité grave*'ı {şişirilmiş hiçliği} ve mutlak sığlığı temsil eden, hanedanın öcünü almanın ötesinde devrimcilerden engellenmiş bir bakanlığın hesabını sormak isteyen Bay *Odilon Barrot*'dan daha uygun birine veremezlerdi. Bu özellikleri, acımasız davranacağının kesin güvenceleriydi. İşte bu Barrot, soruşturma komisyonunun başkanlığına atandı ve Şubat Devrimine karşı eksiksiz bir dava imal etti. Özeti şuydu: 17 Mart, *gösteri*; 16

58 Marx, farklı anlamlar barındıran *Haupt- und Staatsaktion* ("temel ve gösterişli eylemler", "önemli eylemler ve devlet eylemleri") ifadesini kullanılıyor. İlk anlamı, on yedinci yüzyılda ve on sekizinci yüzyılın ilk yarısında, Almanya'yı dolaşan tiyatro kumpanyaları tarafından oynanan oyunlarla ilgili. Biçimden yoksun tarihsel trajediler olan bu oyunlar, hem gösterişliydi hem de aynı zamanda niteliksiz ve kaba espriler barındırıyordu. İkinci olarak, bu ifade, önemli siyasal olayları anlatıyor olabilir. Alman tarih bilimindeki "nesnel tarih yazıcılığı" olarak bilinen bir akım tarafından bu anlamda kullanılıyordu. Leopold Ranke, bu akımın önde gelen temsilcilerinden biriydi. *Haupt- und Staatsaktion*'u tarih yazıcılığının en önemli konusu olarak görüyordu. *-İngilizce ed.*
Bu çeviride ilk anlam temel alındı. Terimdeki "Staatsaktion" (devlet eylemi) sözcüğü, söz konusu oyunların "gösterişli" kısımlarının çoğu zaman tarihsel-siyasal bir içeriğe sahip olmasıyla ilgiliydi. Bu nedenle, "temel ve devletle ilgili eylemler" ifadesi tercih edildi. *-çev.*

Nisan, *komplo*; 15 Mayıs, *kalkışma*; 23 Haziran, *iç savaş*! Bilgece ve kriminalistik araştırmalarını neden 24 Şubat'a kadar uzatmamıştı? *Journal des Débats şöyle yanıtladı: 24 Şubat, Roma'nın kuruluşudur. Devletlerin kökeni, inanılabilen ama tartışılamayan bir söylencenin içinde kaybolur. Louis Blanc ile* Caussidière mahkemelere teslim edildi. Ulusal Meclis, 15 Mayıs'ta başladığı kendini temizleme işini tamamladı.

Geçici Hükümet tarafından hazırlanmış ve Goudchaux tarafından yeniden gündeme getirilmiş olan sermayenin vergilendirilmesi (bir ipotek vergisi biçiminde) planı Kurucu Meclis tarafından iptal edildi, çalışma süresini 10 saate indiren yasa yürürlükten kaldırıldı, borçluların hapsedilmesi uygulaması yeniden yürürlüğe sokuldu, Fransız halkının okuma da yazma da bilmeyen büyük çoğunluğu jüri üyesi olma hakkından yoksun bırakıldı. Oy verme hakkından niye yoksun bırakılmadılar ki? Yayınlar için güvence bedeli yatırma zorunluluğu yeniden getirildi, örgütlenme hakkı sınırlandırıldı.

Ama burjuva cumhuriyetçileri, eski burjuva ilişkilerine eski güvencelerini yeniden sağlama ve devrim dalgalarının geride bıraktığı tüm izleri silme telaşı içinde, beklenmedik bir tehlike yaratan bir dirençle karşılaştı.

Haziran günlerinde hiç kimse, mülkiyetin kurtarılması ve kredi sisteminin geri getirilmesi için, Paris'in küçük burjuvaları (kafe sahipleri, lokantacılar, *marchands de vins* {şarap tüccarları}, küçük tüccarlar, dükkâncılar, zanaatçılar vb.) kadar bağnazca mücadele etmemişti. Butik, tüm gücünü toplamış ve sokaktan butiğe insan akışını yeniden sağlamak için barikatın üzerine yürümüştü. Ama barikatın arkasında butiğin müşterileri ve borçluları, önünde ise alacaklıları duruyordu. Barikatlar yıkıldığında ve işçiler ezildiğinde, zafer sarhoşluğu içinde dükkânlarına geri koşan dükkâncılar,

kapılarında mülkiyet kurtarıcılarından birinin, yani kredi sisteminin resmî temsilcilerinden birinin barikat kurduğunu gördü; kendilerine tehdit mektupları veriliyordu: Vadesi geçmiş poliçe! Gününde ödenmemiş ev kirası! Vadesi geçmiş borç senedi! Batmış butik! Batmış butik sahibi!

Mülkiyetin kurtarılması! Ama oturdukları ev onların mülkü değildi; baktıkları dükkân onların mülkü değildi; ticaretini yaptıkları mallar onlara ait değildi. Artık işyerleri, yemek yedikleri tabaklar, yattıkları yataklar da onlara ait değildi. Evi kiraya vermiş olan ev sahibi için, poliçeyi iskonto etmiş olan bankacı için, nakit avans ödemelerini yapmış olan kapitalist için, mallarının satılması işini bu dükkâncılara vermiş olan fabrikatör için, hammaddeleri bu zanaatçılara vadeli olarak satmış olan büyük tüccar için, *bu mülkleri* tam da onlardan *kurtarmak* gerekiyordu. *Kredi sisteminin geri getirilmesi!* Ama yeniden güçlenen kredi sistemi, ödeme gücü bulunmayan borçluyu karısı ve çocuğuyla dört duvarının dışına atarak, sözde varlıklarını sermayeye vererek ve onu Haziran isyancılarının cesetlerinin üzerinde tehditkâr bir şekilde yeniden yükselmiş olan borçlular hapishanesine atarak, canlı ve gayretli bir tanrı olduğunu kanıtladı.

Küçük burjuvalar, işçileri yere serme yoluyla, kendilerini hiç direnmeden alacaklılarının ellerine teslim etmiş olduklarını dehşet içinde kavradı. Şubat'tan beri müzmin bir şekilde devam eden ve görünüşte yok sayılan iflasları Haziran'dan sonra açıkça ilan edildi.

Mülkiyet adına mücadele alanına sürüldükleri dönem boyunca, *küçük mülklerine* dokunulmamıştı. Ama şimdi, proletaryayla ilgili büyük sorun çözüldükten sonra, *épicier* {bakkal} ile ilgili küçük iş üzerinde de yeniden durulabilirdi. Vadesi geçmiş senetlerin toplam değeri Paris'te 21 milyon

frangın, diğer illerde 11 milyon frangın üzerine çıkmıştı. Paris'teki 7000'den fazla işyeri sahibi Şubat ayından beri kiralarını ödememişti.

Madem ki Ulusal Meclis, Şubat sonundan itibaren işlenen *siyasi suçlarla* ilgili bir *enquête* {soruşturma} başlatmıştı, küçük burjuvalar da, 24 Şubat'tan sonra alınmış olan *kişisel borçlarla* ilgili bir *enquête* istiyordu. Kitlesel olarak borsa salonunda toplandılar ve tehditkâr bir şekilde, devrimin yol açtığı durgunluk nedeniyle borçlarını ödeyemez duruma düştüğünü ve 24 Şubat günü işlerinin iyi durumda olduğunu kanıtlayabilen her tüccar için, ticaret mahkemesi kararıyla ödeme vadelerinin uzatılmasını ve borçların makul bir yüzdesinin ödenmesi durumunda, alacaklıların hak iddialarından vazgeçmek zorunda tutulmasını istediler. Bu sorun Ulusal Mecliste "*concordats à l'amiable*" {dostça anlaşmalar} biçimini temel alan bir yasa tasarısı üzerinden görüşüldü. Kararsızlık içindeki meclis, birdenbire, aynı sırada isyancıların karılarından ve çocuklarından oluşan binlerce kişinin St. Denis Kapısı'nda bir af dilekçesi hazırladığını öğrendi.

Küçük burjuvalar yeniden ortaya çıkan Haziran hayaletinin karşısında titrerken, meclis, acımasızlığını yeniden kazandı. *Concordats à l'amiable*'ın, yani alacaklı ile borçlu arasındaki dostça anlaşmaların en önemli unsurları reddedildi.

Dolayısıyla, küçük burjuvaların Ulusal Meclisteki demokrat temsilcilerinin burjuvazinin cumhuriyetçi temsilcileri tarafından geriye itilmesinden uzunca bir süre sonra, borçlu küçük burjuvaların alacaklı burjuvalara teslim edilmesiyle, meclisteki bu bölünme, burjuva anlamını, yani gerçek ekonomik anlamını kazandı. Küçük burjuvaların büyük bir bölümü tümüyle yıkıma uğratıldı; diğerleri işlerini ayakta tutabilecekti, ama yalnızca, onları sermayenin

mutlak serfleri hâline getiren koşullar altında. Ulusal Meclis 22 Ağustos 1848'de *concordats à l'amiable*'ı reddetti, 19 Eylül 1848'de, sıkıyönetimin ortasında, Prens Louis Bonaparte ile Vincennes'de tutuklu bulunan komünist Raspail, Paris temsilcileri seçildi.[59] Burjuvazi ise, Orleans'cı bir Yahudi sarrafı, Fould'u seçmişti. Yani, bir anda, Kurucu Ulusal Meclise karşı, burjuva cumhuriyetçiliğine karşı, Cavaignac'a karşı her taraftan açıkça savaş ilan edilmişti.

Devletin bütçe açığı Haziran ayaklanmasının maliyetleri nedeniyle yeniden büyür ve üretimin durması, tüketimin daralması ve ithalatın artması nedeniyle devlet gelirleri sürekli bir şekilde azalırken, Parisli küçük burjuvaların yığınlar hâlinde iflas etmesinin etkilerinin nasıl olup da bunun dolaysız kurbanlarının çok ötesine uzandığını ve kaçınılmaz olarak burjuva ticaretini bir kez daha sarstığını açıklamak gerekmiyor. Cavaignac ile Ulusal Meclis, kendilerini mali aristokrasinin boyunduruğuna daha sıkı bir şekilde bağlayan yeni bir borçlanmaya gitmekten başka çıkar yol bulamadı.

Küçük burjuvaların payına Haziran zaferinin ürünü olarak iflas ve mahkeme kararıyla tasfiye düşerken, Cavaignac'ın yeniçerileri,[60] yani *Gezici Muhafızlar* da, ödüllerini Loretteʼlerin[61] yumuşak kollarında buldu ve "toplumun genç kurtarıcıları" olarak, üç renkli bayrağın *gentilhomme*'u {şövalyesi}, saygın cumhuriyetin aynı anda hem Amfitriyon'u[62] hem

59 17 Eylül 1848'de yapılan Kurucu Ulusal Meclis ara seçimlerinde kazananlardan biri, 15 Mayıs 1848'deki kalkışmaya katılmış olan François-Vincent Raspail'dı. *-çev.*

60 Batı dillerine Türkçeden geçen bu sözcüğün Almancası "*Janitscharen*". *-çev.*

61 Fransa'da, geçimleri sevgilileri tarafından sağlanan, eğlenmekten başka herhangi bir iş yapmayan kadınlar. *-çev.*

62 Yunan mitolojisinden bir isim; burada zenginliği ve konukseverliği simgeliyor. *-çev.*

de *troubadour*'u[63] olmaya soyunan Marrast'nın salonlarında her tür saygıyı gördüler. Bu arada, seçkin kesimin bu kayırmacılığı ve Gezici Muhafızların orantısız derecede yüksek maaşları, *orduyu* öfkelendirirken, aynı zamanda, burjuva cumhuriyetçiliğinin, Louis-Philippe döneminde, gazetesi *National* aracılığıyla ordunun bir bölümünü ve köylü sınıfını kendisine bağlamasını sağlayan tüm ulusal yanılsamalar ortadan kalktı. Cavaignac ile Ulusal Meclisin *Kuzey İtalya*'yı Avusturya'ya teslim etmek için İngiltere'yle birlikte arabuluculuk rolü oynaması, iktidarın bu tek günü, *National*'in on sekiz yıllık muhalefetini heba etti. Hiçbir hükümet *National*'den daha az ulusal, İngiltere'ye daha fazla bağımlı değildi, oysa *National*, Louis-Philippe döneminde, her gün Cato'nun *Carthaginem esse delendam* {Kartaca yıkılmak zorunda} sözünü bir başka şekilde ifade ederek geçiniyordu; kimse Kutsal İttifak karşısında daha yaltakçı değildi, oysa *National*, Guizot gibi birinden Viyana Antlaşmalarının[64] yırtılmasını istemişti. Tarihin ironisi, *National*'in eski dış politika yazarı Bastide'i, her mesajıyla tüm yazılarını yalanlaması için, Fransa'nın dışişleri bakanı yaptı.

Ordu ile köylü sınıfı, bir an için, askerî diktatörlükle birlikte dış savaşın ve "*gloire*"ın {"şan"ın} da Fransa'nın gündemine girdiğine inanmıştı. Ama Cavaignac, kılıcın burjuva toplumu üzerindeki diktatörlüğü değil, burjuvazinin kılıca dayalı diktatörlüğüydü. Askerlerden de artık yalnızca jandarmalara gereksinim duyuyorlardı. Cavaignac, antik cumhuriyetçi tevekküle özgü sert yüz çizgilerinin altında, bulunduğu

63 Orta Çağ Avrupa'sında gezgin halk ozanı. *-çev.*

64 Fransa'nın Napoleon Savaşlarının (1803-1815) sonunda diğer Avrupa güçleri karşısında uğradığı yenilgilerin ardından düzenlenen Viyana Kongresi (1814-1815) sırasında varılan antlaşmalar. *-çev.*

burjuva makamının aşağılayıcı koşullarına ruhsuzca boyun eğmişliği gizliyordu. *L'argent n'a pas de maître!* Paranın efendisi yoktur! Hem Cavaignac hem de genel olarak Kurucu Ulusal Meclis, *tiers-état*'nın {üçüncü sınıfın}[65] bu eski seçim sloganını, siyasal dile şu şekilde çevirerek idealleştirdi: Burjuvazinin kralı yoktur; onun egemenliğinin gerçek biçimi cumhuriyettir.

Kurucu Ulusal Meclisin "büyük organik işi", bu *biçimi* işlemek, cumhuriyetçi bir *anayasa* hazırlamaktı. Hıristiyan takviminin adının cumhuriyetçi takvim, Aziz Bartholomeus'un adının Aziz Robespierre olarak değiştirilmesinin meteorolojik koşullarda yarattığı değişim, bu anayasanın burjuva toplumuna getirdiği ya da getirmesi beklenen değişimden daha fazla değil. *Giysi değişikliğinin* ötesine geçtiği her yerde, *zaten var olan* olguları tutanağa geçirdi. Bu kapsamda, cumhuriyet olgusunu, genel oy hakkı olgusunu, yetkileri sınırlı iki anayasal meclis yerine tek bir egemen ulusal meclis olgusunu törenle kayıtlara ekledi. Bu kapsamda, değişmez ve sorumsuz kalıtsal krallığın yerine, değişen ve sorumlu bir seçim krallığını, dört yıllık bir cumhurbaşkanlığını koyarak, Cavaignac diktatörlüğü olgusunu kayıtlara geçirdi ve düzenledi. Bu kapsamda, Ulusal Meclisin 15 Mayıs ve 25 Haziran dehşetlerini yaşadıktan sonra kendi güvenliğini gözeterek her ihtimale karşı kendi başkanına verdiği olağanüstü yetkiler olgusunu anayasal düzeye yükseltti. Anayasanın geri kalanı bir terminoloji çalışmasıydı. Eski monarşinin mekanizmasındaki kralcı etiketler söküldü ve cumhuriyetçi etiketler yapıştırıldı. Artık anayasanın başyazarı olan eski *National*

65 1789 Fransız Devrimi öncesinde, Fransız toplumu resmî olarak üç sınıfa bölünmüş durumdaydı: Ruhban sınıfı, soylular ve bu ikisinin dışında kalanların oluşturduğu üçüncü sınıf. *-çev.*

başyazarı Marrast, bu akademik görevi yerine getirmek için gereken yetenekten yoksun değildi.

Kurucu Meclis, tam da yeraltından gelen gümbürtünün kendi ayaklarının altındaki toprağı bile savurup götürecek olan yanardağ patlamasını haber verdiği sırada bir kadastro ölçümüyle toprak mülkiyeti ilişkilerini daha sıkı kurallara bağlamak isteyen Şilili memura benziyordu. Teoride burjuvazinin egemenliğinin cumhuriyetçi ifade biçimlerini titizlikle ölçüp biçerken, gerçekte yalnızca, her tür formülün yürürlükten kaldırılması, *sans phrase* {sınırlandırılmamış} güç kullanımı ve *sıkıyönetim* sayesinde ayakta duruyordu. Meclis, anayasa çalışmalarına başlamadan iki gün önce sıkıyönetimin uzatıldığını ilan etti. Geçmişte, anayasalar, toplumsal dönüşüm süreci belirli bir duraklama noktasına ulaştığında, yeni kurulan sınıf ilişkileri sağlamlaştığında ve egemen sınıfın birbirleriyle mücadele hâlindeki kesimleri, hem kendi aralarındaki mücadeleyi sürdürmelerine hem de yorgun düşen halk yığınını bu mücadelenin dışında tutmalarına izin veren bir uzlaşmaya vardığında hazırlanır ve kabul edilirdi. Bu anayasa ise bir toplumsal devrimi değil, eski toplumun devrim karşısındaki anlık zaferini onaylıyordu.

Haziran günlerinden önce hazırlanan ilk anayasa taslağında, proletaryanın devrimci taleplerini özetleyen ilk acemice formül olan *"droit au travail"*, yani çalışma hakkı, hâlâ yer alıyordu. Bu, *droit à l'assistance*'a, yani devletten yardım alma hakkına dönüştürüldü; hangi modern devlet, yoksullarını şu ya da bu biçim altında beslemiyor ki? Çalışma hakkı, burjuva anlamıyla, bir saçmalık, zavallı ve olmayacak bir istektir; ama çalışma hakkının arkasında, sermaye üzerindeki iktidar, sermaye üzerindeki iktidarın arkasında da üretim araçlarına el koyulması, bunların birleşmiş olan işçi sınıfının

denetimi altına sokulması, yani ücretli emeğin, sermayenin ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ortadan kaldırılması vardır. "*Çalışma hakkı*"nın arkasında Haziran ayaklanması duruyordu. Devrimci proletaryayı fiilen *hors la loi*, yani yasanın dışında sayan Kurucu Meclis, ilkesel olarak, *onun* formülünü anayasadan, yasaların yasasından tümüyle atmak, "çalışma hakkı"nı aforoz etmek zorundaydı. Ama burada durmadı. Şairlerin kendi cumhuriyetine girmesini yasaklayan Platon gibi Kurucu Meclis de *artan oranlı verginin* kendi cumhuriyetine girmesini sonsuza dek yasakladı. Oysa artan oranlı vergi, mevcut üretim ilişkileri içinde daha büyük ya da daha küçük basamaklarla uygulanabilecek olan bir burjuva düzenlemesi olmanın ötesinde, burjuva toplumunun orta katmanlarını "saygın" cumhuriyete bağlamanın, devlet borçlarını azaltmanın, burjuvazinin cumhuriyet karşıtı çoğunluğuna şah demenin[66] tek aracıydı.

Üç renkli cumhuriyetçiler, *concordats à l'amiable* vesilesiyle küçük burjuvaziyi fiilen büyük burjuvaziye feda etmişti. Artan oranlı vergiyi yasayla yasaklayarak, bu münferit olguyu ilke düzeyine yükselttiler. Burjuva reformunu proletarya devrimiyle aynı düzeye koydular. Peki o zaman, cumhuriyetlerinin dayanağı olarak hangi sınıf kalıyordu? Büyük burjuvazi. Onların çoğunluğu da cumhuriyet karşıtıydı. Büyük burjuvazi, iktisadi yaşamın eski ilişkilerini yeniden sağlamlaştırmak için *National* cumhuriyetçilerini kullanırken, bir yandan da, yeniden sağlamlaştırılmış olan toplumsal ilişkileri kullanarak, bunlara karşılık gelen siyasal biçimleri yeniden kurmayı düşünüyordu. Cavaignac, daha Ekim ayının başında, partisinin kafasız püritenlerinin tüm bağırıp çağırmalarına karşın, geçmişte Louis-Philippe'in bakanları

66 Satranç deyimi. *-çev.*

olan Dufaure ile Vivien'ı cumhuriyetin bakanları yapmak zorunda hissetmişti kendisini.

Üç renkli anayasa, küçük burjuvaziyle her tür uzlaşmayı reddeder ve toplumun hiçbir yeni unsurunu yeni devlet biçimine bağlamayı başaramazken, eski devletin en inatçı ve en bağnaz savunucularından oluşan bir heyete geleneksel dokunulmazlığını yeniden vermek konusunda acele etti. Geçici Hükümetin tartışmaya açtığı *yargıçların görevden alınamazlığını* kurucu yasa düzeyine yükseltti. Tahttan *tek bir* kral indirmişti; yasallığın bu görevden alınamaz sorgucularıyla yüzlercesi çıktı ortaya.

Fransız basını, Bay Marrast'nın anayasasının çelişkilerini çok yönlü bir şekilde tartıştı; örneğin iki egemen gücün, ulusal meclis ile cumhurbaşkanının yan yana durması vb. vb.

Ama bu anayasanın büyük çelişkisi şurada: Toplumsal köleliklerini ebedîleştirmesi gereken sınıfları, yani proletaryayı, köylüleri ve küçük burjuvaları, genel oy hakkı aracılığıyla siyasal iktidarın sahibi yapıyor. Buna karşılık, eski toplumsal iktidarını onayladığı sınıfı, yani burjuvaziyi, bu iktidarın siyasal güvencelerinden yoksun bırakıyor. Siyasal iktidarını, her an düşman sınıfların zaferine yardımcı olan ve burjuva toplumunun kendi temellerini tehdit eden demokratik koşullarla baskı altına alıyor. Birilerinden siyasal kurtuluştan toplumsal kurtuluşa doğru ilerlememelerini, diğerlerinden ise toplumsal restorasyondan siyasal restorasyona doğru gerilememelerini istiyor.

Burjuva cumhuriyetçileri bu çelişkileri pek umursamıyordu. Yalnızca devrimci proletaryaya karşı eski toplumun öncüleri olarak vazgeçilmezdiler ve *vazgeçilmez* olmaktan çıktıkları ölçüde, zaferlerinden birkaç hafta sonra, bir *parti* olma konumundan uzaklaşarak bir *klik* düzeyine düştüler. Anaya-

sayı ise büyük bir *entrika* olarak görüyorlardı. Bu anayasanın kuruculuğunu yapması gereken şey, her şeyden önce, kliğin egemenliğiydi. Cavaignac görev süresi uzatılarak cumhurbaşkanı, Kurucu Meclis de görev süresi uzatılarak Yasama Meclisi olacaktı. Halk yığınlarının siyasal iktidarını bir sözde iktidar düzeyine düşürmeyi ve bu sözde iktidarla da, Haziran günlerinin şu ikilemini burjuvazinin çoğunluğunun üzerinde sürekli bir şekilde sallandırmaya yetecek kadar oynayabilmeyi umuyorlardı: Ya *National'in krallığı* ya da *anarşinin krallığı*.

4 Eylül'de başlayan anayasa çalışmaları 23 Ekim'de sona erdirildi. Kurucu Meclis, 2 Eylül'de, anayasaya dayalı, onu tamamlayacak olan yasalar çıkarılmadan kendisini dağıtmamaya karar vermişti. Buna karşılık, kendisine en fazla ait olan yaratığı, yani cumhurbaşkanını, kendi çalışma döneminin kapanmasından çok önce, daha 10 Aralık'ta dünyaya getirmeye de karar verdi. Anayasa insancığının[67] annesinin oğlu olacağından bu denli emindi. Önlem amacıyla yapılan düzenlemeye göre, adayların hiçbiri iki milyon oy alamazsa, seçme hakkı ulustan Kurucu Meclise geçecekti.

Boşuna önlemler! Anayasanın hayata geçtiği ilk gün, Kurucu Meclis iktidarının son günüydü. Seçim sandığının dibinde onun hakkındaki ölüm kararı vardı. "Annesinin oğlunu" ararken "amcasının yeğenini" buldu. Saul Cavaignac bir milyon, Davut Napoleon ise altı milyon oy vurdu.[68] Saul Cavaignac altı kez vurulmuştu.

---

67 *Homunkulus*: Yapay olarak/insanlar tarafından yaratılan küçük insan; ilk olarak simyacılar tarafından geliştirilen bu kavram Goethe'nin *Faust*'unda da geçer. *-çev.*

68 İncil'e göre, Saul, İsrail Krallığı'nın kurucusudur. Saul, Davut'u komutanlığa getirir, ama başarıları sonrasında onu rakip olarak görmeye başlar. Kadınlar, Saul'ün binlerce, Davut'un ise on binlerce kişiyi vurduğunu söylemektedir. Saul, Filistinlilerle yürütülen bir savaş sırasında ölümcül bir yara aldıktan sonra intihar eder. Yerine Davut geçer. Bu arada, 10 Aralık 1848 seçimlerinde Napoleon Bonaparte'ın yeğeni Louis Bonaparte yaklaşık beş buçuk milyon, Cavaignac ise yaklaşık bir buçuk milyon oy almıştı. *-çev.*

10 Aralık 1848, *köylü ayaklanmasının* günüydü. Fransız köylülerinin Şubat'ı ancak o gün başladı. Devrimci harekete acemice bir ustalıkla, düzenbazca bir saflıkla, kaba saba bir görkemle katılmalarını ifade eden simge, hesaplanmış bir boş inançtı, dokunaklı bir güldürüydü, deha ürünü aptallık barındıran bir anakronizmdi, tarihsel bir şakaydı, yani uygar insanların aklıyla çözülemeyecek bir hiyeroglifti. Bu simge, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, uygarlığın içinde barbarlığı temsil eden sınıfın yüz hatlarını taşıyordu. Cumhuriyet kendisini bu sınıfa *vergi toplayıcısıyla* duyurmuştu, o da kendisini cumhuriyete *imparatorla* duyurdu. Napoleon, 1789'da yeniden yaratılmış olan köylü sınıfının çıkarlarını ve hayallerini eksiksiz şekilde temsil etmiş olan tek adamdı. Köylü sınıfı, onun adını cumhuriyet kitabının başındaki resimli sayfaya yazarak, dışarıya savaş ilan ederken içeriye kendi sınıf çıkarlarını dayatmıştı. Napoleon, köylüler için bir kişi değil programdı. Oy verme yerlerine bayraklarla, marşlar söyleyerek ve şu sözleri haykırarak gittiler: *plus d'impôts, à bas les riches, à bas la République, vive l'Empereur*. Yeni vergilere hayır, kahrolsun zenginler, kahrolsun cumhuriyet, yaşasın imparator! İmparatorun arkasında köylü savaşı saklanıyordu. Oylarıyla alaşağı ettikleri cumhuriyet, *zenginlerin cumhuriyeti*ydi.

10 Aralık, mevcut hükümeti deviren köylülerin *coup d'état*'sıydı {hükümet darbesiydi}. Ve Fransa'dan bir hükümet alıp ona bir hükümet verdikleri günden itibaren, gözlerini Paris'ten ayırmaz oldular. Bir kez devrimci oyunun etkin kahramanları olduktan sonra, koronun eylemsizlik ve iradesizliğine geri döndürülemezlerdi.

Geri kalan sınıflar, köylülerin seçim zaferinin tamamlanmasına katkıda bulundu. Napoleon'un seçilmesi, *proletarya*

için, Cavaignac'ın görevden alınması, Kurucu Meclisin devrilmesi, burjuva cumhuriyetçiliğinin iktidardan çekilmesi, Haziran zaferinin iptal edilmesi demekti. *Küçük burjuvazi* için Napoleon, borçluların alacaklılar üzerindeki egemenliği demekti. *Büyük burjuvazinin* çoğunluğu için, Napoleon'un seçilmesi, bir an için devrime karşı kullanmak zorunda kaldığı, ama bu bir anlık konumu anayasal konum olarak sağlamlaştırmaya çalıştığında katlanılmaz hâle gelen hiziple bağların açıkça koparılması demekti. Cavaignac'ın yerini Napoleon'un alması, onlar için, cumhuriyetin yerini monarşinin alması, kralcı restorasyonun başlaması, çekingen bir şekilde ima edilen Orleans hanedanı, menekşenin altına saklanmış olan zambak[69] demekti. Son olarak, *ordu*, Gezici Muhafıza karşı, barış şiirlerine karşı, savaş için Napoleon'a oy vermişti.

Neue Rheinische Zeitung'un ifadesiyle Fransa'nın en basit adamının çok farklı anlamlar kazanması, işte böyle oldu. Tam da hiçbir şey olmadığından, kendisi dışında her anlama gelebiliyordu. Napoleon adı farklı sınıflar tarafından dillendirildiğinde ne kadar farklı anlamlar taşırsa taşısın, bu sınıfların tümü, oy pusulalarının üzerine bu adı yazarak şunları söylemişti: Kahrolsun *National* partisi, kahrolsun Cavaignac, kahrolsun Kurucu Meclis, kahrolsun burjuva cumhuriyeti. Bakan Dufaure, Kurucu Mecliste bunu açıkça ilan etti: 10 Aralık ikinci bir 24 Şubat'tır.

Küçük burjuvazi ile proletarya, Cavaignac'a *karşı* oy kullanmak ve oyları bir arada tutarak son kararı verme hakkını Kurucu Meclisin elinden almak için *en bloc* {topluca} Napoleon *lehine* oy vermişti. Bu arada, her iki sınıfın en ileri

69 Menekşe, Bonaparte'ın simgesiydi, zambak ise Bourbon hanedanının armasında bulunuyordu. *-çev.*

bölümleri kendi adaylarını çıkarmıştı. Napoleon, burjuvaziye karşı koalisyon kuran tüm partilerin *ortak adı*, *Ledru-Rollin* ve *Raspail* ise, biri demokrat küçük burjuvazinin, diğeri devrimci proletaryanın *ön adlarıydı*. Proleterlerin ve sosyalist sözcülerinin açıkça söylediklerine göre, Raspail'a verilen oylar sadece şunları gösterecekti: Şu kadar kişi her tür cumhurbaşkanlığını, yani anayasanın kendisini protesto etti; Ledru-Rollin aleyhinde şu kadar oy kullanıldı ve bu da proletaryanın bağımsız bir parti olarak kendisini demokrat partiden ayırmasının ilk adımıydı. Bu parti, yani demokrat küçük burjuvazi ve meclisteki temsilcisi olan *Montagne* ise, kendini aldatmayı törensel bir alışkanlık hâline getirmişti ve Ledru-Rollin'ın adaylığını da aynı şekilde ciddiye aldı. Ayrıca, kendisini bağımsız bir parti olarak proletaryanın karşısına çıkarmaya yönelik son girişimiydi bu. 10 Aralık'ta yalnızca cumhuriyetçi burjuva partisi değil, demokrat küçük burjuvazi ve onun *Montagne*'ı de yenilgiye uğratıldı.

Fransa artık bir *Montagne*'ın yanında bir *Napoleon*'a sahipti; bu da, her ikisinin de, adlarını taşıdıkları büyük gerçekliklerin yalnızca cansız birer karikatürü olduklarını kanıtlıyordu. Louis-Napoleon, imparator şapkasıyla ve kartalıyla eski Napoleon'u taklit ederken, 1793'ten ödünç alınmış deyimleriyle ve demagojik pozlarıyla eski *Montagne*'ı taklit eden *Montagne*'dan daha zavallı değildi. Böylece, 1793 hakkındaki geleneksel boş inanç ile Napoleon hakkındaki geleneksel boş inanç aynı anda silinip gitti. Devrim, ancak, *kendisine ait*, *özgün* adını kazandığında kendisini buldu ve bunu da ancak, çağdaş devrimci sınıf, yani sanayi proletaryası, baskın bir şekilde ön plana çıktığında yapabildi. 10 Aralık'ın, eski devrimle kurulan klasik benzetme ilişkisini bayağı bir köylü fıkrasıyla ve gülerek koparmasının bile,

Montagne'ı şaşırtmaya ve kendi aklından kuşkuya düşürmeye yettiği söylenebilir.

20 Aralık'ta Cavaignac görevinden ayrıldı ve Kurucu Meclis Louis-Napoleon'u cumhuriyetin başkanı ilan etti. 19 Aralık'ta, yani tek başına iktidar döneminin son gününde, Haziran isyancılarının affedilmesine yönelik başvuruyu reddetti. Mahkeme kararı olmaksızın 15 000 isyancıyı sürgüne mahkûm etmesini sağlamış olan 27 Haziran kararnamesinin iptal edilmesi, Haziran muharebesinin kendisinin iptal edilmesi anlamına gelmez miydi?

Louis-Philippe'in son başbakanı Odilon Barrot, Louis-Napoleon'un ilk başbakanı oldu. Kendi iktidarının başlangıcı olarak 10 Aralık'ı değil, 1804'teki bir senato kararını gören Louis-Napoleon, aynı şekilde, kendi kabinesinin başlangıcı olarak 20 Aralık'ı değil, 24 Şubat tarihli bir krallık fermanını gören bir başbakan bulmuştu.[70] Louis-Napoleon, Louis-Philippe'in meşru mirasçısı olarak, hayata atılmaya zaman bulamadığından yıpranmak için gereken zamanı da kazanamamış olan eski kabineyi koruyarak, iktidar değişikliğini yumuşattı.

Bu seçimi yapmasını ona burjuvazinin kralcı kesimlerinin liderleri öğütlemişti. *National* cumhuriyetçilerine geçişi bilinçsizce sağlamış olan eski hanedancı muhalefet önderi,

70 18 Mayıs 1804 tarihli bir Senato kararıyla (*Senatus consult*), Bonaparte hanedanının kurucusu Napoleon Bonaparte (I. Napoleon) Fransızların imparatoru ilan edilmişti. *-çev.*

1848 yılındaki Şubat ayaklanması sırasında, Kral Louis-Philippe ve monarşi yanlısı çevreler, Guizot'nun ve sevilmeyen diğer bakanların istifalarını istemek zorunda kalmış ve monarşiyi korumak için ılımlı liberallerden oluşan bir hükümet kurmayı denemişti. 24 Şubat sabahı Odilon Barrot'ya hükümete başkanlık etme yetkisi verilmiş, ama halk devriminin zaferiyle Louis-Philippe tahttan çekilerek kaçmak zorunda bırakılmıştı. Barrot Hükümeti o günün öğle sonrasına kadar yaşadı. *-İngilizce ed.*

burjuva cumhuriyetinden monarşiye geçişi tümüyle bilinçli bir şekilde sağlamaya daha da yatkındı.

Odilon Barrot, bakanlık koltukları için yürüttüğü mücadeleler hep sonuçsuz kaldığından henüz kendisini yıpratmamış olan tek eski muhalefet partisinin lideriydi. Devrim, tüm eski muhalefet partilerini, eski sözlerini yalnızca eylemleriyle değil ama aynı zamanda sözleriyle reddedip geri almak zorunda kalmaları ve sonunda, tek bir iğrenç karışım hâline gelerek, halk tarafından hep birlikte tarihin çöplüğüne[71] fırlatılmaları için, hızla ve art arda devletin zirvesine fırlatıyordu. Burjuva liberalizminin ete kemiğe bürünmüş hâli olan ve ruhunun sefil boşluğunu on sekiz yıl boyunca bedeninin ciddi görünümlü hareketleriyle gizleyen bu Barrot da her tür dönekliği yapmak zorunda kaldı. Günün devedikenleri ile geçmişin defne ağaçları arasındaki keskin karşıtlık belirli anlarda onu ürkütse bile, aynaya bir kez baktığında, bakanlara özgü soğukkanlılığı ve insani kendini beğenmişliği geri geliyordu. Aynadan kendisine yansıyan, her zaman kıskandığı, onu her zaman alt etmiş olan Guizot'ydu; ama Odilon'un Olimpos tanrılarına özgü alnına sahip bir Guizot. Görmezden geldiği, Midas'ın kulaklarıydı.

24 Şubat'ın Barrot'su ancak 20 Aralık'ın Barrot'suyla gözle görülür hâle geldi. Orleans'cı ve Voltaire'ci Barrot'ya eğitim ve din işleri bakanı olarak eşlik eden kişi, Meşruiyetçi ve Cizvit Falloux'ydu.

Birkaç gün sonra içişleri bakanlığı Malthus'çu Léon Faucher'ye devredildi. Hukuk, din, siyasal iktisat! Barrot hükümeti tüm bunları ve ayrıca Meşruiyetçiler ile Orleans'cılar arasındaki bir birliği kapsıyordu. Yalnızca Bonapartistler ek-

71 *Schindanger*: Köylerde, hayvan leşlerinin ve dinsel törenle gömülmeleri uygun görülmeyen kişilerin (örneğin intihar edenlerin) cesetlerinin atıldığı yer. *-çev.*

sikti. Bonaparte, Napoleon anlamına gelme arzusunu henüz saklıyordu, çünkü *Soulouque* henüz Toussaint Louverture'ü oynamaya başlamamıştı.[72]

National partisi yerleşmiş olduğu tüm yüksek mevkilerden hemen uzaklaştırıldı. Polis müdürlüğünü, posta yönetimini, yargıtay başsavcılığını, Paris belediye başkanlığını, her yeri monarşinin eski kulları işgal etti. Meşruiyetçi Changarnier, Seine ili Ulusal Muhafızının, Gezici Muhafızın ve Birinci Tümene bağlı düzenli ordu birliklerinin birleşik yüksek komutanlığını elde etti; Orleans'cı Bugeaud ise Alp Dağları Ordusunun başkomutanlığına atandı. Devlet memurluklarındaki bu değişiklikler Barrot iktidarı boyunca kesintisiz bir şekilde sürdü. Hükümetinin ilk işi, eski krallık idaresinin geri getirilmesiydi. Resmî sahne, yani kulisler, kostümler, dil, oyuncular, yardımcı oyuncular, figüranlar, suflörler, tarafların yerleşimi, dram konusu, tüm durum göz açıp kapayıncaya kadar değişti. Yalnızca, Dünya öncesi döneme ait Kurucu Meclis henüz yerinde duruyordu. Ama Ulusal Meclisin Bonaparte'ı, Bonaparte'ın Barrot'yu, Barrot'nun Changarnier'yi göreve getirdiği saatten itibaren, Fransa, cumhuriyetçi kuruluş döneminden kurulu cumhuriyet dönemine geçmişti. Ve kurulu bir cumhuriyette, bir Kurucu Meclisin ne işi olabilirdi? Dünya yaratıldıktan sonra, yaratıcısı için, gökyüzüne kaçmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Kurucu Meclis, örneğini izlememek konusunda ka-

72 Haiti ordusunun en yüksek rütbeli generali Faustin-Élie Soulouque (1782-1867), 1847 yılında ülkesinin devlet başkanlığına seçilmiş, 1849'da da kendisini "I. Faustin" adıyla imparator ilan etmişti. Soulouque, Fransız sömürgeciliğine ve köleciliğe karşı ayaklanan siyahların gerçekleştirdiği Haiti Devriminin (1791-1804) önderlerinden François-Dominique Toussaint Louverture'ün (1743-1803) izinden gittiğini iddia ediyordu. Louis Bonaparte da cumhurbaşkanı seçildikten sonra imparator olma hayalleri kurduğundan (1852'de bu amacına ulaşacaktı), "Fransız Soulouque'u" olarak anılıyor. *-çev.*

rarlıydı; Ulusal Meclis, burjuva cumhuriyetçileri partisinin son sığınağıydı. Yürütme gücü tümüyle elinden alınmış olsa bile, kuruculuğun mutlak gücü onda kalmamış mıydı? İlk düşüncesi, geçmişte sahip olduğu egemenlik konumunu her ne olursa olsun savunmak ve buraya dayanarak kaybedilmiş toprakları yeniden ele geçirmekti. Barrot hükümeti bir *National* hükümeti tarafından yerinden edilse, kralcı kadrolar hükümet binalarını hemen boşaltmak zorunda kalır ve üç renkli kadrolar zafer havası içinde eski yerlerine dönerdi. Ulusal Meclis, hükümeti düşürmeye karar verdi; hükümet de, Kurucu Meclisin daha uygununu bulamayacağı bir saldırı fırsatını kendi elleriyle sundu.

Hatırlanacağı gibi, Louis Bonaparte'ın köylüler için anlamı şuydu: Vergilere son! Cumhurbaşkanlığı koltuğunda henüz yalnızca altı gün oturmuştu ki, yedinci gün, yani 27 Aralık'ta, kabinesi, Geçici Hükümetin kaldırılmasına karar vermiş olduğu *tuz vergisinin yürürlükte tutulmasını* önerdi. Tuz vergisi, özellikle kır halkının gözünde, Fransa'nın eski mali sisteminin tüm kötülüklerini temsil etme ayrıcalığını şarap vergisiyle paylaşır. Barrot hükümeti, köylülerin seçtiği kişinin ağzına, seçmenlerinin canını "*Tuz vergisinin geri getirilmesi!*" sözünden daha fazla yakabilecek bir ifade yerleştiremezdi. Bonaparte, tuz vergisiyle birlikte, devrimci tuzunu yitirdi; köylü ayaklanmasının Napoleon'u bir sis katmanı gibi dağıldı ve geriye kralcı burjuva entrikasının büyük bilinmeyeninden başka bir şey kalmadı. Ve Barrot kabinesi, hayal kırıklığı yaratan bu son derece kaba eylemi cumhurbaşkanının hükümetinin ilk adımı hâline getirirken, ne yaptığını bilmiyor değildi.

Kurucu Meclis ise, hükümeti devirme ve köylüler tarafından seçilen kişinin karşısına köylü çıkarlarının temsilcisi

olarak çıkma çifte fırsatının üzerine hırsla atıldı. Maliye bakanının önerisini reddetti, tuz vergisini eski düzeyinin üçte birine indirdi, böylelikle 560 milyonluk bütçe açığını yaklaşık 60 milyon artırdı ve bu *güvensizlik oyunun* ardından sakin bir şekilde hükümetin istifa etmesini bekledi. Çevresini saran yeni dünyayı ve kendi değişen konumunu neredeyse hiç kavrayamamıştı. Hükümetin arkasında cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanının arkasında ise, oy sandığına Kurucu Meclise karşı 6 milyon güvensizlik oyu atmış olan 6 milyon insan duruyordu. Kurucu Meclis, kendisi hakkındaki güvensizlik oyunu ulusa geri verdi. Gülünesi bir değiş tokuş! Kurucu Meclis, oylarının kabul edilmesi zorunlu ödeme araçları olmaktan çıktığını unutmuştu. Tuz vergisinin reddedilmesi, Bonaparte ile hükümetinin Kurucu Meclisin "*icabına bakma*" kararını olgunlaştırmaktan başka bir sonuç doğurmadı. Kurucu Meclisin yaşamının ikinci yarısını tümüyle dolduran o uzun düello başladı. *29 Ocak*, 21 Mart ve 8 Mayıs, *journées*, yani bu bunalımın büyük günleri ve aynı zamanda *13 Haziran*'ın habercileridir.

Fransızlar, örneğin Louis Blanc, 29 Ocak'ı, anayasal bir çelişkinin ortaya çıkışı olarak yorumladı; bir taraftaki egemen, feshedilemez ve genel oy hakkının ürünü Kurucu Meclis ile diğer taraftaki kâğıt üzerinde meclise karşı sorumlu olan, gerçekte ise kendisi de genel oy hakkının ürünü olan ve ayrıca Kurucu Meclisin tek tek üyelerince paylaşılan ve yüz kez bölünen tüm oyları kendi kişiliğinde birleştiren, bunların da ötesinde, Kurucu Meclisin üzerinde yalnızca manevi bir güç olarak dolaştığı tüm yürütme gücünün mutlak sahibi durumundaki bir cumhurbaşkanı arasındaki çelişki... 29 Ocak'ın bu yorumunda, kürsüde, basın aracılığıyla ve kulüplerin içinde yürütülen mücadelenin dili ile gerçek içeriği

karıştırılıyor. Louis Bonaparte ile Kurucu Ulusal Meclis arasındaki karşıtlık, yürütme gücü ile yasama gücü arasındaki bir karşıtlık değil, kurulu burjuva cumhuriyetinin kendisi ile kuruluşunun araçları, burjuvazinin devrimci hizbinin hırs dolu entrikaları ve ideolojik talepleri arasındaki karşıtlıktı; burjuva cumhuriyetini kurmuş olan bu hizip, kurulu cumhuriyetlerinin geri getirilmiş bir monarşi gibi göründüğünü şaşkınlık içinde fark etmişti ve zor kullanarak, kuruculuk dönemini kendi koşullarıyla, kendi yanılsamalarıyla, kendi diliyle ve kendi adamlarıyla ayakta tutmak ve olgun burjuva cumhuriyetinin tam ve kendine özgü biçimiyle ortaya çıkmasını engellemek istiyordu. Kurucu Ulusal Meclis nasıl kendi içine geri düşmüş olan Cavaignac'ı temsil ediyorduysa, Bonaparte da henüz kendisinden ayrılmamış olan Ulusal Yasama Meclisini, yani kurulu burjuva cumhuriyetinin ulusal meclisini temsil ediyordu.

Bonaparte'ın seçilmesi, ancak, *bir* adın yerine onun çok sayıdaki anlamlarının koyulmasıyla ve yeni Ulusal Meclis seçiminde tekrarlanmasıyla anlaşılabilir hâle gelebildi. 10 Aralık, eski meclisin görev süresini sona erdirmişti. Dolayısıyla, 29 Ocak'ta karşı karşıya gelenler, *aynı* cumhuriyetin cumhurbaşkanı ile ulusal meclisi değil, oluşma aşamasındaki cumhuriyetin ulusal meclisi ile olmuş cumhuriyetin cumhurbaşkanıydı; bu iki güç, cumhuriyetin yaşam sürecinin çok farklı dönemlerini temsil ediyordu; bir tarafta, cumhuriyeti ilan etmeyi, onu devrimci proletaryanın elinden sokak savaşıyla ve terörle koparmayı ve anayasada cumhuriyetin ideal özelliklerini tarif etmeyi başarabilecek tek güç olan burjuvazinin cumhuriyetçi küçük hizbi, diğer tarafta ise, bu kurulu burjuva cumhuriyetinde tek başına egemen olmayı, anayasayı ideolojik unsurlarından arındırmayı ve yasama-

sıyla ve devlet idaresiyle proletaryanın köleleştirilmesinin zorunlu koşullarını hayata geçirmeyi başarabilecek tek güç olan burjuvazinin bütün o kralcı yığını vardı.

29 Ocak'ta kopan fırtına, unsurlarını tüm Ocak ayı boyunca topladı. Kurucu Meclis, güvensizlik oyuyla Barrot hükümetini istifaya zorlamak istiyordu. Buna karşılık Barrot hükümeti de Kurucu Meclise, kendi kendisine kesin bir güvensizlik oyu vermesini, intihar kararı almasını, *kendisini dağıttığını* ilan etmesini önerdi. En silik milletvekillerinden Rateau, hükümetin emriyle 6 Ocak'ta bu önergeyi Kurucu Meclise sundu; aynı Kurucu Meclis, daha Ağustos ayında, anayasaya dayalı, onu tamamlayacak olan bir dizi yasayı çıkarmadan kendisini dağıtmamaya karar vermişti. Bakan Fould, dürüstçe, Kurucu Meclisin dağıtılmasının "*sarsılmış olan mali itibarın yeniden kazanılması*" için gerekli olduğunu açıkladı. Kurucu Meclis, geçici dönemi uzatarak ve Barrot üzerinden Bonaparte'ı ve Bonaparte üzerinden de kurulu cumhuriyeti yeniden tartışmalı hâle getirerek, mali itibarı sarsmıyor muydu? Olimpos'lu Barrot, cumhuriyetçilerin daha önce on ay geciktirdiği ve sonunda elde etmiş olduğu başbakanlığın zevkini daha iki hafta bile yaşamamışken bu görevin bir kez daha elinden alınabileceği düşüncesiyle öfkeli bir Roland'a[73] dönüşen Barrot, bu sefil meclise zorbalardan çok daha zorbaca davrandı. En yumuşak sözü, "bu meclisin hiçbir geleceği olamaz" şeklindeydi. Gerçekten de, meclis, artık yalnızca geçmişi temsil ediyordu. Alaycı bir şekilde, "meclisin, cumhuriyeti, sağlamlaşması için gerekli olan kurumlarla çevreleme yeteneğine sahip olmadığını" ekliyordu. Gerçekten de değildi! Mutlak proletarya karşıtlığının sona

73 Frankların ve Lombardların Kralı, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun kurucusu Charlemagne'ın (Şarlman) efsanevi baş şövalyesi. *-çev.*

ermesiyle eş zamanlı olarak meclisin burjuva kararlılığı da kırılmıştı ve kralcılarla karşıtlık, cumhuriyetçi taşkınlığını yeniden canlandırmıştı. Dolayısıyla, artık kavrayamadığı burjuva cumhuriyetini uygun kurumlarla sağlamlaştırma yeteneğinden iki kez yoksundu.

Rateau'nun önergesini sunduğu sırada hükümet ülke çapında bir *dilekçe fırtınasının* yaratılması çağrısında bulunmuştu ve her gün Fransa'nın her bir köşesinden Kurucu Meclisin kafasına *billet-doux* {aşk mektubu} balyaları fırlatılıyordu; bu mektuplarda, farklı keskinlikteki üsluplarla, meclisten kendisini *dağıtması* ve vasiyetini yazması isteniyordu. Kurucu Meclis ise, hayatta kalması talebini içeren karşı dilekçelerin gönderilmesi çağrısında bulundu. Bonaparte ile Cavaignac arasındaki seçim mücadelesi, Ulusal Meclisin dağıtılmasını isteyenler ile buna karşı çıkanlar arasındaki dilekçe mücadelesiyle yeniden canlanmıştı. Bu dilekçeler, 10 Aralık'ın gecikmiş yorumları olmalıydı. Söz konusu çalkantı bütün bir Ocak ayı boyunca sürdü.

Kurucu Meclis ile cumhurbaşkanı arasındaki çatışmada, meclis, ona kaynaklık eden genel seçimlere başvuramazdı, çünkü karşısına genel oy hakkı çıkarılıyordu. Kurallara uygun herhangi bir güce yaslanamazdı, çünkü yasal güce karşı yürütülen mücadele söz konusuydu. 6 Ocak'ta ve 26 Ocak'ta yeniden denemiş olmasına karşın, hükümeti güvensizlik oyuyla düşüremiyordu, çünkü hükümet ondan güven talep etmiyordu. Geriye kalan tek olasılık, *ayaklanma* olasılığıydı. Ayaklanmanın savaş güçleri, *Ulusal Muhafızın cumhuriyetçi kesimi*, *Gezici Muhafız* ve devrimci proletaryanın merkezleri, yani *kulüpler*di. Haziran'dan önce *ulusal atölyelerin* devrimci proletaryanın örgütlü savaş gücünü oluşturması örneğinde olduğu gibi, Haziran gün-

lerinin kahramanları olan Gezici Muhafızlar da, Aralık'ta, burjuvazinin cumhuriyetçi kesiminin örgütlü savaş gücünü oluşturuyordu. Kurucu Meclisin Yürütme Kurulu, proletaryanın katlanılmaz hâle gelen taleplerinden kurtulmak zorunda kaldığında vahşi saldırısını nasıl ulusal atölyelere yönelttiyse, Bonaparte hükümeti de, burjuvazinin devrimci hizbinin katlanılmaz hâle gelen taleplerinden kurtulmak zorunda kaldığında, saldırısını Gezici Muhafıza yöneltti. *Gezici Muhafızın dağıtılmasını* emretti. Bunların bir yarısı işten çıkarıldı ve sokağa atıldı, diğer yarısı için demokratik örgütlenmenin yerine monarşik bir örgütlenme getirildi ve ücretleri de düzenli ordu birliklerindeki olağan ücret düzeyine indirildi. Gezici Muhafız, Haziran isyancılarının durumuna düşmüştü ve gazeteler her gün, Gezici Muhafızların Haziran'daki suçlarını kabul ettiği ve proletaryadan af dilediği *açık itiraflarını* yayımlıyordu.

Ya *kulüpler*? Kurucu Meclisin Barrot üzerinden cumhurbaşkanını, cumhurbaşkanı üzerinden kurulu burjuva cumhuriyetini ve kurulu burjuva cumhuriyeti üzerinden genel olarak burjuva cumhuriyetini tartışmaya açtığı andan itibaren, eldeki cumhuriyeti yıkmak ve onu zorla bir geriye dönüş sürecine sokarak kendi sınıf çıkarlarının ve ilkelerinin cumhuriyeti olarak yeniden biçimlendirmek isteyen tüm taraflar, Şubat cumhuriyetinin tüm kurucu unsurları, zorunlu olarak onun çevresinde sıralandı. Gerçekleşmiş olan şeylerin gerçekleşmediği duruma dönüldü, devrimci hareketin kristalleşmiş biçimleri yine sıvılaştı, uğruna mücadele edilmiş cumhuriyet yine belirsiz ve her partinin belirleme hakkını kendine sakladığı Şubat günleri cumhuriyetine dönüştü. Partiler, bir an için, Şubat'ın yanılsamalarını paylaşmadan Şubat'taki eski konumlarını yeniden aldı. Üç renkli *National*

cumhuriyetçileri bir kez daha *Réforme*'un demokratik cumhuriyetçilerine yaslandı ve onları öncü savaşçılar olarak parlamenter mücadelenin ön saflarına itti. Demokratik cumhuriyetçiler yeniden sosyalist cumhuriyetçilere yaslandı (27 Ocak'ta kamuoyuna sunulan bir bildirge, uzlaştıklarını ve birleştiklerini ilan etti) ve kulüplerde ayaklanmalarının arka planını hazırladı. Hükümet yanlısı basın, üç renkli *National* cumhuriyetçilerini, haklı olarak, Haziran'ın yeniden ortaya çıkan isyancıları saydı. Kendilerini burjuva cumhuriyetinin tepesinde tutabilmek için burjuva cumhuriyetinin kendisini tartışmaya açıyorlardı. 26 Ocak'ta Bakan Faucher tarafından sunulan örgütlenme hakkıyla ilgili yasa tasarısının ilk paragrafında şu yazılıydı: "*Kulüpler yasaklanmıştır.*" Bu yasa tasarısının hemen ve ivedi bir konu olarak görüşmeye açılması için önerge verdi. Kurucu Meclis ivedilik önergesini reddetti ve Ledru-Rollin, 27 Ocak'ta, hükümetin anayasayı ihlal etmekle suçlanması için 230 imzalı bir önerge sundu. Bu andan itibaren, babasının ölümünden sonra doğan *Montagne*'ın bunalım ne zaman doruğa çıksa kullandığı büyük devrimci koz, hükümetin suçlanması durumunda yargıçların, yani meclis çoğunluğunun aczinin düşüncesizce açığa çıkarılmış olacağı ya da suçlayıcının bu çoğunluğa yönelik etkisiz bir protestosu olarak kalacağı anlarda, hükümeti suçlamak oldu. Kendi adının ağırlığı altında ezilen zavallı *Montagne*!

Blanqui, Barbès, Raspail vb., 15 Mayıs'ta, Paris proletaryasının başında toplantı salonuna zorla girerek Kurucu Meclisi ortadan kaldırma girişiminde bulunmuştu. Barrot, ona kendi kendisini dağıtmasını dayatmak ve toplantı salonunu kapatmak isteyerek, aynı meclise manevi bir 15 Mayıs hazırladı. Yine aynı meclis, Barrot'yu, Mayıs'ta suçlananlara yönelik *enquête*'i {soruşturmayı} yürütmekle görevlendir-

mişti; ve şimdi, meclisin karşısına kralcı Blanqui gibi çıktığı bu anda, meclis ona karşı kulüplerde, devrimci proleterler arasında, Blanqui'nin partisinde müttefikler ararken, tam bu anda, acımasız Barrot, Mayıs tutuklularının jürili mahkemeden alınarak *National* partisi tarafından icat edilen yüksek mahkemeye, yani *Haute Cour*'a {Yüce Divana} aktarılması önergesiyle, meclise işkence ediyordu. Bir bakanlık koltuğuyla ilgili korkusu uyarıldığında Barrot gibi birinin kafasından Beaumarchais'ye yakışacak espriler çıkarabilmesi dikkat çekici! Ulusal Meclis uzun süre yalpaladıktan sonra önergeyi kabul etti. Mayıs kalkışmacıları karşısında normal karakterine geri döndü.

Kurucu Meclisin cumhurbaşkanına ve bakanlara karşı *ayaklanmaya* zorlandığı sırada, cumhurbaşkanı ve hükümet de, Kurucu Meclise karşı bir darbe yapmaya zorlanıyordu, çünkü, onu dağıtmak için ellerinde yasal dayanak bulunmuyordu. Ama Kurucu Meclis anayasanın anasıydı ve anayasa da cumhurbaşkanının anasıydı. Cumhurbaşkanı, darbeyle, anayasayı yırtar ve cumhuriyete özgü yasal hakkını iptal ederdi. O zaman imparatorluğa özgü yasal hakkını öne çıkarmak zorunda kalırdı; ama imparatorluğa özgü yasal hak Orleans'cıların yasal hakkını uyandırır ve her ikisi de Meşruiyetçilerin yasal hakkı karşısında soluk kalırdı. Orleans'cı partinin Şubat'ın kaybedeninden ve Bonaparte'ın 10 Aralık'ın kazananından başka bir şey olmadığı, ikisinin de, cumhuriyetçi gaspın karşısına, gasp edilmiş monarşik haklardan başka bir şeyle çıkamayacağı bir anda, yasal cumhuriyetin düşüşü, yalnızca en uzak karşı kutbunu, yani Meşruiyetçi monarşiyi yukarıya fırlatabilirdi. O anın avantajlarının bilincinde olan Meşruiyetçiler, gün ışığında komplo kuruyordu. General Changarnier'de kendi *Monk*'larını bulmayı

umabiliyorlardı.[74] Onların kulüplerinde, *beyaz monarşi*nin gelişi, tıpkı proleter kulüplerinde *kızıl cumhuriyet* için yapıldığı gibi, açıkça ilan ediliyordu.

Hükümet, başarılı bir şekilde bastırılan bir ayaklanma sayesinde tüm güçlüklerden kurtulabilirdi. "Yasallık bizi öldürüyor" diye haykırdı Odilon Barrot. Bir ayaklanma, Kurucu Meclisi *salut public* {kamu esenliği} adına dağıtma, anayasayı anayasa yararına ihlal etme olanağını sağlardı. Odilon Barrot'nun Ulusal Meclisteki kaba davranışları, kulüplerin dağıtılması önergesi, üç renkli 50 valinin gürültülü bir şekilde görevden alınarak yerlerine kralcıların getirilmesi, Gezici Muhafızın dağıtılması, komutanlarına Changarnier tarafından kötü davranılması, Guizot döneminde bile çekilmez bir profesör olan Lerminier'nin görevine iade edilmesi, Meşruiyetçi böbürlenmelere katlanılması; bunların her biri, bir ayaklanma kışkırtmasıydı. Ama ayaklanma sessizliğini korudu. İşaretini hükümetten değil Kurucu Meclisten bekliyordu.

Sonunda, Rateau'ya ait önergenin kesin olarak reddedilmesi için Mathieu'nün (*de la Drôme* {Drôme'lu}) verdiği önergenin oylanacağı gün olan 29 Ocak geldi. O gün, Meşruiyetçiler, Orleans'cılar, Bonapartistler, Gezici Muhafız, *Montagne*, kulüpler, herkes, görünüşteki düşmana karşı olduğu kadar görünüşteki müttefike karşı da komplo kuruyordu. Bonaparte, at üzerinde, Concorde Meydanı'nda askerlerin bir bölümünü denetledi; Changarnier gösterişli bir şekilde stratejik manevralar gerçekleştirir gibi yaptı; Kurucu Meclis, toplantı binasını askerî işgal altında buldu. Kesişen tüm umutların, korkuların, beklentilerin, heyecanların,

74 İngiliz generali George Monk 1660'ta kendisine bağlı hükümet birliklerinin yardımıyla Stuart hanedanının yeniden tahta çıkmasını sağlamıştı. *-Almanca ed.*

gerilimlerin ve komploların merkezindeki aslan yürekli meclis, dünya ruhuna {*Weltgeist*} her zamankinden daha fazla yaklaştığında, bir an bile duraksamadı. Kendi silahını kullanmaktan korkmakla kalmayıp, düşmanının silahlarının başına bir şey gelmemesinden de kendisini sorumlu tutan savaşçıya benziyordu. Ölümü hiçe sayarak kendi idam kararını imzaladı ve Rateau'nun önergesinin kesin olarak reddedilmesini reddetti. Kendisi sıkıyönetim altındayken, geçmişte ancak Paris'teki sıkıyönetim sayesinde gerçekleştirilebilmiş olan bir kuruculuk faaliyetine sınırlar getirdi. Ertesi gün, hükümetin 29 Ocak'ta onda yarattığı korku hakkında bir *enquête* {soruşturma} açarak, öcünü kendisine yakışır şekilde aldı. *Montagne*, bu büyük entrika komedisinde *National* partisinin kendisini savaş çığırtkanı olarak kullanmasına izin vererek, devrimci enerjiden ve siyasal kavrayıştan yoksun olduğunu kanıtladı. *National* partisi, burjuva cumhuriyetinin ortaya çıkış dönemindeki egemenlik tekelini kurulu cumhuriyette sürdürmeye yönelik son denemesini yapmıştı. Başarısız oldu.

Ocak bunalımı, Kurucu Meclisin varlığıyla ilgiliydi, 21 Mart bunalımı ise anayasanın varlığıyla; ilki, *National* partisinin kadrolarıyla ilgiliydi, ikincisi ise idealiyle. Saygın cumhuriyetçilerin, ideolojilerinin verdiği gururu, iktidar gücünün dünyevi hazzına göre daha ucuza bıraktığını göstermek gerekmiyor.

21 Mart'ta, Ulusal Meclisin gündeminde, Faucher'nin örgütlenme hakkını hedef alan yasa tasarısı vardı: *Kulüplerin yasaklanması*. Anayasanın 8. maddesi tüm Fransızların örgütlenme hakkını güvence altına alır. Dolayısıyla, kulüplerin yasaklanması, anayasanın kesin olarak ihlal edilmesi demekti ve Kurucu Meclisten, kendi kutsal varlığına

yönelik saygısızlığı kutsaması isteniyordu. Ama kulüpler, devrimci proletaryanın toplanma noktaları, komplo kurma mekânlarıydı. İşçilerin burjuvalarına karşı birleşmesini Ulusal Meclisin kendisi yasaklamıştı. Kulüpler, tüm burjuva sınıfına karşı tüm işçi sınıfının bir koalisyonundan, burjuva devletine karşı bir işçi devletinin kurulmasından başka neydi ki? Bunların hepsi, proletaryanın kurucu meclisleri ve ayaklanmanın savaşa hazır ordu birlikleri değil miydi? Anayasanın ilk kurması gereken şey burjuvazinin egemenliğiydi. Dolayısıyla, anayasa, örgütlenme hakkından, hiç kuşku yok ki, yalnızca burjuvazinin egemenliğiyle, yani burjuva düzeniyle uyumlu örgütleri anlayabilirdi. Teoriye uygunluk adına kendisini evrensel biçimde ifade etmiş olsa bile, iktidarın ve Ulusal Meclisin görevi, özel durumlarda onu yorumlamak ve uygulamak değil miydi? Ve cumhuriyetin tarih öncesi döneminde kulüpler sıkıyönetim tarafından fiilen yasaklanmış olduğuna göre, düzenlenmiş, kurulu cumhuriyette yasa tarafından yasaklanmaları zorunlu değil miydi? Üç renkli cumhuriyetçilerin elinde, anayasadaki coşkulu ifadeler dışında, anayasanın bu kuru yorumunun karşısına çıkarılacak bir şey bulunmuyordu. Bunların, aralarında Pagnerre, Duclerc vb.'nin de bulunduğu bir bölümü, hükümet lehine oy kullanarak çoğunluğu elde etmesini sağladı. Başlarında Başmelek Cavaignac ile Kilise Babası Marrast'nın bulunduğu diğerleri, kulüplerin yasaklanmasıyla ilgili madde geçtikten sonra, Ledru-Rollin ve *Montagne* ile birlikte özel bir toplantı salonuna çekildi "ve bir görüşme yaptı". Ulusal Meclis felç olmuş, karar almak için gerekli oy sayısından yoksun kalmıştı. Toplantı salonundaki Bay Crémieux, izledikleri yolun doğrudan doğruya sokağa götüreceğini ve artık 1848'in Şubat ayın-

da değil 1849'un Mart ayında olduklarını tam zamanında hatırlattı. Birdenbire aydınlanan *National* partisi Ulusal Meclisin toplantı salonuna geri döndü; onun peşinden de, sürekli olarak devrimci tutkularının acısını çeken, aynı süreklilikle anayasal olanaklar yakalayan, kendisini devrimci proletaryanın önünden çok burjuva cumhuriyetçilerinin arkasında huzurlu hisseden ve bir kez daha aldatılan *Montagne* gitti. Komedi bu şekilde oynandı. Ve anayasada anlatılmak istenenleri hayata geçirmenin tek uygun yolunun anayasa metnini ihlal etmek olduğuna Kurucu Meclisin kendisi karar verdi.

Halledilecek tek bir konu kalmıştı: Kurulu cumhuriyetin Avrupa devrimiyle ilişkisi, yani *dış politikası*. 8 Mayıs 1849'da, birkaç günlük ömrü kalmış olan Kurucu Meclis'te alışılmadık bir heyecan hüküm sürüyordu. Gündemde Fransız ordusunun Roma'ya saldırısı, Romalılar tarafından püskürtülmesi, ordunun siyasal alçaklığı ile askerî rezilliği, Roma Cumhuriyeti'nin[75] Fransız Cumhuriyeti tarafından arkadan vurulması, ikinci Bonaparte'ın birinci İtalya seferi vardı. *Montagne* bir kez daha büyük kozunu oynamış, Ledru-Rollin, hükümetin ve bu kez aynı zamanda Bonaparte'ın anayasayı ihlal etmiş olduğuna ilişkin beklenen suçlama önergesini başkanın masasına bırakmıştı.

8 Mayıs'ın nedeni sonradan 13 Mayıs'ın nedeni olarak yeniden ortaya çıktı. Biz, Roma seferi üzerinde duralım.

Cavaignac, daha 1848'in Kasım ayının ortalarında papayı[76] koruma altına almak, onu bir gemiye bindirmek ve Fransa'ya

75 İtalya'nın bağımsızlığı ve birliği için mücadele eden devrimciler tarafından 8 Şubat 1849'da kurulan ve papanın iktidarına (kısa süreli olarak) son veren devlet. *-çev.*

76 Papa IX. Pius. *-çev.*

getirmek için Civitavecchia'ya bir savaş filosu göndermişti. Papa, saygın cumhuriyeti kutsayacak ve Cavaignac'ın cumhurbaşkanı seçilmesini sağlayacaktı. Cavaignac, papayla din adamlarını, din adamlarıyla köylüleri ve köylülerle de cumhurbaşkanlığını avlamak istiyordu. Cavaignac'ın ilk amacı seçim reklamı olan seferi, aynı zamanda Roma Devrimine yönelik bir protesto ve bir tehditti. Nüve hâlinde, Fransa'nın papa lehine müdahalesini barındırıyordu.

Papa için Avusturya ve Napoli ile birlikte Roma Cumhuriyeti'ne müdahale etme kararı, Bonaparte'ın bakanlar kurulunun 23 Aralık'taki ilk toplantısında alındı. Falloux'nun hükümette bulunması, papanın Roma'da ve üstelik papanın Roma'sında bulunması demekti. Köylülerin cumhurbaşkanı olmak için Bonaparte'ın papaya gereksinimi kalmamıştı, ama cumhurbaşkanının köylülerini elde tutmak için papanın korunmasına gereksinim duyuyordu. Her şeye kolayca inanmaları sayesinde cumhurbaşkanı olmuştu. İnançlarını yitirdiklerinde her şeye kolayca inanma özelliklerini ve papayı yitirdiklerinde inançlarını yitiriyorlardı. Ve Bonaparte adına hüküm süren Orleans'cılar ve Meşruiyetçiler koalisyonu! Kralı geri getirmeden önce, kralı kutsayan gücün geri getirilmesi zorunluydu. Bunların kralcılıkları bir yana; papanın dünyevi egemenliğinin hüküm sürdüğü eski Roma olmadan papa, papa olmadan Katoliklik, Katoliklik olmadan Fransız dini olmazdı ve eğer din olmasaydı, eski Fransız toplumu ne duruma düşerdi? Köylünün göksel mülkler üzerindeki ipoteği, burjuvazinin köylü mülkleri üzerindeki ipoteğinin güvencesidir. Dolayısıyla, Roma Devrimi, mülkiyeti, burjuva düzenini hedef alan, Haziran Devrimi kadar korkunç bir saldırıydı. Fransa'da yeniden kurulmuş olan burjuva egemenliği, Roma'da papanın egemenliğinin geri getirilmesini gerek-

tiriyordu. Son olarak, Romalı devrimcilere vurmak, Fransız devrimcilerinin müttefiklerine vurmak demekti; kurulu Fransız cumhuriyetindeki karşı-devrimci sınıfların ittifakına, kaçınılmaz olarak, Fransız cumhuriyetinin Kutsal İttifak ile, Napoli ve Avusturya ile ittifakı eklendi. 23 Aralık tarihli bakanlar kurulu kararı Kurucu Meclis için bir sır değildi. Ledru-Rollin daha 8 Ocak'ta bu karar nedeniyle hükümetin yanıtlaması için bir soru önergesi vermiş, hükümet kararı inkâr etmiş, Ulusal Meclis gündemdeki konuları görüşmeye geçmişti. Ulusal Meclis, hükümetin sözüne güvenmiş miydi? Bütün bir Ocak ayını hükümete güvensizlik oyları vererek geçirdiğini biliyoruz. Ama hükümetin rolü yalan söylemekse, meclisin rolü de onun yalanına inanmış gibi yaparak cumhuriyetçi *dehors*'u {görüntüyü} kurtarmaktı.

Bu arada Piemonte yenilgiye uğratılmış, Carlo Alberto[77] tahttan çekilmiş, Avusturya ordusu Fransa'nın kapılarına dayanmıştı. Ledru-Rollin sert bir soru önergesi verdi. Hükümet, kendisinin Kuzey İtalya'da yalnızca Cavaignac'ın siyasetini, Cavaignac'ın da yalnızca Geçici Hükümetin, yani Ledru-Rollin'ın siyasetini sürdürdüğünü kanıtladı. Hatta bu kez Ulusal Meclisten bir güvenoyu elde etti ve Sardinya bölgesinin bütünlüğü ile Roma sorunu hakkında Avusturya'yla yürütülen barışçıl görüşmeleri desteklemek amacıyla Yukarı İtalya'daki uygun bir noktayı geçici olarak işgal etme yetkisini aldı. Bilindiği üzere İtalya'nın kaderi Kuzey İtalya'daki savaş alanlarında belirlenir. Bu nedenle, ya Lombardiya ve Piemonte ile birlikte Roma da düşürülür ya da Fransa, Avusturya'ya ve dolayısıyla Avrupa karşı-devrimine savaş açmak zorunda kalırdı. Yoksa Ulusal Meclis birdenbire Bar-

77 1831-1849 döneminin Sardinya-Piemonte kralı. çev.

rot hükümetini eski Kamu Esenliği Komitesi[78] ile bir tutmaya mı başlamıştı? Ya da kendisini Konvansiyonla mı bir tutuyordu? Öyleyse, Yukarı İtalya'daki bir noktanın askerî olarak işgal edilmesinin nedeni neydi? Bu saydam peçenin altında Roma seferi gizleniyordu.

14 Nisan'da 14 000 adam Oudinot'nun komutası altında Civitavecchia'ya doğru gemilerle yola çıktı, 16 Nisan'da Ulusal Meclis bir müdahale filosunun üç ay boyunca Akdeniz'de tutulması için hükümete 1 200 000 franklık bir kredinin açılmasını onayladı. Böylece, Avusturya'ya müdahale etmesine izin verirmiş gibi görünürken, hükümete Roma'ya müdahalenin tüm araçlarını sağladı. Hükümetin yaptıklarını görmüyor, yalnızca söylediklerini dinliyordu. Böylesi bir inanç İsrail'de bile görülmemişti; Kurucu Meclis, kurulu cumhuriyetin yapmak zorunda olduklarını bilme izninin bulunmadığı bir duruma düşmüştü.

Sonunda, 8 Mayıs'ta komedinin son sahnesi oynandı; Kurucu Meclis, hükümetten, İtalya seferini ilk amacına yeniden yöneltmek için en hızlı şekilde önlem almasını istedi. Bonaparte aynı akşam *Moniteur*'de Oudinot'dan en büyük övgülerle söz ettiği bir mektup yayımlattı. 11 Mayıs'ta Ulusal Meclis aynı Bonaparte ile hükümeti hakkındaki suçlama önergesini reddetti. Bu yalan perdesini yırtacağına, Fouquier-Tinville[79] rolünü oynamak için bu parlamento komedisini

78 *Comité de salut public*: 1789 Fransız Devrimi sonrasında, Avrupa'daki karşıdevrimci güçlerle savaş yürütülen ve içeride iktisadi sıkıntıların yaşandığı bir dönemde Fransız yasama meclisi (Ulusal) Konvansiyon (*Convention nationale*) tarafından Nisan 1793'te kurulan, devrimin en ilerici kanadını oluşturan Jakobenlerin iktidar döneminde (Haziran 1793-Temmuz 1794) yürütme gücünü elinde toplayan komite. *-çev.*

79 Konvansiyon tarafından Mart 1793'te kurulan Devrim Mahkemesi'nin (*Tribunal révolutionnaire*) savcısı; Jakobenlerin iktidardan düşmesinin ardından 1795'te idam edildi. *-çev.*

trajik sayan *Montagne*, Konvansiyonun ödünç alınmış aslan derisinin altında, doğuştan gelen küçük burjuva dana postuna ihanet etmedi!

Kurucu Meclisin yaşamının son yarısı şöyle özetlenebilir: 29 Ocak'ta, burjuvazinin kralcı hiziplerinin, kendisi tarafından kurulan cumhuriyetin doğal üstleri olduğunu, 21 Mart'ta, anayasanın ihlal edilmesinin onun hayata geçirilmesi demek olduğunu ve 11 Mayıs'ta, Fransız cumhuriyetinin savaş hâlindeki halklarla kurduğu ve görkemli bir şekilde ilan edilen pasif ittifakının, Avrupa karşı-devrimiyle aktif ittifak anlamına geldiğini itiraf eder.

Bu sefil meclis, doğum yıldönümü olan 4 Mayıs'tan iki gün önce, Haziran isyancılarının affedilmesine yönelik önergeyi reddederek kendisini tatmin ettikten sonra sahneden çekildi. İktidarı parçalanmış, halkın ölesiye nefret ettiği, geriye itilmiş, kötü davranılan, aracı olduğu burjuvazi tarafından aşağılanarak kenara atılmış, yaşamının ikinci yarısında ilkini inkâr etmek zorunda bırakılmış, cumhuriyetçi yanılsamalarından yoksun kalmış, geçmişte büyük bir şey yaratmamış, gelecekten hiçbir umudu bulunmayan, canlı bedeni parça parça ölen meclis, kendi cesedini artık yalnızca, Haziran zaferini sürekli yeniden hatırlayıp sonrasında da yeniden yaşayarak, lanetlenmiş olanları sürekli yeniden lanetleme yoluyla kendisini doğrulayarak canlandırabiliyordu. Haziran isyancılarının kanıyla beslenmiş olan vampir!

Miras olarak, Haziran ayaklanmasının masraflarıyla, tuz vergisinin iptal edilmesiyle, zenci köleliğinin kaldırılması için plantasyon sahiplerine ödenen tazminatlarla, Roma seferinin masraflarıyla ve şarap vergisinin iptal edilmesiyle büyüyen bütçe açığını bıraktı; son nefesini vermeden hemen önce şarap vergisinin kaldırılmasını kararlaştırırken, gül-

mekte olan mirasçılarına lekeleyici bir namus borcu yüklediği için mutlu olan kötü niyetli bir ihtiyar gibiydi.

Mart ayının başından itibaren, *Ulusal Yasama Meclisi* için seçim propagandaları başlamıştı. Karşı karşıya gelen iki ana grup, *Düzen Partisi* {*Parti de l'Ordre*} ile *demokrat-sosyalist* ya da *kızıl partiydi*. Bu ikisinin arasında *Anayasanın Dostları* vardı; *National*'in üç renkli cumhuriyetçileri bu isim altında bir parti gibi görünmeye çalışıyordu. *Düzen Partisi*, Haziran günlerinin hemen ardından kurulmuştu; ama varlığı, yani *Orleans'cılar ile Meşruiyetçilerin bir partide koalisyon kurdukları* sırrı, ancak, 10 Aralık sayesinde *National* kliğini, yani burjuva cumhuriyetçilerini kovabildiklerinde açığa çıktı. Burjuva sınıfı, iktidar tekelini dönüşümlü olarak ellerinde tutmuş olan iki büyük kesime ayrılıyordu: *restore edilmiş monarşi* döneminde iktidarda olan *büyük toprak sahipleri* ile *Temmuz Monarşisi* döneminde iktidarda olan *mali aristokrasi* ve *sanayi burjuvazisi*. Bu kesimlerden birinin çıkarlarının ağır bastığı krallığın adı *Bourbon*, diğerinin çıkarlarının ağır bastığı krallığın adı *Orléans*'dı; *adsız cumhuriyet krallığı*, her iki kesimin, aralarındaki rekabetten vazgeçmeden iktidarı eşit şekilde paylaşarak ortak sınıf çıkarlarını koruyabildikleri tek biçimdi. Burjuva cumhuriyeti, tüm burjuva sınıfının tamamlanmış ve saf hâliyle ortaya çıkmış egemenliğinden başka bir şey olamazdı; öyleyse, bu cumhuriyet, Orleans'cıların Meşruiyetçilerle tam hâle gelen ya da Meşruiyetçilerin Orleans'cılarla tam hâle gelen egemenliğinden, yani *Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin sentezinden* başka bir şey olabilir miydi? *National*'in burjuva cumhuriyetçileri, sınıflarının ekonomik temellere dayanan büyük kesimlerinden hiçbirini temsil etmiyordu. Tek anlamları ve tarihsel iddiaları, monarşi döneminde, yalnızca kendi *ayrı* rejimlerini tanıyan her iki

burjuva kesimine karşı, burjuva sınıfının genel rejimini, yani idealize ettikleri ve antik arabesk süslemelerle bezedikleri, ama her şeyden önce kendi kliklerinin iktidarını sağlayacağını umdukları *adsız cumhuriyet krallığını* savunmuş olmalarıydı. *National* partisi, kurduğu cumhuriyetin tepesinde koalisyon hâlindeki kralcıları gördüğünde kendi aklından kuşkuya düştüyse, kralcılar da, birleşik egemenlikleri olgusu hakkında daha az yanılmadı. Her iki hizip de kendi başlarına ele alındıklarında kralcıysa, kimyasal birleşmelerinin ürününün ister istemez *cumhuriyetçi* olmak, beyaz monarşi ile mavi monarşinin kendilerini üç renkli cumhuriyette nötrleştirmek zorunda olduğunu kavramıyorlardı. Düzen Partisi'ni oluşturan hiziplerin her biri, devrimci proletaryayla ve giderek daha büyük bir bölümü proletaryanın çevresinde toplanan geçiş sınıflarıyla karşıtlıkları nedeniyle kuvvetlerini birleştirmek ve bu birleşik kuvvetin örgütlenmesini korumak zorunda olduğundan, diğer burjuva hizbinin restorasyon ve üstünlük kurma arzuları karşısında, ortak egemenliği, yani burjuva egemenliğinin *cumhuriyetçi biçimini* savunmak zorundaydı. Böylece, başlangıçta hemen gerçekleşecek bir restorasyona inanan, sonrasında ağızlarından köpükler saçarak ve en ağır küfürleri yönelterek cumhuriyetçi biçimi koruyan kralcıların, sonuçta, birbirlerine yalnızca cumhuriyet içinde katlanabileceklerini kabul ettiklerini ve restorasyonu belirsiz bir tarihe erteleditklerini görüyoruz. Birleşik egemenlikten yararlanmaları her iki hizbi de güçlendiriyor ve diğer hizbe boyun eğmek, yani monarşiyi geri getirmek konusunda onları daha aciz ve isteksiz kılıyordu.

Düzen Partisi, seçim programında, doğrudan doğruya, burjuva sınıfının egemenliğini, yani bu sınıfın egemenliğini sürdürmesinin temel koşulları olan *mülkiyetin, ailenin, dinin*

ve *düzenin* korunacağını ilan etti! Kuşkusuz, kendi sınıfsal egemenliğini uygarlığın egemenliği, sınıfsal egemenliğinin koşullarını da maddi üretimin ve bundan kaynaklanan toplumsal ilişki biçimlerinin zorunlu koşulları olarak sunuyordu. Düzen Partisi'nin emrinde muazzam para kaynakları vardı, örgütlerini Fransa'nın her yanına yaymıştı, eski toplumun tüm ideologlarını maaşa bağlamıştı, mevcut iktidarın gücü onun elinin altındaydı, devrimci hareketten henüz uzak duran ve mülkiyetin yüksek rütbeli savunucularını kendi küçük mülklerinin ve küçük önyargılarının doğal temsilcileri olarak gören bütün bir küçük burjuvalar ve köylüler yığınının içinde, ücret ödemediği bir vasallar ordusuna sahipti; ülkenin her yanında sayısız küçük kralla temsil edilen bu parti, adaylarının reddedilmesini bir ayaklanma sayarak cezalandırabilir, isyancı işçileri, kendisine karşı çıkan tarım işçilerini, hizmetçileri, tezgâhtarları, demiryolu memurlarını, sekreterleri, burjuva düzeni içinde kendisine bağlı olan tüm görevlileri işten çıkarabilirdi. Son olarak, bazı yerlerde, 10 Aralık Bonaparte'ının mucizevi güçlerini göstermesini cumhuriyetçi Kurucu Meclisin engellediği yanılsamasını ayakta tutabilmişti. Düzen Partisi'nden söz ederken Bonapartistleri anmadık. Bunlar, burjuva sınıfının ciddiye alınabilecek bir hizbi değil, yaşlı, boş inançlı malullerle genç, inançsız maceracıların bir toplamıydı. – Düzen Partisi seçimleri kazandı ve Yasama Meclisine büyük bir çoğunluk gönderdi.

Küçük burjuvazinin ve köylü sınıfının devrimcileşmiş olan kesimleri, koalisyon hâlindeki karşı-devrimci burjuva sınıfı karşısında, doğal olarak, devrimci çıkarların yüksek rütbeli temsilcileriyle, yani devrimci proletaryayla birleşmek zorundaydı. Küçük burjuvazinin meclisteki demokrat sözcülerinin, yani *Montagne*'ın, parlamenter yenilgiler aracılığıyla

proletaryanın sosyalist sözcülerine doğru; meclis dışındaki gerçek küçük burjuvazinin de, *concordats à l'amiable* {dostça anlaşmalar}, burjuvazinin çıkarlarının vahşice dayatılması ve iflaslar aracılığıyla gerçek proleterlere doğru nasıl itildiğini gördük. 27 Ocak'ta uzlaşmalarını kutlayan *Montagne* ile sosyalistler, 1849'daki büyük Şubat şöleninde birlik anlaşmalarını yeniledi. Sosyal parti ile demokrat parti, yani işçilerin partisi ile küçük burjuvaların partisi, *sosyal demokrat parti*de, yani *kızıl* partide birleşti.

Haziran günlerini izleyen şiddetli acı nedeniyle bir an felç geçiren Fransız cumhuriyeti, sıkıyönetimin kaldırılmasından, 19 Ekim'den beri, peş peşe bir dizi büyük heyecan yaşamıştı. Önce cumhurbaşkanlığı mücadelesi; ardından cumhurbaşkanının Kurucu Meclisle mücadelesi; kulüplerle ilgili mücadele; proletaryanın gerçek devrimcilerini, cumhurbaşkanının, koalisyon hâlindeki kralcıların, saygın cumhuriyetçilerin, demokrat *Montagne*'ın, proletaryanın sosyalist doktrincilerinin küçük cüsselerinin karşısında, toplumun yüzeyine yalnızca bir tufanın bırakabileceği ya da ancak toplumsal bir tufanın öncesinde ortaya çıkabilecek türden, tarih öncesi döneme ait devler gibi gösteren Bourges davası;[80] seçim propagandası; Bréa'nın katillerinin[81] idamı; birbirlerini

80 15 Mayıs 1848 olaylarına katılanların hükümete karşı komplo kurma suçlamasıyla yargılandığı dava. Bourges kentinde düzenlenen duruşmalarda proletaryanın temsilcileri (Blanqui, Barbès) ile *Montagne* üyelerinin bir bölümü yargılandı. Barbès, Albert, Deflotte, Sobrier ve Raspail sürgün cezasına çarptırıldı. Gıyaben yargılanan Louis Blanc, Caussidière, Laviron ve Huber'e de aynı ceza verildi. Blanqui ise on yıllık hücre hapsine mahkûm edildi. Hastalığı nedeniyle bu süre içinde öleceği umulmuştu. *-Fransızca ed.*

81 Paris proletaryasının Haziran'daki ayaklanmasını bastıran birliklerin bir bölümüne komuta eden General Bréa, 25 Haziran 1848'de Fontainebleau önünde isyancılar tarafından öldürülmüştü. Ayaklanmaya katılan iki kişi bu olay nedeniyle idam edildi. *-Almanca ed.*

izleyen basın davaları; hükümetin {siyasi} şölenlere polis zoruyla müdahaleleri; kralcıların utanmazca provokasyonları; Louis Blanc ile Caussidière'in resimlerinin teşhir direklerine asılması;[82] kurulu cumhuriyet ile Kurucu Meclis arasında yürütülen ve devrimi her an çıkış noktasına geri iten, her an kazananı kaybedene ve kaybedeni kazanana çeviren ve partilerle sınıfların konumlarını, anlaşmazlıklarını ve bağlarını bir anda değiştiren kesintisiz mücadele; Avrupa karşı-devriminin hızlı ilerleyişi, Macaristan'ın şanlı mücadelesi, Almanya'daki silahlı ayaklanmalar, Roma seferi, Fransız ordusunun Roma önündeki utanç verici yenilgisi... Fransız toplumunun farklı sınıfları, bu kargaşa içinde, tarihsel çalkantıların yol açtığı bu acıların içinde, devrimci tutkuların, umutların, hayal kırıklıklarının bu dramatik gelgitleri içinde, geçmişte yarım yüzyıllık zaman aralıklarıyla ölçtükleri gelişme aşamalarını haftalarla ölçmek zorunda kaldı. Köylülerin ve taşra illerinin anlamlı bir bölümü devrimcileşmişti. Napoleon'dan umduklarını bulamamış olmalarının ötesinde, kızıl parti onlara, ismin yerine içeriği, hayalî vergi muafiyetinin yerine Meşruiyetçilere ödenmiş olan milyarın geri ödenmesini, ipoteklerin düzene bağlanmasını ve tefeciliğin kaldırılmasını vaat ediyordu.

Devrim ateşi orduya bile bulaşmıştı. Ordu, Bonaparte'a oy verirken zafere oy vermişti, ama Bonaparte orduya yenilgi verdi. Ona oy verirken, arkasında büyük bir devrimci komutan saklayan küçük onbaşıya[83] oy vermişti, ama o, tozluk uzmanı onbaşının arkalarında gizlendiği büyük generalleri orduya geri verdi. Kızıl partinin, yani koalisyon hâlindeki

82 O sırada yurt dışına kaçmış durumdaydılar. *-çev.*

83 "Küçük onbaşı", kısa boylu Napoleon Bonaparte'ın orduda ilk dönemlerindeki lakabı. *-çev.*

demokrat partinin, zaferi olmasa bile büyük başarıları kutlayacağı; Paris'in, ordunun ve illerin önemli bir bölümünün ona oy vereceği kesindi. *Montagne*'ın lideri *Ledru-Rollin* beş il tarafından seçildi; Düzen Partisi'nin hiçbir lideri ve gerçek proletarya partisinden hiçbir isim böylesi bir zafer kazanmamıştı. Bu seçim demokrat-sosyalist partinin sırrını anlamamızı sağlıyor. Bir yandan, demokrat küçük burjuvazinin meclisteki öncü savaşçısı olan *Montagne*, proletaryanın sosyalist doktrincileriyle birleşmek zorunda kaldıysa (Haziran'daki korkunç maddi yenilgisi nedeniyle kendisini düşünsel zaferlerle yeniden ayağa kaldırmak zorunda olan ve henüz diğer sınıfların gelişimi tarafından devrimci diktatörlüğü ele geçirebilir duruma getirilmemiş olan proletarya, kurtuluşunun doktrincilerinin, yani sosyalist tarikat kurucularının kollarına atılmak zorundaydı), diğer yandan da, devrimci köylüler, ordu ve iller *Montagne*'ın arkasında toplanmıştı; böylece devrimci ordu kampının efendisi olan *Montagne*, sosyalistlerle anlaşması sayesinde devrimci partinin içindeki tüm karşıtlıkları ortadan kaldırmıştı. *Montagne*, Kurucu Meclisin yaşamının son yarısında, onun cumhuriyetçi dokunaklılığını {*Pathos*} temsil etmiş ve Geçici Hükümet döneminde, Yürütme Kurulu döneminde ve Haziran günleri sırasında işlediği günahları unutturmuştu. *National* partisi, kralcı hükümetin kendisini ezmesine kararsız doğasına uygun olarak ne ölçüde izin verdiyse, *National*'in mutlak iktidar döneminde bir kenara atılmış olan Dağ [*Montagne*] partisi de aynı ölçüde yükseldi ve kendisini devrimin meclisteki temsilcisi durumuna getirdi. Gerçekte, *National*'in elinde, ihtiraslı kişilikler ve idealistçe safsatalar dışında, diğerlerinin, yani kralcı hiziplerin karşısına çıkaracağı bir şey yoktu. Buna karşılık, Dağ partisi, burjuvazi ile proletarya arasında

yalpalayan ve maddi çıkarları demokratik kurumların varlığını gerektiren bir yığını temsil ediyordu. Ledru-Rollin ve *Montagne*, bu yüzden, Cavaignac ve Marrast karşısında kendilerini devrimin gerçekliği içinde bulmuştu ve devrimci enerjinin dışavurumunun meclisteki hamlelerle, suçlama önergelerinin verilmesiyle, tehditlerle, ses yükseltmelerle, gürültülü konuşmalarla ve söz düzeyini aşmayan aşırılıklarla sınırlı kalması ölçüsünde, bu çok önemli durumun bilincinde olmalarından daha fazla cesaret alıyorlardı. Köylüler, küçük burjuvalarla yaklaşık olarak aynı durumda bulunuyordu ve yaklaşık olarak aynı toplumsal taleplere sahiptiler. Dolayısıyla, toplumun tüm orta katmanları, devrimci harekete itildikleri oranda, Ledru-Rollin'da kahramanlarını bulmak zorundaydı. Ledru-Rollin, demokrat küçük burjuvazinin önemli kişisiydi. Düzen Partisi karşısında, öncelikle, bu düzenin yarı tutucu, yarı devrimci ve tümüyle ütopyacı reformcularının öne itilmesi gerekiyordu.

National partisi, "Anayasanın Dostları *quand même* {her şeye rağmen Anayasanın Dostları}", *républicains purs et simples* {saf ve basit cumhuriyetçiler}, seçimlerde mutlak bir yenilgiye uğradı. Bunların yalnızca çok küçük bir azınlığı Yasama Meclisine gönderilirken, en fazla tanınan liderleri ve hatta genel yayın yönetmeni ve saygın cumhuriyetin Orpheus'u Marrast bile sahneden kayboldu.

28 Mayıs'ta Yasama Meclisi toplandı, 11 Haziran'da 8 Mayıs çatışması yeniden gündeme geldi ve Ledru-Rollin, *Montagne* adına, cumhurbaşkanı ve hükümet hakkında, Roma bombardımanıyla anayasayı ihlal ettikleri gerekçesiyle bir suçlama önergesi verdi. 11 Mayıs'ta Kurucu Meclisin yapmış olduğu gibi Yasama Meclisi de 12 Haziran'da suçlama önergesini reddetti; ama bu kez proletarya *Montagne*'ı {13

Haziran'da} sokağa çıkmaya zorladı; ne var ki sokak kavgası için değil, yalnızca bir sokak gösterisi için. Bu hareketin yenilgiye uğratıldığının ve Haziran 1849'un, Haziran 1848'in hem bayağı hem de aynı ölçüde komik bir karikatürü olduğunun bilinmesi için, hareketin başında *Montagne*'ın bulunduğunu söylemek yeter. Düzen Partisi'nin yoktan var ettiği büyük adam Changarnier'nin daha da büyük muharebe raporu, büyük 13 Haziran geri çekilmesini gölgede bırakmaya yetti. Helvétius'un dediği gibi, her toplumsal çağ kendi büyük adamlarına gereksinim duyar ve bunları bulamazsa icat eder.

20 Aralık'ta, kurulu cumhuriyetin yalnızca yarısı, *cumhurbaşkanı* vardı; 28 Mayıs'ta, diğer yarısıyla, *Yasama Meclisi* ile tam hâline getirildi. Haziran 1848, proletaryaya yönelik sözle anlatılamayacak bir savaşla kurucu burjuva cumhuriyetini, Haziran 1849 ise, küçük burjuvaziyle oynanan sözünü etmeye değmeyecek bir komediyle kurulu burjuva cumhuriyetini tarihin doğum kütüğüne kazımıştı. Haziran 1849, Haziran 1848'in Nemesis'iydi {intikam tanrıçasıydı}. Haziran 1849'da işçiler değil, onlarla devrim arasında duran küçük burjuvalar yenilgiye uğratıldı. Haziran 1849, ücretli emek ile sermaye arasındaki kanlı trajedi değil, borçlu ile alacaklı arasındaki, hapishaneleri dolduran içler acısı oyundu. Düzen Partisi kazanmıştı, gücü her şeye yetiyordu ve artık ne olduğunu göstermek zorundaydı.

III

13 Haziran 1849'un Sonuçları

13 Haziran 1849'dan 10 Mart 1850'ye

Anayasal cumhuriyetin Janus[84] kafası, 20 Aralık'ta, yüzlerinden henüz yalnızca birini, L. Bonaparte'ın belli belirsiz yüz çizgilerini taşıyan *yürütme* yüzünü göstermişti; 28 Mayıs 1849'da, ikinci yüzünü, yani Restorasyonun ve Temmuz Monarşisinin cümbüşlerinin geride bıraktığı yara izleriyle dolu *yasama* yüzünü gösterdi. Ulusal Yasama Meclisiyle birlikte, *anayasal cumhuriyetin* dış görünümü, yani içinde burjuvazinin egemenliğinin, bir başka deyişle Fransız burjuvazisini oluşturan her iki büyük kralcı hizbin (koalisyon kuran Meşruiyetçiler ile Orleans'cıların, *Düzen Partisi*'nin) ortak iktidarının kurulu bulunduğu cumhuriyetçi devlet biçimi tamamlandı. Fransız cumhuriyeti bu şekilde kralcı partiler koalisyonunun mülkü hâline gelirken, Avrupa'daki karşı-devrimci güçler koalisyonu da, eş zamanlı olarak, Mart devrimlerinin son sığınaklarına karşı genel bir haçlı seferi düzenledi. Rusya Macaristan'ı işgal etti, Prusya imparatorluk anayasası ordusunun[85] üzerine yürüdü ve Oudinot

84 Roma mitolojisinde karşıt yönlere bakan iki yüzü (aslında yapışık iki kafası) bulunan tanrı. *-çev.*

85 1848 devrimleri sürecinde Frankfurt Ulusal Meclisi tarafından hazırlanan ve Prusya kralını tanımakla birlikte yetkilerine sınırlamalar getiren anayasanın savunucuları. *-çev.*

Roma'yı topa tuttu. Avrupa'daki bunalım açık bir şekilde kesin bir dönemeç noktasına yaklaşıyordu; Avrupa'daki bütün gözler Paris'e, Paris'teki bütün gözler de *Yasama Meclisine* çevrilmişti.

11 Haziran'da Ledru-Rollin bu meclisin kürsüsüne çıktı. Bir konuşma yapmadı; bakanlara yalın, gösterişsiz, olgulara dayalı, yoğun, şiddetli bir suçlama yöneltti.

Roma'ya saldırı, anayasaya bir saldırıdır; Roma Cumhuriyeti'ne saldırı, Fransız Cumhuriyeti'ne bir saldırıdır. Anayasanın V. maddesi şunu söylüyor: "Fransız Cumhuriyeti silahlı güçlerini hiçbir zaman herhangi bir halkın özgürlüğüne karşı kullanmaz." Ve cumhurbaşkanı, Fransız ordusunu Roma'nın özgürlüğüne karşı kullanıyor. Anayasanın 54. maddesi, yürütme gücünün Ulusal Meclisten onay almadan herhangi bir savaşı ilan etmesini yasaklıyor. Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararı, Roma seferini en hızlı biçimde başlangıçtaki amaçlarıyla uyumlu hâle getirmelerini bakanlara açık şekilde emrediyor ve dolayısıyla Roma'ya savaş açmalarını da aynı açıklıkla yasaklıyor. Ve Oudinot, Roma'yı bombalıyor. Ledru-Rollin, Bonaparte'a ve bakanlarına karşı anayasanın kendisini tanık göstermiş oldu. Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğuna, anayasanın koruyucusu olarak, şu tehdit dolu açıklamayı savurdu: "Cumhuriyetçiler, her aracı kullanarak, anayasaya saygı gösterilmesini sağlamasını bilecek; hatta gerekirse silah gücüyle!" "*Silah gücüyle!*" diye yineledi *Montagne*'ın yüz kat güçlü yankısı. Çoğunluk korkunç bir patırtıyla karşılık verdi, Ulusal Meclisin başkanı, Ledru-Rollin'ı düzene uymaya çağırdı, Ledru-Rollin kışkırtıcı açıklamasını yineledi ve ardından Bonaparte ile bakanlarının suçlanmasına yönelik önergesini başkanlık kürsüsüne bıraktı. Ulusal Meclis, 203'e karşı 361

oyla, Roma'nın bombalanması tartışmasını sonlandırarak olağan gündem maddelerine geçmeye karar verdi.

Ledru-Rollin, anayasa aracılığıyla Ulusal Meclisi, Ulusal Meclis aracılığıyla da cumhurbaşkanını alt edebileceğini mi sanıyordu?

Anayasa kuşkusuz yabancı halkların özgürlüğüne yönelik her tür saldırıyı yasaklıyordu; ama Fransız ordusunun Roma'da saldırdığı şey, hükümete göre, "özgürlük" değil, "anarşinin zorbalığı"ydı. *Montagne*, Kurucu Meclisteki onca deneyime rağmen, anayasayı yorumlamanın onu yapmış olanlara değil, yalnızca onu kabul edenlere düştüğünü; anayasa metninin, yaşayabilir anlamıyla yorumlanmak zorunda olduğunu ve bu metnin biricik yaşayabilir anlamının da burjuva anlamı olduğunu; din adamı nasıl İncil'in güvenilir çevirmeniyse ve yargıç nasıl yasanın güvenilir çevirmeniyse, Bonaparte ile Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğunun da anayasanın güvenilir çevirmenleri olduğunu hâlâ kavramamış mıydı? Genel seçimlerin daha yeni yarattığı Ulusal Meclis, yaşadığı dönemde iradesi Odilon Barrot gibi biri tarafından kırılan ölü Kurucu Meclisin vasiyet niteliğini taşıyan emirlerine kendisini bağlı mı sayacaktı? Ledru-Rollin, Kurucu Meclisin 8 Mayıs tarihli kararını dayanak gösterirken, aynı Kurucu Meclisin 11 Mayıs'ta Bonaparte ile bakanların suçlanmasına yönelik ilk önergesini reddettiğini, cumhurbaşkanı ile bakanları akladığını, böylelikle Roma saldırısını "anayasaya" uygun bulduğunu; kendisinin zaten verilmiş olan bir karara karşı temyiz başvurusunda bulunmaktan başka bir şey yapmadığını, son olarak da, cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kararının yeniden incelenmesini kralcı Yasama Meclisinden istemekte olduğunu unutmuş muydu? Anayasa, özel bir maddede her yurttaşı kendisini korumaya çağırarak,

ayaklanmadan yardım istiyor. Ledru-Rollin, bu maddeye dayanıyordu. Ama kamu güçleri de anayasayı korumak için örgütlenmiş değil midir ve anayasa ihlali, ancak, anayasal kamu güçlerinden biri, bir başkasına başkaldırdığı anda başlamaz mı? Ve cumhuriyetin cumhurbaşkanı, cumhuriyetin bakanları ve cumhuriyetin ulusal meclisi mutlak bir uyum içindeydi.

Montagne'ın 11 Haziran'da denediği şey, "*saf aklın sınırları içinde kalan bir ayaklanma*", yani saf bir *parlamenter ayaklanma*ydı. Meclis çoğunluğunun, halk yığınlarının silahlı bir ayaklanmaya kalkışması olasılığından korkarak, Bonaparte ve bakanları üzerinden kendi iktidarını ve kendisini oluşturan seçimin anlamını ortadan kaldırması bekleniyordu. Kurucu Meclis de, Barrot-Falloux hükümetinin görevden alınmasını son derece inatçı bir şekilde isterken, benzer bir şekilde, Bonaparte'ı getiren seçimi iptal etmeye çalışmamış mıydı?

Çoğunluk ile azınlık arasındaki ilişkileri birdenbire baştan aşağı dönüştürmüş olan parlamenter ayaklanmaların Konvansiyon zamanına ait örnekleri eksik olmadığı gibi (yaşlı *Montagne*'ın başardığını, genci neden başaramasındı?), o anki koşullar da bu tür bir girişim için elverişsiz görünmüyordu. Paris'te halkın huzursuzluğu kaygı verici bir tepe noktasına ulaşmıştı, seçimlerde kullanılan oylara göre ordu hükümetten yana görünmüyordu, Yasama Meclisindeki çoğunluk henüz kendisini sağlamlaştırmış olamayacak kadar gençti ve üstelik yaşlı beyefendilerden oluşuyordu. *Montagne*, parlamenter bir ayaklanma çıkarmayı başarsaydı, iktidar doğrudan doğruya onun eline geçecekti. Demokrat küçük burjuvazinin her zamanki gibi en fazla istediği şeyse, savaşın kendi başlarının üzerinde, bulutlarda, parlamentonun bu dünyadan ayrılmış ruhları arasında yürütüldüğünü

görmekti. Hem demokrat küçük burjuvazi hem de temsilcisi *Montagne*, sonunda, bir parlamenter ayaklanma yoluyla büyük amaçlarına ulaşacak, proletaryayı zincirlerinden kurtarmadan ve proletaryanın kendisini fiilen göstermesine izin vermeden, burjuvazinin iktidarını parçalayacaktı; proletarya, tehlike yaratmayacağı şekilde kullanılmış olacaktı.

11 Haziran'daki Ulusal Meclis oylamasının ardından, *Montagne*'ın bazı üyeleriyle gizli işçi derneklerinin temsilcileri arasında bir görüşme gerçekleşti. İşçi derneklerinin temsilcileri, daha o gece saldırıya geçilmesi konusunda ısrarcı oldu. *Montagne* bu planı kararlı bir şekilde geri çevirdi. Ne olursa olsun yönetimi elinden bırakmak istemiyordu; müttefikleri ona göre düşmanları kadar güvenilmezdi ve bu konuda haklıydı. Haziran 1848'in anısı, Paris proletaryasının saflarında her zamankinden daha canlıydı. Ama yine de, proletarya *Montagne* ile ittifakına zincirle bağlıydı. *Montagne*, illerin daha büyük bir bölümünü temsil ediyor, ordu içindeki etkisini abartıyor, Ulusal Muhafızın demokrat kesimini kontrol ediyor, butiğin manevi gücünü arkasında tutuyordu. *Montagne*'a rağmen ayaklanmayı bu anda başlatmak, zaten koleranın kırıp geçirdiği ve işsizliğin çok sayıda üyesini Paris'ten uzaklaştırdığı proletarya açısından, kendisini umutsuz bir savaşa zorlamış olan koşullar da yokken 1848'in Haziran günlerini boşu boşuna yeniden yaşamak anlamına geliyordu. Proletaryanın temsilcileri akılcı olan tek şeyi yaptı. *Montagne*'a, kendisini *rezil edeceğine*, yani suçlama önergesinin reddedilmesi durumunda parlamenter mücadelenin sınırlarının dışına çıkacağına dair söz verdirdiler. 13 Haziran günü boyunca proletarya aynı kuşkulu gözlemci konumunu korudu ve demokrat Ulusal Muhafız ile ordu arasında, tarafların gerçekten ciddiye alarak girişeceği, geri dönüşsüz bir

kavganın çıkmasını bekledi; bunun gerçekleşmesi durumunda, kavgaya atılacak ve devrimi, onun için belirlenmiş olan küçük burjuvaca hedefin ilerisine taşıyacaktı. Zafer kazanılması durumunda resmî hükümetin yanı sıra ortaya çıkacak olan proletarya komünü kurulmuştu bile. Parisli işçiler Haziran 1848'in kanlı okulunda eğitim görmüştü.

12 Haziran'da Yasama Meclisinde suçlama önergesinin görüşülmesine hemen geçilmesi önerisini bizzat Bakan Lacrosse sundu. Hükümet önceki gece savunma ve saldırıyla ilgili tüm önlemleri almıştı; Ulusal Meclisin çoğunluğu isyancı azınlığı sokağa sürmek konusunda kararlıydı, azınlık artık geri adım atamazdı, zarlar atılmıştı, 8'e karşı 377 oyla suçlama önergesi reddedildi, oylamaya katılmayan Dağ öfkeli bir şekilde "barışçıl demokrasi"nin propaganda salonlarına, yani "*Démocratie pacifique*" {Barışçıl Demokrasi} gazetesinin bürolarına akın etti.

Yeryüzünün {"Toprak Ana" Gaia'nın} dev oğlu Anteus'un ayağı yerden kesildiğinde gücünü yitirmesi örneğinde olduğu gibi, parlamento binasından uzaklaşması, *Montagne*'ın gücünü kırdı. Yasama Meclisi salonlarının Samson'ları, "barışçıl demokrasi"nin salonlarında artık yalnızca birer Filistinliydi.[86] Uzun, gürültülü ve boş bir tartışma başladı. *Montagne*, anayasaya saygı gösterilmesini sağlamak için her tür aracı kullanmak konusunda kararlıydı, "*yalnızca, silah gücü kullanılmayacak*"tı. Bu kararı nedeniyle, "Anayasanın Dostları" tarafından bir bildirgeyle ve bir heyetle desteklendi. *Natio-*

86 Söylencelere göre, Samson, İsrail'in çok güçlü ve gücünü uzun saçlarından alan lideridir. Binlerce Filistinliyi katletmiştir. Sevgilisi Delilah'ın ihanetine uğramış, saçları kesilmiş ve güçten düşünce Filistinliler tarafından esir alınarak bir tapınağa hapsedilmiştir. Ancak ölmeden önce tanrıya yakararak gücünü geri almış ve hapsedildiği tapınağı yıkarak kendisiyle birlikte orada bulunan binlerce Filistinlinin ölümüne neden olmuştur. -*çev.*

nal kliğinin, yani burjuva cumhuriyetçisi partinin kalıntıları, kendilerine "Anayasanın Dostları" diyordu. Parlamentoda kalan temsilcilerinin altısı suçlama önergesinin reddedilmesi *aleyhinde*, tüm diğerleri *lehinde* oy kullanırken, *Cavaignac* kılıcını Düzen Partisi'nin hizmetine sunarken, kliğin parlamento dışındaki daha büyük kesimi, siyasal parya konumundan uzaklaşma ve kendisini demokrat partinin saflarına atma fırsatına dört elle sarıldı. Onlara ait olan armanın, onlara ait olan *ilke*nin, *anayasa*nın arkasına saklanan bu partinin doğal arma taşıyıcıları olarak görünmüyorlar mıydı?

"Dağ", gün ışıyana kadar doğum sancıları çekti. 13 Haziran sabahı iki sosyalist gazetede az çok utangaçça yer verilen "*halka bir duyuru*"yu doğurdu. Cumhurbaşkanını, bakanları, Yasama Meclisinin çoğunluğunu "*anayasa dışı*" (*hors la constitution*) ilan ediyor ve Ulusal Muhafızı, orduyu ve son olarak da halkı "ayağa kalkmaya" çağırıyordu. "*Yaşasın anayasa!*" sloganını paylaşmıştı ve bu sloganın tek bir anlamı vardı: "*Kahrolsun devrim!*"

Dağ'ın anayasal duyurusunun karşılığı, küçük burjuvaların 13 Haziran'daki *barışçıl gösteri* diye anılan ve *Château d'Eau*'dan başlayarak bulvarlarda devam eden sokak yürüyüşü oldu; çoğunluğunu Ulusal Muhafızların oluşturduğu, silahsız, aralarına gizli işçi gruplarının üyelerinin karıştığı 30 000 kişinin yürüyüşü sırasında bu kortejin üyelerinin bile mekanik ve çok soğuk bir şekilde, vicdan azabıyla attığı "*Yaşasın anayasa!*" sloganı, kaldırımlarda dalgalanan halktan yankılanırken, gök gürültüsü gibi büyümek yerine, alaycı bir üslupla yineleniyordu. Bu çok sesli şarkıda eksik olan, yürekten gelen seslerdi. Kortej "Anayasanın Dostları"nın toplantı binasının önünden dönerken, binanın tepesinde beliren parayla tutulmuş anayasa çığırtkanı, şakşakçı şapkasıyla havayı

şiddetli bir şekilde dövmeye ve devasa ciğerlerinden çıkardığı "Yaşasın anayasa" repliğini aşağıdaki hacıların kafalarına dolu gibi yağdırmaya başladığında, durumun komikliği karşısında topluluğun kendisi bile bir an için afallamış göründü. Kortejin, *Rue de la Paix*'nin {Barış Caddesi'nin} sonuna geldiğinde, Changarnier'nin bulvarlardaki süvarileri ve hafif piyadeleri tarafından kesinlikle parlamenter olmayan bir biçimde karşılandığı, bir anda dört bir yana dağıldığı ve sırf 11 Haziran'daki parlamenter seferberlik çağrısının gereği yerine gelsin diye arkasına doğru birkaç kez "silah başına" diye seslendiği biliniyor.

Barışçıl yürüyüşün zor kullanılarak dağıtılması, bulvarlarda silahsız yurttaşların öldürüldüğüne ilişkin bulanık söylentiler ve sokaklardaki kargaşanın artması bir ayaklanmanın yaklaştığını duyurur gibi gözüktüğünde, *Rue du Hasard*'da {Rastlantı Sokağı'nda} toplanmış bulunan *Montagne* kitlesinin çoğunluğu dağıldı. Küçük bir milletvekili grubunun başındaki *Ledru-Rollin*, Dağ'ın onurunu kurtardı. *Palais National*'de[87] toplanan Paris Topçu Birliğinin koruması altında, Ulusal Muhafızın 5. ve 6. lejyonlarının da buluşacağı *Conservatoire des Arts et Métiers*'ye[88] gittiler. Ama *Montagnard*'lar {Dağlılar}, 5. ve 6. lejyonları boşuna bekledi; bu ihtiyatlı Ulusal Muhafızlar temsilcilerini ortada bıraktı, Paris Topçu Birliği halkın barikat kurmasını engelledi, kaotik bir karmaşa herhangi bir karar almayı olanaksız hâle getirdi, düzenli ordu birlikleri süngü takılı tüfekleriyle harekete geçti, temsilcilerin bir bölümü tutuklandı, bir diğer bölümü kaçtı. 13 Haziran böylece sona erdi.

87 1848 Devrimi sırasında adı "Ulusal Saray" olarak değiştirilen, sonrasında yine eski adı verilen "Kraliyet Sarayı" (*Palais Royal*). *-çev.*

88 El Sanatları Konservatuarı; bilim ve teknoloji eğitimi veren bir yüksek okul. *-çev.*

23 Haziran 1848, devrimci proletaryanın ayaklanmasıysa, 13 Haziran 1849 da demokrat küçük burjuvaların ayaklanmasıydı; bu ayaklanmaların ikisi de, taşıyıcısı olan sınıfın *klasik-saf* ifadesiydi.

Yalnızca Lyon'da kararlı, kanlı bir çatışma yaşandı. 13 Haziran, sanayi burjuvazisi ile sanayi proletaryasının dolaysız bir şekilde karşı karşıya geldiği, işçi hareketinin Paris'te olduğu gibi genel hareket tarafından çevrelenip belirlenmediği bu kentteki yansımasında, başlangıçtaki karakterini yitirdi. Görüldüğü diğer illerin hiçbirinde alevlenmedi; *soğuk bir şimşek* olarak kaldı.

13 Haziran, 28 Mayıs 1849'da Yasama Meclisinin toplanmasıyla olağan varlığına kavuşan *anayasal cumhuriyetin yaşamının birinci dönemini* sona erdirir. Bu başlangıç döneminin tümü, Düzen Partisi ile *Montagne*, burjuvazi ile küçük burjuvazi arasındaki gürültülü kavgalarla doludur; küçük burjuvazi, Geçici Hükümette, Yürütme Kurulunda kesintisiz bir şekilde uğrunda komplo kurduğu ve Haziran günlerinde proletaryaya bağnazca saldırmasına neden olan burjuva cumhuriyetinin yerleşiklik kazanmasına boş yere ayak direr. 13 Haziran, direnişini kırar ve birleşik kralcıların *yasama diktatörlüğü*nü bir *fait accompli* {oldubitti} yapar. Bu andan itibaren Ulusal Meclis artık yalnızca *Düzen Partisi'nin* bir *Kamu Esenliği Komitesidir.*

Paris, cumhurbaşkanını, bakanları ve Ulusal Meclisin çoğunluğunu "*zanlı durumuna*" sokmuştu, onlar da Paris'i "*sıkıyönetim*" altına soktu. Dağ, Yasama Meclisinin çoğunluğunu "*anayasa dışı*" ilan etmişti, çoğunluk da Dağ'ı anayasayı ihlalden dolayı *Haute Cour*'a {Yüce Divana} teslim etti ve hâlâ yaşama gücü taşıyan tüm unsurlarını yasal haklardan yoksun bıraktı. Dağ, geriye yalnızca başsız ve yüreksiz bir gövde ka-

lacak şekilde küçültüldü. Azınlık, bir *parlamenter ayaklanma* denemesi yapacak kadar ileri gitmişti, çoğunluk, *parlamenter despotizmi* yasa düzeyine yükseltti. Kürsü özgürlüğünü ortadan kaldıran ve Ulusal Meclisin başkanına düzeni bozdukları gerekçesiyle temsilcilere sansür uygulama, para cezası verme, vekil maaşlarını iptal etme, süreli uzaklaştırma cezası verme ve izin haklarını iptal etme yetkilerini tanıyan yeni bir *içtüzüğü* kabul etti. Dağ'ın gövdesinin üzerine kılıç yerine sopa astı. Dağ'ın geriye kalan temsilcilerinin onurlarını kurtarmak için topluca çekilmesi gerekiyordu. Bu tür bir eylem Düzen Partisi'nin çözülmesini hızlandırırdı. Onu bir arada tutacak bir karşıtlık görüntüsünün bile kalmadığı andan itibaren, başlangıçtaki bileşenlerine bölünmek zorunda kalırdı.

Ulusal Muhafızın 8., 9. ve 12. lejyonları gibi Paris Topçu Birliğinin de dağıtılması yoluyla, demokrat küçük burjuvaların *silahlı* güçleri de *parlamenter* güçleriyle eş zamanlı olarak ellerinden alındı. Buna karşılık, 13 Haziran'da Boulé ve Roux matbaalarına saldıran, baskı makinelerini parçalayan, cumhuriyetçi gazetelerin bürolarını dağıtan, gazete yazarlarını, dizgicileri, baskıcıları, dağıtımcıları, çırakları keyfî bir şekilde tutuklayan yüksek finans çevrelerinin lejyonu, Ulusal Meclis kürsüsünden teşvik edici sözlerle ödüllendirildi. Cumhuriyetçi olduklarından kuşkulanılan Ulusal Muhafızların dağıtılması işlemi Fransa'nın her yanında yinelendi.

Yeni bir *basın yasası*, yeni bir *örgütlenme yasası*, yeni bir *sıkıyönetim yasası*, Paris hapishanelerinin dolup taşması, siyasi mültecilerin kovulması, *National*'in sınırlarının ötesine geçen tüm gazetelerin yayınlarının durdurulması, Lyon ile çevresindeki beş ilin askerî despotizmin vahşi eziyetlerine terk edilmesi, her an her yerde hazır bulunan mahkemeler, zaten çok sık temizliğe konu olan memurlar ordusunun bir

kez daha temizlenmesi... Tüm bunlar, zafer kazanan gericiliğin kaçınılmaz ve sürekli yeniden başvurulan *sıradan uygulamalarıydı*; Haziran katliamları ve sürgünleri sonrasında bunların sözünü etmemizin sadece iki nedeni var: Bu kez yalnızca Paris'i değil ama aynı zamanda illeri ve yalnızca proletaryayı değil ama her şeyden önce orta sınıfları hedef almış olmaları.

Ulusal Meclisin Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarındaki yasama faaliyetlerinin tümü, sıkıyönetim ilan etme yetkisini hükümete veren, basının ağzını daha sıkı bir şekilde kapatan ve örgütlenme hakkını yok eden baskı yasalarının çıkarılmasına yönelikti.

Ne var ki, bu dönemi ayırt eden şeyler, zaferin *fiilen* sömürülmesi değil *ilke düzeyinde* sömürülmesidir, Ulusal Meclisin kararları değil bu kararların ardındaki güdülerdir, somut olgular değil sözlerdir, sözler değil bu sözlere canlılık kazandıran vurgular ve jestlerdir. Bu döneme kendine özgü tonunu ve renklerini veren şeyler, *kralcı düşüncelerin* kaba bir utanmazlıkla dile getirilmesidir, cumhuriyete aşağılayıcı bir nezaketle hakaret edilmesidir, aşüftelere özgü bir ahlaksızlıkla restorasyon niyetleri hakkında gevezeliklerin yapılmasıdır, kısacası *cumhuriyetçi görgü kurallarının* arsızca çiğnenmesidir. "Yaşasın anayasa!", 13 Haziran'ın *yeniklerinin* savaş çığlığıydı. Dolayısıyla, *galipler*, anayasal, yani cumhuriyetçi dilin ikiyüzlülüğünden kurtulmuştu. Karşı-devrim Macaristan'ı, İtalya'yı ve Almanya'yı boyunduruk altına almıştı ve galipler, restorasyonun Fransa'nın kapılarına dayandığına inanıyordu. Düzen Partisi'nin farklı hiziplerinin baş dansçıları arasında, *Moniteur* aracılığıyla kralcılıklarını belgelemek ve monarşi döneminde işlemiş olabilecekleri liberal günahları itiraf etmek, pişmanlıklarını dile getirmek,

Tanrı'dan ve insanlardan af dilemek konularında gerçek bir yarış başladı. Gün geçmiyordu ki Şubat Devrimi Ulusal Meclis kürsüsünden toplumsal bir felaket olarak ilan edilmesin, sıradan bir Meşruiyetçi taşra beyi cumhuriyeti hiçbir zaman tanımamış olduğunu ciddi ciddi söylemesin, Temmuz Monarşisinin korkak kaçak ve hainlerinden biri, yalnızca Louis-Philippe'in insancıllığı ya da başka yanlış anlamalar yüzünden sonunu getiremediği geç kalmış kahramanca eylemleri anlatmasın. Şubat günlerinin hayranlık uyandıran yanı, zafer kazanan halkın yüceliği değil, halkın zafer kazanmasına izin veren kralcıların özverisi ve ılımlılığıydı. Bir halk temsilcisi, Şubat yaralılarını desteklemek için ayrılan paraların bir bölümünün, o günlerde anavatana tek başlarına üstün hizmetlerde bulunan *Belediye Muhafızlarına*[89] aktarılmasını önerdi. Bir başkası, Carrousel {Atlıkarınca} Meydanı'na Orléans Dükü'nün atlı heykelinin dikilmesi kararının alınmasını istiyordu. Thiers, anayasaya kirli bir kâğıt parçası diyordu. Meclis kürsüsünden sırayla pişmanlıklar dile getirildi: Orleans'cılar, meşru krallığa karşı komplo kurduklarından dolayı; Meşruiyetçiler, gayrimeşru krallığa direnerek krallığın düşüşünü büsbütün hızlandırdıklarından dolayı; Thiers, Molé'ye karşı entrika çevirdiğinden dolayı, Molé, Guizot'ya karşı entrika çevirdiğinden dolayı, Barrot, her üçüne karşı entrika çevirdiğinden dolayı pişmandı. "Yaşasın sosyal demokrat cumhuriyet!" sloganı anayasaya aykırı ilan edildi; "Yaşasın cumhuriyet!" sloganı sosyal demokrasiye ait olduğu gerekçesiyle kovuşturmalara konu oldu. Waterloo Savaşı'nın yıldönümünde bir temsilci şunu açıkladı: "Prusyalıların sal-

89 Temmuz 1830 devriminden sonra kurulan ve Paris polis örgütüne bağlanan *Paris Belediye Muhafızından* söz ediliyor. Halk ayaklanmalarını bastırmak için kullanılmış ve Şubat 1848 Devriminden sonra dağıtılmıştı. -*İngilizce ed.*

dırması, beni, devrimci mültecilerin Fransa'ya girmesi kadar korkutmuyor." Baraguey d'Hilliers, Lyon ile ona komşu illerde örgütlendiği söylenen terörizmle ilgili şikâyetleri şöyle yanıtladı: "Beyaz terörü kızıl teröre tercih ederim." (*J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge.*) Ve meclis, konuşmacılarının dudaklarından ne zaman cumhuriyete karşı, devrime karşı, anayasaya karşı, krallıktan yana, Kutsal İttifak'tan yana nükteli bir söz çıksa, alkıştan yıkılıyordu. En önemsiz cumhuriyetçi formalitelerin (örneğin temsilcilere *citoyens* {yurttaşlar} diye hitap etme kuralının) ihlal edilmesi bile düzenin şövalyelerini coşturuyordu.

8 Temmuz'da Paris'te sıkıyönetim baskısı altında yapılan ve proletaryanın büyük bir bölümünün katılmadığı ara seçimler, Roma'nın Fransız ordusu tarafından işgal edilmesi, kızıl kardinallerin[90] ve onların ardından engizisyonun ve keşiş terörizminin Roma'ya girmesi, Haziran zaferine yeni zaferler ekledi ve Düzen Partisi'nin sarhoşluğunu artırdı.

Sonunda, Ağustos ortasında, kralcılar, kısmen yeni toplanan il meclislerinde hazır bulunmak için, kısmen de aylar süren eğilim tartışmalarından yorgun düştüklerinden, Ulusal Meclis toplantılarına iki ay ara verilmesini kararlaştırdı. Açık bir alaycılıkla, Ulusal Meclisin vekilleri ve *cumhuriyetin bekçileri* olarak, Meşruiyetçilerin ve Orleans'cıların önde gelen unsurları ile bir Molé ve bir Changarnier'den oluşan 25 kişilik bir temsilciler komisyonunu arkalarında bıraktılar. Buradaki ironi, düşündüklerinden daha derindi. Sevdikleri krallığın yıkılmasına yardımcı olmaya tarih tarafından

90 Geleneksel olarak kırmızı pelerin giyen ve Roma Cumhuriyeti'nin Fransız ordusu tarafından yıkılmasının ardından müdahalecilerin desteğiyle {o dönemde İtalya'nın bir bölümünü oluşturan} Papalık Devletleri'nde ruhban sınıfının gerici rejimini yeniden kuran üç kişilik kardinaller komitesinden söz ediliyor. *-İngilizce ed.*

mahkûm edilen kralcılar, yine tarih tarafından, nefret ettikleri cumhuriyeti korumak zorunda bırakılmıştı.

Yasama Meclisinin *tatile girmesiyle, anayasal cumhuriyetin yaşamının ikinci dönemi*, yani onun *kralcı görgüsüzlük dönemi kapanır.*

Paris'teki sıkıyönetim yeniden kaldırılmış, basın faaliyetleri yeniden başlamıştı. Sosyal demokrat yayınların çıkmasına izin verilmeyen baskıcı yasama ve kralcı yaygara döneminde, *kralcı-anayasacı küçük burjuvazinin* eski yazınsal temsilcisi *Siècle* kendisini *cumhuriyetçileştirmiş, burjuva reformcularının* eski yazınsal ifadesi *Presse* kendisini *demokratlaştırmış, cumhuriyetçi burjuvazinin* eski klasik organı *National* kendisini *sosyalleştirmişti.*

Halka açık kulüplerin faaliyet göstermesinin olanaksızlaşması ölçüsünde, *gizli dernekler* yaygınlaştı ve güç kazandı. Salt ticari kuruluşlar olarak varlıklarına katlanılan, iktisadi açıdan hiçbir önem taşımayan sınai *işçi birliklerinin* tümü, proleterleri siyasal olarak birbirlerine bağlayan araçlara dönüştü. 13 Haziran, farklı yarı devrimci partilerin resmî kafalarını uçurmuştu; geriye kalan yığınlar kendi kafalarını kazandı. Düzen şövalyeleri, kızıl cumhuriyetin teröre başvuracağı kehanetiyle göz korkutmuştu; Macaristan'da, Baden'da ve Roma'da zafer kazanan karşı-devrimin alçakça aşırılıkları ve kuzeylilere özgü[91] zulümleri *"kızıl cumhuriyeti"* akladı. Ve Fransız toplumunun hoşnutsuz ara sınıfları, teröre başvuracağından kuşkulanılan kızıl cumhuriyetin vaatlerini, fiilen umutsuzluk yaratan beyaz monarşinin[92] terörüne tercih et-

91 *Hyperboreisch*: Yunan mitolojisine göre Trakya'nın çok kuzeyinde yaşayanlara özgü. *-çev.*

92 Almanca ve İngilizce baskılarda "kızıl monarşi", Fransızca baskıda ise "beyaz monarşi"; "kızıl" sözcüğü yanlışlıkla yazılmış olmalı. *-çev.*

meye başladı. Fransa'da hiçbir sosyalist, Haynau'dan[93] daha fazla devrimci propaganda yapmamıştı. *A chaque capacité selon ses œuvres.* {Her yetenek sahibine, emeğine göre.}

Bu sırada Louis Bonaparte Ulusal Meclisin tatilini illere bir prens gibi ziyaretlerde bulunmak için kullanıyor, en ateşli Meşruiyetçiler Aziz Louis'nin Ems kentindeki torununu görmek için hac yolculuğuna çıkıyor[94] ve düzen dostu halk temsilcilerinin çoğunluğu, yeni toplanmış olan il meclislerinde entrika çeviriyordu. Dertleri, Ulusal Meclis çoğunluğunun söylemeye henüz cesaret edemediği şeyi onlara söyletmek, *anayasanın hemen gözden geçirilerek değiştirilmesi için acil görüşme önergesi* vermelerini sağlamaktı. Anayasaya göre, anayasa en erken 1852'de ve ancak özel olarak bu amaçla kurulacak bir ulusal meclis tarafından gözden geçirilebilirdi. Ama il meclislerinin çoğunluğu bu doğrultuda görüş bildirirse, Ulusal Meclisin, anayasanın bekâretini Fransa'nın sesine feda etmesi zorunlu hâle gelmez miydi? Voltaire'in *Henriade*'ındaki rahibelerin pandurlar[95] hakkında beslediği umutların aynısını Ulusal Meclis de il meclisleri hakkında besliyordu. Ama bazı istisnalar dışında, Ulusal Meclisin Potifar'ları, aynı sayıdaki taşra Yusuf'u ile baş etmek zorundaydı.[96] Ezici çoğunluk, ısrarlı imaları anlamak istemedi. Ana-

93 1848-1849 yıllarında İtalya ve Macaristan'daki devrimci hareketleri bastıran Avusturyalı general Julius Jacob von Haynau. *-çev.*

94 "Aziz Louis", 1226-1270 döneminin Fransa kralı IX. Louis, "torun" ise, o sırada Almanya'nın Ems kentinde oturan, Bourbon hanedanı adına Fransa tahtı üzerinde hak iddia eden, V. Henri adını kullanan, daha çok "Chambord Kontu" diye bilinen Meşruiyetçi. *-çev.*

95 17. ve 18. yüzyıllarda Avusturya ordusuna bağlı, acımasızlık ve yağmacılıklarıyla ünlü Macar askerleri. *-çev.*

96 Tevrat'a göre, Yusuf, erkek kardeşleri tarafından, köle olarak Mısırlı bir devlet yöneticisi olan Potifar'a satılır ve evinin kâhyası olur. Potifar'ın karısı, Yusuf'la birlikte olmak ister; bu isteği reddedilince, Yusuf'un kendisine tecavüz etme girişiminde bulunduğu yalanıyla Potifar'ın onu hapse attırmasını sağlar. Yusuf'un diğer mahkûmların rüyalarını yorumlama yeteneği firavunun kulağına kadar gider ve serbest bırakılarak Mısır firavununun veziri olur. *-çev.*

yasanın gözden geçirilerek değiştirilmesi, tam da bunun yapılmasının araçları tarafından, yani il meclislerinin oylarıyla engellendi. Fransa'nın, üstelik burjuva Fransa'sının oyları konuşmuş ve anayasanın değiştirilmesini reddetmişti.

Ulusal Yasama Meclisi Ekim başında yeniden toplandı: *tantum mutatus ab illo* {o zamandan beri ne büyük değişiklik}. Çehresi tümüyle değişmişti. Anayasa değişikliğinin il meclisleri tarafından beklenmedik şekilde reddedilmesi, onu anayasal sınırların içine geri koymuş ve ömrünün sınırlarını göstermişti. Meşruiyetçilerin Ems'e hac yolculukları Orleans'cıları güvensizliğe sürüklemiş; Orleans'cıların Londra'yla görüşmeleri[97] Meşruiyetçilerde kuşku uyandırmış; her iki hizbin gazeteleri yangına körükle gitmiş ve taht iddiacılarının karşılıklı iddialarını ölçüp biçmeye başlamıştı. Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, Bonapartistlerin çevirdiği ve prens gibi çıkılan yolculukların, cumhurbaşkanının az ya da çok saydam olan bağımsızlaşma girişimlerinin ve Bonapartist gazetelerin iddialı dilinin açığa çıkardığı entrikalara birlikte kin besliyordu; Louis Bonaparte, yalnızca Meşruiyetçi-Orleans'cı komployu haklı bulan bir Ulusal Meclise ve hep bu ulusal meclis lehine kendisine ihanet eden bir hükümete kin besliyordu. Son olarak, hükümet de, Roma politikası ve Bakan *Passy* tarafından önerilip muhafazakârlar tarafından sosyalistçe olmakla suçlanan *gelir vergisi* hakkında kendi içinde bölünmüş durumdaydı.

Barrot hükümetinin yeniden toplanan Yasama Meclisine sunduğu ilk tasarılardan biri, *Orléans Düşesi*'nin[98] dul aylı-

97 Orleans'cıların desteklediği, 1830-1848 döneminin Fransa kralı Louis-Philippe o sırada İngiltere'de yaşıyordu. *-çev.*

98 Louis-Philippe'in 1842'de ölen en büyük oğlu Ferdinand-Philippe'in eşi Helene Luisa Elisabeth (Hélène). *-çev.*

ğının ödenmesi için 300 000 franklık bir kredinin açılmasını öngörüyordu. Ulusal Meclis bunu kabul etti ve Fransız ulusunun borçlar hanesine toplam 7 milyon franklık bir ekleme yaptı. Böylece, Louis-Philippe "*pauvre honteux*", yani mahcup dilenci rolünü başarıyla oynamayı sürdürürken, ne hükümet Bonaparte'ın maaşının artırılması için başvuruda bulunmaya cesaret edebiliyor ne de meclis bunu kabul etmek konusunda istekli görünüyordu. Ve Louis Bonaparte her zamanki gibi şu ikilem içinde yalpalıyordu: *Aut Caesar aut Clichy!* {Ya Sezar ya da Clichy!}[99]

Bakanın *Roma seferinin masrafları* için 9 milyon franklık ikinci bir kredi talebinde bulunması, bir taraftaki Bonaparte ile diğer taraftaki bakanlar ve Ulusal Meclis arasındaki gerilimi artırdı. Louis Bonaparte, emir subayı Edgar Ney'ye yazdığı ve papalık hükümetini anayasal güvencelere bağladığı bir mektubunu *Moniteur*'de yayımlatmıştı. Papa ise, bir bildiri, bir *motu proprio* {kardinallerden onay almadan çıkarılan papalık genelgesi} yayımlayarak, yeniden kurulan iktidara yönelik her tür sınırlamayı reddetmişti. Bonaparte'ın mektubu, balkondaki izleyicilerin onu iyi niyetli, ama kendi evinde değeri takdir edilmeyen ve zincire vurulan bir dâhi olarak görmesi için, kabinesinin perdesini kasıtlı bir patavatsızlıkla kaldırmıştı. Bu onun "özgür bir ruhun kaçamak kanat çırpışları"yla[100] fingirdemesinin ilk örneği değildi. Komisyon raportörü *Thiers*, Bonaparte'ın kanat çırpmasını tümüyle görmezden geldi ve papanın söylevini Fransızcaya çevirtmekle yetindi. Napoleon'un mektubunun Ulusal Meclis tarafından onaylanmasına yö-

99 "Ya Sezar ya da hiçbir şey" (*Aut Caesar aut nihil)* sözünün dönüştürülmüş biçimi; Paris'teki Clichy hapishanesinde borçlarını ödeyemeyenler kalıyordu. *-çev.*

100 Georg Herwegh'in "Aus den Bergen" ("Dağlardan") adlı şiirinde "Beyler, özgür bir ruhun kanat çırpması için yer açın" ifadesi yer alıyor. *-çev.*

nelik bir gündem maddesiyle cumhurbaşkanını kurtarmaya çalışan, hükümet değil, *Victor Hugo* oldu. *Allons donc! Allons donc!* {Hadi canım! Hadi canım!} Çoğunluk, Hugo'nun önergesini bu saygısızca ve ciddiyetsiz nidalarla toprağa gömdü. Cumhurbaşkanının politikası mı? Cumhurbaşkanının mektubu mu? Cumhurbaşkanının kendisi mi? *Allons donc! Allons donc!* Mösyö Bonaparte'ı kim *au serieux* {ciddiye} alır? Mösyö Victor Hugo, cumhurbaşkanına inandığınıza inandığımıza inanıyor musunuz? *Allons donc! Allons donc!*

Sonunda, Bonaparte ile Ulusal Meclis arasındaki kopuş, *Orléans'lar ile Bourbon'ların geri çağrılması* hakkındaki tartışmayla hızlandı. Hükümetin yan çizmesi üzerine cumhurbaşkanının kuzeni, Vestfalya'nın eski kralının oğlu tarafından sunulan bu önerge, Meşruiyetçi ve Orleans'cı taht iddiacılarını, en azından fiilen devletin zirvesinde bulunan Bonapartist taht iddiacısıyla aynı düzeye ya da daha doğrusu onun *altına* düşürmekten başka bir amaç taşımıyordu.

Napoleon Bonaparte, *ülkeden kovulmuş kral ailelerinin geri çağrılması* ile *Haziran isyancılarının affını* bir ve aynı önergede birleştirecek kadar saygısızdı. Çoğunluğun öfkesi, kutsal olanla aşağılık olanın, kral soyları ile proleter sürüsünün, toplumun sabit yıldızları ile bataklıklarda görülen aldatıcı ışıkların çirkin bir şekilde birleştirilmesinden dolayı onu hemen özür dilemeye ve her iki önergeyi hak ettikleri biçimlerde sunmaya zorladı. Kral ailesinin geri çağrılması çoğunluk tarafından kararlı bir şekilde reddedildi ve Meşruiyetçilerin Demosthenes'i {ünlü hatibi} *Berryer*, oylamanın anlamı konusunda herhangi bir kuşkuya yer bırakmadı. Amaçlanan şey, taht iddiacılarının sıradan yurttaşlar düzeyine indirilmesi! Kutsal haleleri, ellerinde kalan tek yücelik, yani *sürgünde olma yüceliği* gasp edilmek isteniyor! Bir taht

iddiacısı, diye haykırdı Berryer, seçkin kökenini unutarak basit bir yurttaş gibi yaşamak üzere buraya gelseydi, hakkında ne düşünülürdü! Louis Bonaparte'a, Fransa'da bulunmasının galip gelmesini sağlamadığı; koalisyon hâlindeki kralcılar ona *tarafsız adam* olarak Fransa'da, cumhurbaşkanlığı koltuğunda gereksinim duyuyorsa, ciddi taht iddiacılarının sürgün sisiyle dünyevi gözlerden uzak tutulmak zorunda olduğu, bundan daha açık şekilde söylenemezdi.

Louis Bonaparte, Yasama Meclisine, 1 Kasım'da, Barrot hükümetinin görevden alındığını ve yeni bir hükümetin kurulduğunu hayli ağır sözlerle bildiren bir mesajla cevap verdi.[101] Barrot-Falloux hükümeti, kralcı koalisyonun hükümetiydi; d'Hautpoul hükümeti ise, Bonaparte'ın hükümeti, Yasama Meclisine karşı cumhurbaşkanının organı, *yazmanlar hükümetiydi.*

Bonaparte, 10 Aralık 1848'in *tarafsız adamından* ibaret değildi artık. Yürütme gücüne sahip olması bir dizi çıkarı çevresinde toplamıştı; anarşiyle mücadele, Düzen Partisi'ni, Bonaparte'ın gücünü artırmak zorunda bırakıyordu ve eğer o halkın sevgisini *yitirdiyse*, Düzen Partisi halk tarafından zaten *sevilmiyordu.* Bonaparte, hem aralarındaki rekabet hem de hangisi olursa olsun bir kralcı restorasyonun gerekliliği sayesinde, Orleans'cılar ile Meşruiyetçileri, *tarafsız taht iddiacısını* tanımak zorunda bırakmayı umamaz mıydı?

Anayasal cumhuriyetin yaşamının 10 Mart 1850'de kapanan üçüncü dönemi 1 Kasım 1849'da başlar. Başlayan, yalnızca, anayasal kurumlar arasındaki olağan ve Guizot'nun fazlasıyla hayran olduğu oyun, yani yürütme gücü ile yasama gücü arasındaki kavga değildir. Bonaparte, birleşik Or-

101 Odilon Barrot 30 Ekim 1849'da görevden alındı. *-çev.*

leans'cılar ile Meşruiyetçilerin restorasyon isteklerine karşı, kendi fiilî iktidar hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Düzen Partisi, Bonaparte'ın restorasyon isteklerine karşı, kendi ortak egemenlik hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Meşruiyetçiler Orleans'cılara karşı, Orleans'cılar Meşruiyetçilere karşı statükoyu, yani cumhuriyeti savunur. Düzen Partisi'nin her biri kendi kralını ve kendi restorasyonunu el altında saklayan tüm bu hizipleri, karşılıklı olarak, rakiplerinin iktidarı gasp etme ve ayaklanma isteklerine karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, içinde özel hak iddialarının birbirlerini götürdüğü ve bunların saklı tutulduğu biçimi, yani *cumhuriyeti* öne çıkarır.

Kant, cumhuriyeti, tek akılcı devlet biçimi olarak, pratik aklın hiçbir zaman gerçekleştirilemeyecek olan ama yine de her zaman gerçekleştirilmesi hedefiyle çaba harcanması ve düşünsel olarak bağlı kalınması gereken bir postulatı {ön doğrusu} yapmıştı; bu kralcılar da *krallığa* aynısını yaptı.

Böylece, burjuva cumhuriyetçilerinin elinden içi boş bir ideolojik formül olarak çıkan anayasal cumhuriyet, koalisyon hâlindeki kralcıların elinde içerik dolu ve canlı bir biçim kazandı. Ve Thiers, şunu dediğinde, düşündüğünden daha doğru bir şey söylemişti: "Biz kralcılar, anayasal cumhuriyetin gerçek dayanaklarıyız."

Koalisyon hükümetinin düşmesinin, yazmanlar hükümetinin ortaya çıkmasının ikinci bir anlamı daha var. Yeni hükümetin maliye bakanının adı *Fould*'du. Fould'un maliye bakanı olması demek, Fransa'nın ulusal servetinin resmen borsaya teslim edilmesi, devlet varlıklarının borsa tarafından ve borsanın çıkarları doğrultusunda yönetilmesi demektir. Fould'un atanmasıyla, mali aristokrasi kendi restorasyonunu *Moniteur*'de ilan etmiş oldu. Bu restorasyon, kaçınılmaz ola-

rak, her biri anayasal cumhuriyet zincirindeki bir halka olan tüm diğer restorasyonlara eklendi.

Louis-Philippe, gerçek bir *loup-cervier*'yi (borsa kurdunu) maliye bakanı yapmaya hiçbir zaman cesaret edememişti. Onun krallığı, yüksek burjuvazinin egemenliği için ideal isimdi; aynı şekilde, bakanlıklarında da, ayrıcalıklı çıkarların, ideolojik açıdan tarafsız isimler taşıması zorunluydu. Farklı monarşilerin, yani hem Meşruiyetçi hem de Orleans'cı monarşilerin sahne arkasında gizli tuttuklarını, burjuva cumhuriyeti her yerde ön plana çıkardı. Onların gökselleştirdiklerini burjuva cumhuriyeti dünyevileştirdi. Aziz isimlerinin yerine egemen sınıf çıkarlarının burjuva özel isimlerini koydu.

Tüm bu anlattıklarımız, cumhuriyetin nasıl olup da kuruluşunun ilk gününden itibaren mali aristokrasiyi devirmek yerine sağlamlaştırdığını gösterdi. Ama mali aristokrasiye verilen ödünler, özel olarak istenmeden boyun eğilen bir alın yazısıydı. Fould ile birlikte hükümetteki üstünlük yeniden mali aristokrasinin eline geçti.

Koalisyon hâlindeki burjuvazinin, Louis-Philippe döneminde diğer burjuva kesimlerinin iktidar dışı bırakılmasına ya da bağımlı hâle getirilmesine yaslanan finans sektörü egemenliğini nasıl kabullenebildiği ve buna nasıl katlanabildiği sorulacaktır.

Yanıt basit.

Her şeyden önce, mali aristokrasi, ortak iktidar gücü cumhuriyet adını taşıyan kralcı koalisyonun belirleyici ağırlık taşıyan bir bölümünü oluşturur. Orleans'cıların sözcüleri ve yetenekli insanları, mali aristokrasinin eski müttefikleri ve suç ortakları değil mi? Mali aristokrasi, Orleans'cılığın altın

falanksı[102] değil mi? Meşruiyetçilere gelince, daha Louis-Philippe döneminde tüm borsa, maden ve demiryolu spekülasyonu cümbüşlerine fiilen katılmışlardı. Zaten, büyük toprak mülkiyetinin yüksek finans çevreleriyle bağlantısı *normal bir olgudur*. Kanıt: *İngiltere*, Kanıt: hatta *Avusturya*.

Fransa gibi, ulusal üretim hacminin ulusal borç miktarıyla karşılaştırıldığında aşırı derecede küçük kaldığı; devlet kaynaklı rantların en önemli spekülasyon konusu ve borsanın, kendisini üretken olmayan bir biçimde değerlendirmek isteyen sermayenin temel yatırım pazarı olduğu bir ülkede, tüm burjuva ya da yarı burjuva sınıflardan sayısız insanın, devlet borçlarında, borsa oyunlarında ve finans sektöründe pay sahibi olması zorunludur. Tüm bu ikincil pay sahipleri, doğal dayanaklarını ve komutanlarını, bu çıkarları en kalın hatlarıyla, bir bütün olarak temsil eden kesimde bulmaz mı?

Devlet varlıklarının yüksek finans çevrelerinin eline düşmesinin nedeni nedir? Devlet borcunun sürekli büyümesi. Ya devletin borçlanmasının nedeni? Harcamalarının sürekli olarak gelirlerinden fazla olması; bu dengesizlik, devlet borçları sisteminin aynı zamanda hem nedeni hem de sonucudur.

Devletin borçlarından kurtulmak için başvurabileceği iki yoldan biri, harcamalarını kısmak, yani yönetim mekanizmasını basitleştirmek ve küçültmek, mümkün olduğu kadar az yönetmek, mümkün olduğu kadar az sayıda insan çalıştırmak, burjuva toplumuyla mümkün olduğu kadar az ilişki kurmaktır. Düzen Partisi'nin bu yola başvurması olanaksızdı, çünkü, egemenliği ve sınıfının varlık koşulları daha çok

102 Eski Yunanistan'da, mızraklı ve kalkanlı askerlerin omuz omuza durarak oluşturdukları savaş düzeni. *-çev.*

sayıda yönden gelen tehditlerle karşı karşıyayken, baskı araçlarını, devlet adına resmî müdahalelerini ve devlet organları aracılığıyla her yerdeki mevcudiyetini artırmak zorundaydı. Kişilere ve mülkiyete yönelik saldırılar artarken, jandarmanın aynı oranda küçültülmesi mümkün değildir.

Devletin başvurabileceği diğer yol, borçlardan kurtulmaya çalışmak ve en zengin sınıfların sırtına *olağanüstü vergiler* yükleyerek bütçeyi hemen, ama geçici bir süreliğine denkleştirmektir. Düzen Partisi, ulusal serveti borsa sömürüsünden kurtarmak için, anavatanın sunağında kendi servetini mi kurban edecekti? *Pas si bête!* {O kadar aptal değil!}

Dolayısıyla, Fransız devleti baştan aşağı dönüştürülmeden Fransız devlet bütçesi dönüştürülemez. Bu devlet bütçesinin zorunlu sonucu devlet borçlanması, devlet borçlanmasının zorunlu sonucu da devlet borçları ticaretinin, devletten alacaklı olanların, bankacıların, para tüccarlarının, borsa kurtlarının egemenliğidir. Mali aristokrasinin düşürülmesinde Düzen Partisi'nin yalnızca bir kesiminin doğrudan katkısı vardı: *Fabrikatörler*. Orta büyüklükteki ve küçük sanayicilerden değil, Louis-Philippe döneminde hanedancı muhalefetin geniş tabanını oluşturan fabrika çıkarı naiplerinden söz ediyoruz. Onların çıkarı, hiç kuşkusuz, üretim maliyetlerinin azaltılmasında, dolayısıyla üretimden alınan vergilerin azaltılmasında, dolayısıyla faizleri vergilere eklenen devlet borçlarının azaltılmasında, dolayısıyla mali aristokrasinin düşürülmesindedir.

İngiltere'de (en büyük Fransız fabrikatörleri, İngiliz rakipleriyle karşılaştırıldıklarında birer küçük burjuvadır), gerçekten de, fabrikatörlerin, örneğin bir Cobden'in, bir Bright'ın, bankayı ve borsa aristokrasisini hedef alan haçlı seferinin başında olduğunu görürüz. Fransa'da neden böyle

değil? İngiltere'de sanayinin üstünlüğü vardır, Fransa'da ise tarımın. Sanayi, İngiltere'de *free trade*'e {serbest ticarete} gereksinim duyar, Fransa'da ise koruyucu gümrük vergilerine, diğer tekellerin yanı sıra ulusal tekele. Fransız sanayisi Fransız üretimine hükmetmediğinden, Fransız sanayicileri de Fransız burjuvazisine hükmetmez. Burjuvazinin geri kalan kesimlerine rağmen kendi çıkarlarını kabul ettirmek için, İngilizler gibi, hem hareketin başına geçip hem de aynı zamanda kendi sınıf çıkarlarını başa yerleştirmeleri mümkün değildir; devrimin peşine takılmak ve kendi sınıflarının ortak çıkarlarıyla karşıtlık içinde olan çıkarlara hizmet etmek zorundadırlar. Şubat'ta kendi konumlarını yanlış değerlendirmişlerdi; Şubat, zekâlarını keskinleştirdi. Öyle ya, işçilerin, işverenle, yani sanayici kapitalistle karşılaştırıldığında daha doğrudan doğruya tehdit ettiği kim var? Dolayısıyla, fabrikatör, Fransa'da, zorunlu olarak, Düzen Partisi'nin en bağnaz üyesi oldu. *Kârının* finans sektörü tarafından azaltılması, *kârın proletarya tarafından ortadan kaldırılmasının yanında nedir ki*?

Fransa'da, küçük burjuva, normalde sanayici burjuvanın yapması gereken şeyi yapar; işçi, normalde küçük burjuvaya düşmesi gereken görevi yerine getirir; peki ya işçinin problemi, onu kim çözer? Hiç kimse. Bu problem Fransa'da çözülmez; bu problem Fransa'da ilan edilir. Bu problem, hiçbir yerde, ulusal sınırlar içinde çözülmez; Fransız toplumu içindeki sınıf savaşı, ulusları karşı karşıya getiren bir dünya savaşına dönüşür. Çözüm, ancak, proletaryanın, dünya savaşı tarafından, dünya pazarına hükmeden halkın başına, yani İngiltere'nin başına itildiği anda başlar. Burada sonunu değil örgütsel başlangıcını bulan devrim, kısa soluklu bir devrim değildir. Bugünkü kuşak, Musa'nın çölden geçmelerine ön-

derlik ettiği Yahudilere benziyor. Bu kuşağın yapacağı tek şey, yeni bir dünya fethetmek değil; yeni bir dünyayla baş edebilecek insanlara yer açmak için, yok olmak zorunda.

Fould'a dönelim.

Fould, 14 Kasım 1849'da Ulusal Meclis kürsüsüne çıktı ve mali sistemini açıkladı: Eski vergi sisteminin savunulması! Şarap vergisinin yürürlükte tutulması! Passy'nin gelir vergisinin geri çekilmesi!

Passy de bir devrimci değil, Louis-Philippe'in eski bir bakanıydı. Dufaure'un ekibindeki püritenlerden ve Temmuz Monarşisinin günah keçisi Teste'in en yakın sırdaşlarından biriydi.[103] Passy de eski vergi sistemini övmüş, şarap vergisinin yürürlükte tutulmasını öğütlemişti; ama aynı zamanda, bütçe açığının örtüsünü kaldırıp atmıştı. Devletin iflas etmesi istenmiyorsa yeni bir verginin, yani gelir vergisinin zorunlu olduğunu açıklamıştı. Ledru-Rollin'a devletin iflasını öneren Fould, Yasama Meclisine bütçe açığını önerdi. Taahhüt ettiği tasarruf önlemlerinin sırrı daha sonra açığa çıktı ve örneğin, harcamalar 60 milyon azalırken dalgalı borcun 200 milyon arttığı görüldü; sayıların sınıflandırılmasında ve hesapların düzenlenmesinde, sonunda tümü yeni borçlanmalarla sonuçlanan hokkabazlıklar...

Fould'un döneminde, mali aristokrasi, burjuvazinin diğer kıskanç kesimlerinin yanında, doğal olarak, Louis-Philippe zamanındaki kadar utanmazca bir yiyicilik sergileyemedi. Ama bir kere, sistem aynı sistemdi; borçlar sürekli artıyor,

103 8 Temmuz 1847'de Paris'teki Soylular Meclisinde {*Chambre des Pairs*} Parmentier ile General Cubières bir tuz yatağı imtiyazını almak amacıyla memurlara rüşvet vermekten, dönemin bayındırlık bakanı {Jean-Baptiste} Teste ise bu rüşveti kabul etmekten dolayı yargılanmaya başlamıştı. Teste, yargılama sürecinde bir intihar girişiminde bulunmuştu. Tümü ağır para cezalarına, Teste ise ek olarak üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. –*Engels'in 1895 baskısına notu.*

açık maskeleniyordu. Ayrıca, zamanla eski borsa dolandırıcılıkları daha açık bir şekilde yapılmaya başladı. Kanıt: Avignon demiryolu hakkındaki yasa, devlet kâğıtlarındaki bir ara tüm Paris'in diline düşen gizemli dalgalanmalar ve son olarak Fould ile Bonaparte'ın 10 Mart seçimleri üzerindeki başarısızlığa uğrayan spekülasyonları.

Mali aristokrasinin resmen restore edilmesinin ardından, Fransız halkının kısa süre içinde yine bir 24 Şubat'la karşılaşması kaçınılmazdı.

Kurucu Meclis, mirasçısına yönelik nefret nöbetlerinden birinde, İsa'dan sonra 1850 yılı için şarap vergisini kaldırmıştı. Eski vergiler kaldırılarak yeni borçlar ödenemezdi. Düzen Partisi'nin kreten {zekâ özürlü} üyelerinden *Creton*, daha Yasama Meclisi tatile girmeden, şarap vergisinin yürürlükte tutulması için önerge vermişti. Fould, Bonaparte hükümeti adına bu önergeyi kabul etti ve Ulusal Meclis 20 Aralık 1849'da, yani Bonaparte'ın cumhurbaşkanı ilan edildiği günün yıldönümünde, *şarap vergisinin geri getirilmesini* kararlaştırdı.

Şarap vergisinin geri getirilmesi lehine ilk konuşan kişi bir maliyeci değil, Cizvit lider *Montalembert*'di. Gerekçelendirmesi çarpıcı derecede basitti: Vergi, hükümeti doyuran ana memesidir. Hükümet ise, baskı araçlarıdır, yetkili organlardır, ordudur, polistir, memurlardır, yargıçlardır, bakanlardır, *papazlar*dır. Vergiye yönelik saldırı, anarşistler tarafından gerçekleştirilen ve burjuva toplumunun maddi ve manevi üretimini proleter barbarların tecavüzlerinden koruyan düzen bekçilerini hedef alan saldırıdır. Vergi, mülkiyetin, ailenin, düzenin ve dinin yanındaki beşinci tanrıdır. Ve şarap vergisi hiç kuşku yok ki bir vergidir; üstelik sıradan bir vergi değil, geleneksel, monarşi yanlısı, saygın

bir vergidir. *Vive l'impôt des boissons! Three cheers and one cheer more!* {Yaşasın içecek vergisi! Üç kez "Yaşa!" ve bir kez daha "Yaşa!"}

Fransız köylüsü şeytanı düşündüğünde, gözünde vergi tahsildarı canlanır. Montalembert'in vergiyi tanrı düzeyine yükselttiği andan itibaren, köylü tanrı inancını yitirdi, ateist oldu ve kendisini şeytanın, yani *sosyalizmin* kollarına attı. Düzenin dini onu kaybetmişti, Cizvitler onu kaybetmişti, Bonaparte onu kaybetmişti. 20 Aralık 1849, 20 Aralık 1848'i geri dönüşsüz şekilde lekelemişti. Montalembert'in ifadesiyle devrim fırtınasının habercisi olan şarap vergisinin darbe vurduğu "amcasının yeğeni", ailesinde bu darbeyi alan ilk kişi değildi. Gerçek ve büyük Napoleon, St. Helena'da,[104] şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasının, güney Fransa köylülerini kendisinden soğutarak, düşüşüne başka her şeyden daha fazla katkıda bulunduğunu açıklamıştı. Napoleon, daha XIV. Louis döneminde halkın en fazla nefret ettiği şey olan (Boisguillebert ile Vauban'un yazılarına bakınız) ve birinci devrim tarafından kaldırılan şarap vergisini 1808'de değiştirilmiş biçimiyle yeniden yürürlüğe sokmuştu. Restorasyon Fransa'ya girerken, önünde yalnızca Kazaklar[105] değil, şarap vergisinin kaldırılacağı vaatleri de koşturuyordu. Ama kuşkusuz, *gentilhommerie* {soylular}, *gent taillable à merci et miséricorde*'a {kayıtsız şartsız vergi yükümlüsü olan halka} verdikleri sözleri tutmasa da olurdu. 1830, şarap vergisinin kaldırılacağı sözünü verdi. Söylediğini yapmak ve yaptığını söylemek onun tarzı değildi. 1848, her şey için söz verdiği gibi, şarap

104 Napoleon Bonaparte (I. Napoleon), Waterloo Savaşı'nda yenilgiye uğratıldıktan sonra İngilizler tarafından esir alınmış ve yaşamının sonuna kadar kalacağı Atlantik Okyanusu'ndaki St. Helena adasına sürülmüştü. *-çev.*

105 1814-15 yıllarında Paris'i işgal altında tutan Avrupa Koalisyonunun güçleri arasında Rus ordusuna bağlı Kazak süvarileri de vardı. *-çev.*

vergisinin kaldırılacağı sözünü de verdi. Son olarak, hiçbir söz vermeyen Kurucu Meclis, değinilmiş olduğu üzere, şarap vergisinin 1 Ocak 1850'de kaldırılmasını öngören, vasiyet niteliğindeki bir karar aldı. Ve 1 Ocak 1850'den tam 10 gün önce, Yasama Meclisi onu yeniden yürürlüğe soktu; Fransız halkı sürekli şarap vergisini kovalıyor ve onu kapıdan dışarı attığında, bacadan yine içeri girdiğini görüyordu.

Halkın şarap vergisinden nefret etmesi, Fransız vergi sisteminin tüm iğrençliklerini kendisinde toplamasıyla açıklanabilir. Toplanma biçimi iğrençtir, dağıtılma biçimi aristokratçadır, çünkü en pahalı şaraplardan da en sıradan olanlarından da aynı oranda vergi alınır. Dolayısıyla, tüketicilerin servetlerinin azalmasıyla orantılı olarak, geometrik şekilde artar; ters çevrilmiş bir artan oranlı vergidir. Bu nedenle, yabancı madde katılmış ve sahte şarapları ödüllendirerek, doğrudan doğruya emekçi sınıfların zehirlenmesine yol açar. 4000'den fazla nüfuslu tüm kentlerin kapılarında yerel gümrükler kurarak ve her bir kenti Fransız şarabına karşı koruyucu gümrük vergilerine başvuran bir yabancı ülkeye çevirerek tüketimi azaltır. Büyük şarap tüccarlarının ve onlardan önce de geçimleri dolaysız olarak şarap tüketimine bağlı olan küçük tüccarların (*marchands de vins*) ve şarap evi sahiplerinin tümü, şarap vergisinin açık düşmanlarıdır. Ve son olarak, şarap vergisi, tüketimi azaltarak, üreticilerin pazarını küçültür. Kentlerdeki işçileri şaraba para ödeyemez hâle getirirken bağcıları da ürünlerini satamaz hâle getirir. Ve Fransa'da bağcıların nüfusu yaklaşık olarak 12 milyon. Dolayısıyla, genel olarak halkın şarap vergisinden nefret etmesi ve özel olarak köylülerin bu vergiye azılı bir düşmanlıkla yaklaşması anlaşılır şeylerdir. Üstüne üstlük, şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasını münferit, az çok

rastlantısal bir gelişme olarak görmüyorlardı. Köylülerin babadan oğula geçen bir tür özel tarihsel geleneği bulunur; bu tarih okulunda, kulaktan kulağa, her hükümetin, köylüleri dolandırmaya çalıştığı süre boyunca şarap vergisinin kaldırılacağı sözünü verdiği, ama köylüleri kandırır kandırmaz, şarap vergisini koruduğu ya da yeniden yürürlüğe soktuğu fısıldanıyordu. Köylü, şarap vergisiyle, iktidarın kokusunu, eğilimini test eder. Şarap vergisinin 20 Aralık'ta yeniden yürürlüğe sokulması şu anlama geliyordu: *Louis Bonaparte da diğerleri gibi*; ama o, diğerleri gibi değildi; o bir *köylü buluşuydu*; şarap vergisine karşı toplanan milyonlarca imzalı dilekçelerle, bir yıl önce "amcasının yeğeni"ne vermiş oldukları oyları geri aldılar.

Fransa'nın toplam nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturan kır nüfusunun büyük bir bölümü, özgür *toprak sahipleri* denen kişilerden oluşur. 1789 Devrimi tarafından feodal yüklerden karşılıksız olarak kurtarılan birinci kuşak, toprak için hiçbir bedel ödememişti. Ama izleyen kuşaklar, yarı serf atalarının kira, ondalık, angarya vb. biçimler altında ödediklerini, *toprak fiyatı* biçimi altında ödedi. Bir taraftan nüfusun artması ve diğer taraftan toprağın parçalanması ölçüsünde, parsel fiyatları da yükseldi, çünkü boyutları küçüldükçe onlara yönelik talep büyüyordu. Ne var ki, ister doğrudan doğruya satın alsın, isterse miras ortaklarına kendi payına düşen sermaye olarak hesaplatsın, parselleri için ödediği fiyatın artması ölçüsünde, *köylünün borcu*, yani *ipotek miktarı* da kaçınılmaz olarak artıyordu. Araziye dayalı borç senedinin adı *ipotek*tir; bu, arazi için düzenlenen rehin senedidir. Orta Çağ arazilerinin üzerinde *ayrıcalıklar* birikiyordu, modern parsellerin üzerinde ise *ipotekler* birikiyor. Diğer yandan: Toprak, parselleme düzeninde, sahibi için yalnızca

bir *üretim aracıdır*. Toprak ne kadar bölünürse verimliliği de o kadar azalır. Üretim aracının bölünmesi ölçüsünde tarımsal faaliyetlerin *üretim dışı maliyetleri* artarken, arazilerde makine kullanımı, işbölümü, drenaj ve sulama kanallarının yerleştirilmesi gibi büyük ölçekli toprak iyileştirme işlerinin yapılması vb. giderek olanaksızlaşır. Tüm bunlar, parsel sahibinin sermayeye sahip olup olmamasından bağımsız olarak gerçekleşir. Ama parçalanmanın artması ölçüsünde, parsel sahibi köylünün elinde sermaye olarak en zavallı demirbaşıyla birlikte arazisinden başka bir şey kalmaz; arazi üzerindeki sermaye yatırımları azalır; çiftçi, tarım bilimindeki ilerlemelerden yararlanmak için gereken topraktan, paradan ve eğitimden yoksun kalır; tarım geriler. Sonunda, tüm köylü ailesi, mülkleri yüzünden başka işler yapamaz ve buna rağmen topraktan geçinemez duruma gelirken, *brüt tüketimin* artması ölçüsünde *net kazanç* azalır.

Dolayısıyla, nüfus ve onunla birlikte arazilerdeki bölünmüşlük ne kadar artarsa, *üretim aracı*, yani toprak o kadar *pahalılaşır ve verimsizleşir*, *tarım* o kadar *geriler* ve *köylü* o kadar *borçlanır*. Ve daha önce sonuç olan şey nedene dönüşür. Her bir kuşak bir sonrakine daha büyük bir borç yükü bırakır, her yeni kuşak daha elverişsiz ve zorlaşan koşullarda işe başlar, ipotek ipoteği doğurur ve köylü, *yeni borçlar* için parselini güvence olarak gösteremez, yani ona yeni ipotekler koyduramaz duruma geldiğinde, doğrudan doğruya *tefecinin* eline düşer ve *tefeci faizleri* aşırı yüksek düzeylere yükselir.

Fransız köylüsü, işte bu şekilde, toprağa dayalı *ipoteklerin faizleri* biçimi altında ve *tefecinin ipoteksiz avanslarının* faizleri biçimi altında, yalnızca toprak rantını, yalnızca sınai kârını, kısacası yalnızca *tüm net kazancını* değil, aynı zamanda *ücretinin* bile *bir bölümünü* kapitaliste devrederek, *İr-*

landalı kiracı çiftçinin düzeyine düştü; tüm bunlar, *özel mülk sahibi* olmak adına yaşandı.

Sürekli artan *vergi yükü* ve kısmen, Fransız yasalarının toprak mülkiyetini kontrol etmek için kullandığı formalitelerden, kısmen, her yerde birbirlerini sınırlandıran ve birbirleriyle kesişen parseller üzerindeki sayısız anlaşmazlıklardan, kısmen de, mülkiyetten yalnızca hayallerindeki mülkleri, yani *mülkiyet haklarını* bağnazca savunurken haz alan köylülerin dava düşkünlüğünden kaynaklanan *mahkeme masrafları*, Fransa'da bu süreci hızlandırdı.

1840 yılına ait bir istatistik çalışmasına göre, Fransız topraklarının gayrisafi hasılası 5 237 178 000 franktı. Bunun 3 552 000 000 frangı, çalışan insanların tüketimini de kapsayacak şekilde, tarımsal masraflara gidiyordu. Geriye kalan 1 685 178 000 franklık net hasıladan, ipotek faizleri için 550 milyonluk, mahkeme masrafları için 100 milyonluk, vergiler için 350 milyonluk, kayıt parası, damga vergisi, ipotek harçları vb. için 107 milyonluk indirimlerin yapılması gerekiyor. Net hasılanın kalan üçte biri, yani 538 milyon, nüfusa bölündüğünde, kişi başına 25 frank bile etmez.[106] Kuşkusuz, bu hesaplamada ne ipotek dışı tefeci faizleri ne de avukat masrafları vb. yer alıyor.

Cumhuriyet eski yüklerine yenilerini eklediğinde Fransız köylülerinin ne duruma düştüğünü anlamak mümkün. Görüldüğü üzere, onlar üzerindeki sömürü, sanayi proletaryası üzerindeki sömürüden yalnızca *biçim* açısından farklı. Sömürücü aynı: *Sermaye*. Tek tek kapitalistler tek tek köylüleri

106 Hesaplamada, Marx'ın net hasıladan düşülmesi gereken sayıları yuvarlayarak yazmış olmasından ve/veya dizgi hatasından kaynaklanmış olabilecek bir yanlış var. Önceki tüm sayılar doğru kabul edilirse, sonuç, 538 000 000 değil, 578 178 000 frank olmalı. Ama bu sayıyla da kişi başına düşen miktar 25 franktan az oluyor. *-çev.*

ipotek ve *tefecilik* aracılığıyla, kapitalistler sınıfı köylü sınıfını *devlet vergisi* aracılığıyla sömürüyor. Köylünün mülkiyet hakkı, sermayenin bugüne kadar onu büyülemesini sağlayan tılsımdır; onu sanayi proletaryasının üzerine sürmek için kullandığı bahanedir. Köylüyü yalnızca sermayenin düşüşü yükseltebilir; yalnızca anti-kapitalist bir hükümet, bir proletarya hükümeti, köylünün ekonomik sefaletine, toplumsal gerilemesine son verebilir. *Anayasal cumhuriyet*, onun birleşik sömürücülerinin diktatörlüğüdür; *sosyal demokrat*, yani *kızıl* cumhuriyet, müttefiklerinin diktatörlüğüdür. Ve terazinin kefesi köylünün seçim sandığına attığı oylara göre yükselir ya da alçalır. Kendi kaderine kendisi karar vermek zorundadır. – Sosyalistler, her tür broşür, yıllık, takvim ve bildirilerinde bunları söylüyordu. Düzen Partisi'nin karşı yazıları, bu dili köylü için daha anlaşılır kılıyordu; köylüye seslenen Düzen Partisi, sosyalistlerin niyetlerini ve düşüncelerini kaba bir şekilde abartarak ve vahşi bir şekilde yorumlayıp tarif ederek gerçek köylü aksanını yakalıyor ve onun yasak meyve iştahını kabartıyordu. Ama en anlaşılır olanı, köylü sınıfının oy hakkını kullanarak edindiği deneyimlerin ve devrimci bir hızla art arda üzerine çöken hayal kırıklıklarının diliydi. *Devrimler, tarihin lokomotifleridir.*

Köylünün adım adım büyük bir dönüşüm geçirmekte olduğunun farklı belirtileri vardı. Kendisini daha Yasama Meclisi seçimlerinde gösteren bu dönüşüm, Lyon'a komşu beş ildeki sıkıyönetimde de ortaya çıkmıştı, 13 Haziran'dan aylar sonra Girond ilinde *Chambre introuvable*'ın {Bulunmaz Meclis}[107] eski başkanının yerine bir *Montagnard*'ın

107 Napoleon'un 1815'teki ikinci düşüşünün hemen ardından seçilen, bağnazlık derecesinde aşırı kralcı ve gerici Temsilciler Meclisinin tarihteki adı budur – *Engels'in 1895 baskısına notu.*

seçilmesinde de, Meşruiyetçilerin vaat edilmiş ülkesi, 1794 ve 1795'te cumhuriyetçilere yönelik en korkunç rezilliklerin sahnesi, liberallerin ve Protestanların herkesin gözü önünde öldürüldüğü 1815'in *terreur blanche*'ının {beyaz terörünün} merkezi olan *du Gard* ilinde ölmüş olan bir Meşruiyetçi temsilcinin yerine 20 Aralık 1849'da bir kızıl temsilcinin seçilmesinde de. En durağan sınıfın bu devrimcileşme süreci, şarap vergisinin yeniden yürürlüğe sokulmasının ardından en açık şekilde görülüyor. 1850'nin Ocak ve Şubat aylarında hükümetin aldığı önlemler ve çıkarılan yasalar neredeyse yalnızca *illeri* ve *köylüleri* hedef alıyor. Köylülerin ilerlemesinin en çarpıcı kanıtı.

Jandarmayı valinin, kaymakamın ve herkesten çok *maire*'in {belediye başkanının} engizisyoncusu yapan, casusluk faaliyetlerini en uzak köy topluluklarının en kuytu köşelerine kadar yayan *Hautpoul genelgesi*; köylü sınıfının uzmanları, sözcüleri, eğiticileri ve çevirmenleri olan öğretmenleri valinin insafına terk eden, okumuş sınıfın proleterlerinin vahşi birer hayvan gibi bir köyden diğerine kovalanmalarını sağlayan *öğretmenlere karşı yasa*; görevden alma yetkisini Demokles'in kılıcı gibi başlarının üzerinde sallandırarak köylü topluluklarının başkanlarını her an cumhuriyetin başkanının ve Düzen Partisi'nin karşısına çıkaran *belediye başkanlarına karşı yasa tasarısı*; Fransa'nın 17 askerî bölgesini dört paşalığa[108] dönüştüren ve kışla ile açık ordugâhı Fransızlara zorla ulusal toplantı mekânları olarak kabul ettiren *emir*; Düzen Partisi'nin, bilinçsizliği ve Fransa'nın zorla aptallaştırılmasını, genel oy hakkı rejimindeki varlık koşulu olarak ilan etmesi anlamına gelen *öğretim yasası*... Tüm bu

108 Batı dillerine Türkçeden geçen bu sözcüğün Almancası "*Paschalik*". *-çev.*

yasalar ve önlemler neydi? İlleri ve illerdeki köylüleri Düzen Partisi'ne yeniden kazanmaya yönelik umutsuz çabalar.

Baskı araçları olarak değerlendirildiklerinde, bunlar, kendi amaçlarına ters düşen zavallı araçlardı. Şarap vergisinin yürürlükte tutulması, 45 santimlik vergi, köylülerin milyarlık geri ödemeye ilişkin dilekçelerinin alay edercesine reddedilmesi vb. büyük önlemler, yasama organının tüm bu gök gürlemeleri, köylü sınıfını tek seferde, bir bütün olarak ve tam ortadan vurmuştu; yukarıda anılan yasalar ve önlemler hem saldırıyı hem de direnişi *genelleştirmiş*, her bir köy evinin gündelik konuşma konusu hâline getirmiş, devrimi her bir köye aşılamış, *devrimi yerelleştirmiş ve köylüleştirmişti.*

Diğer yandan, Bonaparte'ın bu önerileri ve bunların Ulusal Meclis tarafından kabul edilmesi, anayasal cumhuriyetin iki gücünün, anarşinin bastırılması, yani burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklanan tüm sınıfların bastırılması söz konusu olduğunda, birlik hâlinde olduklarını kanıtlamıyor mu? *Soulouque*, sert mesajının hemen ardından,[109] Louis Bonaparte'ın Napoleon'un basık bir karikatürü olmasına benzer şekilde Fouché'nin kirli ve bayağı bir karikatürü olan *Carlier*'nin mesajı aracılığıyla, düzene *dévouement*'u {bağlılığı} konusunda Yasama Meclisine güvence vermemiş miydi?[110]

Öğretim yasası bize genç Katoliklerle yaşlı Voltaire'cilerin ittifakını gösteriyor. Birleşik burjuvaların egemenliği, Cizvit dostu Restorasyon ile özgür düşünceli gözükmeye çalışan

109 Louis Bonaparte'ın 30 Ekim 1849'da Barrot hükümetini görevden alarak verdiği mesaj. *-çev.*

110 Paris'in polis müdürlüğüne yeni atanmış olan Carlier, 10 Kasım 1849 tarihli mesajında, "dinin, emeğin, ailenin, mülkiyetin ve bağlılığın" korunması için bir "anti-sosyalist toplumsal birlik"in kurulması çağrısında bulunmuştu. Bu mesaj *Le Moniteur universel*'in 11 Kasım 1849 tarihli 315. sayısında yayımlanmıştı. *-İngilizce ed.*

Temmuz Monarşisinin ortak despotizminden başka bir şey olabilir miydi? Üstünlük kurmak için birbirleriyle mücadele ettikleri dönemde burjuvazinin bir kesiminin diğerine karşı halka dağıttığı silahların, birleşik diktatörlüklerine karşı çıkmaya başladığı günden itibaren halktan geri alınması gerekmiyor muydu? Hiçbir şey, hatta *Concordats à l'amiable*'ın reddedilmesi bile, Parisli butik sahibini, *Cizvitliğin* bu fingirdekçe sergilenişinden daha fazla kızdırmadı.

Bu arada hem Düzen Partisi'nin farklı hizipleri arasındaki çatışmalar hem de Ulusal Meclis ile Bonaparte arasındaki çatışmalar devam ediyordu. Ulusal Meclis, Bonaparte'ın, *coup d'état*'sından, yani kendi Bonapartist hükümetini kurmasından hemen sonra, monarşi malulleri olan yeni atanmış valileri huzurunda toplayarak, yeniden başkan seçilmesi için anayasaya aykırı şekilde ajitasyon yapmalarını, makamlarını korumalarının koşulu hâline getirmesinden; Carlier'nin, göreve başlamasını, Meşruiyetçi kulüplerden birini kapatarak kutlamasından; Bonaparte'ın, kendi bakanlarının meclis kürsüsünden inkâr etmek zorunda kaldıkları gizli isteklerini kamuoyuna duyuran kendi gazetesi *Le Napoleon*'u kurmasından pek hoşlanmamıştı; ayrıca, ciddiye alınmayan çeşitli güvensizlik oylarına rağmen hükümetin meydan okurcasına yerinde tutulmasından; günde dört *sou*'luk bir zamla astsubayların ve Eugène Sue'nün *Mystères*'inden {*Paris'in Sırları* adlı kitabından} çalınma bir fikirle, yani kefilsiz kredi açan bir bankayla, proletaryanın desteğini kazanma girişiminden ve son olarak, cumhurbaşkanı kendi popülerliğini tek tek çıkardığı af kararlarıyla *en détail* {parça parça} korurken, Yasama Meclisini halkın gözünden *en gros* {toptan} düşürmek amacıyla, bakanlar aracılığıyla, geriye kalan Haziran isyancılarının Cezayir'e sürülmesi için başvuruda bulunulması utanmazlığından da

pek hoşlanmamıştı. Thiers, *coups d'état* {hükümet darbeleri} ve *coups de tête* {düşüncesizce eylemler} gibi tehdit içeren ifadeler kullanıyor, Yasama Meclisi ise, Bonaparte'ın kendisi için sunduğu tüm yasa tasarılarını reddederek ve ortak çıkarlar adına önerdiklerinin her biri için, yürütme gücünü artırma yoluyla kendi kişisel gücünü artırmaya çalışıp çalışmadığını gürültülü bir güvensizlikle sorgulayarak ondan öç alıyordu. Kısacası, *öcünü saygısızlık komplosuyla alıyordu.*

Meşruiyetçi parti ise, daha yetenekli Orleans'cıların neredeyse tüm mevkileri yeniden ele geçirmesinden ve kendisi, kurtuluşunu temel olarak *adem-i merkezîleştirmede* ararken, *merkezîleşmenin* artmasından hoşnutsuzdu. Ve gerçekten de böyleydi. Karşı-devrim *zor yoluyla merkezîleşiyor*, yani devrimin mekanizmasını hazırlıyordu. Banknotların değerlerini sabitleme yoluyla Fransa'nın altın ve gümüşlerini bile Paris Bankası'nda *merkezîleştirmiş* ve böylece devrimin *hazır savaş hazinesini* yaratmıştı.

Son olarak, Orleans'cılar, kendi evlilik dışı çocuk ilkeleri yerine meşruiyet ilkesinin güç kazanmasından[111] ve bu olurken, soylu bir kişiyle uygunsuz burjuva evliliği yaşayan eş sayılarak, her an haksızlıklara ve kötü davranışlara maruz bırakılmalarından hoşnutsuzdu.

Köylülerin, küçük burjuvaların, genel olarak orta katmanların adım adım proletaryanın yanına geçtiklerini, resmî cumhuriyetle açık bir karşıtlığa itildiklerini, onun tarafından düşman yerine koyulduklarını gördük. *Burjuva diktatörlüğüne karşı ayaklanma, toplumsal bir değişime du-*

111 Fransa Kralı XIV. Louis'nin ölümünden (1715) sonra yürütülen iktidar mücadeleleri sırasında, Orleans'cılar, eski kralın evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocuklarının yetkilerinin ellerinden alınmasını savunmuş ve bu amaçlarına ulaşmıştı. *-çev.*

yulan gereksinim, hareket organları olarak demokratik-cumhuriyetçi kurumlara tutunma, belirleyici devrimci güç olarak proletaryanın çevresinde toplanma: Bunlar, *Sosyal Demokrasi Partisi* diye anılan partinin, *Kızıl Cumhuriyet Partisi*'nin ortak özellikleridir. Düşmanlarının vaftiz adıyla *Anarşi Partisi* de, en azından *Düzen Partisi* kadar, farklı çıkarların bir koalisyonuydu. "Anarşi" partisinin başlangıç ve bitiş noktalarını oluşturan uçlar arasındaki mesafe, eski toplumsal düzensizliği azaltmaya yönelik en küçük reformdan eski toplumsal düzenin yıkılmasına, burjuva liberalizminden devrimci terörizme uzanan bir yelpazeyi kapsayacak kadar genişti.

Koruyucu gümrük vergilerinin kaldırılması – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin *sanayici* kesiminin tekelini hedef alır. Devlet bütçesinin düzenlenmesi – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin *mali* kesiminin tekelini hedef alır. Et ve tahıl ithalatının serbest bırakılması – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin üçüncü kesimi olan *büyük toprak sahiplerinin* tekelini hedef alır. Serbest ticaret partisinin, yani İngiltere'deki en ileri burjuva partisinin talepleri, Fransa'da sosyalist talepler olarak görülür. Voltaire'cilik – sosyalizm! Çünkü Düzen Partisi'nin dördüncü bir kesimi olan *Katolik* kesimi hedef alır. Basın özgürlüğü, örgütlenme hakkı, genel halk eğitimi – sosyalizm, sosyalizm! Bunlar, Düzen Partisi'nin genel tekelini hedef alır.

Devrimin gidişi, koşulları o denli hızlı olgunlaştırmıştı ki, her renkten reform yanlısı, orta sınıfların en ılımlı talepleri, en uçtaki yıkıcı partinin bayrağının, yani *kızıl bayrağın* çevresinde toplanmak zorunda kalıyordu.

Anarşi partisinin çeşitli büyük kanatlarının *sosyalizmi*, iktisadi koşullara ve kendi sınıflarının ya da sınıf kesimlerinin bu koşullardan kaynaklanan toplam devrimci

gereksinimlerine bağlı olarak ne kadar farklılaşırsa farklılaşsın, *bir* noktada uyumludur: kendisini *proletaryanın kurtuluşunun aracı* ve proletaryanın kurtuluşunu da kendi *amacı* ilan eder. Bu da, kendi gereksinimlerine göre dönüştürülmüş bir dünyanın herkes için en iyi dünya olacağını, tüm devrimci taleplerin gerçekleşmesini ve tüm devrimci çatışmaların ortadan kaldırılmasını sağlayacağını bildirenlerden bazılarının kasıtlı aldatmacası, bazılarının da kendi kendilerini kandırmasıdır.

Anarşi partisinin hayli benzer görünümlü *genel* sosyalist sözlerinin altında, *National'in, Presse'in ve Siècle'in,* mali aristokrasinin egemenliğini yıkmayı ve sanayi ile ticareti bugüne kadarki zincirlerinden kurtarmayı az çok tutarlı bir şekilde isteyen *sosyalizmi* saklanıyor. Bu, sanayinin, ticaretin ve tarımın sosyalizmidir ve bu kesimlerin Düzen Partisi'ndeki naipleri, bu çıkarları, kendi özel tekelleriyle uyumlu olmaktan uzaklaşmaları ölçüsünde reddediyor. Asıl *küçük burjuva sosyalizmi* veya sosyalizm *par excellence* {türünün en iyi örneği olan sosyalizm}, sosyalizmin her türü gibi işçilerin ve küçük burjuvaların bir bölümünü doğal olarak çevresinde toplayan bu *burjuva sosyalizminden* farklıdır. Sermaye, küçük burjuvazinin peşine asıl olarak *alacaklı* kimliğiyle düşer, küçük burjuvazi, *kredi kuruluşları* ister; sermaye, onu *rekabet* aracılığıyla yok eder, o, devletin desteklediği *birlikler* ister; sermaye, onu *yoğunlaşma* aracılığıyla ezer, o, *artan oranlı vergiler,* miras bırakma hakkının sınırlandırılması, büyük işlerin devlet tarafından üstlenilmesi gibi *sermayenin büyümesini zorla engelleyen* önlemler ister. Küçük burjuvazi, kendi sosyalizminin (belki kısa sürecek ikinci bir Şubat Devrimi dışında) barışçıl yollarla hayata geçirileceğini hayal ettiğinden, yaklaşmakta olan ta-

rihsel süreç, ona, doğal olarak, toplumun düşünürlerinin ister birlikte isterse tek tek mucitler olarak tasarlamakta ya da tasarlamış oldukları *sistemlerin uygulanması* gibi görünür. Dolayısıyla, eldeki sosyalist *sistemlerin*, yalnızca proletaryanın henüz kendi özgür tarihsel hareketini oluşturacak kadar gelişmediği dönem boyunca proletaryanın teorik ifadesi olan *doktrinci sosyalizmin* seçmecileri {*Eklektiker*} ya da müritleri olurlar.

Hareketin bütününden çok, anlarından birini önemseyen; ortaklaşa, toplumsal üretimin yerine tek tek bilgiçlerin kafalarından çıkan şeyleri koyan ve her şeyden önemlisi, sınıfların devrimci mücadelesini ve bunların gereklerini, hayal düzeyinde, küçük el çabuklukları ya da büyük duygusallıklarla ortadan kaldıran bu *ütopya*, yani *doktrinci sosyalizm*, temelde yalnızca bugünkü toplumu idealize eden, onun gölgesiz bir resmini alan ve kendi idealini toplumsal gerçekliğe rağmen hayata geçirmek isteyen işte bu doktrinci sosyalizm, proletarya tarafından küçük burjuvaziye bırakılırken; farklı sosyalist liderlerin kendi aralarındaki mücadele, "sistem"lerin her birinin, toplumsal dönüşümün geçiş noktalarından birini diğerinin karşısına koyup ona gösterişli bir şekilde bağlandığını ortaya çıkarırken; *proletarya*, giderek, *devrimci sosyalizmin*, yani burjuvazinin *Blanqui* adını taktığı *komünizmin* çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm, *devrimin sürekliliğinin ilanıdır*; *genel olarak sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması*, bunların dayandığı tüm üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, söz konusu üretim ilişkilerine karşılık gelen tüm toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılması, bu toplumsal ilişkilerin ürünü olan tüm düşüncelerin köklü bir şekilde dönüştürülmesi için zorunlu geçiş noktası olarak, proletaryanın *sınıf diktatörlüğüdür*.

Bu sunuma ayrılan yer bu konuyu daha fazla açmamıza izin vermiyor.

Görmüş olduğumuz üzere *Düzen* Partisi'nde *mali aristokrasi* liderliği zorunlu olarak nasıl aldıysa, "*anarşi*" partisinde de bunu *proletarya* yaptı. Devrimci bir birlik oluşturan farklı sınıflar proletaryanın çevresinde toplanırken, iller giderek daha güvenilmez hâle gelirken ve Yasama Meclisi, Fransız Soulouque'unun hak iddiaları karşısında giderek hırçınlaşırken, 13 Haziran'dan sonra meclisten atılan *Montagnard*'ların yerini doldurmak için yapılması gereken, ama uzun süre ertelenen ve geciktirilen ara seçimler yaklaşıyordu.

Düşmanları tarafından hor görülen, sözde dostları tarafından kötü davranılan ve her gün küçük düşürülen hükümet, bu berbat ve katlanılmaz durumdan kurtulmak için *tek bir* yol görüyordu: *Ayaklanma*. Paris'teki bir ayaklanma, Paris'te ve illerde sıkıyönetim ilan etmeyi ve böylece seçimleri kontrol altına almayı mümkün kılardı. Diğer yandan, düzenin dostları da, anarşiye karşı zafer kazanan bir hükümetin karşısında, kendileri de anarşist gibi görünmek istemeyecekse, bazı ödünler vermek zorunda kalırdı.

Hükümet işe koyuldu. 1850'nin Şubat ayının başında, özgürlük ağaçlarının kesilmesi yoluyla halkın kışkırtılması.[112] Boşuna. Özgürlük ağaçları yerlerinden edildiğinde, hükümetin kendisi paniğe kapıldı ve kendi kışkırtmasından korkarak geri çekildi. Ama Ulusal Meclis, Bonaparte'ın bu beceriksizce kurtuluş denemesini buz gibi bir güvensizlikle karşıladı. Uzun ömürlü çelenklerin Temmuz Sütunu'ndan

112 Bonapartist polis müdürü Carlier, 5 Şubat 1850'de, tüm "özgürlük ağaçlarının" sökülmesi emrini verdi. "Özgürlük ağaçları" dikme geleneği {1789} Fransız Devriminde başlamış ve Temmuz 1830 ile Şubat 1848 devrimlerinden sonra yeniden canlanmıştı. *-Fransızca ed.*

uzaklaştırılması daha başarılı olmadı.[113] Ordunun bir bölümüne devrimci gösteriler yapma fırsatını ve Ulusal Meclise hükümete az çok örtülü bir güvensizlik oyu verme olanağını sundu. Hükümet yanlısı basının, genel oy hakkının kaldırılmasına ve Kazak işgaline ilişkin tehditleri boşunaydı. Hautpoul'un, Yasama Meclisinin ortasında solu sokağa çıkmaya çağırması ve hükümetin onu karşılamaya hazır olduğunu açıklaması boşunaydı. Hautpoul, meclis başkanının düzene uyma çağrısından başka hiçbir karşılık bulamadı ve Düzen Partisi, solcu bir milletvekilinin Bonaparte'ın darbe arzularıyla alay etmesine, cumhurbaşkanının düştüğü duruma sessizce sevinerek izin verdi. Son olarak, 24 Şubat'ta bir devrimin yapılacağı kehaneti de boşunaydı. Hükümet, halkın 24 Şubat'ı görmezden gelmesine yol açtı.

Proletarya hiçbir *ayaklanma* kışkırtmasına kapılmadı, çünkü bir *devrim* yapmak üzereydi.

Mevcut durum hakkındaki genel öfkeyi artırmaktan başka hiçbir sonuç doğurmayan hükümet kışkırtmalarının engelleyemediği seçim komitesi, Paris için, tümüyle işçilerin etkisi altında, üç aday belirledi: *Deflotte*, *Vidal* ve *Carnot*. *Deflotte*, Bonaparte'ın popülerliğini artırmak için başvurduğu girişimlerden biriyle affedilen bir Haziran sürgünüydü, Blanqui'nin bir arkadaşıydı ve 15 Mayıs kalkışmasına katılmıştı. "Zenginliğin Paylaştırılması Üzerine" {*De la répartition des richesses*} adlı kitabı nedeniyle komünist bir yazar olarak tanınan *Vidal*, Louis Blanc'ın Luxembourg Komisyonundaki eski sekreteriydi; zaferi örgütlemiş olan

113 Devrimin yıldönümü olan 24 Şubat'ta, halk, {Paris'teki Bastille Meydanı'nda bulunan ve 1830 Devriminin anısına yapılan} Temmuz Sütunu'nun taban ve korkulukları ile özgürlük için ölenlerin mezarlarını çelenklerle ve çiçeklerle donatmıştı. Polisin bunları aynı gece kaldırması halkta büyük bir öfkeye yol açmıştı. *Fransızca ed.*

Konvansiyon adamının oğlu *Carnot*, *National* partisinin en az lekelenmiş üyesi, Geçici Hükümette ve Yürütme Kurulunda eğitim bakanı, halk eğitimi hakkındaki demokratik yasa tasarısıyla Cizvitlerin öğretim yasasına karşı canlı bir protestoydu. Bu üç aday, üç müttefik sınıfı temsil ediyordu: Tepede, devrimci proletaryanın temsilcisi olan Haziran isyancısı; onun yanında, sosyalist küçük burjuvazinin temsilcisi olan doktrinci sosyalist; üçüncü ve son olarak da, cumhuriyetçi burjuva partisinin temsilcisi; söz konusu partinin demokratik formülleri Düzen Partisi'nin karşısında sosyalist bir anlam kazanmış ve kendi anlamlarını çoktan yitirmişti. Bu, *Şubat'taki gibi, burjuvaziye ve hükümete karşı genel bir koalisyondu.* Ama bu kez, *devrimci birliğin başı proletaryaydı.*

Sosyalist adaylar tüm zorluklara karşın kazandı. Ordu bile kendi savaş bakanı La Hitte'e karşı Haziran isyancısına oy verdi. Düzen Partisi yıldırım çarpmışa döndü. İllerdeki seçimler onu avutmadı; bu seçimlerde *Montagnard*'lar çoğunluk sağladı.

10 Mart 1850 seçimi! Bu, Haziran 1848'in iptaliydi: Haziran isyancılarını katledenler ve sürenler Ulusal Meclise geri dönmüştü; ama boyunları bükük, sürgün edilenlerin arkasında ve dudaklarında onların ilkeleriyle. *Bu, 13 Haziran 1849'un iptaliydi:* Ulusal Meclis tarafından aforoz edilen *Montagne* Ulusal Meclise geri dönmüştü; ama devrimin komutanı olarak değil, öne itilmiş borazancısı olarak. *Bu, 10 Aralık'ın iptaliydi:* Napoleon, bakanı La Hitte'le başarısızlığa uğramıştı. Fransa'nın parlamenter tarihinde buna benzer yalnızca bir olay yaşanmıştı: X. Charles'ın bakanı d'Haussez'nin 1830'daki başarısızlığı. 10 Mart 1850, son ola-

rak, Düzen Partisi'ne çoğunluğu kazandıran 13 Mayıs seçiminin iptaliydi. 10 Mart seçimi, 13 Mayıs'ın çoğunluğunu protesto etmişti. 10 Mart bir devrimdi. Oy pusulalarının arkasında kaldırım taşları yatıyor.

"10 Mart oylaması savaş demektir", diye haykırdı, Düzen Partisi'nin en önde gelen üyelerinden Ségur d'Aguesseau.

10 Mart 1850'yle birlikte anayasal cumhuriyet yeni bir evreye, *çözülme evresine* girdi. Çoğunluğun farklı hizipleri kendi aralarında ve Bonaparte'la yine birlik hâlinde; onlar yine düzenin kurtarıcıları ve Bonaparte yine onların *tarafsız adamı*. Kralcı olduklarını artık yalnızca burjuva cumhuriyetinin olanaklılığı konusunda umutsuzluğa kapıldıkları için hatırlıyorlar ve Bonaparte da taht iddiacısı olduğunu artık yalnızca cumhurbaşkanı olarak kalabileceği konusunda umutsuzluğa kapıldığı için hatırlıyor.

Bonaparte, Düzen Partisi'nin emriyle, Blanqui ile Barbès'in, Ledru-Rollin ile Guinard'ın savcısı *Baroche*'u içişleri bakanlığına atayarak, Haziran isyancısı *Deflotte*'un seçilmesine karşılık verir. Yasama Meclisi, *Carnot*'nun seçilmesine öğretim yasasını kabul ederek, *Vidal*'in seçilmesine sosyalist basını baskı altına alarak karşılık verir. Düzen Partisi, korkusundan, kendi basınının borazan sesleriyle kurtulmaya çalışır. Yayın organlarından biri, "kılıç kutsaldır" diye bağırır; bir başkası, "düzenin savunucuları, kızıl partiye karşı saldırıya geçmeli" der; üçüncü bir düzen horozu, "sosyalizm ile toplum arasında ölümüne bir düello, dur durak bilmeyen acımasız bir mücadele var; bu umutsuzluk düellosunda taraflardan biri yenilmek zorunda; toplum sosyalizmi yok etmezse, sosyalizm toplumu yok eder" diye öter. Düzen barikatlarını, din barikatlarını, aile barikatlarını yükseltin! Paris'teki 127 000 seçmenin icabına bakmak gerek! Sosyalistler

için Bartholomeus gecesi![114] Ve Düzen Partisi, bir an için, zaferden emin olduğuna kendisi de inanır.

Düzen Partisi'nin organları, en bağnazca yayınlarını "*Paris'in butik sahipleri*" hakkında yaparlar. Paris'in Haziran isyancısı, Paris'in butik sahipleri tarafından temsilci seçiliyor! Bunun anlamı, ikinci bir 1848 Haziran'ının mümkün olmadığıdır; bunun anlamı, ikinci bir 13 Haziran 1849'un mümkün olmadığıdır; bunun anlamı, sermayenin manevi etkisinin kırıldığıdır; bunun anlamı, burjuva meclisinin artık yalnızca burjuvaziyi temsil ettiğidir; bunun anlamı, büyük mülkiyetin yitirildiğidir, çünkü ona bağlı vasal, yani küçük mülkiyet, kurtuluşunu mülksüzler kampında aramaktadır.

Düzen Partisi doğal olarak kaçınılmaz *klişesine* geri döner. "*Daha fazla baskı!*", "*on kat daha fazla baskı!*" diye bağırır; ama direniş yüz katına çıkarken onun baskı gücü on kat azalmış durumdadır. Temel baskı aracı olan ordunun da bastırılması gerekmiyor mu? Ve Düzen Partisi son sözünü söyler: "Boğucu bir yasallığın demir çemberi kırılmak zorunda. *Anayasal cumhuriyet olanaksızdır.* Kendi gerçek silahlarımızla mücadele etmek zorundayız; 1848 Şubat'ından bu yana devrimle *onun* silahlarıyla, *onun* bölgesinde savaştık, *onun* kurumlarını kabul ettik; anayasa, kuşatma altındakileri değil yalnızca kuşatanları koruyan bir kaledir! Truva atının karnında gizlice kutsal İlion'a[115] girerken, atalarımız *Greklerden*[116] farklı olarak, düşman kenti fethetmek yerine kendi kendimizi tutsak ettik."

---

114 Fransız Din Savaşları döneminde, İsa'nın on iki havarisinden biri olan Bartholomeus adına yortu düzenlenen 24 Ağustos 1572'de, Katolikler, Calvin'ci Protestanları topluca öldürmeye başlamıştı. – çev.

115 Antik Truva kentinin Yunanca adlarından biri. – çev.

116 *Grecs* {Grekler} – sözcük oyunu: Yunanlılar, ama aynı zamanda profesyonel dolandırıcılar –*Engels'in 1895 baskısına notu*

Ama anayasanın temeli *genel oy hakkıdır*. Düzen Partisi'nin, yani burjuva diktatörlüğünün son sözü şu: *Genel oy hakkının kaldırılması.*

Genel oy hakkı, 4 Mayıs 1848'de, 20 Aralık 1848'de, 13 Mayıs 1849'da, 8 Temmuz 1849'da onlara hak vermişti. Genel oy hakkı, 10 Mart 1850'de kendi kendisini haksız buldu. Burjuva anayasasının anlamı, genel oy hakkının ürünü ve sonucu olarak, yani halkın egemen iradesinin açık bir ifadesi olarak burjuva egemenliğidir. Ama bu oy hakkının, bu egemen iradenin içeriği burjuva egemenliği olmaktan uzaklaştığında, anayasanın bir anlamı kalır mı? Akla uygun olanı, yani kendi egemenliğini istemesini sağlayacak şekilde oy hakkını düzenlemek, burjuvazinin görevi değil midir? Genel oy hakkı, ikide bir eldeki devlet iktidarına yeniden son verip kendi içinden yenisini yaratarak tüm dengeleri bozmuyor mu, var olan güçlerin tümünü her an tartışma konusu hâline getirmiyor mu, otoriteyi ortadan kaldırmıyor mu, anarşiyi otorite düzeyine yükseltmekle tehdit etmiyor mu? 10 Mart 1850'den sonra kimin kuşkusu kalmış olabilir?

Burjuvazi, bugüne kadar kuşanmış olduğu ve her an her şeye gücü yeterliğine kaynaklık eden genel oy hakkını reddederek, şunu açıkça itiraf ediyor: "*Diktatörlüğümüz bugüne kadar varlığını halkın iradesi sayesinde korudu; şimdi halkın iradesine rağmen sağlamlaştırılması gerekiyor.*" Ve tutarlı bir şekilde, dayanaklarını artık *Fransa*'da değil dışarıda, yabancı ülkelerde, *istilada* arıyor.

Burjuvazi, Fransa'nın içine yerleşmiş ikinci bir Koblenz[117] olarak, istilayla birlikte, tüm ulusal tutkuların kendisine karşı dirilmesine yol açıyor. Genel oy hakkına saldırarak yeni

117 1789 Fransız Devriminden sonra karşı-devrimciler Almanya'nın Koblenz kentinde toplanmıştı. -*çev.*

devrime *genel* bir *bahane* sağlıyor ve devrimin bu tür bir bahaneye gereksinimi var. Her tür *özel* bahane, devrimci birliğin hiziplerini birbirlerinden ayırır ve farklılıklarını ön plana çıkarırdı. *Genel* bahane, yarı devrimci sınıfları sersemletir ve yaklaşan devrimin *kesin karakteri* ve kendi eylemlerinin sonuçları hakkında kendi kendilerini kandırmalarına izin verir. Her devrim, bir şölen sorununa[118] gereksinim duyar. Yeni devrimin şölen sorunu genel oy hakkıdır.

Ama burjuvazinin koalisyon hâlindeki kesimleri, *birleşik* iktidarlarının tek olası biçiminden, *sınıfsal egemenliklerinin* en güçlü ve en tam biçiminden, yani anayasal cumhuriyetten, daha düşük dereceli, tam olmayan, daha zayıf *monarşi* biçimine geri kaçarak, daha şimdiden mahkûm olmuş durumda. Gençlik çağındaki gücünü yeniden kazanmak için çocukluk dönemi giysilerini çıkarıp bunları pörsümüş uzuvlarının üzerine geçirmeye çalışan yaşlı adama benziyorlar. Cumhuriyetlerinin *tek* yararlı özelliği, *devrimin serası olmasıydı.*

10 Mart 1850, üzerinde şu yazıtı taşıyor:

Après moi le déluge, benden sonrası tufan!

118 Siyasal toplantıların düzenlenmesine neden olacak bir soruna (1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" düzenlemişti). *-çev.*

IV

1850'de Genel Oy Hakkının Kaldırılması

{Engels'in 1895 baskısına eklediği açıklama paragrafı:} (Bundan önceki üç bölümün devamı, *Neue Rheinische Zeitung*'un en son çıkan, çift sayı olarak yayımlanan beş ve altı numaralı dergisindeki "Değerlendirme" (*Revue*) yazısında yer alıyor. Burada önce 1847 yılında İngiltere'de patlak veren büyük ticaret bunalımı tarif edildikten ve Avrupa kıtasındaki siyasi karışıklıkların 1848 Şubat ve Mart Devrimleriyle tepe noktasına ulaşması, bu bunalımın oradaki yansımalarıyla açıklandıktan sonra, ticaretin ve sanayinin 1848 yılı içinde yeniden ortaya çıkan ve 1849'da daha da artan gönencinin devrimci yükselişi nasıl durdurduğu ve gericiliğin aynı dönemdeki zaferini nasıl mümkün kıldığı ortaya koyuluyor. Ardından, özel olarak Fransa hakkında şunlar söyleniyor:)

Aynı belirtiler *Fransa*'da 1849'dan ve özellikle de 1850'nin başından itibaren kendilerini gösterdi. Paris'teki sanayi kolları tümüyle faal durumda ve yüksek hammadde fiyatlarının İngiltere'de olduğu gibi engelleyici etkide bulunmasına karşın, Rouen'daki ve Mulhouse'daki pamuk fabrikalarının işleri de hayli iyi gidiyor. Ayrıca, özellikle İspanya'daki kapsamlı gümrük reformu ve Meksika'da çeşitli lüks mallardan alınan gümrük vergilerinin düşürülmesi, Fransa'daki gönenç artı-

şını destekledi; her iki pazara ihraç edilen Fransız mallarının miktarı önemli ölçüde yükseldi. Fransa'da, sermayelerin büyümesi, Kaliforniya'daki altın madenlerinin büyük ölçeklerle işletmeye açılması bahanesiyle gerçekleştirilen bir dizi spekülasyona yol açtı. Düşük hisse bedelleriyle ve sosyalizm kokan broşürleriyle doğrudan doğruya küçük burjuvaların ve işçilerin cüzdanlarına hitap eden, ama istisnasız tümü, yalnızca Fransızlara ve Çinlilere özgü olan su katılmadık dolandırıcılığa yönelen çok sayıda şirket çıktı ortaya. Hatta, bu şirketlerden biri doğrudan doğruya hükümetin koruması altında. Fransa'nın ilk dokuz aylık dönemlerdeki ithalat vergilerinin toplamı 1848'de 65 milyon frank, 1849'da 95 milyon frank ve 1850'de 93 milyon frank oldu. Ayrıca, 1850'nin Eylül ayında da, 1849'un aynı ayına göre bir milyon frangın üzerinde artış gerçekleşti. İhracat da aynı şekilde 1849'da arttı ve 1850'de daha da arttı.

Dönencin yeniden sağlandığının en çarpıcı kanıtı, bankanın madenî {altın ve gümüş} parayla yapılan ödemeleri 6 Ağustos 1850 tarihli yasayla yeniden başlatmasıdır. 15 Mart 1848'de bankaya madenî parayla yapılan ödemeleri durdurma yetkisi verilmişti. O dönemde bankanın dolaşımdaki banknot tutarı, il bankalarınınkiler de dâhil olmak üzere, 373 milyon franktı (14 920 000 sterlin). Bu miktar 2 Kasım 1849'da 482 milyon frank ya da 19 280 000 sterlindi, yani 4 360 000 sterlinlik bir artış göstermişti; 2 Eylül 1850'de ise 496 milyon frank ya da 19 840 000 sterlindi, yani yaklaşık 5 milyon sterlinlik bir artış göstermişti. Bu sırada banknotların değeri düşmedi; tersine, dolaşımdaki banknot tutarının artışına, bankanın mahzenlerindeki altın ve gümüş birikiminin sürekli büyümesi eşlik ediyordu; öyle ki, 1850'nin yazında madenî para rezervi Fransa'da daha önce duyulmamış

bir toplama, yaklaşık 14 milyon sterline ulaşmıştı. Bankanın böylece dolaşımdaki para tutarında ve bu sayede aktif sermayesinde 123 milyon franklık ya da 5 milyon sterlinlik bir artış sağlayacak duruma getirilmiş olması, önceki sayılardan birindeki, mali aristokrasinin devrimle yıkılmak yerine daha da güçlendirilmiş olduğu tezimizin ne kadar doğru olduğunu çarpıcı bir şekilde kanıtlıyor.[119] Son yıllarda Fransız banka mevzuatında yapılan değişikliklerin aşağıdaki özeti bu sonucu daha gözle görülür kılıyor. 10 Haziran 1847'de bankaya 200 franklık banknot çıkarma yetkisi verildi; bundan önceki en küçük kupürlü banknot 500 franktı. 15 Mart 1848 tarihli bir kararname Fransa Bankası'nın {*Banque de France*} banknotlarını yasal para ilan etti ve bankanın banknotlar karşılığında madenî para ödeme yükümlülüğünü kaldırdı. Banknot ihraç yetkisi 350 milyon frankla sınırlandırıldı. Aynı zamanda, 100 franklık banknot çıkarma yetkisi verildi. 27 Nisan tarihli bir kararname il bankalarının Fransa Bankası'yla birleşmesini emretti; 2 Mayıs 1848 tarihli bir başka kararname Fransa Bankası'nın banknot ihraç yetkisini 452 milyon franga çıkardı. 22 Aralık 1849 tarihli bir kararname, banknot ihraç yetkisinin üst sınırını 525 milyon franga yükseltti. Son olarak, 6 Ağustos 1850 tarihli yasa, banknotları yeniden {altın ve gümüş} parayla değiştirilebilir duruma getirdi. Bu olgular, dolaşımdaki para miktarının sürekli artışı, Fransa'nın tüm mali itibarının bankanın elinde toplanması ve tüm Fransız altın ve gümüşlerinin bankanın mahzenlerinde birikmesi, Bay Proudhon'u, bankanın artık eski yılan derisini üzerinden atmak ve kendisini Proudhon'cu bir halk bankasına dönüştürmek zorunda olduğu sonucuna ulaştır-

119 Bkz. elinizdeki kitap, s. 145. *–çev.*

mıştı. Burjuva toplumunun tarihinde daha önce hiç görülmediğini düşündüğü bu olgunun, Fransa'da ilk kez ortaya çıkmış olan fazlasıyla sıradan bir burjuva olayından başka bir şey olmadığını görmek için, İngiltere'nin 1797 ile 1819 arasındaki banka kısıtlamaları tarihini bilmesi bile gerekmiyordu; Manş Denizi'nin diğer yakasına şöyle bir bakması yeterdi. Geçici Hükümet sonrasında Paris'te büyük laflar eden sözde devrimci teorisyenlerin, alınan önlemlerin doğası ve sonuçları hakkında, Geçici Hükümetteki beyler kadar bilgisiz olduğu görülüyor.

Fransa'yı şu an için sevindiren sınai ve ticari gönence rağmen, nüfusun büyük çoğunluğu, yani 25 milyon köylü, büyük bir çöküntünün yol açtığı acıları çekiyor. Son yılların iyi hasatları Fransa'daki tahıl fiyatlarını İngiltere'de olduğundan çok daha fazla düşürdü ve borçlu durumdaki, tefeci tarafından soyulan, vergilerle ezilen köylünün durumunun parlak olamayacağı kesin. Ama son üç yılın tarihi, nüfusun bu sınıfının devrimci bir girişimde bulunma yeteneğinden tümüyle yoksun olduğunu yeterince kanıtladı.

Bunalım dönemleri gibi gönenç dönemleri de Kıta Avrupası'na İngiltere'den sonra gelir. İlk süreç her zaman İngiltere'de yaşanır; bu ülke, burjuva evreninin Demiurgos'udur {yaratıcı tanrısıdır}. Burjuva toplumunun hep yeni baştan geçtiği çevrimin farklı evreleri Kıta Avrupası'na ikincil ve üçüncül biçimleriyle girer. Başlangıçta Kıta Avrupası İngiltere'ye başka herhangi bir ülkeye yaptığı ihracatla karşılaştırılamayacak kadar çok ihracat yapıyordu. Ama İngiltere'ye yapılan bu ihracat da, İngiltere'nin özellikle denizaşırı pazardaki durumuna bağlıdır. Ayrıca İngiltere, denizaşırı ülkelere, tüm Kıta Avrupası'na yaptığı ihracatla karşılaştırılamayacak kadar çok ihracat yapar ve

böylece, Kıta Avrupası'nın bu ülkelere ihracatının miktarı, her zaman, İngiltere'nin o dönemdeki denizaşırı ihracatına bağımlı olur. Dolayısıyla, bunalımlar önce Kıta Avrupası'nda devrimlere yol açsa bile, bunların temelleri her zaman İngiltere'de atılır. Doğal olarak, şiddetli kopuşlar burjuva vücudunun kalbinden önce kollarında ve bacaklarında görülmelidir, çünkü ilkindeki denge kurma olasılığı diğerlerinde olduğundan daha yüksektir. Diğer yandan, Kıta Avrupası'ndaki devrimlerin İngiltere üzerindeki etkilerinin derecesi, aynı zamanda, bu devrimlerin, burjuva yaşam koşullarını gerçekten tehdit etme ya da bunların siyasi oluşumlarını etkilemekle sınırlı kalma düzeylerini gösteren bir termometredir.

Burjuva toplumunun üretici güçlerinin, burjuva ilişkileri içinde mümkün olan en bereketli şekilde gelişmesini sağlayan bu genel gönenç döneminde, gerçek bir devrim söz konusu olamaz. Bu tür bir devrim, yalnızca, *iki etkenin*, yani *modern* üretici *güçlerle burjuva üretim biçimlerinin* birbirleriyle *çelişkiye* düştükleri dönemlerde olanaklıdır. Bugün Kıta Avrupası'nın düzen partisinin tek tek hiziplerinin temsilcilerinin kendi aralarında giriştikleri ve birbirlerini küçük düşüren çeşitli ağız dalaşları, yeni devrimlere fırsat sağlamanın çok uzağında; tam tersine, bu ağız dalaşları, yalnızca, ilişkilerin temelinin şu an için bu denli sağlam ve (gericiliğin bilmediği üzere) bu denli *burjuvaziye özgü* olması sayesinde yürütülebiliyor. Gericiliğin burjuvaziye özgü gelişimi engelleme girişimleri de, tıpkı demokratların tüm ahlaki kızgınlıkları ve tüm heyecanlı bildirileri gibi, bu ilişkilerin duvarına çarpacak. *Yeni bir devrim, ancak yeni bir bunalımın sonucu olarak gerçekleşebilir. Ama aynı zamanda, ikincisi kadar kaçınılmazdır.*

Şimdi *Fransa*'ya geçelim.

Halkın küçük burjuvalarla birlikte 10 Mart seçimlerinde kazanmış olduğu zafer, 28 Nisan'daki yeni seçime yol açarak, yine halk tarafından iptal edildi. Vidal, Paris'in yanı sıra, Aşağı Ren'de de seçilmişti. *Montagne* ile küçük burjuvazinin güçlü bir şekilde temsil edildiği Paris Komitesi, ona Aşağı Ren temsilciliğini kabul ettirdi. 10 Mart zaferi kesin bir zafer olmaktan çıktı; karar günü bir kez daha ertelendi, halkın enerjisi boşaltıldı ve halk, devrimci zaferler yerine yasal zaferlere alıştı. Melankolik küçük burjuva sosyal hayalcisi Eugène Sue'nün, proletarya tarafından olsa olsa Grisette'lerin {fingirdek işçi kızların} hoşlanabileceği bir şaka olarak kabul edilebilecek adaylığıyla, 10 Mart'ın devrimci anlamı, yani Haziran ayaklanmasının itibarının iade edilmesi, sonunda gündemden tümüyle düştü. Düşmanının titrek politikası sayesinde cesaret kazanan Düzen Partisi, bu iyi niyetli adaylığın karşısına, Haziran *zaferini* temsil edecek bir aday çıkardı. Bu komik aday, Spartalı aile babası *Leclerc*'di; ama taşıdığı kahramanlık zırhı basın tarafından vücudundan parça parça koparıldı ve seçimlerde o da parlak bir yenilgi yaşadı.[120] 28 Nisan'daki yeni seçim zaferi *Montagne* ile küçük burjuvaziyi coşturdu. Arzuladıkları hedefe yalnızca yasal yoldan ve proletaryayı yeni bir devrimle yeniden ön plana itmeden ulaşabilecekleri düşüncesi bile onları sevinçten havaya uçurmaya yetti; 1852'deki yeni seçimlerde genel oy hak-

120 Haziran 1848'de Parisli işçilerin ayaklanmasını bastıran Ulusal Muhafızın bir üyesi olan Alexandre Leclerc'in lakaplarından biri, "Burjuva Lakedemonialı". Yunanistan'ın Mora Yarımadası'nda bulunan Sparta kenti, bir zamanlar, savaşçılarıyla ünlü Lakedemonia'nın başkentiydi. Leclerc'in aday gösterilmesinden sonra, basında, 1848'deki kahramanlıklarıyla ilgili haberler çıkmış ve bu arada, onunla aynı tarafta mücadele eden oğlunu kaybettiğinde, hemen ikinci oğlunu çatışmaya gönderdiği yazılmış. Ancak bu son iddianın doğru olmadığı yine basın tarafından ortaya çıkarılmış. -*çev.*

kı sayesinde Bay Ledru-Rollin'ı cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtacaklarına ve *Montagnard*'lardan oluşan bir çoğunluğu meclise sokacaklarına kesin gözüyle bakıyorlardı. Seçimin yenilenmesi, Sue'nün adaylığı ve *Montagne* ile küçük burjuvazinin ruh hâli sayesinde, bunların her koşulda uslu durma kararlılığında olduğundan tümüyle emin olan Düzen Partisi, her iki seçim zaferine, genel oy hakkını kaldıran *seçim yasasıyla* karşılık verdi.

Hükümet, bu yasa tasarısının sorumluluğunu üstlenmekten özenle kaçındı. Tasarının hazırlanması işini çoğunluğun yüksek rütbelilerine, yani on yedi derebeyine[121] devrederek, görünüşte çoğunluğa bir ödün verdi. Yani, genel oy hakkının kaldırılmasını meclise öneren, hükümet değildi; meclis çoğunluğu, bunu kendi kendisine önermişti.

8 Mayıs'ta tasarı meclise getirildi. Tüm sosyal demokrat basın organları, halka ağırbaşlılık, *calme majestueux* {görkemli sükûnet}, edilgenlik ve temsilcilerine güven telkin etmek için tek vücut oldu. Bu gazetelerdeki her bir makale, bir devrimin, her şeyden önce sözde devrimci basını ortadan kaldıracağının ve bu nedenle de günün sorununun, söz konusu basının kendi varlığını koruması olduğunun bir itirafıydı. Sözde devrimci basın, tüm sırrını açığa vurdu. Kendi idam kararını imzaladı.

21 Mayıs'ta *Montagne* ön teklifi tartışmaya açtı ve anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle tasarının tümünün reddedil-

121 1 Mayıs 1850'de içişleri bakanı tarafından yeni seçim yasası taslağını hazırlama göreviyle atanan ve Yasama Meclisi üyesi 17 Orleans'cı ve Meşruiyetçiden oluşan komisyondan söz ediliyor. Komisyon üyelerine takılan "derebeyleri" adı Victor Hugo'nun aynı adlı tarihsel oyunundan {*Les Burgraves*} ödünç alınmıştı ve bununla, oyun karakterleri olan derebeylerinin dayanaksız iktidar iddiaları ile gerici özlemleri ima ediliyordu. Orta Çağ Almanya'sında geçen oyunda *Burggraff*, bir *Burg*'un (kent) ya da bölgenin imparator tarafından atanan yöneticisiydi. *İngilizce ed.*

mesini önerdi. Düzen Partisi, gerekirse anayasanın ihlal edileceği, ama anayasa her tür yoruma açık ve doğru yorumun hangisi olduğuna karar verme yetkisi yalnızca çoğunluğa ait olduğundan, bunun şimdilik gerekmediği karşılığını verdi. *Montagne*, Thiers ile Montalembert'in ölçüsüzce vahşi saldırılarının karşısına terbiyeli ve kibar bir hümanizmle çıktı. Hukuk zeminine yaslandı; Düzen Partisi ona hukukun üzerinde yükseldiği zemin olan burjuva mülkiyetini hatırlattı. *Montagne* sızlandı: Var güçleriyle devrimlere çanak tutmayı gerçekten istiyorlar mıydı? Düzen Partisi cevap verdi: Devrimleri bekleyeceklerdi.

22 Mayıs'ta ön teklif 227'ye karşı 462 oyla karara bağlandı. Tam da, Ulusal Meclisin ve tek tek her bir temsilcinin, halkı, yani müvekkillerini terk etmeleri durumunda, vekillikten de istifa etmiş olacağını törensel bir titizlikle kanıtlamış olan adamlar, koltuklarında oturmayı sürdürdü; kendileri harekete geçecek yerde, birdenbire ülkeyi harekete geçirmeye, bunu da dilekçeler aracılığıyla yapmaya çalıştılar ve yasa 31 Mayıs'ta gösterişli bir şekilde kabul edilirken bile yerlerinden kımıldamadılar. Anayasaya tecavüz edilmesi konusunda suçsuz olduklarını tutanaklara geçirmelerini sağlayan bir itirazla öçlerini almaya çalıştılar; ama bu itirazı bile açıkça sunmak yerine meclis başkanının arkasından gizlice cebine soktular.

Paris'teki 150 000 kişilik bir ordu, kararın uzun süre geciktirilmesi, basının yatıştırıcı tavrı, *Montagne*'ın ve yeni seçilen temsilcilerin korkaklığı, küçük burjuvaların görkemli sükûneti, ama her şeyden önce ticari ve sınai gönenç, proletarya tarafından gelebilecek her tür devrim girişiminin önüne geçmişti.

Genel oy hakkı, görevini tamamlamıştı. Halkın çoğunluğu, devrimci bir dönemde genel oy hakkının sunabileceği tek şey olan geliştirme okulundan geçmişti. Bir devrim ya da gericilik tarafından kaldırılmak zorundaydı.

Montagne, kısa bir süre içinde ortaya çıkan bir vesileyle, daha da büyük bir güç gösterisine girişti. Savaş Bakanı d'Hautpoul, meclis kürsüsünde, Şubat Devrimini uğursuz bir felaket diye adlandırmıştı. Meclis Başkanı Dupin, kendilerini her zamanki gibi ahlaki öfke dolu gürültüleriyle gösteren *Montagne*'ın konuşmacılarına söz hakkı vermedi. Girardin, *Montagne*'a, meclisi hemen toplu olarak terk etmeyi önerdi. Sonuç: *Montagne* yerinden kalkmadı, ama Girardin, liyakatsiz olduğu gerekçesiyle partiden atıldı.

Seçim yasasının tamamlanması için giderilmesi gereken bir eksik daha vardı: yeni bir *basın yasası*. Bunu uzun süre beklemek gerekmedi. Hükümet tarafından sunularak Düzen Partisi'nin değişiklikleriyle kat kat ağırlaştırılan bir tasarı, güvence bedellerini artırdı, tefrika romanlara ek bir damga vergisi getirdi (Eugène Sue'nün seçilmesine yanıt), haftalık ya da aylık olarak dağıtılan yayınların tümünü belirli bir sayfa sayısına kadar vergilendirdi ve son olarak, bir gazetede çıkan tüm yazılarda yazarın imzasının bulunmasını zorunlu kıldı. Güvence bedeli ile ilgili düzenlemeler sözde devrimci basını öldürdü; halk, bunların batışını, genel oy hakkının kaldırılmasının bir diyeti olarak değerlendirdi. Ancak, yeni yasanın ne hedefi ne de etkisi, basının yalnızca bu bölümünü ilgilendiriyordu. Gazete yazıları anonimken, basın, sayısız ve adsız kamuoyunun organı olarak görünüyordu; devletin içindeki üçüncü güçtü. Her yazıya imza koyulunca, bir gazete, artık yalnızca, az ya da çok tanınan bireylerin yazınsal katkılarının bir derlemesiydi. Her bir yazı, bir reklamın düzeyine düştü.

Gazeteler bugüne kadar kamuoyunun kâğıt parası gibi el değiştiriyordu; ama artık, güvenilirlikleri ve dolaşımları, yalnızca düzenleyicilerinin değil aynı zamanda ciro edenlerin itibarına bağlı olan, az çok değersiz bonolara dönüştüler. Düzen Partisi'nin basını, genel oy hakkının kaldırılması için olduğu gibi, kötü basına yönelik en aşırı önlemlerin alınması için de kışkırtıcılık yapmıştı. Buna karşılık, iyi basın da, korkutucu anonimliğiyle, Düzen Partisi'ni ve daha çok taşradaki temsilcilerini rahatsız ediyordu. Düzen Partisi artık karşısında yalnızca adları, adresleri ve eşkâlleri belli, parayla tutulmuş yazarlar görmek istiyordu. İyi basının, hizmetlerine karşılık olarak yapılan nankörlükten yakınması bir işe yaramadı. Yasa kabul edildi, yazıların imzalı olması kuralı herkesten çok onları vurdu. Cumhuriyetçi gazetecilerin isimleri epeyce ünlüydü; ama, devlet sorunları hakkında bilgelik taslayan *Journal des débats*, *Assemblée nationale*, *Constitutionnel* vb. vb. saygın firmalar, gizemli topluluğun, Granier de Cassagnac gibi peşin para karşılığında akla gelebilecek her şeyi savunmuş olan deneyimli *penny-a-liner*'lardan[122] ya da Capefigue gibi kendilerine devlet adamı diyen yaşlı sünepelerden ya da *Débats*'dan Bay Lemoinne gibi kırıtkan züppelerden oluştuğu bir anda ortaya çıktığında, zavallı görünmeye başladı.

Basın yasası hakkındaki tartışmalar sırasında *Montagne* ahlaki açıdan o denli yozlaşmış durumdaydı ki, Louis-Philippe döneminin ileri gelenlerinden biri olan yaşlı Bay Victor Hugo'nun parlak söylevlerini alkışlamakla yetinmek zorunda kaldı.

Seçim ve basın yasalarıyla, devrimci ve demokrat parti resmî sahneden çekilir. *Montagne*'ın iki hizbi, yani sosyalist

122 Satır başına para alan kötü yazarlardan. -çev.

demokratlar ve demokratik sosyalistler, evlerine dönmeden önce, yasama döneminin kapanmasından kısa bir süre sonra, iki bildirge, iki *testimonium paupertatis* {yoksulluk belgesi} çıkararak, gücün ve başarının hiçbir zaman kendi yanlarında olmamasına karşın, her zaman ebedî adaletin ve tüm diğer ebedî gerçeklerin yanında durmuş olduklarını kanıtladılar.

Şimdi Düzen Partisi'ne bakalım. *N{eue} Rh{einische} Z{eitung}*, 3. sayısının 16. sayfasında şunları söylemişti: "Bonaparte, birleşik Orleans'cılar ile Meşruiyetçilerin restorasyon isteklerine karşı, kendi fiilî iktidar hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Düzen Partisi, Bonaparte'ın restorasyon isteklerine karşı, kendi ortak egemenlik hakkını, yani cumhuriyeti savunur; Meşruiyetçiler Orleans'cılara karşı, Orleans'cılar Meşruiyetçilere karşı statükoyu, yani cumhuriyeti savunur. Düzen Partisi'nin her biri kendi kralını ve kendi restorasyonunu el altında saklayan tüm bu hizipleri, karşılıklı olarak, rakiplerinin iktidarı gasp etme ve ayaklanma isteklerine karşı, burjuvazinin ortak egemenliğini, içinde özel hak iddialarının birbirlerini götürdüğü ve bunların saklı tutulduğu biçimi, yani cumhuriyeti öne çıkarır. ... Ve Thiers, şunu dediğinde, düşündüğünden daha doğru bir şey söylemişti: 'Biz kralcılar, anayasal cumhuriyetin gerçek dayanaklarıyız.'"[123]

Bu *républicains malgré eux* {zoraki cumhuriyetçiler} komedisi; statükoya yönelik antipati ve onun sürekli olarak sağlamlaşması; Bonaparte ile Ulusal Meclisin bitmez tükenmez çekişmeleri; Düzen Partisi'nin sürekli yinelenen kendisini tek tek bileşenlerine ayırma tehdidi ve bu partinin hiziplerinin durmadan yeniden birleşmesi; her bir hizbin,

123 Bkz. elinizdeki kitap, s. 144. *-çev.*

ortak düşmana karşı kazanılan her zaferi geçici müttefikin bir yenilgisine dönüştürme çabası; bu karşılıklı kıskançlık gösterisi, kin, yıpratma, tekrar tekrar bir *baiser Lamourette* {Lamourette öpücüğü}[124] ile sonlanan bitmez tükenmez kılıç çekmeler... Bütün bu can sıkıcı yanlışlıklar komedisi başka hiçbir dönemde son altı aydaki kadar klasik bir gelişim çizgisi izlememişti.

Düzen Partisi seçim yasasını aynı zamanda Bonaparte'a karşı bir zafer olarak görüyordu. Hükümet, kendi tasarısının yazılması işini ve sorumluluğunu on yediler komisyonuna devrederek, görevden ayrılmamış mıydı? Ve Bonaparte'ın meclis karşısındaki gücünün temel dayanağı, altı milyon kişi tarafından seçilmiş olması değil miydi? – Bonaparte ise, seçim yasasına, yasama gücü ile yürütme gücü arasındaki uyumu satın almak için meclise verdiği bir ödün olarak bakıyordu. Bu alçak maceracı, ödül olarak, kendi devlet başkanlığı bütçesinde üç milyonluk bir artış talep etti. Ulusal Meclis, Fransızların büyük çoğunluğunu aforoz ettiği bir anda, yürütme gücüyle bir çatışmayı göze alabilir miydi? Meclis, öfkelenmiş gibi davrandı; çatışmayı sonuna kadar götürmek istiyormuş gibi göründü; meclis komisyonu talebi reddetti; Bonapartist basın tehditler savurdu ve evlatlıktan reddedilmiş, oy hakkı gasp edilmiş halktan söz etti; bir yığın gürültülü uzlaşma girişiminde bulunuldu ve meclis sonunda bu konuda pes etti, ama aynı zamanda ilke düzeyinde öç aldı. Devlet başkanlığı bütçesini ilke olarak yılda üç milyon artırmak yerine Bonaparte'a 2 160 000 franklık bir yardım

124 Yasama Meclisi üyelerinden Piskopos Adrien Lamourette, 7 Temmuz 1792'de, siyasal anlaşmazlıkların kardeşçe öpüşerek sonlandırılmasını önerdi. Milletvekilleri heyecanla birbirlerini kucakladı, ama bu kardeşçe kucaklaşma kısa sürede unutuldu. "Lamourette öpücüğü" deyimi Fransız esprilerinde önemsiz aşk ilişkilerini anlatmak için kullanılmaya başladı. *İngilizce ed.*

bahşetti. Bununla da yetinmeyerek, bu ödünü bile, ancak, Düzen Partisi'nin generali, Bonaparte'ın koruyuculuğuna zorla getirilmiş olan Changarnier tarafından desteklendikten sonra verdi. Dolayısıyla, 2 milyonu, aslında Bonaparte'a değil Changarnier'ye bahşetmişti.

Bonaparte, *de mauvaise grâce* {gönülsüzce} önüne atılan bu armağanı, bağışçısıyla tam olarak aynı şekilde yorumladı. Bonapartist basın yeniden Ulusal Meclise bağırıp çağırmaya başladı. Basın yasası görüşmeleri sırasında, yazılara imza koyma zorunluluğunu getiren ve yine özel olarak Bonaparte'ın kişisel çıkarlarının temsilciliğini yapan ikinci sınıf gazeteleri hedef alan değişiklik yapıldığında, en önemli Bonapartist gazete olan *Pouvoir*, Ulusal Meclise açık ve çok sert bir saldırıda bulundu. Bakanlar meclis huzurunda gazeteyi onaylamadıklarını açıklamak zorunda kaldı; *Pouvoir* gazetesinin sorumlu müdürü Ulusal Mecliste ifade vermeye çağrıldı ve 5000 franklık en yüksek para cezasına çarptırıldı. Ertesi gün, *Pouvoir* meclise karşı çok daha küstahça bir makale yayımladı ve savcılık da, hükümetin misillemesi kapsamında, anayasayı ihlal ettikleri gerekçesiyle çok sayıda Meşruiyetçi gazete hakkında soruşturma başlattı.

Sonunda meclisin tatil edilmesi sorununa gelindi. Bonaparte, tatili, meclis tarafından engellenmeden iş görebilmek için, Düzen Partisi ise, kısmen hizip entrikalarının çevrilebilmesi için, kısmen de tek tek milletvekillerinin özel çıkarlarını takip edebilmesi için istiyordu. Her ikisi de, tatile, gericiliğin zaferlerini illerde sağlamlaştırmak ve ilerletmek için gereksinim duyuyordu. Bu nedenle meclis 11 Ağustos'tan 11 Kasım'a kadar tatil ilan etti. Ama Bonaparte bu konuyla yalnızca meclisin can sıkıcı gözetiminden kurtulmak için ilgilendiğini hiçbir şekilde gizlemediğinden, meclis, güvenoyu-

na bile cumhurbaşkanına güvensizlik damgasını bastı. Bonapartistlerin tümü, tatil sırasında cumhuriyetin namusunun bekçileri olarak kalan 28 üyeli daimi komisyonun dışında tutuldu. Hatta, çoğunluğun anayasal cumhuriyete bağlılığını cumhurbaşkanına göstermek için, komisyona onların yerine *Siècle*'den ve *National*'den bazı cumhuriyetçiler seçildi.

Meclisin tatile girmesinden kısa bir süre önce ve özellikle de hemen sonra, Düzen Partisi'nin her iki büyük hizbi, yani Orleans'cılar ile Meşruiyetçiler, bayrakları altında mücadele ettikleri her iki hanedanın birleşmesi yoluyla barışmaya istekli görünüyordu. Louis-Philippe'in ölümünün durumu birdenbire kolaylaştırdığı sırada, gazeteler, Louis-Philippe'in St. Leonards'daki {İngiltere} hasta yatağının başında tartışılmış olduğu söylenen barışma önerileriyle doluydu. Louis-Philippe tahtı gasp etmiş kişi, V. Henri tahtı gasp edilmiş kişiydi; Paris Kontu[125] ise, V. Henri'nin çocuğu bulunmadığından, onun meşru veliahtıydı. Artık iki hanedan çıkarının birleşmemesi için hiçbir bahane kalmamıştı. Ama tam da şimdi, burjuvazinin her iki hizbi, onları birbirlerinden ayıran şeyin belirli bir hanedana aşırı bağlılıkları olmadığını, aksine, sahip oldukları farklı sınıf çıkarlarının iki hanedanı ayrı tuttuğunu keşfetti. Tıpkı St. Leonards'a hac ziyaretinde bulunan rakipleri gibi hac ziyareti için V. Henri'nin Wiesbaden'daki geçici konutuna gitmiş olan Meşruiyetçiler, Louis-Philippe'in ölüm haberini burada aldı. Hemen, çoğunluğu cumhuriyetin namus bekçileri komisyonunun üyelerinden oluşan ve Tanrı'nın lütfundan kaynaklanan bir hakka sahip olduğunu parti içinde çıkan bir kavga vesilesiyle en açık şekilde ilan eden bir hükümet *in partibus infidelium* {inanç-

125 Louis Philippe Albert d'Orléans. -çev.

sızlar ülkesinde hükümet}[126] kurdular. Orleans'cılar bu bildirgenin[127] basında yol açtığı küçük düşürücü skandala çok sevindi ve Meşruiyetçilere açık düşmanlıklarını bir an bile gizlemediler.

Ulusal Meclisin tatili sırasında il meclisleri toplandı. Çoğunluk, anayasanın az çok örtülü bir şekilde gözden geçirilmesinden, yani monarşinin nitelikleri çok belirlenmemiş bir restorasyonundan, bir "*çözüm*"den yana olduğunu açıkladı; ama aynı zamanda, bu çözümü bulmak konusunda çok yetersiz ve çok yüreksiz olduğunu itiraf etti. Bonapartist hizip, bu gözden geçirme dileğini Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı süresinin uzatılması şeklinde yorumlamakta hiç gecikmedi.

Anayasaya uygun çözüm, yani Bonaparte'ın Mayıs 1852'de görevden çekilmesi,[128] eş zamanlı olarak ülkedeki tüm seçmenler tarafından yeni bir cumhurbaşkanının seçilmesi, yeni cumhurbaşkanının görev süresinin ilk aylarında anayasanın bir gözden geçirme meclisi tarafından gözden geçirilmesi, egemen sınıf açısından kesinlikle kabul edilemez bir şey. Yeni cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılacağı gün, tüm düşman tarafların, yani Meşruiyetçilerin, Orleans'cıların, burjuva cumhuriyetçilerinin ve devrimcilerin randevu günü olurdu. Farklı hizipler arasında zor yoluyla bir karara varılması gerekirdi. Düzen Partisi, hanedan aile-

126 *in partibus infidelium* (inançsızlar ülkesinde): Hıristiyan olmayan ülkelerdeki sadece kâğıt üzerinde kalan piskoposluk makamlarına atanan Katolik piskoposların unvanlarının sonuna getirilen ek. *–Almanca ed.*

127 Wiesbaden Bildirgesi olarak bilinen, Meşruiyetçiler tarafından kaleme alınan ve iktidara gelmeleri durumunda izleyecekleri politikaları içeren genelge. *–çev.*

128 Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı süresinin dolacağı tarihe gönderme yapılıyor. Metinde kesin tarih verilmiyor. Fransa Cumhuriyeti Anayasasına göre, cumhurbaşkanlığı seçimleri dört yılda bir, Mayıs ayının ikinci pazar günü gerçekleştirilecek ve mevcut cumhurbaşkanının görev süresi aynı gün son bulmuş olacaktı. *İngilizce ed.*

leri dışından tarafsız bir adamın adaylığı üzerinde anlaşmayı başarsa bile, bu adayın karşısına yine Bonaparte çıkardı. Düzen Partisi, halkla mücadelesinde, yürütmenin gücünü sürekli olarak artırmak zorundadır. Yürütmenin gücündeki her artış, bunun taşıyıcısı olan Bonaparte'ın gücünü artırır. Dolayısıyla, Düzen Partisi, ortak iktidarını ne kadar güçlendirirse, Bonaparte'ın hanedanlık iddialarının mücadele araçlarını ve karar gününde anayasal çözümü zor yoluyla boşa çıkarma şansını da o kadar güçlendirir. Anayasanın temel direklerinden biri Düzen Partisi'nin halkın karşısına seçim yasasıyla çıkmasına ne kadar engel olduysa, anayasanın bir başka temel direği, o gün geldiğinde, bu parti karşısında Bonaparte'a en fazla o kadar engel olur. Hatta Bonaparte, görünüşte, meclise karşı genel oy hakkına başvururdu. Kısacası, anayasal çözüm siyasal statükonun bütününü tehdit eder ve burjuva, statükonun tehlikeye düşmesinin arkasında, kargaşayı, anarşiyi ve iç savaşı görür. Mayıs 1852'nin ilk Pazar gününde, alım ve satımlarının, poliçelerinin, evliliklerinin, noter onaylı anlaşmalarının, ipoteklerinin, toprak rantlarının, kira gelirlerinin, kârlarının, tüm sözleşmelerinin ve gelir kaynaklarının tehlikeye düşeceğini düşünür ve bu riski göze alamaz. Siyasal statükonun tehlikeye düşmesinin arkasında, tüm burjuva toplumunun yıkılması tehlikesi saklıdır. Burjuvaziye göre tek olanaklı çözüm, çözümün ertelenmesidir. Anayasal cumhuriyeti yalnızca anayasayı ihlal ederek, cumhurbaşkanının iktidarını uzatarak kurtarabilir. İl meclislerinin toplantı dönemi sonrasında "çözümler" hakkında uzun ve derin tartışmalara girişen düzen basınının son sözü de budur. Böylece, o büyük ve güçlü Düzen Partisi, o gülünç, sıradan ve nefret ettiği sahte Bonaparte kişiliğini ciddiye almak zorunda olduğunu utanç içinde fark eder.

Bu pis herif, onu vazgeçilmez adam karakterine giderek daha fazla büründüren nedenler hakkında da yanılıyordu. Partisi, Bonaparte'ın giderek daha fazla anlam kazanmasını koşullara bağlayacak kadar kavrayışlıyken, o, bunu yalnızca adının büyüleyiciliğine ve aralıksız olarak Napoleon'u karikatürize etmesine borçlu olduğuna inanıyordu. Girişkenliği günden güne arttı. St. Leonards'a ve Wiesbaden'a yapılan hac ziyaretlerine Fransa turlarıyla karşılık verdi. Bonapartistler, kişiliğinin büyüleyici etkisine o denli az güveniyordu ki, nereye gitse, Paris'in lumpen proletaryasının örgütü olan 10 Aralık Derneği'nin[129] adamlarını yığınlar hâlinde trenlere ve posta arabalarına tıkarak şakşakçılık yapmaları için onunla birlikte gönderiyorlardı. Kuklaları için hazırladıkları konuşma metinlerinde, farklı kentlerdeki karşılanma biçimlerine göre, ya cumhuriyetçi tevekkül ya da sonuna kadar kararlılık, cumhurbaşkanının siyasetinin temel sloganı ilan ediliyordu. Çevrilen tüm dolaplara rağmen bu geziler zafer alayları olmanın çok uzağındaydı.

Bonaparte, halkı bu şekilde coşturduğuna inandıktan sonra, orduyu kazanmak için harekete geçti. Versailles yakınlarındaki Satory Ovası'nda büyük geçit törenleri düzenletti ve bu törenler sırasında askerleri sarımsaklı sosislerle, şampanyayla ve purolarla satın almaya çalıştı. Gerçek Napoleon, fetih seferlerinin zorlukları nedeniyle tükenen askerlerini anlık ataerkil içtenlik gösterileriyle canlandırmasını biliyorduysa, sahte Napoleon da, askerlerin, "*Vive Napoleon, vive le saucisson!*" {Yaşasın Napoleon, yaşasın sosis!} diye bağırırken, teşekkür ettiklerine inanıyordu.

129 Adını Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapan 10 Aralık 1848 seçiminden alan, 1851 yılındaki Bonapartist darbede rol oynayan ve Marx'ın *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde daha ayrıntılı olarak üzerinde durduğu dernek. *-çev.*

Bunun anlamı şuydu: Yaşasın sosis {*Wurst*}, yaşasın soytarı {*Hanswurst*}!

Bu geçit törenleri, Bonaparte'ın bir yandan kendi savaş bakanı d'Hautpoul, diğer yandan da Changarnier ile yaşadığı ve uzun süredir gizlenen anlaşmazlığı su yüzüne çıkardı. Düzen Partisi, Changarnier'de, kendi hanedanlık iddiaları söz konusu olamayacak gerçek tarafsız adamını bulmuştu. Onu Bonaparte'ın halefi olarak belirlemişti. Üstelik, Changarnier, 29 Ocak'ta ve 13 Haziran 1849'da kendisini göstererek Düzen Partisi'nin başkomutanı, ürkek burjuvaların gözünde de sert müdahalesiyle devrimin Gordion düğümünü kesen çağdaş İskender olmuştu. Aslında Bonaparte kadar gülünç olan Changarnier, böylece en ucuz yoldan bir güç hâline gelmiş ve Ulusal Meclis tarafından, bekçilik yapmak üzere cumhurbaşkanının karşısına yerleştirilmişti. O da, örneğin devlet başkanlığı bütçesi konusunda Bonaparte'a koruma sağlarken yaptığı gibi kırıtkanca davranıyor ve Bonaparte ile bakanların karşısına giderek daha güçlü bir şekilde çıkıyordu. Seçim yasası nedeniyle bir ayaklanmanın beklendiği sırada, subaylarının savaş bakanından ya da cumhurbaşkanından herhangi bir emir almasını yasaklamıştı. Basın da Changarnier imajının şişirilmesine katkıda bulunmuştu. Büyük kişiliklerden tümüyle yoksun olması nedeniyle, Düzen Partisi, doğal olarak, kendi sınıfının bütününde eksik olan kuvveti tek bir bireye atfetmek ve böylece onu şişirerek bir deve dönüştürmek zorunda kalmıştı. Changarnier'nin "*toplumun suru*" olduğu efsanesi işte bu şekilde çıkmıştı ortaya. Ancak, Changarnier'nin dünyayı omuzlarında taşımaya tenezzül ederken sergilediği küstahça şarlatanlık ve gizem dolu önemli adam tavırları, Satory geçit töreni sırasındaki ve sonrasındaki olaylarla çok gülünç bir karşıtlık oluşturuyor;

bu olaylar, burjuva korkusunun bu hayal ürününü, Changarnier devini yeniden sıradanlaştırmak ve toplum kurtaran bu kahramanı emekli bir generale dönüştürmek için, sonsuz küçüklükteki Bonaparte'ın tek bir kalem darbesinin yeterli olduğunu kesin olarak kanıtlamıştı.

Bonaparte, uzun süredir, savaş bakanını kışkırtıp, rahatsız edici koruyucusuyla disiplinle ilgili tartışmalara girmesini sağlayarak, Changarnier'den öç alıyordu. Satory'deki son geçit töreni, sonunda eski kin duygularını patlama noktasına taşıdı. Süvari alaylarının anayasaya aykırı *Vive l'Empereur!* {Yaşasın imparator!} sloganıyla yürüdüklerini gördüğünde, Changarnier'nin anayasal öfkesi her tür sınırın ötesine geçti. Bonaparte, meclisin bir sonraki çalışma döneminde bu sloganla ilgili olarak çıkabilecek tüm tatsız tartışmaların önüne geçmek için, Savaş Bakanı d'Hautpoul'u Cezayir valiliğine atayarak uzaklaştırdı. Onun yerine, zorbalıkta Changarnier'den hiçbir eksiği bulunmayan, imparatorluk döneminde görev yapmış, güvenilir bir eski generali yerleştirdi. Ama d'Hautpoul'un görevden alınmasının Changarnier'ye verilmiş bir ödün gibi görülmemesi için, aynı zamanda, büyük toplum kurtarıcısının sağ kolu olan General Neumayer'i Paris'ten Nantes'a gönderdi. Son geçit töreninde tüm piyadelerin Napoleon'un halefinin önünden çok soğuk bir sessizlikle geçmesini sağlayan kişi Neumayer olmuştu. Neumayer üzerinden hedef alınan Changarnier, olayı protesto etti ve tehditler savurdu. Boşunaydı. İki gün süren pazarlıkların ardından Neumayer'in yeni görevine atanmasına ilişkin kararname *Moniteur*'de çıktı ve düzenin kahramanı için, disipline uymaktan ya da istifa etmekten başka seçenek kalmadı.

Bonaparte'ın Changarnier ile mücadelesi, Düzen Partisi ile mücadelesinin devamıdır. Bu nedenle, Ulusal Meclisin 11

Kasım'daki yeniden açılışının üzerinde kara bulutlar dolaşıyor. Bu, bir bardak suda kopan bir fırtına olacak. Temelde, eski oyun devam etmek zorunda. Bu arada, Düzen Partisi, farklı hiziplerinin ilke şövalyelerinin bağırıp çağırmalarına rağmen, cumhurbaşkanının iktidarını uzatmak zorunda kalacak. Parasızlık nedeniyle şimdiden çaresiz durumda olan Bonaparte da, tüm geçici itirazlarına karşın, iktidarının Ulusal Meclisin elinden çıkan basit bir yetkilendirmeyle uzatılmasını kabul edecek. Böylece çözüm ertelenir; statüko korunur; Düzen Partisi'nin hiziplerinden biri diğeri tarafından küçük düşürülür, zayıflatılır ve engellenir; ortak düşman, yani ulusun kitlesi üzerindeki baskı yaygınlaştırılır ve en ileri noktaya taşınır: iktisadi ilişkilerin, kavga hâlindeki tüm bu tarafları anayasal cumhuriyetle birlikte havaya uçuracak olan yeni bir patlamanın yaşanacağı gelişme aşamasına yeniden ulaşmasına kadar...

Bu arada, burjuvaları rahatlatmak için, Bonaparte ile Düzen Partisi arasındaki skandalın, borsada bir yığın küçük kapitalisti yıkıma uğratmak ve servetlerini büyük borsa kurtlarının ceplerine taşımak gibi bir sonucunun olduğunu da söylemek gerekiyor.

Tarihsel Arka Plan

Erkin Özalp

Feodalizmden kapitalizme geçiş süreci, İngiliz Sanayi Devrimiyle başladı. Sanayi Devrimi, anlık bir olay değil, kimilerine göre yüz yıldan uzun süren, en yoğun dönemi 1760 ile 1830 yılları arasında yaşanan bir süreçti. Bu süreçte, öncelikle, tarım dışı üretimin teknik temeli değişti. Makine üreten makineler ortaya çıkarken, zanaatçıların atölyelerinin yerini büyük sanayi işletmeleri (fabrikalar) aldı.

Büyük ölçekli üretimin ortaya çıkması ve gelişmesi, iki yeni sınıfın varlığını gerektiriyordu: Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, fabrika binalarına, hammaddelere vb.) sahip sermaye sahipleri (sanayi burjuvazisi) ve fabrikalarda çalışacak işçiler (proletarya).

Feodalizm döneminde, temel sömürü biçimi, emekçilerin ürettiklerine zor yoluyla el koyulmasıydı. Emekçilerin bazıları köle ya da serf olarak çalıştırılırken, bazıları da neyi nasıl üreteceklerine kendileri karar veriyor, ama ürettiklerinin önemli bir bölümü ellerinden alınıyordu. Dünyanın pek çok ülkesinde, köylüler, toprakla birlikte alınıp satılıyordu.

Köylülerin ürettiklerinin önemli bir bölümüne el koyan ve bu arada her tür işlerini onlara yaptıran toprak sahipleri sınıfı (toprak ağaları, beyler, aşiret reisleri, aristokratlar, feodal sınıf), tam da bu nedenle, teknik ilerlemelerle pek fazla ilgilenmiyordu. Yine bu dönemde, usta-kalfa-çırak düzeniyle çalışan zanaatçılar da, küçük ölçekli üretimin dar sınırları

içinde, kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışıyordu. Zanaatçıların "lonca" türü örgütlerinin amacı, teknik ilerleme sağlamaktan çok, kendi üretim alanlarına "izinsiz" girişleri önlemekti. Feodalizm döneminin zengin ve güçlü tüccarları ise, dünyanın her yanındaki üreticilerden ucuza mal alıp yüksek fiyatlarla satabildikleri için, kendi ülkelerindeki teknik ilerlemeleri ve sınai üretimin gelişmesini çok fazla önemsemiyordu. Son olarak, tefeciler ve feodalizm döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan bankacılar ve borsa spekülatörleri ise, üretimle ve teknikle çok daha az ilgileniyordu.

Tüm bu nedenlerle, sanayici sermaye sahiplerinin güç kazanması kolay olmadı. Fabrikalarında çalışacak "özgür" işçileri bulabilmek, lonca düzenini aşmak, tüccarların egemenliğine son verebilmek için, geçmiş dönemin egemen sınıflarıyla mücadele etmeleri gerekti. Bu mücadele, yani feodalizmden kapitalizme geçiş mücadelesi, İngiliz Sanayi Devriminden çok daha uzun bir tarihsel sürece yayıldı.

Feodalizme karşı mücadele, yalnızca geçmişin egemen sınıflarına karşı değil, aynı zamanda, bu sınıfların egemenliğine dayanan feodal devletlere karşı yürütüldü. İmparatorluk, krallık, padişahlık, çarlık gibi yönetim biçimleri, o dönemde, feodal sınıfların egemenliklerini korumalarını sağlıyordu. Dolayısıyla, sanayi burjuvazisi, egemen sınıf konumuna gelebilmek için, bu yönetim şekillerine ve mevcut iktidarlara karşı mücadele etmek, yani siyasal bir mücadele yürütmek zorundaydı.

Ayrıca, feodal ülkelerin çoğunda, merkezî devlet iktidarları görece zayıftı ve yerel iktidar odakları (dükalıklar, kontluklar, beylikler vs.) ülke ölçeğinde bir pazarın yaratılmasına engel oluyordu. Pek çok ülkede yerel gümrük duvarları bulunuyordu. Oysa sanayi sermayesi, mümkün olduğu ölçüde büyük bir ulusal pazara gereksinim duyar. Bu nedenle,

sanayi burjuvazisi, devlet yönetiminde merkezîleşmeyi ve buna temel oluşturmak için de ulusalcılığı (milliyetçiliği) savundu.

Sanayi burjuvazisinin hedef aldığı bir diğer kesim, devletle iç içe geçmiş, eğitim kurumlarını büyük ölçüde kontrolü altında tutan, toplumsal yaşam üzerinde belirleyici bir ağırlığa sahip olan ve bunların da yardımıyla büyük maddi çıkar örgütlenmeleri durumuna gelen dinsel kurumlar oldu. Burjuvazinin desteğini alan "aydınlanmacı" düşünürler, dinsel dogmalara karşı akılcılığı ve bilimsel düşünceyi savundu.

Ama sanayi burjuvazisi, feodalizm döneminin egemen sınıflarından da küçük bir toplumsal azınlık durumundaydı. Kendi iktidar mücadelesini yürütürken, toplumun başka kesimlerinin desteğine gereksinim duyuyordu. Bu nedenle, her tür siyasal haktan yoksun olan köylülerin, işçilerin ve o zamanlar çoğu ülkede işçilerden büyük bir kitle oluşturan işsizlerin tepkilerinden yararlanmaya çalıştı. Bu kesimlerin siyasette ağırlık kazanabilmesi için, seçme ve seçilme haklarının genişletilmesini, yani demokrasiyi savundu.

Kapitalistleşme sürecine ilk giren ülkelerden biri olan İngiltere'de de, sanayici sermaye sahipleri, feodal sınıflara karşı bu tür bir mücadele yürüttü. Ama bunu yaparken, şiddetli çatışmalara girmek ve siyasal bir devrim yapmak zorunda kalmadılar. Bu ülkede, sanayi sermayesinin egemenliği adım adım, uzlaşmalarla sağlandı. İngiltere'nin bugün bile bir "kraliyet" ailesine sahip olması, bu uzlaşmacılığın bir ürünü.

Fransa'da ise, aristokrasi (egemen feodal sınıf), egemenliğini sanayici sermaye sahipleriyle paylaşmak yerine, ayrıcalıklarını korumaya çalıştı. Aristokratların ve din adamlarının kontrolü altındaki devletten yeterli desteği alamayan

Fransız sanayici sermaye sahipleri, siyasal iktidarda pay sahibi olmak için daha sert bir mücadele yürütmek zorunda kaldı. "Eşitlik", "özgürlük" ve "kardeşlik" sloganlarıyla, yoksul köylüleri, işçileri ve işsizleri mevcut düzene karşı mücadeleye çağırdılar. 1789'daki Büyük Fransız Devrimi, burjuva siyasetçilerinin önderlik ettiği bir halk ayaklanmasının ürünü oldu. Burjuvazi, kendi çıkarlarını toplumun geniş bir kesiminin çıkarları gibi göstermeyi başarabilmiş, ezilenlerin öncülüğünü yaparak iktidarı alabilmişti.

1789 Devrimi, ülkedeki siyasal güçler dengesinin bir günde tümüyle değişmesini sağlamadı. Devrim sonrasında, düzenin ne ölçüde değiştirileceği konusundaki siyasal mücadele sürdü. Başlangıçta, krallık rejiminin korunması, yalnızca kralın yetkilerinin anayasayla sınırlandırılması görüşü ağır basıyordu. Buna karşın, devrimin başlangıçtaki ideallerine daha sıkı bir şekilde bağlı olan Jakobenler, yoksul halkı örgütleyerek güç kazandı ve 1792 yılında tek başlarına iktidara geldiler. 1792 ile 1794 yılları arasında, krallık rejimine son verildi, cumhuriyet kuruldu, tüm yetişkin yurttaşlara (erkeklere) seçme hakkı verildi ve feodal güçlerin etkisini tümüyle kırmak için sert bir mücadele yürütüldü. 1793-1794 dönemi, "Terör Dönemi" olarak da anılır.

Ancak, 1789 Fransız Devrimiyle iktidara gelen burjuvazi, insanlar arasında tam bir eşitlik, özgürlük ve kardeşlik istemediğini kısa bir süre içinde gösterdi. Burjuvazinin asıl istediği, işçileri sömürme özgürlüğüydü. Sömürü üzerine kurulu bir düzende, gerçek bir eşitlik mümkün değildir. Eşitliğin olmadığı bir yerde de özgürlüklerin sınırlanması kaçınılmazdır.

Devrimden kısa bir süre sonra, burjuvazi, kendi ideallerine ihanet etti. Burjuva devriminin en ileri temsilcileri

olan Jakobenler, burjuvazinin desteğiyle tasfiye edildi. Bunun sonuçları arasında, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ideallerine bağlı kalan aydınların farklı arayışlara yönelmeleri de vardı. Marksizmin dayandığı ana kaynaklardan biri olan Fransız sosyalizmi, burjuvaziden kopan aydınların yarattığı bir akım oldu.

Jakobenlerin tasfiye edilmesinden sonra, devrimci dönemin ürünü olan toplumsal kazanımların önemli bir bölümü ortadan kaldırıldı. 1799 yılında bir hükümet darbesiyle başa geçen Napoleon Bonaparte, 1804 yılında imparatorluğunu ilan etti ve I. Napoleon adını aldı. Napoleon'un iktidar dönemine damgasını vuran, bir dönem boyunca Fransa'nın sınırlarını genişleten dış savaşlar oldu. Ama sonunda yenik düşen Napoleon, 1815 yılında iktidarını kaybetti.

Napoleon'un ardından, iktidar, daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden Bourbon hanedanının eline geçti. 1815-1830 dönemine, "Restorasyon" dönemi denir. Bu dönemde, Fransa, anayasası bulunan bir krallık rejimiydi. Bourbon hanedanının savunucuları, "Meşruiyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılır.

Restorasyon döneminde iktidardan dışlanan kesimler arasında, sanayi burjuvazisinin yanı sıra, o dönemde sanayi burjuvazisinden güçlü olan mali aristokrasi (bankacılar, borsa spekülatörleri ve onlarla işbirliği hâlindeki diğer zengin kesimler) de bulunuyordu. Bu kesimler, 1830 yılının Temmuz ayında, yine bir halk ayaklanmasının yardımıyla, Bourbon hanedanını devirdi. Temmuz Devrimi, daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden Orléans hanedanını başa geçirdi. Louis-Philippe kral oldu. 1830-1848 döneminin rejimi "Temmuz Monarşisi" diye anılır.

1848 yılının Şubat ayında gerçekleşen devrimse (Şubat Devrimi), Louis-Philippe'in krallığına son verirken, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlattı. Bu dönem, 1848'de cumhurbaşkanı seçilen Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle sona erdi.

Karl Marx, 1850 yılında kaleme aldığı *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* adlı çalışmasında, 1848-1850 döneminin siyasal gelişmelerini çözümledi. Bonaparte'ın 1851 yılındaki darbesinin hemen ardından yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde ise, İkinci Cumhuriyet döneminin ilk yarısını daha genel hatlarıyla ele alırken, darbeye yol açan sınıfsal ve siyasal dinamikleri değerlendirdi.

Louis Bonaparte 2 Aralık 1852'de imparatorluğunu ilan ederek III. Napoleon adını aldı ve Fransa'nın İkinci İmparatorluk dönemini başlattı. 19 Temmuz 1870'te Prusya'ya savaş açan Bonaparte, 2 Eylül 1870'te esir düştü ve 4 Eylül 1870'te Fransa'da yeniden cumhuriyet ilan edildi. Barış görüşmeleri sürerken, Paris'in Prusya'ya teslim edilmesini istemeyen ve (Versailles kentinde bulunan) kendi uzlaşmacı iktidarlarına direnen Paris halkı, 18 Mart 1871'de, tarihteki ilk işçi sınıfı iktidarını kurdu. Marx, *Fransa'da İç Savaş* adlı eserinde, 28 Mayıs 1871'de kanla bastırılan Paris Komünü'nün ortaya çıkış sürecini ve Komün deneyimini çözümledi.

Karl Marx'ın bu üç eseri (ve *Fransa'da İç Savaş*'ın iki taslağının eksiksiz hâlleri), Yordam Kitap'tan çıkan *Fransız Üçlemesi*'nde bir araya getirildi.

Dizin ve Sözlükçe

13 Haziran gösterisi (1849) # *Montagne* grubunun başını çektiği ve zor kullanılarak dağıtılan barışçıl gösteri. 15 81 102 124 125 129 131-135 138 156 164 166 168 188

15 Mayıs 1848 meclis baskını # Blanqui, Barbès, Raspail gibi devrimcilerin de katılımıyla gerçekleştirilen, Kurucu Meclisi hedef alan ve sonrasında işçi sınıfı önderlerinin tutuklanmasına yol açan gösteri (*ayrıca*: 15 Mayıs, 15 Mayıs kalkışması). 75 84 85 88 90 107 120 165

adem-i merkezileştirme # 160

Albert (gerçek adı: Alexandre Martin) (1815-1895) # İşçi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi. 54 57 74 120

Amfitriyon # Yunan mitolojisinden, burada zenginliği ve konukseverliği simgeleyen bir isim. 88

anarşi # (*ayrıca*: anarşist, anarşistler) 94 127 143 150 158 161 162 164 169 186

Anteus # "Toprak ana" Gaia'nın dev oğlu (mitoloji). 130

Antier, Benjamin (Benjamin Chevrillon) (1787-1870) # Oyun yazarı. 50

artan oranlı vergi # 92 152 162

Assemblée nationale # bkz. *L'Assemblée nationale*

Baraguey d'Hilliers, Louis-Achille (1795-1878) # Bonapartist general. 137

Barbès, Armand (1809-1870) # 12 Mayıs 1839'da Blanqui ile birlikte Mevsimler Derneği (*Société des Saisons*) adlı örgütün düzenlediği ayaklanmaya öncülük etti, 1848'e kadar hapiste kaldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı gerekçesiyle ömür boyu hapse mahkûm edildi, 1854'te affedildikten sonra yaşamının geri kalanını yurt dışında geçirdi. 47 107 120 167

barış # 52 79 96

barikat savaşı # *bkz.* sokak savaşı

Baroche, Pierre Jules (1802-1870) # Savcı, başlangıçta Düzen Partisi üyesi, sonradan Bonapartist. 167

Barrot, Hyacinthe Camille Odilon (1791-1873) # Temmuz Monarşisi döneminde hanedancı muhalefetin liderliğini yaptı, 24 Şubat 1848'de Louis-Philippe tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmesine karşın aynı gün Şubat Devrimi gerçekleştirildi, Aralık 1848'de Louis Bonaparte'ın atadığı ilk hükümetin başbakanı oldu, 30 Ekim 1849'da görevden alındı. 37 53 54 84 98-101 104 106-109 127 128 136 140 143 158

Bartholomeus # İsa'nın on iki havarisinden biri. 90 168

Bastiat, Claude Frédéric (1801-1850) # Liberal iktisatçı. 48

Bastide, Jules (1800-1879) # 1836 ile 1846 arasında *National* gazetesinin yazı kurulu üyelerinden, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette kısa süre dışişleri bakanlığı yaptı (Mayıs-Aralık 1848). 89

Beaumarchais, Pierre Augustin (1732-1799) # *Sevil Berberi* (*Le Barbier de Sévile*) ve *Figaro'nun Düğünü* (*Le Mariage de Figaro*) adlı oyunların yazarı. 108

Bebel, August (1840-1913) # 1869'da Almanya'da Wilhelm Liebknecht ile birlikte Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni kurdu. Almanya Sosyalist İşçi Partisi'nde

(SAPD) ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nde (SPD) yöneticilik görevlerinde bulundu. 28

Berryer, Pierre Antoine (1790-1868) # Avukat ve siyasetçi, Meşruiyetçilerin parlamento sözcülerinden. 142 143

Birinci Cumhuriyet # Fransız Devriminin (1789) ardından, cumhuriyetin ilan edildiği 1792 yılı ile Napoléon Bonaparte'ın imparatorluğunu ilan ettiği 1804 yılı arasındaki dönem. 61

Bismarck, Otto Fürst von (1815-1898) # Prusya başbakanı (1862-1872 ve 1873-1890) imparatorluk şansölyesi (1871-1890). 17 19 23 24 27 38 39

Blanc, Louis (1811-1882) # Gazeteci ve tarihçi, sosyalist, 1839'da yayımlanan *Emeğin Örgütlenmesi* (*L'Organisation du travail*) adlı kitabında işçilerin "toplumsal atölyeler"de örgütlenmesini savundu, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin bir üyesi ve bu hükümet tarafından işçilerin sorunlarını araştırmakla görevlendirilen Luxembourg Komisyonunun başkanı oldu, 1848 yılının Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının ardından İngiltere'ye göç etti, Paris Komünü'ne karşı tutum aldı. 54 57 62 69 71 72 74 84 85 102 120 121 165

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881) # Yaşamı boyunca işçi sınıfını iktidara taşıyacak bir devrim yapmak için mücadele etti. 1827'de bir sokak savaşında yaralandı, 12 Mayıs 1839'da silahlı bir ayaklanmaya öncülük ettiği için idama mahkûm edildi, sonra bu cezası ömür boyu hapse çevrildi. Şubat Devriminin (1848) ardından serbest bırakıldı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 10 yıl hücre hapsine mahkûm edildi. 1871 yılında Paris Komünü başkentin yönetimini eline aldığında, taraftarlarının Komün'de çoğunluğu oluşturmasına karşın, kendisi yine hapisteydi. 47 71 72 107 108 120 163 165 167

Boguslawski, Albert von (1834-1905) # Askeri konularda kitapları da bulunan Alman general. 36 39

Boisguillebert, Pierre (1646-1714) # İktisatçı. 151

Bonaparte, Charles Louis Napoléon (1808-1873) # Napoléon Bonaparte'in yeğeni. 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçildi, 2 Aralık 1851'de darbe yaptı ve ertesi yıl "III. Napoléon" adıyla imparatorluğunu ilan etti. İkinci İmparatorluk dönemi boyunca başta kaldı, kendisinin başlattığı 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nda esir düşmesinin ardından tahtını kaybetti (*ayrıca*: yeğen, Davut Napoléon, Napoléon Bonaparte, Soulouque, Fransız Sulla'sı). (Kitapta çok yaygın olarak geçtiğinden sayfa numaraları verilmemiştir.)

Bonaparte, Napoléon (1769-1821) # 1799 yılında bir hükümet darbesi yaparak başa geçti, 1804 yılında imparatorluğunu ilan ederek I. Napoléon adını aldı. Dış savaşlarla Fransa'nın etki alanını genişletti, ancak sonunda Avrupa'nın birleşen güçleri tarafından yenilgiye uğratıldı, 1814 yılında kısa bir süreliğine bırakmak zorunda kaldığı imparatorluğunu 1815'teki Waterloo Savaşı yenilgisinin ardından tümüyle kaybetti ve yaşamının geri kalanını sürgünde geçirdi (*ayrıca*: amca, I. Napoléon). 49 60 89 94-99 121 151

Bonapartistler # 99 109 119 140 151 153 156 158 182-185 187 195

borsa # (*ayrıca*: borsa kralları, borsa kurtları, borsacı vb.) 47 49 52 53 57 63-67 87 144-147 150 190 192 195

Bourbon hanedanı # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden hanedan. Bu hanedanın savunucuları "Meşru-

iyetçiler" (*Légitimistes*) diye anılıyordu. 96 117 139 142 195

Bourges davası # 15 Mayıs 1848 meclis baskınına katılanların yargılandığı dava. 120

Bréa, Jean Baptiste Fidèle (1790-1848) # General, Parisli işçilerin Haziran 1848'deki ayaklanmasını bastırma mücadelesi yürütürken isyancılar tarafından öldürüldü. 120

Bright, John (1811-1889) # İngiliz fabrikatör ve liberal siyasetçi. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda Richard Cobden ile birlikte tarın ürünleri ithalatının serbest bırakılması için mücadele etti. 147

Bugeaud, Thomas Robert (1784-1849) # Mareşal, Orléans'cı 100

bunalım (iktisadi) # (*ayrıca*: sanayi bunalımı, ticaret bunalımı) 15 16 19 53 63 69 171 174 175

bunalım (siyasi) # 63 102 107 110 126

burjuva cumhuriyetçileri # 1840'lı yıllarda ağırlıklı olarak *Le National* gazetesinin çevresinde toplanan, biçimsel demokrasiyi savunan kesim. *bkz. Le National* (*ayrıca*: saf cumhuriyetçiler, *National* cumhuriyetçileri, *National* partisi, üç renkli cumhuriyetçiler, ılımlı cumhuriyetçiler). 54 60-62 72 73 76 77 81-85 87-90 92 93 96-98 100 101 104 106-108 110-112 117 118 120 122 123 131 134 144 166 184 185

burjuva diktatörlüğü # 79 89 156 158-160 169

burjuva sosyalizmi # 17 162

burjuva toplumu # 51 56-58 62 63 67 73 79 81 89 90 92 93 146 150 174 175 186

bütçe # *bkz.* devlet bütçesi

büyük toprak sahipleri # (*ayrıca*: büyük toprak mülkiyeti) 56 66 72 117 146 161 195

Cabet, Étienne (1788-1856) # Hukukçu ve yayıncı, ütopyacı sosyalist, Şubat Devriminden (1848) hemen önce örnek eşitlikçi topluluklar oluşturmak için yandaşlarıyla ABD'ye göç etti, başarısız oldu. 71 72

Capefigue, Jean-Baptiste (1802-1872) # Tarihçi, biyografi yazarı, gazeteci. 180

Carlier, Pierre (1799-1858) # 1849-1851 döneminde Paris'in polis müdürü, Bonapartist. 158 159 164

Carlo Alberto (1798-1849) # 1831-1849 döneminin Sardinya-Piemonte kralı. 114

Carnot, Lazare Hippolyte (1801-1888) # Fransız Devriminin (1789) ardından Konvansiyon ve Kamu Esenliği Komitesi üyeliği yapan Lazare Carnot'nun oğlu., siyasetçi. 165-167

Cassagnac, Bernard Adolphe Granier de (1806-1880) # Gazeteci ve siyasetçi, Temmuz Monarşisi döneminde Guizot'nun destekçisi, İkinci Cumhuriyet döneminde ve sonrasında mutlakçı ve Bonapartist. 180

Cato (Marcus Porcius Cato) (MÖ 234-149) # Romalı devlet adamı, yazar. 89

Caussidière, Marc (1808-1861) # 1834 Lyon ayaklanmasına katıldığı için bir 1837'ye kadar hapiste kaldı, Şubat Devrimi (1848) sırasında barikatlarda savaştı, Geçici Hükümet tarafından Paris'in polis müdürlüğüne atandı, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınının ardından görevden alındı, Haziran 1848'deki ayaklanmanın ardından yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. 62 84 85 120 121

Cavaignac, Louis Eugène (1802-1857) # General, Şubat Devriminden (1848) sonra Haziran ayaklanmasının bastırılmasını yönetti, Haziran-Aralık döneminde başbakanlık ve fiilî devlet başkanlığı yaptı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçimini kaybetti. 76 77 82 83 88-90 92 94 96 98 103 105 111-114 123 131

Chambord Kontu, Henri-Charles d'Artois (1820-1883) # 1830 Temmuz Devrimi sonrasında yurt dışında yaşadı; Meşruiyetçilerin V. Henri adını kullanan taht iddiacısı (*ayrıca*: V. Henri). 139 184

Chambre introuvable (Bulunmaz Meclis) # 156

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793-1877) # General, Meşruiyetçi, Haziran ayaklanmasının (1848) bastırılmasında rol oynadı, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi sırasında tutuklandı ve ülke dışına sürüldü; 1859'da Fransa'ya döndü; 1871'de Ulusal Meclis üyesi. 100 108 109 124 132 137 183 188 189

Charlemagne (Şarlman) (742-814) # Frankların ve Lombardların Kralı, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun kurucusu. 104

Charles, X. (1757-1836) # 1824'ten Temmuz Devrimine (1830) kadar Fransa kralı. 166

Cizvit # 1534 yılında kurulmuş, Hıristiyanlığı yayma çabalarıyla ve gizli örgütçülüğüyle ünlü, Avrupa'daki dinsel reform hareketlerine düşmanca yaklaşmış, bir dönem boyunca Roma Katolik Kilisesi tarafından desteklenmiş tarikatın üyesi. 99 104 150 151 158 159 166

Cobden, Richard (1804-1865) # İngiliz fabrikatör ve liberal siyasetçi. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda John Bright ile birlikte tarım ürünleri ithalatının serbest bırakılması için mücadele etti. 147

Constitutionnel # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 180

Crémieux, Adolphe (1796-1880) # Avukat, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette bir dönem adalet bakanı, Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 54 111

Creton, Nicolas Joseph (1798-1864). Avukat, Orléans'cı. 150

Cubières, Amédée Louis de (1786-1853) # General. 149

çalışma bakanlığı # 57 58 74

çalışma hakkı # (*ayrıca*: çalışma olanağı) 16 57 91 92

Dağ # *bkz. Montagne*

Daumier, Honoré (1808-1879) # Ressam, karikatürist. 50

Davut # İsrail Krallığı'nın kurucusu Saul'ün rakibi, ondan sonraki kral (Tevrat ve İncil). 94

Deflotte # *bkz.* Flotte

Delilah # Samson'un sevgilisi, *bkz.* Samson. 130

Demiurgos # Fiziksel evrenin yaratıcısı (mitoloji). 174

Démocratie pacifique (Barışçıl Demokrasi) # 1843 ile 1851 yılları arasında ütopyacı sosyalist Fourier'nin taraftarlarının çıkardığı günlük gazete. 130

Demokles # "Demokles'in kılıcı" deyimiyle bilinen eski Yunanlı (söylence). 157

Demosthenes (MÖ 384-322) # Eski Yunanistan'da hatipliğiyle ünlü devlet adamı. 142

despotizm # (*ayrıca*: despot, despotik, zorba, zorbalık). 58 62 79 134 159

devlet borçlanması # 49 50 52 64-66 88 92 146 147 149 150

devlet bütçesi # (*ayrıca*: bütçe, bütçe dengesi, bütçe açığı) 48 49 66 88 102 116 147 149 161

devlet mekanizması # (*ayrıca*: yönetim mekanizması) 67 90 146

devrimci proletarya # (*ayrıca*: devrimci işçiler, devrimci proleterler) 27 92 93 97 103 105 108 111 112 118 119 133 166

devrimci sosyalizm # 163

Dézamy, Théodore (1808-1850) # Sosyalist. 71

Die Neue Zeit # Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin teorik yayın organı (1883-1923). 12

din adamları # (*ayrıca*: ruhban sınıfı) 41 90 113 127 137 193

Diocletianus (~245-313) # 284-305 yıllarında Roma imparatoru. 40

doktrinci sosyalizm # (*ayrıca*: sosyalist doktrinciler) 77 120 122 163 166

Duclerc, Charles (1812-1888) # Mayıs-Haziran 1848'de maliye bakanlığı yaptı, Haziran ayaklanmasının (1848) ardından siyasetten uzaklaştı, 1882-1883'te başbakanlık ve dışişleri bakanlığı yaptı. 111

Dufaure, Jules (1798-1881) # Avukat ve devlet adamı, Orléans'cı, farklı dönemlerde bayındırlık, içişleri, adalet bakanı ve başbakan. 93 96 149

Dupin, André Marie (1783-1865) # Avukat, 1832-1839 döneminde Temsilciler Meclisinin, 1849-1851 döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkanlığını yaptı. 179

Dupont de l'Eure, Jacques Charles (1767-1855) # Şubat Devriminden (1848) sonra Geçici Hükümetin başkanlığını yaptı. 54

Düzen Partisi (*Parti de l'Ordre*) # 117-119 122-125 131 133-135 137 143 144 146-148 150 156-159 161 162 164-169 176-186 188-190

eşitlik # 55 194 195

fabrikatör # *bkz.* sanayi burjuvazisi

Falloux Kontu, Frédéric-Alfred-Pierre (1811-1886) # Politikacı ve yazar, Meşruiyetçi ve din adamı; Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasının bastırılmasında başat rol oynadı. 99 113 128 143

Faucher, Léon (1803-1854) # İktisatçı, Orléans'cı, 1848-1849 yıllarında ve 1851'de içişleri bakanlığı yaptı, ikinci bakanlık döneminde Bonapartist. 48 99 107 110

feodalizm # (*ayrıca*: feodal toplum, feodal yükler, feodal) 18 59 67 79 153 191-194

Ferdinand-Philippe (1810-1842) # Louis-Philippe'in en büyük oğlu. 140

Fischer, Richard (1855-1926) # Alman sosyal demokrat politikacı. 11

Flocon, Ferdinand (1800-1866) # *La Réforme* gazetesi yazı kurulu üyesi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi. 54

Flotte, Paul-Louis de (1817-1860) # Blankist, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına ve Haziran ayaklanmasına katıldı, Ulusal Yasama Meclisi üyesi oldu, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesinin ardından İtalya'da Garibaldi'nin önderlik ettiği bağımsızlık mücadelesine katıldı. 120 165 167

Fouché, Joseph (1759-1820) # 1789 Fransız Devrimini izleyen yıllarda Jakoben, Napoléon Bonaparte'ın iktidar döneminde sertliğiyle ünlü polis bakanı. 158

Fould, Achille (1800-1867) # Bankacı, önce Orléans'cı sonra Bonapartist, 1849-1867 yıllarında belirli aralıklar dışında maliye bakanı. 67 88 104 144 145 149 150

Fouquier-Tinville, Antoine Quentin (1746-1795) # Konvansiyon tarafından Mart 1793'te kurulan Devrim Mahkemesi'nin (*Tribunal révolutionnaire*) savcısı; Jakobenlerin iktidardan düşmesinin ardından idam edildi. 115

Fransa Bankası (*Banque de France*) # 1800 yılında kurulan ve zaman içinde Fransa'nın merkez bankasına dönüşen banka (*ayrıca*: banka). 57 65 160 172 173

Fransız Devrimi (1789) # (*ayrıca*: birinci devrim, 1789 Devrimi, 1789) 18 54 61 66 67 78 81 90 95 115 151 153 164 169 194

Friedrich, II. (1712-1786) # 1740-1786 döneminde Prusya kralı (Büyük Frederik). 34

Gaia # Toprak ana (mitoloji). 130

Gazette de France # 1840'lı yıllarda Meşruiyetçilerin yayın organı. 56

genel oy hakkı # (*ayrıca*: genel oy) 26-29 55 56 72 73 90 93 102 105 157 165 169 170 176 177 179 180 186

gericilik # 15 18 32 48 135 171 175 179 183

Gezici Muhafız (*Garde mobile*) # 68 69 76 88 89 96 100 105 106 109

Girardin, Émile de (1806-1881) # Gazeteci, yayıncı, *Le Presse* gazetesinin kurucusu, Ulusal Yasama Meclisinde bir dönem *Montagne* ile birlikte oy kullandı, sonradan Louis Bonaparte'la uzlaştı. 179

Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832) # Alman şair ve yazar. 94

Goudchaux, Michel (1797-1862) # Bankacı, Şubat Devriminin (1848) ardından Geçici Hükümette ve Yürütme Kurulu döneminde maliye bakanlığı yaptı. 85

Gracchus kardeşler # 38

Grandin, Victor (1797-1849) # Sanayici, siyasetçi. 48

Guinard, Joseph Augustin (1799-1874) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi, *Montagne* ile birlikte hareket etti. 167

Guizot, François Pierre Guillaume (1787-1874) # Tarihçi, Orléans'cı, Temmuz Monarşisi döneminde, 1840-1847 yıllarında dışişleri bakanlığı, 19 Eylül 1847 ile 23 Şubat 1848 tarihleri arasında başbakanlık yaptı, başbakanlık döneminde her tür reform talebini geri çevirerek Şubat Devriminin (1848) patlak vermesini kolaylaştırdı, devrimden sonra siyasetten çekildi. 48 52 53 77 89 98 99 109 136 143

halk bankası # *bkz.* Proudhon. 173

hanedancı muhalefet # 54 77 84 98 147

Haussez, Baron d' (Haussez Baronu) Charles Lemercier de Longpré (1778-1854) # 1829'da donanma bakanı. 166

Hautpoul, Alphonse Henri d' (1789-1865) # General, Meşruiyetçi, sonradan Bonapartist. 143 157 165 179 188 189

Haynau, Julius Jacob von (1786-1853) # 1848-1849 yıllarında İtalya ve Macaristan'daki devrimci hareketleri bastıran Avusturyalı general. 139

Haziran günleri (*journées de Juin*) ayaklanması (1848) # (*ayrıca*: Haziran, Haziran ayaklanması, Haziran Devrimi, Haziran isyancıları, Haziran katliamları, Haziran yenilgisi, Haziran zaferi) 18 30 31 47 60 75-88 90-92 94 96 98 105-107 113 116 117 120 122 124 129 130 133 135 142 159 165-168 176

Helvétius, Claude Adrien (1715-1771) # Materyalist filozof. 124

Henri, V. # *bkz.* Chambord Kontu

Herwegh, Georg (1817-1875) # Alman şair. 141

Huber, Aloysius (1815-1865) # Bourges davasında yargılananlardan. 120

Hugo, Victor (1802-1885) # Şair ve romancı. 142 177 180

İkinci Cumhuriyet # Şubat Devrimi (1848) ile Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesi arasındaki dönem. 61 196

İsa # Hıristiyanların peygamberi. 150 168

İskender (Büyük İskender ya da III. Alexander) (MÖ 356-323) # Makedonya kralı; ilk çözecek kişinin Asya'ya hakim olacağı söylenen Gordion düğümünü kılıcıyla kestiği anlatılır. 188

işçi devleti # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi partileri # (*ayrıca*: işçi partisi, proletarya partisi) # 16 27 122

işçi sınıfı # Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmayıp yaşayabilmek için emek güçlerini satmak zorunda olanların oluşturduğu sınıf; *bkz.* devrimci proletarya, kır proletaryası

işçi sınıfı devrimi # *bkz.* proletarya devrimi

işçi sınıfı diktatörlüğü # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi sınıfı iktidarı # *bkz.* proletarya diktatörlüğü

işçi sınıfının kurtuluşu # (*ayrıca*: devrimci kurtuluş, emeğin kurtuluşu, işçilerin kurtuluşu, proletaryanın kurtuluşu, toplumsal kurtuluş) # 20 28 56 59 60 67 122 162

Jakobenler (*Jacobins*) # 81 115 194 195

Janus # Roma mitolojisinde karşıt yönlere

bakan iki yüzü (aslında yapışık iki kafası) bulunan tanrı. 125

Journal des débats politiques et littéraires # 1849'da Düzen Partisi'nden yana yayın yapan bir gazete. 85 180

Junker # Prusya'da feodal (soylu) toprak sahibi. 24

Juvenal (Decimus Junius Juvenalis) # MS 1-2. yüzyıllarda yaşamış, "Hicivler"in yazarı Romalı şair. 38

Kamu Esenliği Komitesi (*Comité de salut public*) # 1789 Fransız Devrimi sonrasında, Nisan 1793'te kurulan, Jakobenlerin iktidar döneminde (Haziran 1793-Temmuz 1794) yürütme gücünü elinde toplayan komite. 115 133

Kant, İmmanuel (1724-1804) # Alman filozof. 144

kardeşlik # 55 61 76 77 194 195

karşı-devrim # (*ayrıca*: karşı-devrimci) 15 45 48 65 66 114 116 119 121 125 135 138 160 169

Kautsky, Karl (1854-1938) # Alman sosyal demokrasisinin önde gelen liderlerinden. 12

Kazaklar # 18-20. yüzyıllardaki savaşlarda Rusya'nın savaş güçleri olarak önemli roller üstlenen Kazak askerler. 151 165

komünist # 70-72 88 165

Komünist Manifesto (*Komünist Parti Manifestosu*) # Karl Marx ile Friedrich Engels'in 1848 Devrimlerinden hemen önce kaleme aldıkları ve komünistlerin o dönemdeki temel siyasal tezlerini özetleyen çalışma. 11 17 27

komünizm # 17 163

Konstantin, I. (~280-337) # 306-337 döneminin Roma imparatoru. 41

Konvansiyon (Ulusal Konvansiyon; *Convention nationale*) # Fransız Devriminin (1789) ardından üyeleri seçimlerle belirlenen yasama meclisi. 81 115 116 128 166

koruyucu gümrük vergileri # 59 148 152 161

Köller, Ernst Matthias von (1841-1928) # Sosyalizm düşmanlığıyla ünlü Alman devlet adamı. 40

köylüler # *bkz.* küçük köylüler, tarım işçileri (*ayrıca*: köylü, köylü sınıfı, köylülük). 21 23 35 48 56 59 60 66 67 72 79 81 89 93 95 97 101 113 119 121-123 151-158 160 174 191 193 194

Kutsal İttifak # 52 79 89 114 137

küçük burjuva demokrasisi # bkz. sosyal demokrasi (*ayrıca*: demokrat küçük burjuvazi). 81-82 97 119 122 123 128 129 133 134

küçük burjuva sosyalizmi # bkz. sosyal demokrasi (*ayrıca*: sosyalist küçük burjuvazi). 17 162 166

küçük burjuvazi # Asıl olarak, üretim araçlarına (makinelere, aletlere, hammaddelere vb.) sahip olmakla birlikte ücretli emek sömürüsünde bulunmayıp kendi emeğiyle geçinenlerden oluşan katman (*ayrıca*: dükkâncılar, küçük burjuvalar, küçük tüccar, butik, *épicier*). 21 23 37 48 51 53 54 59 60 64 70 72 79 82 85-88 92 93 96 116 119 120 123 124 129 131 133 138 148 152 159 160 162 163 168 172 176-178

küçük köylüler # 37

L'Assemblée nationale # 1848-1857 yıllarında Paris'te yayımlanan Meşruiyetçi gazete. 180

La Hitte, Jean Ernest (1789-1878) # General, 1849-1851 döneminde dışişleri bakanı. 166

La Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 138 162

La Réforme # 1843 yılında Ledru-Rollin'ın kurduğu gazete. 82 107

La Rochejaquelein, Henri-Auguste-Georges de (1805-1867) # Meşruiyetçi, Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesine önce karşı çıkmakla birlikte sonra onunla uzlaştı. 56

Lacrosse, Bertrand Théobald Joseph (1796-1865) # Orléans'cıydı, İkinci Cumhuriyet döneminde bayındırlık bakanlığı yaptı, 1850'de sonra Bonapartist oldu. 130

Laffitte, Jacques (1767-1844) # Bankacı ve siyasetçi. Temmuz Devriminin (1830) hazırlayıcılarından. 1830-1831 yıllarında başbakanlık yaptı. 47

Lamartine, Alphonse de (1790-1869) # Şair, yazar. 54 55 61 72 76

Lamourette, Antoine-Adrien (1742-1794) # Piskopos. 182

Lassalle, Ferdinand (1825-1864) # Alman yazar ve avukat, 1848-1849 yıllarında Prusya'daki devrimci hareketlere katıldı, Alman işçi sınıfı hareketinin reformcu kanadının liderlerinden biri oldu. 27

Laviron # Bourges davasında yargılananlardan. 120

Le Moniteur universel # 1799-1814 ve 1816-1868 yıllarında Fransa'nın resmî gazetesi. 61 75 78 115 135 141 144 158 189

Le Napoléon # 6 Ocak ile 19 Mayıs 1850 tarihleri arasında yayımlanan haftalık gazete. 159

Le National # 1830 ile 1851 yılları arasında Paris'te yayımlanan bir gazete. Ilımlı burjuva cumhuriyetçilerinin yayın organıydı. 54 55 60 62 73 83 89 90 92 94 96 98 100 101 106 108 110 112 117 118 122 123 132 134 138 162 166 184

Le Pouvoir (İktidar) # Haziran 1850 ile Ocak 1851 arasında yayımlanan Louis Bonaparte yanlısı gazete. 183

Le Presse # Burjuva reformcularının gazetesi. 138 162

Le Siècle # 1840'lı yıllarda anayasal reformcu, 1850'li yıllarda ılımlı cumhuriyetçi gazete. 138 162 184

Leclerc, Alexandre # Tüccar. 176

Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste (1807-1874) # Avukat, yayıncı ve siyasetçi, *La Réforme* gazetesinin yazı kurulu üyesi, 1848'de Geçici Hükümette içişleri bakanı ve Yürütme Kurulu üyesi; Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi; *Montagne* grubunun lideri; 13 Haziran 1849'da İngiltere'ye göç etti ve 1870 yılının başına kadar orada yaşadı; 1871'de Ulusal Meclis üyesi, Almanya'yla varılan barış anlaşmasını protesto etmek için yetkilerinden vazgeçti. 54 67 71 72 81 84 97 107 111 112 114 122 123 126-128 132 149 167 177

Lemaître, Frédérick (asıl ismi Antoine Louis Prosper) (1800-1876) # Aktör ve oyun yazarı. 50

Lemoinne, John-Marguerite-Émile (1815-1892) # *Journal des Débats* gazetesinin İngiltere temsilcisi. 180

Lerminier, Jean Louis Eugène (1803-1857) # Öğrencilerinin protestoları üzerine öğretim üyeliğini bırakmak zorunda kalan hukuk profesörü, Orléans'cı. 109

Louis, IX (Aziz) (1215-1270) # Fransa kralı (1226-1270). 139

Louis, XIV. (1638-1715) # Fransa kralı (1643-1715). 151 160

Louis-Philippe (1773-1850) # Orléans Dükü, Temmuz Devriminin (1830) ardından Bourbon hanedanından X. Charles'ın yerine tahta çıkarıldı, Temmuz Monarşisi diye anılan krallık döneminde (1830-1848) daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil etti, Şubat Devrimiyle (1848) tahttan indirildi, İngiltere'ye kaçtı ve orada öldü (*ayrıca*: Orléans Dükü). 47-50 53 89 92 98 136 140 141 145-147 149 180 184 195

Louis-Philippe-Albert (1838-1894) # Orléans Dükü, Paris Kontu, Louis-Philippe'in torunu, Orléans'cıların taht iddiacısı (*ayrıca*: Paris Kontu). 184

Louverture, François-Dominique Toussaint (1743-1803) # Fransız sömürgeciliğine ve köleciliğe karşı ayaklanan zencilerin

gerçekleştirdiği Haiti Devriminin (1791-1804) önderlerinden. 100

lumpen proletarya # İşsizliği kabullenmiş ve çalışmadan yaşamanın yollarını bulmaya çalışan yoksullardan oluşan katman. 51 68 187

Luxembourg Komisyonu # "İşçiler için Hükümet Komisyonu" (*Commission du Gouvernement pour les travailleurs*). 57 58 60 61 63 69 70 165

Mac-Mahon, Patrice de (1808-1893) # Gerici asker ve siyasetçi. (1875-1879). 25

mali aristokrasi # (*ayrıca*: borsa aristokrasisi) 47 49-53 56 59-61 63 65 88 117 144 145 147 149 150 152 162 164 173 195

Malthus, Thomas Robert (1766-1834) # İngiliz iktisatçı. 99

Marche # Geçici Hükümete işçilerin çalışarak geçinebilmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmeyi kabul ettiren işçi. 57

Marie, Pierre (1795-1870) # Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümette bayındırlık bakanı, ardından Cavaignac tarafından adalet bakanlığına getirildi. 69

Marksist # 28

Marrast, Armand (1801-1852) # *Le National* gazetesinin yöneticisi, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin üyesi. 72 83 89 91 93 111 123

Mathieu de la Drôme (Drôme'lu Mathieu) (1808-1865) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisinde *Montagne* üyesi. 109

Meşruiyetçiler (*Légitimistes*) # 1815-1830 yıllarındaki Restorasyon döneminde iktidarda olan Bourbon hanedanının savunucuları, "anayasal monarşi" taraftarları. 56 73 77 82 99 100 108 109 113 117 121 125 136 137 139 140 142-146 157 159 160 177 181 183-185 195

Midas # Frigya'nın mitolojik kralı. Söylencelere göre, bir tanrı tarafından kulakları ceza olarak eşek kulaklarına dönüştürülmüş, bunu uzun süre gizlemiş, ama ortaya çıkınca halkın diline düşmüş. 99

Molé, Mathieu Louis (1781-1855) # 1817-1818'de donanma ve sömürgeler bakanlığı, 1836-1839 döneminde başbakanlık yaptı, Orléans'cı, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 136 137

Moniteur # *bkz. Le Moniteur universel*

Monk (ya da Monck), George (1608-1670) # İngiltere'de 1660 yılında Stuart hanedanının başa geçmesine yardım eden general. 108 109

Montagne # (*ayrıca*: Dağ, *Montagnard*) 81 97 98 107 109-112 116 119 120 122-124 126-134 156 164 166 176-180

Montalembert, Charles Forbes René, Montalembert Kontu (1810-1870) # Liberal Katolik yayıncı ve tarihçi. Din işleri ile devlet işleri ayrılırken, kilisenin devlet müdahalesi olmadan eğitim verebilmesini savundu. Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekledi. 150 151 178

Musa # Yahudilerin peygamberi. 148

Napoléon, I. # *bkz.* Bonaparte, Napoléon

Napoléon, III. # *bkz.* Bonaparte, Charles Louis Napoléon

National # *bkz. Le National*

Nemesis # İntikam tanrıçası (mitoloji). 124

Neue Rheinische Zeitung # 10 12 15 42 76 96 171 181

Neumayer, Maximilien-Georges-Joseph (1789-1866) # General. 189

Nikolay, II. (1868-1918) # Son Rus çarı. 35

Olimpos # Eski Yunan tanrılarının mekanı olan dağ (mitoloji). 99 104

Orléans Dükü # *bkz.* Louis-Philippe

Orléans Düşesi # Louis-Philippe'in 1842'de ölen en büyük oğlu Ferdinand-Philippe'in eşi Helene Luisa Elisabeth (Hélène). 140

Orléans hanedanı # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan, bu dönemde daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden hanedan. 54 96 117 142 195

Orléans'cılar # 1830-1848 yıllarındaki Temmuz Monarşisi döneminde iktidarda olan Orléans hanedanının savunucuları. 73 82 88 99 100 108 109 113 117 125 136 137 140 143-145 160 177 181 184 185

Orpheus # Yunan mitolojisine göre şarkılarıyla hayvanları, bitkileri ve kayaları hareketa geçirebilen ozan. 123

orta sınıflar # 135 161

Oudinot, Nicolas Charles Victor (1791-1863) # General, Orléans'cı. 115 125 126

özgürlük(ler) # 55 126 127 134 161 165 194 195

Pagnerre, Laurent-Antoine (1805-1854) # İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis üyesi. 111

papa # *bkz.* Pius, IX

Paris Komünü (1871) # 24-27 196

Paris Kontu # *bkz.* Louis-Philippe-Albert

Passy, Hippolyte Philibert (1793-1880) # İktisatçı. 140 149

Pius, IX. (1792-1878) # 1846'dan ölümüne kadar Roma Katolik Kilisesinin papası. (*ayrıca*: papa). 112 113 141

Platon (MÖ 428/427-348/347) # Eski Yunan filozofu. 92

Potifar # Mısırlı devlet yöneticisi (Tevrat). 139

Pouvoir # bkz. Le Pouvoir

Presse # bkz. Le Presse

proletarya # *bkz.* işçi sınıfı

proletarya devrimi # 18 25 58 59 79 92

proletarya diktatörlüğü # (*ayrıca*: devrimci diktatörlük, işçi devleti, işçi sınıfı diktatörlüğü, işçi sınıfı iktidarı, proletaryanın sınıf diktatörlüğü, proletarya hükümeti). 24 78 111 122 156 163 196

proletarya diktatörlüğü # (*ayrıca*: devrimci diktatörlük, işçi devleti, işçi sınıfı diktatörlüğü, işçi sınıfı iktidarı, proletaryanın sınıf diktatörlüğü, proletarya hükümeti) 24 78 111 122 156 196

proletarya partisi # *bkz.* işçi partileri

proletaryanın kurtuluşu # *bkz.* işçi sınıfının kurtuluşu

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) # İktisatçı, sosyolog, anarşizmin kurucularından. İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisi üyesi. İşçi sınıfının durumunu düzeltmek için üreticilere düşük faizlerle kredi verecek bir "halk bankası"nın kurulması türü önerileri de vardı. 25 173

Ranke, Leopold von (1795-1886) # Alman tarihçi. 84

Raspail, François-Vincent (1794-1878) # Kimyacı, fizyolog, sosyalist. 1830 ve 1848 devrimlerine katıldı, 10 Aralık 1848'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde *Montagne* adına aday oldu, 15 Mayıs 1848'deki meclis baskınına katıldığı için 1849'da hapse mahkûm edildi, 1853'te bu cezası ülke dışına sürgüne çevrildi. 55 71 72 88 97 107 120

Rateau, Jean Pierre (1800-1887) # Hukukçu, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 104 105 109 110

Réforme # bkz. La Réforme

Restorasyon dönemi # Bourbon hanedanının 1815-1830 yıllarındaki krallık dönemi. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim büyük toprak sahipleriydi (*ayrıca*: Restorasyon). 66 117 125 151 158 195

Robespierre, Maximilien (1758-1794) # Fransız Devriminin (1789) ardından Jakobenlerin lideri; Jakoben iktidarının son bulmasının ardından idam edildi. 90

Roland # Charlemagne'in (Şarlman) efsanevi baş şövalyesi. 104

Roma Cumhuriyeti (1849) # (*ayrıca*: Roma) 112 113 126 137

Roma İmparatorluğu (MÖ 27-MS 476/1453). 39 41

Roma seferi # (*ayrıca*: Roma'ya saldırı, Roma bombardımanı) 112 113 115 116 121 123 125-127 137 141

Rothschild, James Mayed de (1792-1868) # Dünyanın en zengin ailelerinden biri olan "Rothschild hanedanı"nın kurucusu Meyer Amschel Rothschild'in (1744-1812) beşinci oğlu. 1811'de Paris'e yerleştikten sonra ülkenin en güçlü bankacısı ve dünyanın en zenginlerinden biri oldu. 50 51

Rössler, Konstantin (1820-1896) # Alman yayıncı, Bismarck'ın destekçisi. 39

ruhban sınıfı # *bkz.* din adamları

saf cumhuriyetçiler # *bkz.* burjuva cumhuriyetçileri

Samson # İsrail'in lideri (mitoloji-din). 130

sanayi burjuvazisi # (*ayrıca*: fabrikatör, sanayici burjuva, büyük sanayiciler) 47 48 50 51 59 66 117 133 148 161 191-193 195

sanayi proletaryası # *bkz.* işçi sınıfı (*ayrıca*: sanayi işçileri). 22 59 68 69 97 133 155 156

santim # 1 Fransız frangının yüzde 1'ine eşit olan para birimi.

Saul # İsrail Krallığı'nın kurucusu (Tevrat ve İncil). 94

Sébastiani, Horace (1772-1851) # Mareşal, Temmuz Monarşisi döneminde dışişleri bakanı (1830-1832). 77

Ségur d'Aguesseau (Raymond Joseph Paul) (1803-1889) # Düzen Partisi'nin önde gelen üyelerinden. 167

Sezar (Julius Caesar) (MÖ 100-44) # Roma Cumhuriyeti'nin (MÖ 509-27) diktatörü. 141

sınıf egemenliği # (*ayrıca*: sınıfsal egemenlik) 19 78 119 170

Siècle # bkz. Le Siècle

Sobrier, Joseph (1825-1854) # Gazeteci, yazar. 120

sokak savaşı # (*ayrıca*: barikat, barikat savaşçıları, barikat savaşı, barikatlar) 29-34 38 39 54 55 69 73 74 85 103 124 132

sosyal cumhuriyet # 56 73 74

sosyal demokrasi # 1850'li yıllarda küçük burjuva demokrasisinin temsilcileri ile işçi sınıfı temsilcileri arasındaki birleşmenin ürünü olan siyasal akım. İzleyen dönemde (Marksist) işçi sınıfı partileri için de kullanılan bu deyim, 19. yüzyılda günümüzdeki anlamını kazandı. *bkz. Montagne*, küçük burjuva cumhuriyetçiliği, küçük burjuva demokrasisi, küçük burjuva sosyalizmi (*ayrıca*: sosyal demokrat, demokrat-sosyalist parti, kızıl parti). 26 36 38 39 117 120 122 136 138 156 161 177

sosyalist cumhuriyetçiler # 107

sosyalist devrim # *bkz.* proletarya devrimi

Sosyalistler Yasası (*Sozialistengesetz*) # 26 29

sou # 5 santimlik madeni para, *bkz.* santim.

Soulouque, Faustin-Élie (1782-1867) # Haiti ordusunun en yüksek rütbeli generali olarak 1847 yılında ülkesinin devlet başkanlığına seçildi, 1849'da kendisini "I. Faustin" adıyla imparator ilan etti (yalnızca Louis Bonaparte'ı anmak için geçtiği sayfalar gösterilmemiştir). 100

Sue, Eugène (1804-1857) # Yazar, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisi üyesi. 159 176 177 179

şarap vergisi # 101 116 149-153 158

şoven # 25

Şubat Devrimi (1848) # Orléans hanedanından Louis-Philippe'i tahttan indiren, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: 1848 Devrimi, Şubat cumhuriyeti, Şubat günleri, Şubat ayaklanması, 24 Şubat, 25 Şubat, Şubat, Şubat 1848). 10 15-18 24 30 45 47 53-56 58-67 70 73-78 81 84-87 96 98 99 106 108

111 132 136 148 150 162 166 168 170 171 179 195

tarım # 50 148 154 155 162

tarım işçileri # 90

Temmuz Devrimi (1830) # Orléans hanedanından Louis-Philippe'in kral olmasını sağlayan ve 1848 yılındaki Şubat Devrimine kadar sürecek olan Temmuz Monarşisi dönemini başlatan devrim (*ayrıca*: Temmuz günleri, 1830 Devrimi). 47 50 54-56 164 165 195

Temmuz Monarşisi # Orléans hanedanından Louis-Philippe'in 1830-1848 yıllarındaki krallık dönemi. Bu dönemde çıkarları en fazla gözetilen kesim mali aristokrasiydi. 48 50 54 56 62 65 117 125 136 149 159 195

Temsilciler Meclisi (*Chambre des députés*) # Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde yasama meclisi (1814-1848). 48 50 56 156

Teste, Jean Baptiste (1780-1852) # Temmuz Monarşisi döneminde ticaret, adalet ve bayındırlık bakanlıkları yaptı, rüşvet alma suçlamasıyla hapis cezasına çarptırıldı. 149

Thiers, Louis Adolphe (1797-1877) # Devlet adamı ve tarihçi, Orléans'cı; başbakan (1836 ve 1840), İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi, 1871-1873'te cumhurbaşkanı. 24 136 141 144 160 178 181

ticaret burjuvazisi # (*ayrıca*: büyük tüccarlar, ticaret, tüccarlar). 50 53 58 60 65 86 88 152 162

toplumsal devrim # 18 21 80 91

Trélat, Ulysse (1795-1879) # Mayıs-Haziran 1848'de bayındırlık bakanı. 74

ulusal atölyeler # 69-70 75 105 106

ulusal devrimler # 79

Ulusal Muhafız (*Garde nationale*) # 24 54 55 67 69 71 72 76 100 105 129 131 132 134 176

Uluslararası İşçi Birliği (Birinci Enternasyonal) # 24

üretim araçlarına el koyulması # 16 17 91

ütopya(cı) # 17 78 123 163

Vauban, Sébastien Le Prestre de (1633-1707) # Mareşal, askerî mühendislik uzmanı. Feodal vergi düzenini eleştirdiği ve her tür iktisadi faaliyet için tek ve eşit bir vergi koyulmasını savunduğu bir kitap yazdı. 151

Vidal, François (1812-1872) # Ütopyacı sosyalist, gazeteci, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümete bağlı Luxembourg Komisyonunun sekreterliğini yaptı. 165 167 176

Vivien, Alexandre-François (1799-1854) # Temmuz Monarşisi döneminde adalet bakanlığı yaptı, İkinci Cumhuriyet döneminde Cavaignac tarafından bayındırlık bakanlığına getirildi. 93

Voltaire, François-Marie Arouet (1694-1778) # Aydınlanmacı ve düşünce özgürlüğü taraftarı yazar ve filozof. 99 139 158 161

Vorwärts # Almanya Sosyalist İşçi Partisi'nin (sonradan Almanya Sosyal Demokrat Partisi) 1876'da kurulan merkezî yayın organı. 11

Wilhelm, I. (1797-1888) # Prusya kralı (1861-1888) ve Alman imparatoru (1871-1888). 17 24

yurtseverlik # 66 72

Yusuf # Mısırlı devlet yöneticisi Potifar'ın kâhyası, sonradan Mısır firavununun veziri (Tevrat). 139

yüksek finans çevreleri # *bkz.* mali aristokrasi. 134 146

zanaatçılar # 22 57 85 86 191

"Devrimci ilerleme, kendi yolunu, dolaysız trajikomik başarılarıyla değil, tam tersine birleşik, güçlü bir karşı-devrim yaratarak, bir düşman yaratarak açtı; yıkıcı parti, ancak bu düşmanla mücadele içinde olgunlaşarak gerçek bir devrimci partiye dönüşebildi."

Fransa'daki 1848 Şubat Devriminde, işçi sınıfı, siyaset sahnesine ilk kez ayrı bir sınıf olarak çıkmış, cumhuriyetin ilan edilmesini sağlamış ve bu cumhuriyetin "sosyal" bir cumhuriyet olması için mücadele etmişti. Egemen sınıfların karşılığı, işçi sınıfını erken bir ayaklanmaya zorlayarak, aynı yılın Haziran ayında bir katliam gerçekleştirmek oldu. "Burjuva cumhuriyeti"nin gerçekte "burjuva diktatörlüğü"nden başka bir şey olamayacağı görüldü.

Karl Marx, *Fransız Üçlemesi*'ni oluşturan eserlerinden ilki olan *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri*'nde, işçi sınıfının kapitalist düzen ve onun siyasal kurumları hakkındaki yanılsamalarını çözümlerken, yenilgilerden çıkarılması gereken dersleri tarif ediyor.

Engels'in 1895 tarihli kapsamlı *Giriş* yazısı ise, Almanya'daki sosyal demokrat parti yöneticilerinin o dönemdeki dayatmaları nedeniyle istemeden çıkardığı pasajları da içeren eksiksiz hâliyle kitapta yer alıyor.

THG
0561642
FVR

14 TL. KDV DAHİL
ISBN 978-605-172-169-9
9 786051 721699

Yordam Kitap